

ఏక్క సంగీత మేలో పాడున్నట్లు భా
షించున్నప్పుడును విజ్ఞంచు భాష
రిష్టప్పముగ నెల్ల విజ్ఞంచున్నట్లు షి
స్తోచ్ఛారణంయిన నోరు భాష
రుధావముల రమ్ముజ శక్తియంచున
రమురథాపకును దీర్ఘిన భాష
శశిలలో ఖస్త చేయంతయు చమ
త్యుతి పల్చులన్ రమ్మించు భాష

భాష లోకమద తెలిసిన ప్రథమవు చూడ
భాష యంగార్థ యున చెప్పుయిదిన భాష
ఉనర అందిస్యులోన యందిమ్ము నుడక
శీర్చ చూసించార్థిది తెలుసు భాష

- విశ్వాంధ సత్యవారాయణ
తెలుగు తల్లి

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన మరియు శిక్షణ సంస్థ,
ఆంధ్రప్రదేశ్

సమగ్ర శిక్షా, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

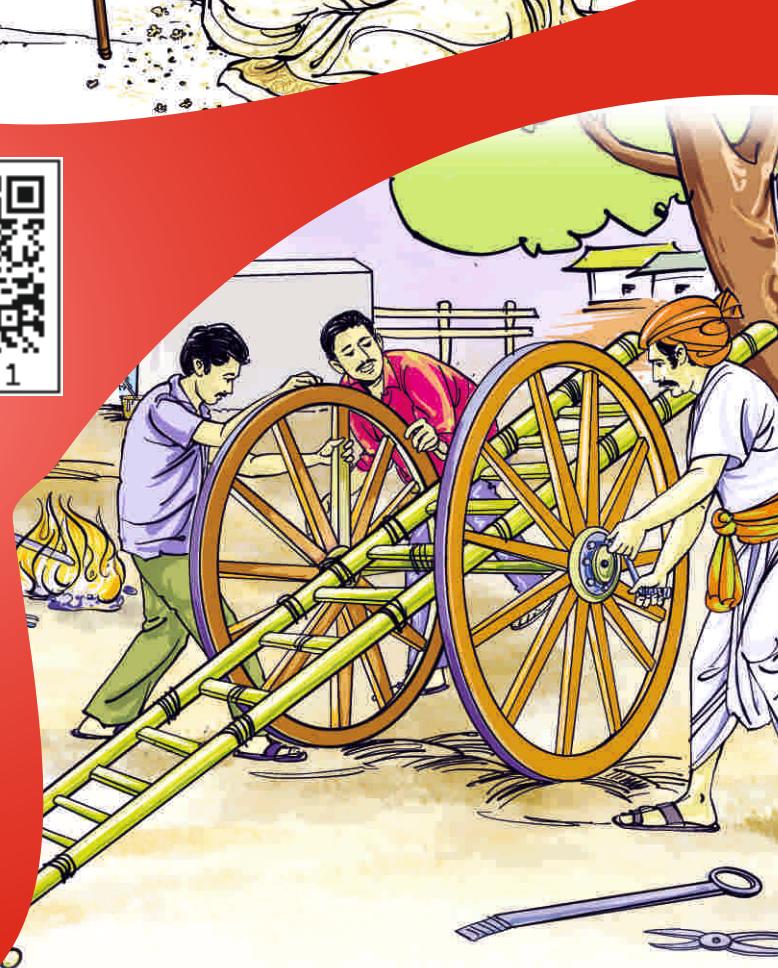
తెలుగు పరిమళం

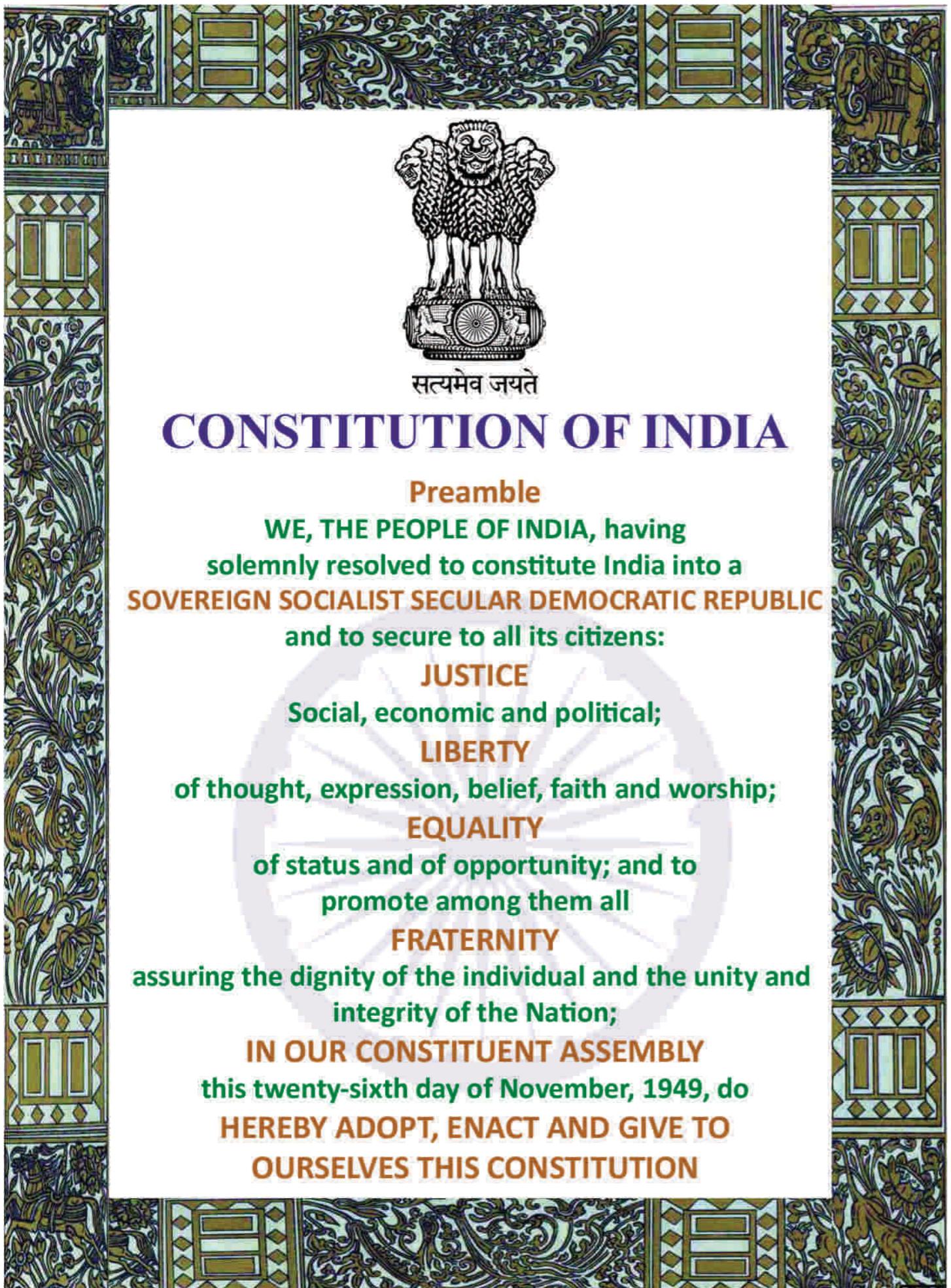
ఉపవాచకం

9

K5Q5Z1

భారత రాజ్యంగం - పార విధాన

1. రాజ్యంగమునకు బద్ధుడై వుండుట, దాని ఆదర్శాలను, సంస్థలను, జాతీయ పతాకమును, జాతీయ గీతమును గౌరవించుట;
2. జాతీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటమునకు స్వాద్వినిఖిన ఉన్నతాదర్శములను మనస్సుయందు ఉంచుకొని వాటిని అనుసరించుట;
3. భారత సార్వభోషమత్తం, ఐక్యత, అభిందతను సమర్థించుట మరియు సంరక్షించుట.
4. దేశమును రక్షించుట మరియు కోరినపుడు జాతికి సేవ చేయుట;
5. భారత ప్రజల మధ్య మత, భాష, ప్రాంతీయ, వర్గ వైవిధ్యములను అధిగమించి, సామరస్యమును, సోదర భావమును పెంపాందించుట, ప్రీల గౌరవం తగ్గించు ఆచారములను విడనాడుట;
6. మన ఉమ్మడి సంస్కారినీ, సుసంపన్న సంప్రదాయాలను గౌరవించి రక్షించుట;
7. అడవులు, సరస్సులు, నదులు, అడవి జంతువులతో సహ ప్రాకృతిక పరిసరాలను కాపాడి అభివృద్ధి చేయుట మరియు సమస్త జీవుల యొడల కరుణార్థత కలిగి వుండుట.
8. శాస్త్రియ దృక్పథాన్ని, మానవతావాదాన్ని, జిజ్ఞాసను, సంస్కరణ తత్త్వాన్ని పెంపాందించుకొనటం;
9. ప్రజల ఆస్తిని సంరక్షించుట, హింసను విడనాడుట;
10. ప్రయత్నాలు, సాధనల ఉన్నతస్థాయిలను నిరంతరం అందుకొనునట్లుగా వైయుక్తిక, సమిష్టి కార్య రంగాలన్నింటిలో వ్రేష్ట కోసం, కృషి చేయుట ప్రాథమిక కర్తవ్యమై వుండవలెను.
11. ఆరు నుండి పద్మాలుగు సంవత్సరముల వయస్సు కలిగిన బాలునికి లేదా బాలికకు తలి తండ్రి లేదా సంరక్షకనిగావన్న వ్యక్తి తనబిడ్డ లేదా సందర్భానుసారము తన సంరక్షితునికి విద్యార్థునకు అపకాశములు కల్పించవలను.

(అధికరణ 51 A)

విద్యాహక్కు చట్టం

6 నుండి 14 సంవత్సరముల పిల్లలందరికి ఉచిత నిర్వంద ఎలిమెంటరీ విద్యనందించడానికి ఉద్దేశించబడినవి. ఇది ఏప్రిల్ 1, 2010 నుండి అమల్లోకి వచ్చింది.

చట్టంలోని ముఖ్యంగాలు:

- పిల్లలందరికి అందుబాటులో పారశాలలను ఏర్పాటుచేయాలి.
- పారశాలలను మార్లిక వసతులను కల్పించాలి.
- పిల్లలందరిని వయస్సుకు తగిన తరగతిలో చేర్చించాలి.
- వయస్సుకు తగ్గ తరగతిలో చేర్చిన తర్వాత తోటి వారితో సమానంగా ఉండటానికి ప్రత్యేకశిక్షణ ఇప్పించాలి.
- ప్రత్యేక అపసరాలు కల్గిన పిల్లలకు సాధారణ పిల్లలతోపాటు విద్యకొనసాగించడానికి తగువసతులు విర్మాటల్లు చేయాలి.
- బడిలో చేర్చుకొనికి ఎలాంటి పరీక్షలు నిర్వహించరాదు. ఎటువంటి రుసుము, చార్టీలు వసూలు చేయరాదు.
- బడిలో చేర్చిన పిల్లల పేరు తీసివేయడం, అదే తరగతిలో కొనసాగించడం చేయరాదు.
- పిల్లల్ని చారీరకంగా, మానసికంగా హింసించరాదు.
- వయస్సు నిర్ధారణ పత్రం, ఇతర ధృవీకరణ పత్రాలు లేవేనే కారణం చేత పిల్లలకు బడిలో ప్రవేశాన్ని నిరాకరించరాదు.
- తగిన అర్ద తలున్న వారిని మాత్రమే ఉపాధ్యాయులుగా నియమించాలి.
- పిల్లలు నిర్దేశించిన సామాన్యాలు సాధించేలా బోధనాభ్యసనం, మూలాయంకనం ఉండాలి.
- ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయేవరకు పిల్లలకు ఎలాంటి బోర్డు పరీక్షలు నిర్వహించరాదు.
- పద్మాలుగు సంవత్సరాలు పూర్తయినపుటికినీ, ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయేవరకు పారశాలలో పిల్లలు కొనసాగవచ్చును.
- బలహీన వర్గాలకు, ప్రతికూల పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్న బృందాలకు చెందిన పిల్లలు ఏ విధమైన విషక్తతకు గురికాకుండా చూడాలి.
- రాజ్యంగంలో పాంచవరిచిన విలువలకు అనుగుణంగా, విద్యార్థులను భయం, అందోళనకు గురిచేయసి రీతిలో వారి సర్వతోముఖ్యాభివృద్ధికి తోడ్పడే పార్యాప్రణాళిక రూపొందించాలి.

తెలుగు పరిమళం

తెలుగు ఉపవాచకం

తొమ్మిదో తరగతి (ప్రథమ భాష)

పార్శ్వపుస్తక అభిపృధి, ప్రచురణ సమితి

శ్రీ ప్రవీణ్ ప్రకాష్ I.A.S

ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శి, పారశాల విద్య, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ ఎస్. సురేష్ కుమార్ I.A.S

కమీషనర్, పారశాల విద్యాకాఖ, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీమతి నిధి మీనా I.A.S

ఇంగ్లీష్ మీడియం ప్రాజెక్టు అధికారి, పారశాల విద్య, ఆంధ్రప్రదేశ్

దా॥ బి. ప్రతాప్ రెడ్డి M.A., B.Ed., Ph.D

సంచాలకులు, రాష్ట్ర విద్య పరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ క. రవీంద్రనాథ్ రెడ్డి, M.A., B.Ed.,

సంచాలకులు, ప్రభుత్వ పార్శ్వపుస్తక ముద్రణాలయం, ఆంధ్రప్రదేశ్

సంపాదకులు

ఆచార్య దా॥ డి. చంద్రశేఖర రెడ్డి

విక్రాంత ప్రధానాచార్యులు,

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ ప్రాచ్యకూశాల, కైదరాబాదు.

ఆచార్య దా॥ ధార్మ వెంకటేశ్వరరావు

ప్రధానాచార్యులు (తెలుగు)

సెంట్రల్ యూనివర్సిటీ, యూనివర్సిటీ ఆఫ్ హైదరాబాదు.

పరిపూర్ణతలు

దా॥ కొప్పర్తి రాంబాబు

సాహితీవేత్త, విక్రాంత జనరల్ మేనేజర్,

జండియన్ బ్యాంక్, విజయవాడ.

దా॥ జి. ఎలీషా బాబు

అసిస్టెంట్ ప్రాఫెసర్, యూనివర్సిటీ కాలేజ్ ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్,

అదికవి నన్నయ యూనివర్సిటీ, రాజమహేంద్రవరం.

నిర్వహణ - సమన్వయం

దా॥ టి.వి.యన్. రమేష్

పారశాల సహాయకులు, జి.ప.ఉ.పా, ఆదెమ్మ సత్రం, ఎన్.పి.ఎన్.నెల్లూరు.

ప్రోగ్రాం కోఆర్డినేటర్

దా॥ జి. కేశవరామ్

ఆచార్యులు, రాష్ట్ర విద్యపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ,
ఆంధ్రప్రదేశ్

పెక్కికల్ కోఆర్డినేటర్

దా॥ సి.పాచ్.వి.రమేష్ కుమార్

ఆచార్యులు, రాష్ట్ర విద్యపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ,
ఆంధ్రప్రదేశ్

చిత్రకారులు

శ్రీ తాటి కాళిదాసు, డ్రాయింగ్ టీచర్, జి.ప.ఉ.పా, వేపగుంట, విశాఖపట్టణం జిల్లా.

శ్రీ కట్టబోయిన శ్రీనివాస్, డ్రాయింగ్ టీచర్, జి.ప.ఉ.పా పారశాల, కోవల్లె, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

శ్రీ మూకల రాంబాబు, డ్రాయింగ్ టీచర్, ప్ర.ఉ.పారశాల, గోవన్నపాలెం, కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీయుత. ఎన్.వి.ఆర్ చిన్ని, జి.ఎన్. ప్రకాష్, హైకోసాగర్, ఏ. రాంబాబు, వెంపటరావు,

చిదంబరేశ్వరరావు, బోమ్మన్, ఉద్యుమ్, గూడూరు లక్ష్మి, వానపల్లి.

కవర్ పేజి & లేఱపుట డిజైనింగ్ దుర్గాగ్రాఫిక్స్ బాపట్లు

© Government of Andhra Pradesh, Amaravati

First Published 2023

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copyright holder of this book is the Commissioner of School Education, Amaravati, Andhra Pradesh.

This book has been printed on 70 G.S.M. SS Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

సమగ్ర శిక్షా, వారశాల విద్యార్థాలు,
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వాలిచే ఉచిత దంపిణీ

Printed in India
at the A.P. Govt. Text Book Press
Amaravati
Andhra Pradesh

ముందుమాట

తెలుగుజాతికి అమూల్యమైన సాహితీ వారసత్వ సంపద ఉంది. ఎందరో లబ్ధప్రతిష్ఠలైన కవి పండితులు వారి వారి రచనలతో తెలుగు సాహిత్యాన్ని నుండి నుండి వెళుస్తారు. ఇటాలియన్ ఆఫ్ శస్త్ర గా పేరు పొందిన తెలుగు భాషలోని మాధుర్యాన్ని ఆస్యాదించడాన్ని అలవాటు చేయడం కోసం ఈ ఉపవాచకం ఉద్దేశించబడినది. తెలుగు పార్యపుస్తకానికి అనుబంధంగా ఉపవాచకం రూపొందింది. ఇది బాలలలో తెలుగు భాష సంస్కృతి సంప్రదాయాల పట్ల సకారాత్మక దృక్పథాన్ని పెంపొందించడానికి తోడ్పుడుతుంది.

ఉపవాచకం తెలుగు పార్యప్రణాళికలో మూడవ పరాశాంశం. ఇది విస్తార పరాశాఖిలాఘను పెంపొందించే సాధనం. విద్యార్థులు తమకై తాము సాంతంగా చదువుకునేందుకు వీలుగా ఈ పుస్తకం రూపొందింది. దీనిలో స్వాతంత్య పోరాటంలో అసమాన దైర్య సాహసాలు ప్రదర్శించిన ధీరోదాత్మలైన తెలుగు వీరుల, వీరవనితల జీవిత చరిత్రలు పరిచయం చేయడం జరిగింది. వీరి గురించి తెలుసుకోవడం వల్ల బాలలలో దేశభక్తి భావం పెంపొందుతుంది. అలాగే మానవీయ విలువలను, కుటుంబ సంబంధాలను, ప్రకృతి పర్యావరణం పట్ల సదవగాహనను పెంపొందించేందుకు విశేష ప్రతిభావంతులైన రచయితలు రాసిన కథలను ‘చదవండి ఆనందించండి’ శీర్షికలో ఇచ్చారు. వీటిని చదవడం ద్వారా భాషా సాందర్భాన్ని ఆస్యాదించడంతో పాటు వ్యక్తిత్వ వికాసాన్ని పెంపొందించుకోవడానికి వీలు కలుగుతుంది.

సి.బి.యస్.ఇ. పార్యప్రణాళికను అమలుచేసి విద్యాభివృద్ధికి విశేషకృషి చేస్తూనే తెలుగు భాషకు సముచ్చిత స్థానం కల్పించి - తొమ్మిదవ తరగతి తెలుగువాచక రూపకల్పనలో అనుసరణీయ మార్గనిద్దేశం చేసిన ప్రియతమ ముఖ్యమంత్రివర్యులు శ్రీ వై.యస్. జగన్మహారెడ్డి గారికి మనఃపూర్వక ధన్యవాదాలు. జాతీయ విద్యాలజ్ఞాల సాధన దిశగా పార్యపుస్తకాలు బోధనావిధానాలు ఉండాలని ఆశిస్తూ నూతన పార్యపుస్తకాల నిర్మాణంలో నిరంతర సహకారం అందిస్తున్న పారశాల విద్యాశాఖామాత్యులు శ్రీ బొత్తు సత్యనారాయణ గారికి విద్యాభివందనాలు.

తెలుగు పార్యపుస్తకాలు నూతన ఒరవడి సృష్టించాలనీ భాషా వికాసానికి తోడ్పుడాలనీ భావించి ప్రత్యేక సూచనలు సలహాలు అందజేసిన పారశాల విద్య ప్రధాన కార్యదర్శి శ్రీ ప్రవీణ్ ప్రకాష్, ఐ.ఎ.యస్. గారికి, పారశాల విద్య సంచాలకులు శ్రీ ఎస్. సురేష్కుమార్ ఐ.ఎ.యస్. గారికి, ఆంగ్లమాధ్యమ ప్రత్యేక అధికారిణి శ్రీమతి నిధిమీనన్ ఐ.ఎ.యస్. గారికి, మృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు. పార్యపుస్తక నిర్మాణంలో విశేష సేవలు అందించిన పార్యప్రణాళిక బృంద సభ్యులకు, సంపాదకులకు, పరిపూర్వులకు, విషయాన్నిపుఱులకు, రచయితలకు ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు. ఈ పార్యపుస్తకాన్ని అందంగా తీర్చిదిద్దిన చిత్రకారులు, లేఅవుట్ డిజెనర్లుకు అభినందనలు.

ఉపాధ్యాయుడు ఉపవాచక బోధనలో వినూత్తు బోధన పద్ధతులు ఉపయోగించాలి. బాలలలో సాంతంగా చదువుకునేలా అసక్తిని రేకెత్తించాలి. చర్చలు, సృజనాత్మక కృత్యాలు మొదలైన పరాశాసంతర కృత్యాలు నిర్వహించాలి. బాలులు సాంతంగా కథలు, కవితలు రాశేలా ప్రోత్సహించాలి. పారశాల పత్రికను నిర్వహించాలి. గ్రంథాలయ పుస్తకాలను చదివేలా ప్రణాళికలు వేసుకుని అమలు చేయాలి. తద్వారా బాలలను భాషాభిమానులుగా తీర్చిదిద్దుతారని ఆశిస్తూ...

డా॥ బి. ప్రతాప్ రెడ్డి

సంచాలకులు

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, అంధ్రప్రదేశ్

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

ఉపాధ్యాయు మిత్రులారా..! నూతనంగా రూపొందిన 9వ తరగతి తెలుగు పార్శ్వప్రస్తకం ‘తెలుగు పరిమళం’లో పార్శ్వప్రస్తకంతో బాటూ ఉపవాచకం కూడా ఉంది. పార్శ్వప్రస్తకంలోని ప్రతి పాతానికి చెందిన మూడవ పరనాంశాలతో ఉపవాచకం రూపొందింది. ఇది పిల్లలలో విస్తార పరనాభిలాఘను పెంపొందించి వారు స్వతంత్ర పారకులుగా ఎదగడానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఈ పుస్తకంలో ప్రతి పారంలోను ఒక తెలుగు స్వాతంత్ర పోరాటయోధుని జీవిత కథతో బాటు మానవీయ విలువలు పెంపొందించే ఉత్తమ కథ ఉంటాయి. ఉపాధ్యాయుడు ఉపవాచక బోధనలో కింది సూచనలు పాటించాలి.

- ◆ ప్రతి పాతానికి ఒక పీరియడ్ కేటాయించాలి.
- ◆ తెలుగు స్వాతంత్ర్య పోరాట యోధులు గురించి, ‘చదవండి ఆనందించండి’ శీర్షికలో ఇచ్చిన కథను గురించి సంక్లిష్టంగా వివరించాలి. విద్యార్థులు స్వయంగా చదువుకునేలా ఆసక్తి రేకెత్తించాలి.
- ◆ పిల్లలు వ్యక్తిగతంగా చదివిన తరువాత అంశాలపై చర్చించాలి, పరనాసంతర కృత్యాలను నిర్వహించాలి.
- ◆ తెలుగు స్వాతంత్ర్య పోరాట యోధులు పాశ్చాంశంలో జననం, తల్లిదండ్రులు, విద్యాభ్యాసం, స్వాతంత్ర్య సమరంలో పాత, చదవండి ఆనందించండిలో కథను సంక్లిష్టంగా రాయడం అనే అంశాలపై మాత్రమే మాల్యాంకనం చేయాలి.
- ◆ ప్రతి విద్యార్థి విద్యా సంవత్సరంలో కనీసం 10 గ్రంథాలయ పుస్తకాలను చదివేలా ప్రణాళిక వేసుకొని అమలు చేయాలి.

విద్యార్థులకు సూచనలు

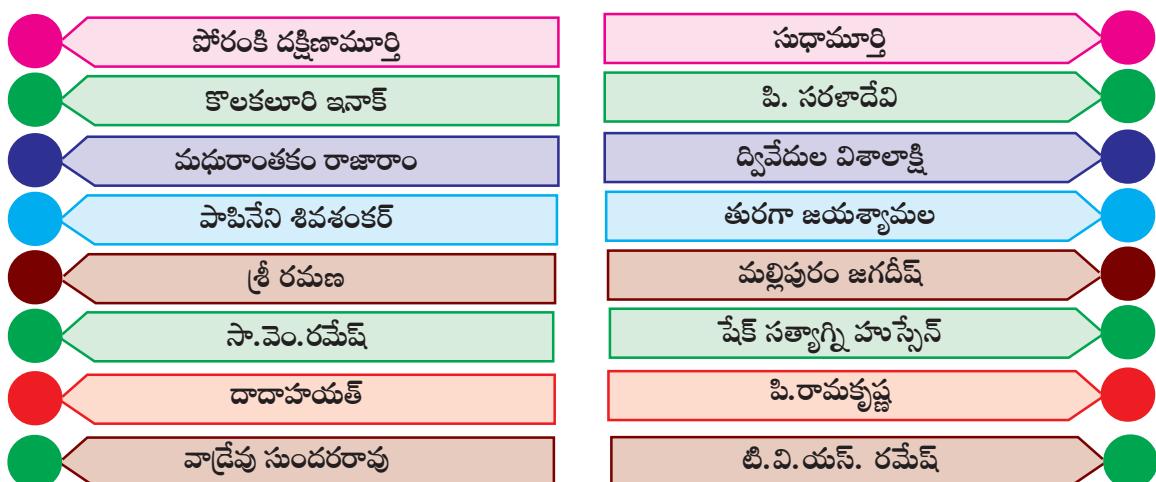
ప్రియమైన విద్యార్థులారా...! జీవితంలో ఎంచుకున్న రంగంలో విజయం సాధించాలంటే ఎప్పటికప్పుడు కొత్త విషయాలు తెలుసుకుంటూ ఉండాలి. దీనికి విస్తృతంగా చదివే అలవాటును పెంపొందించుకోవడం అవసరం. ఉపవాచకం మీ సాంత గ్రంథాలయం లాంటిది. ఉపవాచకంలో ఇచ్చిన పరనాంశాలు మీకై మీరు సాంతంగా చదువుకోవచ్చు. ఇది విస్తార పరనాభిలాఘను పెంపొందించుకోవడానికి తోడ్పుడుతుంది. ఉపవాచకం చదివేటప్పుడు ఈ అంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకోవాలి.

- ◆ ఉపవాచకాన్ని చదవడానికి ఇంటి వద్ద సమయం కేటాయించండి. వీలైనంతపరకు ఆదివారం, సెలవు దినాలలో సరదాగా చదవండి.
- ◆ తెలుగు పీరుల గురించి చదివేటప్పుడు వారు స్వాతంత్ర్యం కోసం చేసిన కృషిని, త్యాగాలను గమనించండి. సంవత్సరాలను సంఘటనలను జతవరచి టైం లైన్ చార్టును రూపొందించండి.
- ◆ చదవండి ఆనందించండిలోని కథను పూర్తిగా చదవండి. దానిపై మీ తరగతిలో చర్చించండి. కథను సంక్లిష్టంగా రాసి గోడ పత్రికలో ప్రదర్శించండి.
- ◆ మీరూ సాంతంగా కథలను, వచన కవితలను రాయండి.
- ◆ గ్రంథాలయం నుండి నెలకు కనీసం ఒక పుస్తకాన్ని తప్పనిసరిగా చదివేలా సమయాన్ని కేటాయించుకోండి.

విషయసూచిక

క్ర.సం	స్వరాజ్య వీరులు	కథ	మాసం	పుట
1	న్యాపతి సుబ్బారావు	పరిష్యంగం	జూన్	02
2	కొండ వేంకటప్పయ్య	శీనయ్య డాక్టర్	జూలై	08
3	కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావు	కాంపిజిపన్	జూలై	14
4	ఉన్నవ దంపతులు	ఉరులు	ఆగస్టు	19
5	దుప్పురి సుబ్బమ్మ	మనస్సి	ఆగస్టు	26
6	అయ్యదేవర కాళీశ్వరరావు	అహింస	సెప్టెంబర్	34
7	కడప కోటిరెడ్డి దంపతులు	చంద్రవంక	సెప్టెంబర్	42
8	దరిశి చెంచయ్య	అమ్మమ్మ చదువు	అక్టోబర్	50
9	పొణకా కనకమ్మ	జీవమ్మక్కడు	అక్టోబర్	55
10	ఖద్దర్ ఇస్కూన్యల్	యంత్రం	నవంబర్	65
11	వేదాంతం కమలాదేవి	కౌలిమి	డిసెంబర్	72
12	దిగుమర్తి జానకిబాయమ్మ	బంగారు మురుగు	జనవరి	80
13	కల్యాసి తులసమ్మ	ఒక్కెరగని నిద్ర	ఫిబ్రవరి	87
14	ద్వారబంధాల చంద్రయ్య	చివరి పిచ్చక	మార్చి	94

రచయితలు

నిర్మిషణ - సమన్వయం
దా॥ టి.వి.యస్. రమేష్

పారశాల సహాయకులు, జి.ప.ఎ.పా, ఆదెమ్మ సత్రం, ఎస్.పి.ఎస్.నెల్లూరు.

ఉపవాచకం

ఆ రోజు 1885వ సంవత్సరం డిసెంబర్ 28వ తేది. భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఒక గొప్ప సన్మిహనం ఆ రోజు బొంబాయిలో జరగబోతోంది. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అక్కడ ఆవిర్భవిస్తోంది. గోకుల్లాన్ తేజ్సుల్ సంస్కృత కళాశాలలో జరుగుతున్న ఆ ప్రారంభోత్సవానికి 72 మంది పెద్దలు విచ్చేశారు. అందులో పాల్గొన్న తెలుగువాడు న్యాయతి సుబ్బారావు.

1856వ సంవత్సరం జనవరి 14వ తేదీన నెల్లూరులో సుబ్బారావు జన్మించారు. ఆ రోజు మకర సంక్రాంతి పండుగ. వారి తండ్రి వీరరాఘవరావు, తల్లి రంగమ్మ. ఆయన చిన్ననాటనే ఆ కుటుంబం రాజమండ్రి వచ్చి స్థిరపడింది. ఆయన బాల్యం అంతా పేదరికంలో గడచింది. వీధిదీపాలు వెలుగులో చదువుకొని, మద్రాసులో బి.ఎ. పాసయ్యారు. కొన్నాళ్ల ఉపాధ్యాయుడిగా పనిచేశారు. అలా బోధనా కార్యక్రమం చేస్తూనే న్యాయశాస్త్ర విద్య చదువుకొని, న్యాయవాదిగా మంచిపేరు తెచ్చుకొన్నారు.

రాజమండ్రిలో ఆ రోజుల్లో సంఘసంస్కరణ ఉద్యమం గొప్పగా సాగుతోంది. వీరేశలింగం తలపెట్టిన వితంతు వివాహోలకు, ట్రై విద్యకు, పురమందిర నిర్మాణానికి ఎంతగానో సహకరించారు న్యాయతి సుబ్బారావు. తొలినుండి ఆయనలో కార్యనిర్వహణ దీక్ష, సామర్థ్యం, పట్టుదల చాలా ఎక్కువ. అందుకే ఎన్నో అసాధ్యమైన కార్యాలను కూడా ఆయన నునాయాసంగా చేసేవారు. కొందరు మిత్రులతో కలసి 1878వ సంవత్సరంలో, “ది హిందూ” పేరుతో ఒక ఆంగ్ల దినపత్రికను స్థాపించారు. దానితోపాటుగా తెలుగులో చింతామణి పత్రికనూ, ఇంగ్లీషులో ఇండియన్ ప్రోగ్రస్ పత్రికనూ స్థాపించి నిర్వహించారు. అంతేకాదు, సాహిత్యభివృద్ధిని కోరుకుని, చింతామణి పత్రికలో తెలుగు నవలల పోటీని ఏర్పాటు చేసి, ఉత్తమ నవలా రచనను ప్రోత్సహించారు. భగవద్గీతను ముద్రించి విద్యార్థులకు ఉచితంగా పంచిపెట్టి, యువతులో నైతిక వికాసానికి కృషి చేశారాయన.

స్వాతంత్ర్య పోరాటంలోనూ, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంలో ప్రజాప్రాతినిధ్యం వహించడంలోనూ ఆయన ఎంతో సమర్థవంతంగా పనిచేశారు. 1893 నుండి 1899 వరకూ ఉమ్మడి మద్రాసు శాసనసభలో ఉత్తర సర్కారు జిల్లాల ప్రతినిధిగా ప్రజా సంక్షేమానికి కృషిచేశారు. 1898లో మద్రాసులో జరిగిన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభలకు ఆహ్వాన సంఘం అధ్యక్షులుగా ఎన్నుకోబడ్డారు. ఆయన సారధ్యంలో కాంగ్రెస్ మహాసభలు ఎంతో విజయవంతం అయ్యాయి. 1914లో విజయవాడలో నిర్వహించిన రెండవ ఆంధ్ర మహాసభకు న్యాయతివారు అధ్యక్షుడిగా ఎన్నుకోబడ్డారు. 1917లో కలకత్తాలో జరిగిన అభిలభారత కాంగ్రెస్ మహాసభలో ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక సరిగ్గు ఏర్పాటు చేయడం

జరిగింది. దానికి కూడా న్యాపతి వారినే అధ్యక్షులుగా ఎన్నుకొన్నారు. రాజమండ్రి పురపాలక సంఘానికి తొలిటైర్చున్ న్యాపతివారే. ప్రసిద్ధ దేశభక్తుడు, లీడర్ పత్రికా సంపాదకుడైన సి.వై. చింతామణితో కలసి, 1914లో కోస్తా జిల్లాలలో పర్యాటించిన న్యాపతి సుబ్బారావు తన ప్రసంగాలతో స్ఫుర్తి భావనని వ్యాపి చేశారు. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ కు ప్రధాన కార్యదర్శిగా స్వాతంత్య పోరాటంలో, సాంఖ్యిక సేవారంగంలో నిరంతరం సేవ చేశారు. న్యాపతి సుబ్బారావుగారి జీవితంలో ఓ గొప్ప సంఘటన 1897లో జరిగింది. భారతదేశ గౌరవాన్ని ప్రపంచానికి చాటిచెప్పిన, స్వామీ వివేకానందుడు అమెరికా నుండి తిరిగి వచ్చినప్పుడు, మద్రాస్ ఓడరేవులో స్వామీని ఆహ్వానించి, తొలి పూలమాల సమర్పించిన గౌరవం ఆయనకే దక్కింది. స్వాతంత్య పోరాటానికి తొలి అడుగులు పడుతున్న దశలో న్యాపతి సుబ్బారావు నిర్వహించిన పాత్ర గొప్పది. తొలితరం స్వాతంత్య పోరాట నాయకులలో ప్రసిద్ధులైన న్యాపతి సుబ్బారావును ప్రజలు ప్రేమతో ‘ఆంధ్ర భీష్మ’ అని ప్రశంసించారు. 1941వ సంవత్సరం జనవరి 15వ తేదీన, ఆ దేశభక్తుడు తన జీవితాన్ని చాలించారు.

ఆంధ్రరత్న హస్యం

ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య గారు మంచి హస్య బ్రియులు. వారు సూళ్ల ఫైనల్ పూర్తయిన తర్వాత తాలూకా ఆఫీసులో కొద్ది రోజులు గుమాస్తాగా చేశారు. ఒక రోజు ఆత్మగౌరవం అధికంగా గల ఆ ఊరి పెద్దాయన ఆఫీసుకు వచ్చారు. ఒక పత్రం మీద సంతకం చేస్తూ “వెంకట్రామయ్య గారు వ్రాలు” అని రాశారు. తర్వాత ఆయనకు ఆఫీసు నుంచి దాని తాలూకు కాగితం ఏదో పంపవలసి రాగా కవరు మీద “వెంకట్రామయ్య గారు గారికి” అని గోపాలకృష్ణయ్య గారు రాశారు. దానితో ఆ పెద్దాయనకు కోపం వచ్చి కవరుతో సహా ఆఫీసుకు వచ్చి గోపాల కృష్ణయ్య మీద ఆఫీసర్క ఫిర్యాదు చేశారు. ఆయన సంతకంలో ‘గారు’ అని పెట్టారు, అది చూసి వారి పేరులో గారు ఉంది అనుకున్నాను సార్ అన్నారు ఆంధ్రరత్న సవినయంగా. అప్పటి నుండి ఆ పెద్దాయన తన పేరు రాసుకునే పద్ధతికి స్వస్తి చెప్పారట.

పుత్రగాత్ర పరిష్కారం

- పి. రామకృష్ణ

వచ్చి వారం రోజులయ్యాక ఇంటికేసీ, పరిసరాలకేసీ చూసే వీలు దొరికింది రవికి. ఈ ఇంట్లో ఈ పరిసరాల్లో ఇక నాయన కనిపించదు.... అనుకుంటుంటే కళ్ళు తడిసి అంతా అన్పపుంగా కనిపిస్తోంది. నలబై ఏళ్ళగా తనకు ఉండిన నాయన, ఇక కనిపించని, వినిపించని హాట్టి జ్ఞాపకం! గట్టిగా గుండెలవిసేట్లు, కడుపు తరుక్కపోయేట్లు ఏడవాలనిపిస్తుంది కానీ, ఏడ్పు ఆపి మౌనంలోకి వెళ్ళిన అమ్మను మళ్ళీ ఏడ్పించడమవుతుందని, ఆపుకోవలసి వస్తోంది. ఏడ్పును ఆపుకోడానికి అన్నట్టు రవి అరుగుమీద నుండి లేచాడు. లేస్తూ అరుగుకేసి చూస్తే ఇటు పక్క నాయన, అటుపక్క తను. గోడపక్కన పదుకోవడం తనకు ఇష్టముండేది కాదు. ఇటు పక్క పదుకుంటానని మొండికేసేవాడు రవి. “వద్దు, కిందపడతావు. అటు పక్క పదుకో” అని నాయన.

“పదును”

“పదతావు”

కొంతనేపటికి “అటుపక్క పదుకుంటే నీకు కత చెప్పను” అంటాడు నాయన. గోడపక్కన పదుకున్నా తనచుట్టూ చేయి వేసి పట్టుకుంటాడు.

“ఎందుకు నన్ను గట్టిగా పట్టుకుంటావ్?”

గోడపక్కన పడుకోమన్నందుకు కోపమేమో తను గట్టిగా అరిచేవాడు.

తన పొరపాటును నాయన నవ్వుతో సర్దుకునేవాడేమో....!

“నిన్ను పట్టుకుంటే బాపుంటుంది”

“ఎట్లుంటుంది?”

“చల్లగా, హాయిగా ఉంటుంది”

చల్లగా అంటే అర్థమయ్యేది. హాయిగా అంటే అర్థమయ్యేది కాదేమో!

“హాయిగా అంటే” అనడిగేవాడు.

“హాయిగా అంటేనా.... చల్లగా అనేలే” అనేవాడు నాయన.

“నివ్వు పెద్దయ్యాక ఇటు పక్క పడుకుందువులే” అని నాయన అన్నాడు గానీ తను పెద్దయ్యాక అరుగుమీద అటు పక్కనే గాదు, నాయన పక్కనే పడుకోలేదు. అమ్మా నాయనా ఈ ఊళ్లో, తను విజయవాడలో. తను అమ్మా నాయనా దగ్గర ఉండలేదు. వాళ్లు తన దగ్గర వుండలేరు. ఈ పరిస్థితి ఇప్పుడంతటా వున్నది. సినిమాలూ, టీవీలూ, సాహిత్యమూ చూపిస్తున్నదే. కాకపోతే, అవి చూపిస్తున్నంత ఆమానుషంగా తమ మధ్య సంబంధాలైన్నదూ లేవు. ఉండవు కూడా. ఏవైనా చిన్న చిన్న సమస్యలైదురైనా సామరస్యంగా పరిష్కరించుకోగలమన్న నమ్మకం అందరికీ వుంది. ఉన్న సమస్యల్లా ఈ ఊరినీ, ఇంటినీ పదలి రావడం అమ్మకు నాయనకు ఇష్టం లేకపోవడమే.

“మాకింకా వృద్ధాప్యం ముంచుకురాలేదు. ఆరోగ్యంతోనే వున్నాం. ఇప్పుడే మీ దగ్గరికొచ్చి, ఇద్దరు పిలలో వుండి ఇద్దరూ ఉద్యోగాలు చేస్తున్న మిమ్మల్ని ఇఖ్యంది పెట్టడమెందుకు? రాక తప్పని పరిస్థితి వచ్చేదాక ఇట్లానే వుందాం” ఇదీ వాళ్లు చెబుతూ వచ్చింది.

ఇప్పుడా తప్పని పరిస్థితి వచ్చింది. అయితే అనుకున్నట్టుగాక, ఇంకోరంగా వచ్చింది. అమ్మకు ఇష్టం వున్నా లేకపోయినా బలవంతంగానైనా తీసుకుపోవాలి.

ఈ ఆలోచన రావడంతో రవికి అందోళన కొంత తగ్గినట్టుయింది. తండ్రి కొడుకు వీపుని నిమిరినట్టు అరుగును చేత్తే నిమిరాడు. చల్లగా హాయిగా వుంది. అరుగు నిజంగానే అంత చల్లగా హాయిగా వుందా? లేక, నాయనా తనూ పడుకున్న తావు అనుకుంటే అట్లా వుందా? అరుగు దగ్గర్నుంచీ ఇంటి ముందున్న వేపచెట్టు దగ్గరికొచ్చాడు. ఇక్కడ మట్టిలో బద్ది తవ్వి నాయనా తనూ గోలీలాట, కుంటూట ఆడుకునేవారు. పంచె పైకెగబట్టి నాయన కుంటుతుంటే అమ్మా, తనూ నవ్వారు. అక్కడే బొంగరాన్ని జాటీతో చుట్టి తిప్పి అరచేతిలో వేసుకోవడమెట్లనో నాయన నేర్చాడు. ఇక్కడ ఈ చెట్టు దగ్గర ఎండాకాలం రాత్రుళ్లలో వేప్పుత వాసన మధ్య మంచాలు వేసుకొని పడుకునేవారు. ఈ చెట్టు కింద ఒక పాతబండి ఉండేది. తను ఆ బండి మీద కూచుని ఎద్దుల్ని తోలినట్టు ‘హేయ్... హేయ్’ అంటుంటే, అమ్మ గిస్సెలో అన్నం కలుపుకొని వచ్చి, ముద్దలు చేసి తినిపించేది.

రవి వేపచెట్టు దగ్గరగా వెళ్లి మొదలు మీద చెయ్యి వేశాడు. వృద్ధాప్యంలో శరీరం ముడుతలు పడినట్టు నల్లలీ బెరళ్లతో వుంది. నిమరకుండా చిన్నగా తట్టి చెయ్యి తీశాడు. ఒక్క ఆకును కూడా కడలనీకుండా చెట్టు మానంగా సంతాపం ప్రకటిస్తున్నట్టుగా వుంది.

చెట్టును కింద నుంచీ పైదాకా చూస్తాంటే, అంతవరకూ పై కొమ్మలో ఉండిన ఏకాకి కింది కొమ్మ మీదికి దూకి తనను పలకరిస్తున్నట్టు ‘కావ్... కావ్’ అంది. అమ్మ అన్నం కలుపుకొని తనకు తినిపించడానికి వచ్చేసరికల్లా, నాలుగైదు కాకులు కింద కొమ్మలమీదికి దూకి ‘కావ్... కావ్’మని అరచేవి. అప్పటి కాకుల్లో ఈ కాకి ఉండేదా, అందుకే గుర్తు పట్టిందా? కాకులు ఎంతకాలం బతుకుతాయో! కాకులకు అన్నం మెతుకులు చల్లబోతే వద్దనేది అమ్మ ఎవ్వరైనా చచ్చిపోయినప్పుడు మాత్రమే కాకులకు అన్నం పెడతారనీ ఉత్పుర్వు పెట్టరనీ చెప్పింది. ఎవ్వరైనా చచ్చిపోయేదాకా

వుంటే కాకులు చచ్చిపోవూ అనడిగితే, వాటికి దేవుడు అన్నం పెడతాడంది. ఎప్పుడు పెడతాడు. ఏదీ కనపడడే అంటే దేవుడు కనపడడు, కనపడకుండా వచ్చి వాటికి అన్నం పెడతాడు. లేకుంటే ఎట్లా బతుకుతాయివి... అనేది.

ఎవరైనా చచ్చిపోయినప్పుడే కాకులకు అన్నం పెడతారన్నది తను పెద్దయ్యాక తెలిసింది. అమ్మ చిన్నప్పుడు చెప్పిన ఆ సంగతి జ్ఞాపకమొచ్చేసరికి ఇప్పటి సంగతి జ్ఞాపకమొచ్చింది. నాయనకు కర్కూండల మీద నమ్మకం లేదు. అయితే, హరాత్తుగా వచ్చిన గుండెపోటుతో అపస్థారకంలోనికి వెళ్లిన ఆయనకు అటువంటివి వద్దని చేపే అవకాశం లేకపోయి ఉండవచ్చు. తనకూ నమ్మకం లేదు.

కర్కూండగా కాకుండా ఊళ్ళేని పదిమందినీ పిలిచి ఓరోజు భోజనాలు పెట్టే కార్యక్రమంగా ఖరారయింది. అమ్మ తమతో రావడానికి అంగీకరించిన తర్వాత, ఊరి వాళ్ళతో వీడోలు తీసుకున్నట్లు వుండటానికి ఇది చెయ్యాలనుకున్నాడు. రమ రోజు ఫోన్ పేసి చెబుతున్నది... ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ అమ్మనక్కడ ఒంటరిగా ఉంచరాదనీ, ఎట్లాగైనా ఒప్పించి తీసుకురావాలనీ. ఆ ఇంట్లో అమ్మ ఒంటరిగా వుంటే నాయన జ్ఞాపకాల్లోనే వుంటూ తన ఆరోగ్యం సంగతి పట్టించుకోదనీ, మనతో పిల్లల్నో కలిసి వుంటే మరచిపోతుందనీ చెబుతున్నది.

అవును, రమ చెబుతున్నది ఇదే. అయితే, ఆ చెబుతున్నదానిలో అర్థమేమిటి? నాయన్ను త్వరగా మరచిపోవాలనేనా? అన్యాయం కాదా! నాయన పోయిన దుఃఖాన్నయినా అమ్మ ఉంచుకోకుండా మరచిపోవాలనడం క్రూరంగా లేదా? అయితే, అమ్మ శేష జీవితమంతా ఆ దుఃఖంతోనే గడపాలా? అందులో మాత్రం అన్యాయం, క్రూరత్వం లేదా? మరచిపోవడంలో కూడా మళ్ళీ రెండు దశలు - అమ్మ ఇప్పట్టించే మరచిపోవడం ప్రారంభించాలి. తనూ, రమా కొంత నిదానంగా మరచిపోవచ్చు. తమ సంసారానందంలో, లేక సంసార నిర్వహణలో పడి ఎటూ మరచిపోతారనీ అనుకోవడమేనా? ఆలోచించే కొఢ్చి న్యాయం అనుకున్న దాంట్లో అన్యాయమూ ఉంటోంది. వద్దు, ఆలోచనలు వద్దు. ఇప్పుడు చెయ్యవలసిన పనులు రెండు... అనుకున్నాడు. రవి.

మొదటి కార్యక్రమం అందరికీ సంతృప్తికరంగానే ముగిసింది. హజిరైన వాళ్లందరూ “అమ్మను మీ వెంట తీసుకుపోవడమే మంచిది” అన్నారు. కొడ్ది రోజుల తర్వాత రవి వస్తే ఇల్లూ, పాలం విషయమై ఒక ఏర్పాటు చేద్దాం అని కూడా హామీ ఇచ్చారు. ఆ విధమైన నిర్మయానికి వచ్చిన తర్వాత అందరికి కొంత స్థిమితం చిక్కింది. ఆ ఉదయం టిఫిన్లూ, కాఫీ ఘుట్టం ముగిసింది. పిల్లలు ఆడుకునేందుకు బయటకు వెళ్లారు. రమ వంటపనికి సన్మాఫోలు చేసుకుంటోంది. అమ్మ వంటింట్లో ఏవి ఎక్కడున్నాయో రమకు చెబుతూనే అల్సూరాలో ఉన్న బట్టలు బయటికి తీసి సూట్చేస్తులో సర్దుతోంది. రవి అమ్మ దగ్గర నేలమీద కూర్చొని అమ్మ సర్దటం చూస్తున్నాడు.

“నాయన బట్టల్నోం చేద్దాం”?

అప్పుడే ఎవరికైన ఇచ్చెయ్యడానికి అమ్మకు మనస్కర్మించడని తెలుసు.

“తీసుకెళ్లాం” అన్నాడు. అమ్మ వాటినీ బయటికి తీస్తోంది.

“అవేమిటి? అవి నా పాత చొక్కాలూ, టీ పర్పులూ. ఇక్కడికెట్లూ వచ్చాయి. ఎవరు తెచ్చారు?”

రవి అరవడం విని, వంటింట్లో నుంచి రమ బైటికి వచ్చింది. అమ్మ, రమ ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసుకున్నారు. ఇద్దరి ముఖాల్లో కొంచెం నవ్వు కనిపిస్తోంది.

“నాయనే తెచ్చుకున్నాడు....” అంది నిదానంగా అమ్మ.

ఎందుకూ అవి పాతవైపోయాయని నేను పక్కన పెట్టేసినవి. నాయనకు బట్టల్లేవా? చెబితే కొత్తవి తీసుకునేవాళ్లం గదా? అవి తెచ్చుకోవడమేమిటి?” కొంత కోపంగా, కొంత చిరాకుగా పెద్ద గొంతుతో మాట్లాడుతూనే ఉన్నాడు రవి. ఇప్పుడు అమ్మ, రమ బయటికి వినిపించేటే నవ్వారు. దాన్నో రవి ఇద్దరికేసి అయోమయంగా చూశాడు.

“నాయనకు బట్టలెందుకు లేవూ? ఇవిగో... అల్సూరా నిండా ఉన్నాయి. వాటికంటే నీ పాత చొక్కాలూ, టీ పర్పులే ఎక్కువగా వేసుకునేవాడు.

“టీషర్పు వేసుకున్నప్పుడు ‘ముసలోడయ్యేకొఢ్చి సోకులెక్కువయ్యాయే’ అని అందరూ ఎగతాళి చేసేవాళ్లు”.

కొంచెం ఆగి మళ్ళీ అంది.

“రవి చోక్కాలు నువ్వు వేసుకోవడమేమిలీ అంటే, బావున్నాయి. పారెయ్యడమెందుకూ... అనేవాడు. అందుకేనేమో అనుకున్నాను”

అయితే అందుక్కాడా? ఇంకెందుకు? నాయన వుండి వుంటే ఇదొక ప్రహసనంగా ఉండేది. అందరూ నువ్వుకునేవాళ్ళు. ఇప్పుడది హస్యమో, విషాదమో తేలీకుండా ఉంది. అందుకే నువ్వు రావడం లేదు. ఏధ్యేంత విషాదం కాదు కానీ, విచారం కలిగిస్తోంది. అమ్మ మెల్లిగా లేచి అల్సూరా పై అరలో బట్టల కింద ఉన్న నల్ల ఆట్ల చిన్న పుస్తకం తీసింది.

“ఒకసారి దీన్ని అక్కడ పెదుతూంటే చూశాను. ఏంటది అనడిగితే, ఏదో జమాఖర్చులు రాసుకున్నాలే అన్నాడు. జమాఖర్చులు తనెన్నడైనా చూశాడా? నేను కదా అది చూసేది. ఉండబట్టలేక చూశాను. నేను చూసిన సంగతి తెలిశాక ఎవరికీ చెప్పవద్దన్నాడు. ముఖ్యంగా రవికి చెప్పవద్దని కోరాడు”

అమ్మ అందిస్తున్న ఆ పుస్తకం అందుకోడానికి తటపటాయించాడు. ఆ నల్లటి ఆట్లల చిన్న పుస్తకంలో ఏదో పెద్ద రహస్యముందా? అందుకే రవికి చెప్పవద్దన్నాడా? ఆ రహస్యం తెలుసుకుంటే మంచిదా? తెలుసుకోకుండా ఉంటే మంచిదా? ఆలోచిస్తానే ఆ పుస్తకం అందుకున్నాడు రవి.

పుస్తకంలో ఉన్న సమాచారం తెలుసుకున్నాక దాన్ని భరించేందుకూ, తనను తాను సర్దుకునేందుకూ ఏకాంతంలో సాధన చెయ్యాలనిపించినట్టు వసారాలోకి వచ్చి పడక్కుట్టోలో కూర్చున్నాడు. పుస్తకం అంతా భాటీగానే ఉంది. మధ్యలో రెండు పేజీల్లో సన్నని విడివిడి ఆక్కరాల్లో రాసి వుంది. ఆ ఆక్కరాలు విచిత్రంగా కదులుతున్నాయి. తనలో కొట్టుకుంటున్న పిడికెడు గుండెలా పుస్తకంలో చిన్న స్థలంలో ఆ రాత. ప్రారంభంలో ఏదో పద్యంలా ఉంది.

విపరీత ప్రతిభాషలేమిలీకి నుర్మీన్నాథ! యిం పుత్రగా

త్రి పరిష్వంగ సుఖంబు సేకొనుము, ముక్కాపోర కర్మార సాం

ద్ర పరాగ ప్రసరంబు, చందనము, చంద్రజ్యోత్స్థయున్ పుత్రగా

త్రి పరిష్వంగమునట్టు జీవులకు హృద్యంబే కడున్ శీతమే?

నన్నయభ్యు భారతానువాదంలోని పద్యమిది. శకుంతలతోనూ, ఆమె కొడుకు భరతుడితోనూ తనకెటువంటి సంబంధమూ లేదనీ, అసలు వాళ్ళెవరూ తనకు తేలీదనీ దుష్యంతుడు బుకాయించినప్పుడు శకుంతల పై విధంగా అన్నది. ఓ రాజు! ఎందుకు ఊరికే పొసగని మాటలు చెబుతావు? ఈ నీ కొడుకుని కొగిలించుకుని చూడు. పుష్పాడి, చందనము, వెన్నెల కూడా కొడుకుని కొగిలించుకున్నప్పుడు కలిగే చల్లదనానికి సాటిరావు. అంటే అర్థం... వీడిని నువ్వు కొగిలించుకుని చూడు, నీ కొడుకేనని తెలుసుకుంటావు... అన్నది.

శకుంతల చెప్పినట్టే రవి చోక్కాలూ, టీ పర్పులూ వేసుకున్నప్పుడు పుత్రగాత్ర పరిష్వంగ సుఖం అనుభవించాను. చిన్నప్పుడు రవిని కొగిలించుకుంటే, నా గుండెల మీద వాడిని పడుకోబెట్టుకుంటే, వాడి చుట్టూ చెయ్యి బిగించి పడుకుంటే ఎంత చల్లగా ఉండేదో అంత చల్లగానూ ఉంది.

ఇదీ రవి చోక్కాలూ, టీ పర్పులూ నేను వేసుకోవడంలో ఉన్న చల్లని రహస్యం. ఇది నా సాంత అనుభవం. ఎవరికీ చెప్పనపసరం లేదు. రవికైతే అసలే చెప్పనపసరం లేదు. చదివి ముగించేసరికి, ఆ చల్లదనం రవిని తాకింది.

“ఎందుకు నన్న గట్టిగా పట్టుకుంటావ్?” అంటే, “నిన్న పట్టుకుంబే చల్లగా హాయిగా పుంటుంది” అన్న నాయన మళ్ళీ జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఎవరికీ వినిపించకుండా గుండెలు పగిలేట్లు ‘నాయన’ అని కేక వేశాడు.

విడివిడిగా పుస్త ఆ ఆక్కరాలన్నీ ఒక్కొదాన్ని ముద్దుపెట్టుకోవాలని చూశాడు. క్షీర్జతో అవి తడిసిపోతూ ఉన్నాయి. పుస్తకం మూసి గుండెల మీద పెట్టుకుని కళ్ళ మూసుకున్నాడు. అపును. నాయను ఇప్పుడు తన గుండెలమీద పెట్టుకుని గట్టిగా పట్టుకున్నాడు.

అనాదిగా కళలకు, విద్యకు పేరొందిన గుంటూరు నగరంలో 1866వ సంవత్సరం ఫిబ్రవరి 22వ తేదీన, ఒక సామాన్యమైన కుటుంబంలో వేంకటప్పయ్య జన్మించారు. వారి తండ్రి కోటయ్య, తల్లి బుచ్చమ్మ వారి చిన్ననాటి రోజులు పేదరికంలోనే గడిచాయి. పాత గుంటూరులోనే వారి ప్రాథమిక విద్య సాగింది. గుంటూరు మిషన్ పాఠశాలలో చదువుకొనే రోజుల్లో, వారికి నాటకరంగంలో అడుగుపెట్టే అవకాశం కలిగింది. వేంకటప్పయ్య మంచి నటుడు. తన నటనతో స్థిరంగా పోషించి గుంటూరులో మంచి గుర్తించు తెచ్చుకొన్నారు. ఆ తరువాత రోజుల్లో మద్రాసులోని క్రైస్తవ కళాశాలలో ఉన్నతవిద్య పూర్తి చేశారు. ఆ రోజుల్లో న్యాయవాద వృత్తికి ఎక్కువ గౌరవం ఉండేది. పైగా అది స్వతంత్రమైన వృత్తి. అందుకే కొండ వేంకటప్పయ్య బి.ఎల్. చదువుకొన్నారు. అప్పట్లో మచిలీపట్టం కోర్టుల్లో న్యాయవాద వృత్తికి అవకాశాలు ఎక్కువగా ఉండేవి. అందువల్ల వేంకటప్పయ్య తన ప్రాక్షిసును మచిలీపట్టంలో ఆరంభించి, కొద్దిరోజుల్లోనే మంచిపేరు తెచ్చుకొన్నారు. ఆయన నిజాయితీ, నిబధ్యత అందరి దృష్టినీ ఆకర్షించింది. న్యాయమూర్తులకు కూడా వేంకటప్పయ్య అంటే చాలా గౌరవం ఏర్పడింది. న్యాయవాదిగా వేంకటప్పయ్య కీర్తి ప్రతిష్టలు గుంటూరు కృష్ణ ప్రాంతాలలో మారుమూల ప్రాంతాలకు కూడా వ్యాపించాయి.

చిన్నప్పుడు, చదువుకొనే రోజుల్లో తన మిత్రుడు ఒకరు, ఆర్థికంగా ఇబ్బంది పడడం చూసి, అందుకోసం బిడిపిల్లలకి టూషన్ చెప్పి నెలకు ఏడు రూపాయలు సంపాదించి, ఆ డబ్బుని తన స్నేహితుడికి నెలనెలా సహాయం చేసిన సహాదయం ఆయనది.

బాల్యంలోనే వేంకటప్పయ్య మీద సంఘనంస్వరణ, దేశసేవ అనే రెండు గొప్ప విషయాలు ఎంతగానో ప్రభావం చూపించాయి. ముఖ్యంగా, సంఘనంస్వరణ రంగంలో కందుకూరి వీరేశలింగం మార్గం ఆయనకు ఎంతో నచ్చింది. దేశవ్యాప్తంగా జాతీయ ఉద్యమం వెల్లివిరుస్తున్న కాలం అది. ప్రజానీకంలో జాతీయ భావాలను విస్తృతంగా వ్యాపి చేయడానికి, పత్రిక గొప్పసాధనం అన్న విషయాన్ని గమనించి, 1902వ సంవత్సరంలో దాను నారాయణరావుతో కలిసి కృష్ణ పత్రిక ప్రారంభించారు. భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కృష్ణ పత్రిక ఎంతో గొప్ప పాత పోషించింది. మూడేళ్ళ ఆ పత్రికను నిర్వహించి, 1905వ సంవత్సరంలో ముట్టారు కృష్ణరావుగారికి, కృష్ణపత్రికను అందించారు.

సంఘసంస్కరణ రంగంలో ఎన్నో సేవా కార్యక్రమాలకు ఆయన అందించిన సహకారం ఎంతో గొప్పది. తన గృహంలోనే వయోజనలైన స్త్రీలకు చదువు చెప్పడానికి, చేతివృత్తులు నేర్చడానికి ఒక పారశాల ప్రారంభించారు. ఉన్నవ లక్ష్మీభాయమ్మ నేత్తువ్వంలో సాగిన ఈ పారశాలే శారదానికేతనంగా పేరొందింది. ఈ పారశాల అభివృద్ధికోసం, తన ఆస్తిని అమ్మి, ఆ రోజుల్లోనే పదివేల రూపాయల విరాళం అందించిన సహ్యదయమూర్తి కొండ వేంకటప్పయ్య. అలాగే తన శిష్యుడు, ఆప్పుడు అయిన గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి ప్రారంభించిన వినయాశ్రమానికి కూడా పెద్ద మొత్తంలో విరాళం ఇచ్చి, ప్రోత్సహించిన దేశభక్తుడాయన.

1887లో మద్రాస్‌లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మూడవ మహాసభలు జరిగాయి. అప్పుడు అక్కడ ఆయన న్యాయశాస్త్ర విద్య చదువుతున్నారు. అక్కడే ప్రసిద్ధులైన కాంగ్రెస్ నాయకులను దర్శించడం జరిగింది. ఆనాటి నుండే ఆయన మనసులో జాతీయ కాంగ్రెస్ ఎడల అంతలేని ఇష్టం కలిగింది. ఏ కాంగ్రెస్ మహాసభల్ని దర్శించడానికి ఆయన విద్యార్థిగా వెళ్లారో, అదే జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభకు ఆయన అధ్యక్షుడిగా ఎన్నుకోబడ్డారు. 1921లో అభిల భారత కాంగ్రెస్ కార్యవర్గ సభలలో బెజవాడలో నిర్వహించడానికి ఆయన చూపిన పట్టదల, దీక్ష చాలా గొప్పవి. సభల్ని విజయవంతం చేయడంతో పాటుగా, తిలక్ స్వరాజ్య నిధికి వేలాది రూపాయలు విరాళాన్ని సంపాదించి పెట్టారు. ఆ తరువాత కాలంలో జరిగిన పెదనందిపాడు వస్తుల నిరాకరణ ఉద్యమంలో పాల్గొని తొలిసారిగా జైలుశిక్ష అనుభవించారు. 1927లో జరిగిన సైమన్ గోబేక్ ఆండోళనలో ఆయన పాల్గొన్నారు. అప్పుడు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆయనను అరెస్ట్ చేసి జైలుశిక్ష విధించింది. 1930లో జరిగిన ఉప్ప సత్యాగ్రహ సందర్భంగానూ, 1942లో జరిగిన క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలోనూ కూడా వేంకటప్పయ్య అరెస్ట్ చేయబడి జైలు శిక్షలకు గురయ్యారు.

ఆయన కృషితో తెలుగు వారికి ప్రత్యేక రాష్ట్రం కోసం బాపట్లలో 1913లో ప్రథమాంధ మహాసభ నిర్వహించారు. ఆ తరువాత నెల్లూరులో జరిగిన ఆంధ్ర మహాసభకు అధ్యక్షుడిగా, ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణానికి ఒక కార్యక్రమాన్ని రూపొందించారు. 1917లో మాంటేగ్ ఛెమ్స్ఫర్డ్ ప్రతినిధివర్గం మద్రాసు వచ్చినప్పుడు ఒక ప్రతినిధి బృందంతో వెళ్లి ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థాపన గురించి, భాషా ప్రాతిపదికపై రాష్ట్రాల విభజన గురించి వివరించారు.

1933లో మహాత్మాగాంధీజీ ఆంధ్రప్రాతంలో యాత్ర సాగించినప్పుడు, కొండ వేంకటప్పయ్య ఆ కార్యక్రమం అంతా తానే పూనుకాని నిర్వహించారు. దేశంకోసం వేలాది రూపాయలు నిధిని వసూలు చేశారు. అయితే అప్పుడు ఆయన భార్య తీవ్ర అనారోగ్యం పాలయ్యారు. మృత్యుశయ్య మీదున్న తన భార్యను వదిలిపెట్టి, మహాత్ముడి వెంట ఆంధ్రరాష్ట్ర సంచారం చేశారు వేంకటప్పయ్య. ఆ విషయాన్ని గాంధీజీ సభాముఖంగా పేర్కొని భార్యాభర్తల్ని శ్లాఘించారు.

వేంకటప్పయ్య మంచి రచయిత. కడలూరు జైలులో ఉన్నప్పుడు డవ్ రిపబ్లిక్ గ్రంథం రచించారు. ఆ తరువాత తన స్వీయ చరిత్రను రెండు భాగాలుగా రాశారు. శ్రీ వేంకబేశ్వర సేవానందలహరి శతకం, ఆధునిక రాజ్యాంగ సంస్థలు అన్న గ్రంథాన్ని రాశారు. రాజకీయ రంగంలోకి అడుగు పెట్టకుండా ఉంటే, ఆయన మంచి కవిగా ప్రసిద్ధి పొందేవారని, వారి కలం నుండి ఎన్నో కావ్యాలు వెలుగు చూసేవని పెద్దలంటారు.

మహాత్మాగాంధీ మాటను తన మాటగా, గాంధీజీ బాటను తన బాటగా చేసుకొని, జీవితాంతం సత్యనిరతితో, సత్పువర్తనతో, నీతి నిజాయితీలతో జీవితాన్ని సార్థకం చేసుకున్న ఉత్తముడాయన. దేశాన్ని, సంఘాన్ని అంతగా ప్రేమించిన ఆ దేశభక్తుడు 1949 ఆగస్టు 15వ తేదీన, స్వాతంత్య దినోత్సవం నాడే పరమపదించడం నిజంగా ఓ విచిత్రం.

శీనయ్య డాక్టరు

- తురగా జయ శ్యామల

“నాన్నా! నేను చెబుతున్నది వినిపించుకోండి. ఇందులో బాధపడటానికేమీ లేదు...!” మూర్తి మాట పూర్తికానే లేదు.

“బాధపడవద్దంటారేమిరా! దానికి నాకూ వున్న సంబంధం ఈనాటిదా? దాదాపు నలభై సంవత్సరాలది... ఒక్కసారిగా తెంపుకోమంటావేం?” శీనయ్య మాటల్లో కోపం కంటే ఆవేదన ఎక్కువగా వుంది.

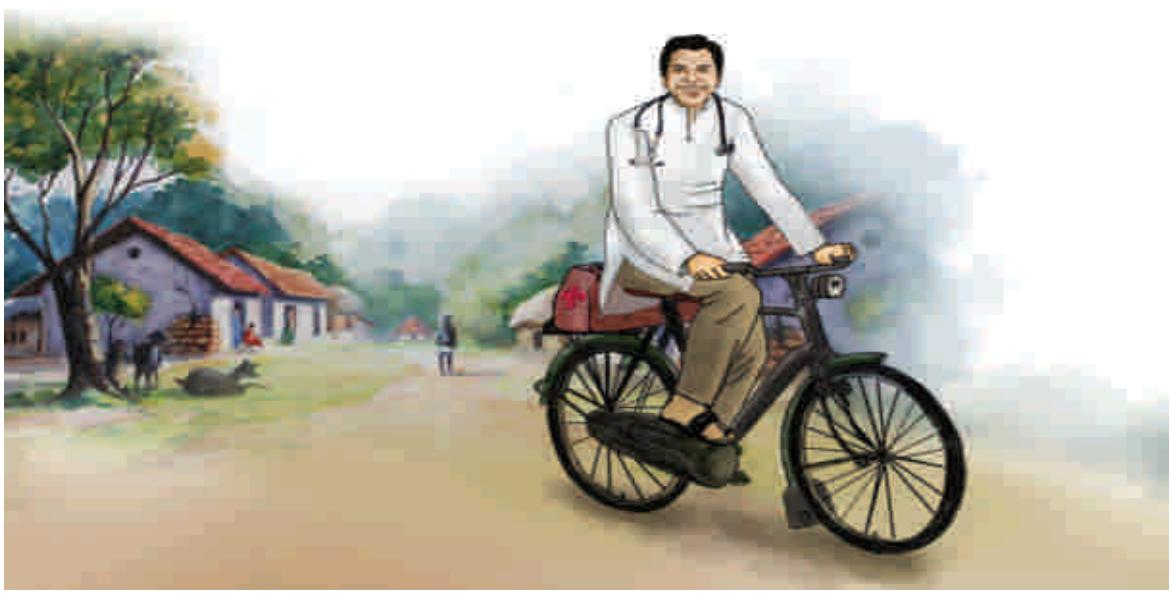
నిస్సహియంగా మాశాడు మూర్తి. “మీరేమిటో మాటల్లాడుతున్నారు. ఈ రోజుల్లో మనుషుల మధ్య మమతలు చచ్చిపోతున్నాయి. సెంటిమెంటు పేరుతో ఈ పాత సైకిలును ఎన్నాళ్ళుంచమంటారు?” అన్నాడు.

“ఓరేయ్ మూర్తి! నాకు చెప్పకు. మాటలు మమతలు, మనుష్యుల విలువ తెలీక యంత్రాల్లా ఈ కాలం వాళ్ళు బ్రతుకుతున్నారు గానీ యింకా మా తరం వాళ్ళకి ఈ మమతలు, సెంటిమెంట్స్ పోలేదురా!” అన్నారు గట్టిగా.

అంతవరకు తండ్రి, అన్నగార్ల సంభాషణ వింటూ గోడవార నుంచున్న చలవతి కలుగజేసుకుంటూ “అది నిజమే అనుకో నాన్నా! కాని అనుబంధాలు, సంబంధాలు అంటూ ప్రాణం ఉన్న మనుష్యుల మీద పెంచుకుంటే బాగానే ఉంటుంది గాని, ఇదేమిటి వింత ప్రాణం లేని ఇనుప వస్తువు మీద.”

అతని మాట పూర్తి కాకుండానే అందుకున్నారు శీనయ్యగారు.

“బారేయ్ అది మీకు ప్రాణం లేని ఇనుప వస్తువులా అనిపించవచ్చు. కన్నించవచ్చు. కాని నాకలా కాదురా!

దాదాపు పాతిక సంవత్సరాలు మనకందరికి తిండి పెట్టిన తల్లిరా!”

“కాదనడం లేదు నాన్నా! కానీ, మీరు కూడా కాస్త ప్రాక్తికల్గా ఆలోచించండి. కాలాన్ని బట్టి, పరిసరాల్ని బట్టి కూడా మనని మనం మార్చుకోవాలి. అనలే ఈ పట్టణాల్లో చారదేసి అడ్డెళ్ళిల్లో, ఇటువంటి ఉపయోగం లేని వస్తువులు.... ఎంత కాలం పెట్టుకోగలం చెప్పండి!

“అవునురా! అదిప్పుడు ఉపయోగం లేని వస్తువే.... కానీ ఒకప్పుడు అది నాజీవిత రథసారథిరా! ఈ రోజున ఈ మాత్రము ఉండగలిగాము అంటే, అది ఆనాడు వుండబట్టేరా?”

“నిజమే నాన్నా! పోనీ రిపేరు చేయించి ఎవరైనా వాడుకుండా మనుకున్నా వీలుకాని, శిధిలావస్థలో వుంది కదా! అది అసలు అమ్మినా కొనడం మాట అటుంచి, ఊరికే కూడా తీసుకోరేవరూ” అనేసి అక్కడ నుంచి వెళ్లిపోయాడు.

“మీమాటని, మీ పెద్దరికాన్ని కాదంటున్నామని, బాధపడతారేగాని, అనలు విషయం ఆర్థం చేసుకోరు దాని కోసం మీరు ఇంత బాధపడటంలో అర్థం లేదు. పనికిరాని వస్తువులతో ఇంటిని నింపుకొని ఇరుకు చేసుకోవడం కంటే, అవతల పారేయటమే మంచిది!”

చలపతి విసురుగా అని అక్కడ నుండి వెళ్ళిపోయాడు.

చలపతి మాటలకు శీనయ్యగారికి కోపమొచ్చినా, అంతలోనే దిగమింగుకున్నాడు.

మూగపోయినట్లుగా కూర్చుండిపోయిన ఆయన మదిలో ఎన్నెన్నో ఆలోచనలు.. పట్టుమని ఆరదుగుల వెడల్పులేని ఆ చిన్న గదిలో ఓ పక్కగా చిన్న నవారు మంచం, శీనయ్యగారు పడుకునేది. దానికి కొంచెం ఇవతలగా ఓ వాలు కుర్చీ, మంచానికి ఆ మూలగా అక్కడక్కడా చిరిగి మాసిపోయిన పాత దుప్పటి కప్పివుంచిన ఈ పాత సైకిలు. అవిగాక శీనయ్యగారు... అంతకుమించి ఆగదిలో యింకేమి లేవు.

ఆయన ఆలోచనలు గడిచిపోయిన పాతిక ముపైసంవత్సరాల గతంలోకి వెళ్ళిపోయాయి.

పాతిక ముపై సంవత్సరాల క్రితం పల్లెటూర్లలోనే కాదు, పట్టణాలలో కూడా డాక్టర్లు ఎక్కువగా వుండేవారు కాదు. యిప్పుడంటే ప్రతి వీధిలోనూ డాక్టరు బోర్డు కనిపిస్తుంది గాని, ఆ రోజుల్లో డాక్టరు అవసరమొచ్చినప్పుడు ఎక్కడున్నాడోనని తెలుసుకోవడానికి కూడా ఎంతో ప్రయాసపడవలసి వచ్చేది. పల్లెటూళ్ళ సంగతయతే చెప్పనేవద్దు. గవర్నమెంటు హస్పిటల్స్, హెల్ప్ సెంటరూ అంటూ వుండేవి కాని, అందులో మందులుంటే డాక్టరుండేవాడు కాదు. డాక్టరుంటే మందులుండేవి కావు. అందుకే ఆనాడు చిన్నచిన్న ఆర్.ఎం.పి. (రిజిస్టర్డ్ మెడికల్ ప్రాక్టిషనరు) డాక్టర్లంటూ ఉండేవారు కొందరు. లేకపోతే నాటు వైద్యం పల్లె ప్రజలకు శరణ్యంగా వుండేది.

తల్లిదండ్రులకు పదిమంది సంతానంలో ఒకడుగా జన్మించిన శీనయ్య (అసలు పేరు శ్రీనివాసరావు) ఎమ్.బి.బి.యన్. చదువకపోయినా ఆర్.ఎం.పి డాక్టరుగా ఆ పల్లె ప్రజలకు సేవచేయాలనే సదాశయంతో ఆ పల్లెటూరిలో స్థిరపడ్డారు. అనుకున్నట్లుగానే ఓ రోజు మంచి ముహూర్తం చూసుకుని బోర్డుపెట్టారు ఇంటిబయట. అడ్డెకు తీసుకున్న నాలుగు గదుల పెంకుటింట్లో ముందు గదిలో ఆయన కూర్చీవడానికి ఓ కుర్చీ, ముందు ఓ బల్ల, పేపెంట్లు కూర్చీవడానికి ఈ పొడవాటి బల్ల. అంతకు మించి ఫర్మిచరు లేదు. చేతికింద కాంపౌండరు కాని, నర్సులు కాని లేరు. అయినా చాలా రోజులు ఒక్క పేపెంటు వచ్చిన పాపాన పోలేదు. అయినా అడ్డెర్చెపడలేదు ఆయన. ఆయన భార్య లక్ష్మీకాంతం అన్ని విధాల బాసటగా నిలిచింది. ఒకరోజు అర్థరాత్రి ఎవరో బయట నుంచి అరవటం

మొదలు పెట్టారు. నిద్రలోంచి మెలకువ వచ్చిన శీనయ్యగారు లేచి తలుపు తీసారు.

ఎదురుగా ముగ్గురు వ్యక్తులు నుంచుని ఉన్నారు మనక వెలుగులో. “ఎవరూ?” అనడిగారు శీనయ్యగారు.

“సార్! యిక్కడెవరో డాక్టరున్నారంటా మీరేనా?” ఆ ముగ్గురిలో ఒక వ్యక్తి అడిగాడు.

“అ! అవును! నేనే డాక్టర్స్! ఏమిటి?”

“బాబు! ఒకసారి మాయింటికి రావాలయ్యా! సందేకాడ మా ఆడది ప్రసవించింది. బాబూ! యిప్పుడేమో జ్వరం... చంటి బిడ్డకు కూడా జ్వరంగా ఉంది బాబూ! ఎవరో మీ సంగతి చెబితే ఇలా వచ్చాం. ఈడకి దగ్గరే బాబు, మాయిల్లా!” బ్రతిమాలుతున్నట్టుగా అడిగాడా వ్యక్తి.

టైము చూసుకుంటే అప్పుడు అర్ధరాత్రి రెండు గంటలు దాటుతోంది. భార్యా పిల్లలు నిద్రలో ఉన్నారు. ఆ సమయంలో వెళ్లడమా? మానడమా? అని ఆలోచించాడు. కానీ, ఈ పల్లె ప్రజలకు ఇటువంటి కష్టసమయంలోనే కదా సేవచేయాలని ఇక్కడకు వచ్చింది. ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకోవాలితను. వెంటనే భార్యను లేపి విషయం చెప్పి, మెడికల్ కిట్ పుచ్చుకుని వారి వెంట వెళ్లాడాయన. వాల్టిల్లు దగ్గరే అని చెప్పాడుగాని, దాదాపు తమ ఇంటికి మైలు దూరం వుంది. నడిచి వెళ్లి, నడిచి వచ్చారాయన, వెంట వాళ్ళ మనిషి తోడురాగా!

ఆ అమ్మాయికి..... పిల్లకి కూడా తర్వాత నాలుగయిదు రోజులు వరుసగా వైద్యం చెయ్యాల్సి వచ్చింది, తగ్గేవరకు. ఉదయం, సాయంత్రం తనే వెళ్లి చూసి వచ్చేవాడు. వచ్చి బాలింతరాలు... బాగుపడితే మొట్టమొదటటి కేసుతోటే తనకు మంచి పేరు రావాలి. అనుకున్నట్టుగానే ఆ బాలింతరాలికి, పసిపిల్లకి కూడా జ్వరం నయమయింది. ఆనోటా ఈనోటా శీనయ్యగారి పేరు చాలామందికి తెల్పి, చిన్నచిన్న జ్వరాలకి లేవలేని వాళ్ళకి చూడమంటూ కేసులొచ్చేవి.

బోర్డు పెట్టుకొని కూర్చున్నా అందరూ తన దగ్గరకే వచ్చి చూపించుకోరని... పిలిచిన వాళ్ళిళ్ళకు కూడా వెళ్లి చూడాలని అర్థమయింది శీనయ్యగారికి. ఊళ్ళో అయినా రోజూ నడిచి తిరగటం కష్టం కాబట్టి కిందా మీదా పడి ఎలాగో ఓ సైకిలు అమర్చుకున్నారాయన. ఊళ్ళో కేసులన్నీ సాయంత్రాలు ఆయనే సైకిలు మీద తిరిగి చూసి వచ్చేవారు.

ఆపల్లె ప్రజలకు ఆయనంటే అభిమానమూ ఆయన వైద్యం మీదా నమ్మకము పెరిగాయి.

‘ఆ శీనయ్య బాబు పేరు సెబితే చాలు ఎటువంటి రోగమైనా తగ్గుతుంది. హాస్పిటాసి మంచిది’ అని చెప్పుకోసాగారు. రోగులని చాలా సూక్షంగా కనిపెట్టి, వాళ్ళ కోసం ఎంత దూరమైనా సైకిలు మీదవెళ్లి వైద్యం చేసి వచ్చేవారు శీనయ్యగారు.

ఆ ఊళ్ళోనే కాక చుట్టుపుక్కల పల్లెల్లో కూడా రోజు దాదాపు నలబై, యాబై మైళ్ళ దూరం తిరిగేవారా సైకిలు మీద. అలా ఆ సైకిలు ఆయన జీవితములో ఒక భాగమైపోయింది. ఒక్కసారి పొరుగుగారు నుంచి వచ్చిన పేపంట్లని జాగ్రత్తగా పరీక్షించి వైద్యం చేయవలసి వచ్చేది. అటువంటప్పుడు ఆయన ఆ రోగిని, వాళ్ళతో వచ్చిన బంధువులను తమ ఇంటి వెనకాల ఉన్న చిన్న చావడిలో రెండు మూడురోజులుండమని వైద్యం చేసేవారు. రోగికి కావల్సిన పథ్యం, పానం అతనితో వచ్చిన వారికి భోజనం ఏర్పాటు అన్ని లక్ష్మీకాంతమ్మగారే తయారు చేసి ఇచ్చేవారు. అందుకే శీనయ్యగారితో పాటు లక్ష్మీకాంతమ్మగారిని కూడా దేవతలా చూసేవారందరూ.

ఇంత చేసినా శీనయ్యగారు సంపాదించింది, మంచివాడు - హస్తవాసి మంచిదన్న పేరు ప్రభ్యాతులు. అంతకు మించి ఆస్తిపాస్తులు ఏమి సంపాదించలేకపోయారు. ఆయన దగ్గరకు వచ్చేవారందరూ నిరుపేద పల్లెటూరి ప్రజలు.

“బాబుగారు! ఏదో మా పొలాల్సో పండినవి. వాటికేమిటి బాబూ!” అంటూ మూటలు గుమ్మంలో పెట్టి వెళ్లిపోయేవారు. ఆ తర్వాత వైద్యం పూర్తయ్యాక ఎంతిస్తే అంతే పుచ్చుకునేవారేగాని, ఇంతివ్వమని దండించి ఎప్పుడూ పుచ్చుకునేవారు కాదు. అందుకే చాలీచాలని అవసరాలతో సంసారం సాగుతుంది.

ఏది ఎలా ఉన్నా ఆయన తన వాహనాన్ని మూత్రం ఎన్నడూ ఆలక్షం చేసేవారు కాదు. ఏ చిన్న రిపేరు వచ్చినా యింట్లో ఖర్చులకు మానేసి అది బాగు చేయించుకునేవారు. అది ఆయన ప్రాణం కూడా కాపాడిండొకసారి. పల్లెటూరు వెళ్లి అక్కడ పేపెంటును చూసి సాయంత్రం చల్లపాటు వేళ తిరిగి ఇంటికి వస్తున్నారు.

దారికడ్డంగా రెండు గోధుమవన్నె త్రాచులు పెనవేసుకొని పడుకుని ఉన్నాయి. ఆయన గమనించేలోపులే సైకిలు చక్కాలు ఆ పాములు తోకల మీదుగా వెళ్లిపోయాయి. జరిగింది గమనించాక ముచ్చెమటలు పోసి, సైకిలు తొక్కుతూనే వెనక్కి తిరిగి చూసారాయన. కోపోద్రిక్కమెన ఆ త్రాచుపాములు రెండు తోకమీద నిలబడి బుసలుకొడుతున్నాయి. ఆ దృశ్యం చూడటానికి మహోభయంకరంగా అనిపించి, మరల వెనక్కి చూడటానికి కూడా దడిసి స్థిరుగా సైకిలు తొక్కుకుంటు వెళ్లిపోయారాయన. సైకిలుంది కాబట్టి సరిపోయింది గాని..... లేకుంటే ఏమయ్యేదో తెలిసేది కాదు.

ఒకరోజు సైకిలు లేకుండా ఆయనకు గడిచేది కాదు. అది లేకపోతే ఆ వృత్తే లేదు. ఆ వృత్తే లేకపోతే జీవనమే లేదు. అలా ఒకరోజు కాదు.... వారం కాదు..... సంవత్సరం కాదు. దాదాపు పాతిక ముప్పె సంవత్సరాలు ఆ సైకిలు మీద తిరిగారాయన, రోజుకి ముప్పె, నలబ్బె మైళ్ళ చౌప్పున. దానికి ఆయనకు ఉన్న సంబంధం, కడుపున పుట్టిన పిల్లలకి ఆయనకు ఉన్న అనుబంధమే.

కూతురికి పెళ్ళి చేసాడు. ముగ్గురు కొడుకులు. గ్రాద్యయేషన్ పూర్తిచేసి దొరికిన ఉద్యోగాలతో స్థిరపడ్డారు. పెద్దవాడు మూర్తి, రెండవ వాడు కృష్ణ... పెళ్ళాం పిల్లలతో ఒరిస్సాలో ఉంటున్నాడు. మూడోవాడు చలపతి ఇంకా వివాహం కాలేదు.

మూడు గదులున్న ఆ చిన్న ఇంట్లో మూర్తి, భార్య, ఇద్దరు పిల్లలు శీనయ్య దంపతులు, చలపతి ఇంత మంది వున్నారు. ఈ చిన్న యింట్లో సామాను, మనుష్యులు..... ఎప్పుడు ఏదో ప్లాట్ఫాం మీదున్నట్లుగా అనిపిస్తుంది మూర్తికి. ఏ రెండు మూడు నెలలకోసారి మూర్తికి చిరాకు పుట్టి ఇల్లు సర్దటం మొదలుపెడతాడు. అన్నింటికన్నా ముందుగా ఎవరికి ఉపయోగం లేని ఆ సైకిలు మీదనే పడుతుంది. మూర్తి దృష్టి. ఎప్పటికప్పుడు అది తీసి ఏ పాత సామాన్ కొట్లోనో పారేయాలనుకుంటాడు.

‘అదొక్కటే అడ్డం వచ్చిందా?’ అని శీనయ్య గారి కోపం. ‘ఈ రోజున ఆ సైకిలు ఎవరికి ఉపయోగపడని మాట నిజమే! కాని ఒకప్పుడు అది తమందరి జీవనాధారం. ఆ పల్లెటూర్కోణ్ ఆనాడు ఆ సైకిలే గనుక లేకుంటే ఏమయ్యేదో అనుకుని కళ్ళనిండా అప్పాయత నింపుకుని సైకిలు కేసి చూసాడు శీనయ్య.

3

దేశీద్వారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు

ఆంధ్రప్రతిక పేరు చెప్పగానే మొదట గుర్తుచ్చే పేరు కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు. తెలుగు భాషా వికాసాలకు ఉద్యమించిన ఆంధ్రప్రతికను స్థాపించి, తెలుగుభాషను, తెలుగునేలను ఎన్నో విధాలుగా సంపన్నవంతం చేసిన మహానీయుడు. కాశీనాథుని వారు స్థాపించిన తెలుగు సాహిత్య మాసపత్రిక భారతి చేసిన తెలుగు భాషాసేవ అనితర సాధ్యం. దినికితోదు కాశీనాథుని వారు స్థాపించిన “అమృతాంజనం” దేశ ప్రజలకు అందిన అమృతామైన జౌఫరు. అమృతాంజన లాభాలన్నీ ఆయన తిరిగి దేశానికి వినియోగించారు.

ప్రాతఃస్వరణీయుడైన కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు 1867వ సంవత్సరము మే 1వ తేదీన కృష్ణాజిల్లా ఎలకుర్రులో జన్మించారు. తల్లిదండ్రులు శ్యామలాంబ, బుచ్చుయ్య. బారసాలనాడు పెద్దలు ఆయనకు పెట్టినపేరు నాగలింగం. కాలక్రమంలో నాగలింగమే, నాగేశ్వరరావుగా మారింది.

మొదటినుండి ఆయనకు చదువు అంటే ఆనక్తి ఉండేది. అయితే వ్యాపారం అంటే కూడా చాలా ఇష్టం ఉండేది. చిన్ననాట ఆయనకు ఎటువంటి చదువు చెప్పించాలనే విషయంలో తల్లిదండ్రుల మధ్య భిన్నాభిప్రాయం ఉండేది. తండ్రికి సంస్కరం చదివించాలని ఉండేది. తల్లి దృష్టిలో సంస్కరం కన్నా, ఇంగ్లీషు చదువుకొంటేనే ఎక్కువ ప్రయోజనం ఉంటుంది. చివరికి ఆమె మాటే నెగ్గింది. నాగేశ్వరరావు బందరులోని, హిందూ హైమున్ధల్లో చదివి పదకొండో తరగతి పాసయ్యాడు. సరిగ్గా ఆ రోజుల్లోనే ఆయన తండ్రి మరణించారు.

ఆ దుఃఖాన్ని తనలోనే అణచుకొని, ఆయన ఇంటర్ పూర్తిచేసి, మద్రాసులో డిగ్రీ చదివేరు. ఆ రోజుల్లో ఆయనకు రెంటాల వెంకటసుబ్బారావు పరిచయం అయ్యారు. ఆయన మేనకోదులు రామాయమ్మని వివాహం చేసుకొన్నాడు నాగేశ్వరరావు. కాశీనాథుని వారిది తొలినుండి స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వం. అందుకే ఎవరి దగ్గరూ ఉద్యోగం చేయాలని లేదు ఆయనకు. వ్యాపారం మీద ఆయన దృష్టి పడింది. బొంబాయిలో విలియం అండ్ కో సంస్థలో చేరాడు, ఆ సంస్థ యజమానులు ఆ సంస్థను వదిలి, తమ దేశానికి వెళ్లిపోదామని అనుకొని, ఆ వ్యాపారాన్ని నాగేశ్వరరావుగారికి అప్పగించారు. 1899లో ఆయన అమృతాంజనం తయారు చేయడం మొదలు పెట్టారు. 1903 నాటికి ఆ వ్యాపారం ఎంతో వృద్ధి చెందింది. అమృతాంజనం విదేశాలకు కూడా ఎగుమతి అయ్యింది. దాంతో, వ్యాపారం లాభాల బాటు పట్టింది. ఇక్కడే, కాశీనాథుని వారికి, మిగిలిన వ్యాపారులకు ప్రధానమైన భేదం ఉంది. అలా ప్రజల నుండి ఆయన

సంపాదించిన సామ్యుని, తిరిగి దేశంకోసం, దేశాభివృద్ధి కోసం వినియోగించాలనుకొన్నారు. 1907 సూరత్తలో జరిగిన జాతీయ కాంగ్రెస్ మహానభలకు ఆయన హాజరయ్యారు. ఆ మహానభల ప్రభావం వారిపై బాగా పడింది. దేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటాన్ని ఉత్తేజించి చేయాలన్న బలమైన సంకల్పంతో 1908లో ఆంధ్ర ప్రతికను ఆరంభించారు. బొంబాయికన్నా, మద్రాసులో ప్రతిక ప్రచురణ చేస్తే బావుంటుంది అన్న ఆలోచన రాగానే ఆయన ఆంధ్రప్రతిక ప్రచురణని మద్రాసుకి మార్చారు. మద్రాస్ నుండి 1914న ఆంధ్రప్రతిక దినప్రతికగా మొదలయ్యాంది. ఆ రోజుల్లోనే ఆంధ్రప్రతిక వారప్రతిక కూడా వెలువడింది. అప్పుడే, తొలి ప్రపంచ యుద్ధం ఆరంభమైంది. ఆనాటి భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటాన్ని, మొదటి ప్రపంచ యుద్ధాన్ని, తెలుగువారి ఆత్మగౌరవాన్ని తెలుగు అక్షరాలలో, తెలుగువారికి అందించిన ఘనత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుకే దక్కుతుంది.

సహాయ నిరాకరణోద్యమం దేశంలో ఆరంభం కాగానే, కాశీనాథునివారు గాంధీ మహాత్ముని మార్గాన్ని ప్రతికరణచుట్టిగా అనుసరించారు. ప్రతిక ద్వారానే కాక, స్వయంగా తెలుగు ప్రాంతమంతా తిరిగి ప్రజల్ని చైతన్యపంతం చేశారు. స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి ప్రతిక ద్వారా సేవ చేయడమే కాదు, స్వాతంత్ర్య వీరులకు ఎన్నో విధాలుగా ఆర్థిక సహాయం అందించిన మహానుభావుడాయన. స్వరాజ్య పోరాటంలో పాల్గొన్న వారిలో ఎవరికి ఏ రకమైన ఆర్థిక ఇబ్బంది వచ్చినా, ఆయన ఆదుకొనేవారు. ఒకసారి ఆంధ్రకేసరి టంగుటూరి ప్రకాశం స్వరాజ్య ప్రతికకు పేపర్ లేక ప్రచురణ ఆగిపోతే, వెంటనే పేపర్ అందించారట. దీనికి తోడు దేశంలో ఎక్కడ ఏ కష్టం వాటిల్లినా సహాయానికి ఆయన సిద్ధంగా ఉండేవారు. రాత్రిలేదు, పగలు లేదు, ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా ప్రజాత్రేయస్నాను కాంక్షిస్తూ పనిచేయడమే ఆయనకు తెలిసిన ఏకైక సూత్రం.

1930లో దేశంలో గాంధీజీ శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం ప్రారంభించారు. దండి ఉప్పు సత్యాగ్రహం శాసనోల్లంఘనంలోని భాగమే. ఈ ఉద్యమంలో పాల్గొని, జైలుశిక్ష అనుభవించారు. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంతో పాటుగా, ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్ర ఉద్యమంలోనూ, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు చూపిన చొరవ చాలా గొప్పది. ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పాటుకు సంబంధించిన అత్యంత ప్రాముఖ్యమైన ఒప్పందం వారి గృహం శ్రీబాగ్ లోనే జరిగింది. అందుకే దానిని శ్రీబాగ్ ఒప్పందం అని పిలిచారు.

దళితులంబే ఆయనకు చాలా అభిమానం. వేముల కూర్చుయ్యను బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదివించారు. ఇన్ని బాధ్యతలతో పాటుగా, ఆంధ్ర గ్రంథమాను స్థాపించి నిర్వహించారు. 1924-1934వ సంవత్సరాల మధ్య, ఆంధ్రప్రాంత కాంగ్రెస్ కమిటీకి అధ్యక్షుడిగా పనిచేశారు. ఆంధ్రప్రాంతంలో ఖద్దరు వ్యాప్తికి ఆయన అందించిన సేవలు చాలా గొప్పది. జైల్లో ఉన్నప్పుడు భగవద్గీతకు ఆయన వ్యాఖ్యానం ప్రాశారు. కొమురాజు లక్ష్మణరావుగారు వదిలివెళ్లిన విజ్ఞాన సర్వస్ఫుర్ప ప్రచురణ బాధ్యతను ఆయన తీసుకొని, విజ్ఞాన సర్వస్వాలను ప్రచరించి తెలుగువారికి అమూల్యమైన కాసుకలుగా అందించారు. ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్ వ్యవస్థాపకులలో ఆయనా ఒకరు. ఇలా, జీవితాంతం దేశానికి, దేశ స్వాతంత్ర్య సముప్పునకు, ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధనకు, దీనజనోద్ధరణకు, దళిత జనవికాసానికి, తెలుగు భాషా సాహిత్యాభివృద్ధికి అంకితమై కృషి చేసిన కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు 1938 మార్చి 26న అస్తమించారు.

కాంపోజిషన్

పి. సరోజాదేవి

సుశీలా టీచరును చూస్తూనే గజగజలాడాడు మారయ్య. ఆవిడ లోపలికి వచ్చి హోజరు తీసుకుంది. పెన్ను మూతపెడుతూ క్లాసుంతా కలయజూసింది.

“నిన్న కాంపోజిషన్ ప్రాయనివాళ్ళు చేతులెత్తండి” అంది. మారయ్య కూడా ఎత్తాడు.

“ఇవాళేనా ప్రాసి తెచ్చారా?” మిగతా కుర్రాళ్ళు ‘బిం’కారంతో మారయ్య గొంతు వినిపించలేదు.

“మీ పుస్తకాలన్నీ ఇలా ఇప్పండి”

అందరూ ఇచ్చేశారు. మారయ్య పుస్తకం పట్టుకుని ముందుకూ వెనక్కూ వూగులాడుతున్నాడు.

“వీరా! ఇవ్వాళూ రాయలేదా?”

మారయ్య బెదురు చూపులు చూస్తా, గుక్కిళ్ళు మింగుతూ పుస్తకం అందించాడు. పుస్తకం తెరవబోయిన టీచర్ క్లాసులో గోలతో తలెత్తి చూసింది. మారయ్య కళ్ళుతిరిగి పడిపోయాడు. వాడి పరిచర్యతో క్లాసు పూర్తయిపోయింది.

రాత్రి భోజనం చేసి దిద్దుడానికి కాంపోజిషన్ పుస్తకాలు ముందు వేసుకుని కూర్చుంది సుశీల.

అలా దిద్దుతూండగానే మారయ్య జ్ఞాపకం వచ్చాడు. వాడెందుకు అలాపడిపోయాడు? తను ఆ స్వాల్ఫో చేరి నెలరోజులే అయింది అప్పటినుండి చూస్తేంది. వాడెప్పుడూ వుత్సాహంగా వుండడు. ఏదో బరువు మోస్తేన్నట్టు దిగులుగా వుంటాడు. అపరజ్ఞనిలా చూపులు దూరంగా నిలుపుతాడు. ముందురోజు క్లాసులో కాంపోజిషన్ ప్రాయహలసిన విషయం చెప్పింది.

“మీ పుట్టిన రోజు పండుగను గురించి మీ స్నేహితునికి లేఖ ప్రాయంది” ఇది ఎలా ప్రారంభించాలో ఏమేమి ప్రాయాలో అన్ని చెప్పింది. అందరూ ఏదో ప్రాయయానికి ప్రయత్నిస్తాంతే వీడు పుస్తకమయినా తెరవకుండా బిక్కువచ్చినట్టు కూర్చున్నాడు. తను చూసిచూడనట్టుగా చూస్తోంది. వాడి నిర్లక్ష్యం చూస్తేన్న కొద్దీ వొళ్ళు మండింది. గంట కొట్టేసరికి రాసినవాళ్ళు తెచ్చి ఇచ్చేశారు. అంతవరకూ వాడి వాలకాన్ని గమనిస్తున్న తను చరచర వాడి ముందుకు వెళ్ళి

“ఏరా? నే చెప్పింది వినిపించలేదా. చెవుడా? పోయే కాలమా? ముద్దుపవ్వులా కూర్చున్నావు. ఇంటి దగ్గర ప్రాసి రేపు తీసుకురాకపోయేవో వొళ్ళు చీరేస్తాను. జాగ్రత్త!” అంటూ వెళ్ళిపోయింది. ఆ సాయంత్రం స్వాలు వదిలాక తనకెదురుపడిన వాడు లేడిలా బెదురుతూ పారిపోయాడు. ఇవాళ పుస్తకం ఇస్తునే కళ్ళు తిరిగి పడిపోయాడు.

“ఘ్య, కుర్రవాడు బొత్తిగి అర్థకుడు. వాణ్ణి కొంచెం గట్టివాణ్ణి చేయాలి” అనుకుంటూంటే మారయ్య పుస్తకం తీచర్ చేతికాచ్చింది. తెరిచిన సుశీలకు బుర్ర తిరిగిపోయింది. అది కాంపోజిషన్సా?...

“సుశీలా తీచర్గారికి!

మీరు నిన్న కాంపోజిషన్ ప్రాయమని ఇచ్చిన విషయం. “నీ పుట్టిన రోజు పండుగను గురించి నీ స్నేహితునికి లేఖ ప్రాయంది” ఇది మీకు చాలా సులభమైనదిగా తోచి వుంటుందనుకుంటాను. గాని నాకు... నాకు... ప్రాయయానికి స్నేహితులు లేరు. వున్న స్నేహితులకు చదవటం రాదు. ఒకవేళ కూడబలుక్కని చదివినా ‘పుట్టినరోజు పండుగ’ ఏమిటో, దానికంత ప్రాముఖ్యమేమిటో చచ్చినా అర్థంకాదు. అంచేత తీచర్! అర్థంకాని స్నేహితులకు బదులు, అర్థం చేసుకోగలిగిన తీచర్కే ప్రాసున్నాను. కానీ... ఏమని ప్రాయాలి. తీచర్? నా పుట్టినరోజు పండుగ ఎలా జరిగిందని ప్రాయాలి తీచర్?

మా అమ్మపేరు సూరమ్మ... నాలుగిళ్ళల్లో పాచివని చేసుకుని, వాళ్ళిచ్చిన... గెంజి నీళ్ళతో కడుపునింపుకుని అడుగున పడేసిన చద్దన్నం, చారూ మాకు తెచ్చి పెడుతుంది. మా అమ్మ ఇళ్ళల్లో పనిచేస్తునే ఆయా కాలాల్లో నాట్లుకెళ్తుంది, కోతలకెళ్తుంది. అవి లేనప్పుడు కూరగాయలు మారుబేరానికి తెచ్చి వీధుల్లో తిరిగి అమ్ముతుంది. పెంచట్లులో పిండిరుబ్బుతుంది. పగలంతా రిక్కాబండి తొక్కి రాక్కితి పస్తాడు మా నాన్న.

నాకింకా ముగ్గురు చెల్లెళ్ళు వున్నారు తీచర్. నేను మగపిల్లవాడినని అమ్మకు ప్రేమ, అర్థకుడనని మా నాన్నకు చులకన. అమ్మ ప్రేమే నన్ని బడిలో చేర్చింది. తను పనిచేసే మాస్టారుగారి కాళ్ళమీద నన్ను పడేసింది - ‘బాబూ తవరి దయ’ అంది. చదువులో నా చురుకుదనం చూసి ఆ మాస్టారు ఈ బళ్ళో చేర్చారు. ఆ మాస్టారే గోపాలరావు మాస్టారు. ఆయనే నాకు పాత పుస్తకాలూ పెన్నిళ్ళూ రబ్బరూ అవీ ఇస్తుంటారు. వాళ్ళనీ, వీళ్ళనీ అడిగి మా అమ్మ చొక్కాలూ చెడ్డిలూ తెస్తుంది. పుట్టిబుద్దిరిగి కొత్త గుడ్డ అనేది ఏరుగున. మన బడిలో ఇచ్చే బట్టలు, పుస్తకాలు, భోజనం, మంచి చదువు దొరుకుతున్నాయని అమ్మ సంబరపడుతుంది.

ఇంక పుట్టిన రోజుకంటూ కొత్తబట్టలక్కడివి తీచర్! అనులు నా పుట్టిన రోజు ఏదో నాకు తెలీదు. మా అమ్మకు తెలీదు. నిన్న ఇంటికిళ్ళి - ‘అమ్మ! నేనెప్పుడు పుట్టానే’ అని అడిగాను. “కొత్తామాసెల్లిన నాలుగు రోజులకి పుట్టావ”ని ఒక మారంది. కాదు..కాదు సంకురాతిరి ముందు పుట్టావ”ంది కానేపటికి.. “అది కాదు పోలేరమ్మ జాతర మర్మాడు పుట్టావ”ంది ఇంకా నేపటికి - నాకేటి గురుతురా నాయనా. ఎనమండుగుర్చి కన్నాను. ఐదుగురు మిగిలారు. ముగ్గురు పోనారు. మీ నాన్న నాలుగుసార్లు లారీకింద పడి చచ్చిబతికాడు. ఏదెప్పుడు జరిగిందో నాకు గుర్తుకొస్తలేదురా. అంటూ ఏడ్చింది అమ్మ. ఇంక నా పుట్టిన తేడి ఏదని రాసేది తీచర్!

మూడవ తరగతి సైన్సు పుస్తకంలో “పరిసరముల శుద్ధత-వ్యక్తిగత పరిశుద్ధత” పాతాలు చదువుతున్నప్పుడు

నా మనసు వెప్రిగా ఏడ్చేది. గాంధీ జయంతినాడు మా వాడలకు ఎవరెవరో వచ్చేవారు. మేము ఇళ్ళు శుద్ధంగా వుంచుకోవాలని, రోజుా స్నానం చేసి బట్టలుతుక్కని వేసుకోవాలని, ఇంటి చుట్టూ చెత్తపోసుకోకూడదని వుపన్యాసాలిచ్చి వెళ్ళేవారు. మేము చాలా అజ్ఞానులమని, మూర్ఖులమని, కుచీ శుద్ధతా తెలియదని వారి అభిప్రాయం. కాని నిజమేమిటో చెప్పునా టీచర్. మాకున్నది ఒకే ఒక్కటి - అదే! దరిద్రం.

మా వాడలో తెల్లవారుతూనే ఎవరి పనుల్లోకి వాళ్ళు వెళ్ళిపోవాలి. ఏమాత్రం ఆలస్యమైనా ఏదో కొరత పదుతుంది ఉదాహరణకు మా అమ్మనే చూడండి టీచర్! లేస్తూనే పాచిపనికి పోతుంది. అది పూర్తిచేసి బజారేళ్ళు కూరలు తెచ్చి తట్టలో వేసుకుంటుంది. అవి అమ్ముకుని వచ్చేసరికి పొద్దునెత్తి మీదుంటుంది. రాత్రి మిగిలిన కూడూ, తన తెచ్చిన పచ్చడి మెతుకులూ అందరికీ తలోముద్దా సర్ది చిన్న కునుకు తీస్తుంది. లేస్తూనే అంట్లు పనికిపోయి, అక్కడ నుండి పెలాటళ్ళలో పని చూసుకుని పొయ్యోలోకి సరుకులు తెచ్చి పొయ్యురాజేసేసరికి చీకటి పదుతుంది. ఇందులో ఏది మానేసినా ఒక ముద్ద తగ్గిపోతుంది. కుండల్లో నీళ్ళు నింపి, చెత్తలూడ్చి, కుండలు కడగడం నా చెల్లెళ్ళు చేస్తుంటారు.

ఇన్ని పనుల్లో మీకులాగా ఇళ్ళు అలుక్కేవడం, బట్టలుతుక్కేవడం, స్నానాలు చేయడం మాకు సాధ్యమా టీచర్? బట్టలుతుక్కేడ్చానికి సబ్బు కావాలి. అది కొనుక్కేడానికి డబ్బు కావాలి. ఆ డబ్బు కోసం మళ్ళీ కూలికి పోవాలి. తిండికి పోగా సబ్బుకి డబ్బు మిగిలితే సాంత పనికి టైము దొరకాలి. అది కూడా దొరికిన నాడు వోపిక మిగలాలి. రోగం రొప్పు లేకుండా చాకిరీ చేసినా కడుపు నిండా తిండి సంపాదించడానికి రోజు చాలడం లేదే! మిగిలినవి ఎప్పుడాలోచించాలి టీచర్? నేను మధ్యాహ్నం బడి వదిలాక గోచి కట్టుకుని చెరువులో బట్టలుతుక్కుంటాను, అవి ఆరేక వేసుకుని బడికి వస్తాను.

నేను చదవడం మా నాన్నకి ఇష్టం లేదు. “బస్టాండులో పెట్టెలు మోస్తే రోజుకి మూడు రూపాయలు దొరుకుతా”యంటాడు.

నా పుట్టిన రోజు నాకు తెలియదు. కొత్త బట్టలు లేవు, పిండి వంటలు కలలోకి కూడా రావు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో నా పుట్టిన రోజు పండుగెలా జరిగిందని ప్రాయాలి టీచర్? మీవి కడుపు నిండిన బతుకులు. అందుకనే మీరు పుట్టిన రోజులూ, పెళ్ళిరోజులూ, చావు రోజులూ అన్ని చేసుకుంటారు. ఇంతమంది కడుపునిండిన బతుకుల మధ్య నేనొక్కడిని! నాకెందుకు ఈ చదువు? అనిపిస్తుంది. ఈ చదువు మా అక్క జీవితాన్ని బాగుచేయగలదా? మా అమ్మ కష్టాన్ని మరిపించగలదా? మా నాన్నకు తాగుడు మానిపించగలదా? నా చెల్లెళ్ళకు కడుపునిండా తిండి పెట్టగలదా? అని ఆలోచిస్తుంటాను టీచర్! ఇవన్నీ సాధించాలంటే నేను బాగా చదువుకోవాలి టీచర్. అందుకు మీ సాయం కావాలి. నేను బాగా చదివి మంచి ఉద్యోగం సంపాదించాలి టీచర్.”

సుశీల టీచర్ దిగ్రాంతికి లోనయ్యంది. మారయ్య ప్రశ్నలు ఆవిడ బుర్రలో గిరగిరా తిరగసాగాయి.

ఇంత పసివాడికి జీవితంపట్ల ఎంత అవగాహన.

సుశీల టీచర్ మనసు విలవిలలాడింది, తన ఇచ్చిన విషయం ఎంత జటిలమైనదో తెలిసివచ్చింది. “అవును నీ సమస్యలన్నింటికి చదువే సమాధానం చెపుతుందయ్యా, నీకు నేనున్నానుగా..నిన్ను మేలిముత్యంలా తీర్చిదిద్దుతాను” అని మనసులోనే భరోసా ఇచ్చింది.

(మాకుగాదులు లేవు కథా సంపటి)

ఉన్నవ దంపతులు

లక్ష్మీనారాయణ, లక్ష్మీబాయిమ్మ

భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పురుషులతో నమంగా, ఆమాటకొస్తే కొన్ని సందర్భాలలో పురుషులకన్నా మిన్నగా సాహసాన్ని ప్రదర్శించిన స్త్రీమూర్తులు ఎందరో ఉన్నారు. అటువంటి ధీరోదాత్తురాలైన మహిళామూర్తి, ఉన్నవ లక్ష్మీబాయిమ్మ.

గాంధీమహాత్ముడి మాటను తనమాటగా, గాంధీజీ బాటను తన బాటగా మలచుకొన్న ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారి ధర్మపత్ని ఆమె. తన భర్త అడుగుజాడల్లో సాగి, తన జీవితాన్ని సంఘనంస్వరణ కోసం, దేశసేవకోసం అంకితం చేసిన ఉత్తమురాలు ఉన్నవ లక్ష్మీబాయిమ్ము.

గుంటూరు జిల్లాలోని నత్తెనవల్లి తాలూకాలోని అమీనాబాద్ గ్రామకరణమైన నడింపల్లి సీతారామయ్య, లక్ష్మీదేవమ్మల చివరి సంతానంగా 1882లో జన్మించింది లక్ష్మీబాయిమ్ము.

అమీనాబాద్లో ఆమె బాల్యం, అక్కడి ప్రాథమిక పారశాలలోనే ఆమె విద్యాభ్యాసం గడిచింది. ఆరోజుల్లో ఆడపిల్లలకు పదో ఏటిక్ పెళ్ళిచేసేవారు. లక్ష్మీబాయిమ్మకి బావ లక్ష్మీనారాయణతో వివాహం జరిగింది.

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ సహృదయులు, సౌజన్యమూర్తి. మహాత్ముడి మార్గాన్ని మనసారా విశ్వసించిన వ్యక్తి. త్యాగమూ, సేవ అనే రెండు మాటల్నే తన జీవితంగా మలచుకొన్న మహానుభావుడు లక్ష్మీనారాయణ 1877 డిసెంబర్ 4వ తేదీన ఉన్నవ శ్రీరాములు, శేషమ్మల పెద్ద కుమారుడిగా జన్మించాడు. లండన్లో బారిస్టర్ చదివి న్యాయవాదిగా వృత్తి చేస్తానే సంఘ సంస్కరణకు అంకితమయ్యారు. పల్నాడు పుల్లరి సత్యాగ్రహంలో వారు వహించిన పాత్ర చాలా గొప్పది. తన రచనలతో దీన జనోద్ధరణకు ఎంతగానో కృషి చేశారు. స్వరాజ్య పోరాటంలో కలిన కారాగార శిక్షలు అనుభవించారు. కుల వ్యవస్థను నిరసిస్తూ, సంగవిజయం వంటి గొప్ప నవలను రచించారు. దీన్ని ఆ రోజుల్లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నిపేధించింది. ఆయనకు అన్ని విధాలుగా తగిన ఇల్లాలు లక్ష్మీబాయిమ్ము.

కందుకూరి పీరేశలింగం, ఈ దంపతులను రాజమహేంద్రవరం రమ్మని ఆహ్వానించారు. అక్కడ వారు చేస్తున్న స్త్రీ జనోద్ధరణ కృషిని ఉన్నవ దంపతులు కళ్లారా చూసి, గుంటూరు వచ్చేక వారూ అటువంటి కృషినే ఆరంభించారు. భర్తమాటే తన మాటగా, ఆయన నడిచేబాటే తన బాటగా మలచుకొన్న స్త్రీమూర్తి లక్ష్మీబాయిమ్ము మహిళా సేవకు తన జీవితాన్ని అంకితం చేసుకొన్నారామె. చిన్నతనంలోనే భర్తను కోల్పోయిన స్త్రీలెందరినో ఆదరించి

వారికి తిరిగి వివాహాలు చేయించారు. ఆరోజుల్లో ఉన్నవ దంపతుల సంఘు సంస్కరణని వ్యతిరేకించి, వారిని ఛాండసులు నహపంక్తి భోజనాల నుండి వెలివేస్తే, దానిని ఆమె దైర్యంగా ఎదుర్కొన్నారు.

1918వ సంవత్సరంలో దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్య చేతివృత్తుల్లో స్థీలకు శిక్షణ ఇప్పుడం కోసం గుంటూరులో తన గృహంలో ఒక పారశాలను ప్రారంభించారు. అక్కడే, వయోజనులకు చదువు చెప్పించారు. వారికి చదవడం, రాయడం నేర్చించారు. ఆ బాధ్యతని ఉన్నవ దంపతులు చూశారు. మరీముఖ్యంగా లక్ష్మీబాయమ్మ ఆ పనిలో ముఖ్య పాత్ర వహించారు. అదే కాలక్రమంలో శారదానికేతన్ గా మారింది. కులమత వర్గ విభేదాలు లేకుండా, అందరికీ శారదానికేతన్లో ప్రవేశం కల్పించారు.

శారదానికేతన్ స్థాపనతో లక్ష్మీబాయమ్మ, నిరాధారులైన ఆడపిల్లలెందరినో దగ్గరకు చేసుకొని సాయంకాలం వేళ బాలికలు అందర్నీ దగ్గరకు చేర్చుకొని, అనేక కథలు చెప్పి వారిని ఆనందింపజేసి, పాటలు పాడించి, తగాదాలు తీర్చి, ఆటలు ఆడించేవారు. శారదానికేతనం నాలుగు భాషల సూత్రాన్ని అనుసరించింది. అప్పుడక్కడ తెలుగు, సంస్కృతం, ఆంగ్లం, హిందీ భాషలు నడుస్తూ ఉండేవి. పిల్లలకి ఈ నాలుగు భాషల్లో ప్రాచీవ్యుత కలిగించే ప్రయత్నం చేసేవారు. చదువుతోపాటు చేతివృత్తులకి ప్రాధాన్యత ఇచ్చేవారు. ఇతరులు కన్నపిల్లల్ని తన స్వంత పిల్లలుగా భావించి, ఆదరించి, అక్కున చేర్చుకొని వారి శ్రేయోభివృద్ధులు కోసం దేశమంతా తిరిగి విరాళాలు సంపాదించి తెచ్చిన ఉత్తమురాలు ఉన్నవ లక్ష్మీబాయమ్మ.

1921 పలనాటిలో సహాయనిరాకరణాధ్యమం జరిగింది. కారెంపూడిలో పలనాడు సదస్య జరిగింది. దాని ప్రభావం వల్ల ప్రజలు సహాయనిరాకరణ ఉద్యమాన్ని పెద్దవెత్తున చేపట్టి, ప్రభుత్వాధికారులని కూడా సాంఘిక బహిపురుణ చేశారు. ఆ మేరకు, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, మాడభూషి, వేదాంతం నరసింహచార్యులు మాచర్లలో ఉన్న గుంటూరు జిల్లా కలెక్టర్ పీట్లిని కలిగి, విషయాన్ని వివరించడానికి వెడితే, వారిని అరెస్ట్ చేసి, ఒక సంవత్సరం జైలుశిక్ష విధించారు. అది తెలియగానే లక్ష్మీబాయమ్మ గుంటూరు రైల్వేస్టేషన్ చేరి, భర్తకు దైర్యంగా వీడ్జ్లు చెప్పి ఆయన తరఫున తానే ఉద్యమాన్ని నడిపించింది.

1930వ సంవత్సరంలో గాంధీ మహాత్ముడు శాసనోల్లంఘనానికి సమకట్టారు. ఆ సందర్భంలో సబర్కృతి నది నుండి దండిదాకా పాదయాత్ర చేసి, దండిలో ఉప్పు తయారు చేశాడు. ఉన్నవ దంపతులు ఆంధ్ర ప్రాంతమంతా తిరిగి, స్వరాజ్య సందేశాన్ని విస్తృతంగా ప్రచారం చేశారు. ఎవరైతే స్వాతంత్య శపథం చేశారో, వారందరికీ ఆమె వీరకంకణాలు కట్టారు. శారదానికేతనంలోని బాలికలు స్వరాజ్య వీరులకి వీరగంధం ఘాసారు. నేవరంపాడులో ఉప్పు తయారుచేస్తుంటే, లక్ష్మీబాయమ్మను అరెస్ట్ చేసి ఆరు నెలలకాలం పాటు, కలిన జైలుశిక్షని విధించారు. 1932లో శాసనోల్లంఘన ఉద్యమంలో భాగంగా, ధిలీలో మరోమారు అరెస్ట్ అయి జైలుశిక్షను అనుభవించారు. మహాత్మాగాంధీజీ ప్రతిపాదించిన వ్యక్తి సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నందుకు అరెస్ట్ చేయబడ్డారు. అప్పుడు మూడు నెలల జైలుశిక్షను రాయవేలారు జైలులో గడిపి తిరిగివచ్చి సాంఘిక సంస్కరణ సేవా కార్యక్రమాల్లో మరింత శక్తిమంతంగా పాల్గొన్నారు. 1943 ఫిబ్రవరి 3వ తేదీన మరోసారి వారిని అరెస్ట్ చేసింది ఆంగ్ల ప్రభుత్వం. మద్యపాన నిషేధాన్ని కోరుతూ, కల్పుపాకల దగ్గర ఎన్నోమార్గు పికెబీంగ్ కార్యక్రమాల్ని నిర్వహించారు.

ఆమె పట్టుదల, దీక్ష ఎంత గాప్పవంటే, ఆమె సంఘానికి, దేశానికి చేసిన సేవల్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని

గృహలక్ష్మీ పత్రికవారు ఆమెకు స్వాధై కంకణం బహుకరించాలని నిర్ణయించారు. అయితే ఆమె, దేశానికి స్వాతంత్యం వచ్చేవరకూ బంగారు నగలు ధరించనని ప్రతిజ్ఞ చేశారు. అందువల్ల కంకణం స్వీకరిస్తానే కానీ, ధరించనని స్ఫోషం చేశారు.

దేశం కోసం, దేశ స్వాతంత్యం కోసం, సంఘు సంస్కరణ కోసం జీవితమంతా పోరాడి సాంఘిక సంస్కరణోద్యమాలను ఎంతో చైతన్యంతో ముందుకు నడిపించి, స్ట్రీ విద్యావ్యాప్తికి చిరస్వరణీయమైన కృషి చేసి, తన భర్తకంటే ముందుగా 1956లో జీవితాన్ని చాలించిన తెలుగు నారీమణి ఉన్నవ లక్ష్మీబాయమ్మ. తన భార్యను గొప్ప దేశభక్తురాలిగా తీర్చిదిద్ది, ఆమెతో పాటుగా సాంఘిక సేవా రంగంలోనూ, స్వరాజ్య పోరాటంలోనూ కలిసి నడిచిన ఉత్తమ పురుషుడు ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ 25-9-1958న ఆస్తమించారు.

సంజీవ దత్తుడు

ఒకసారి సంజీవ దేవ్ గారి ఇంటిలో దొంగలు పడ్డారు. దాదాపు పదివేల దాకా విలువ చేసే నగలు దోషకెళ్ళారు. పరామర్చిద్దామని వెళ్లిన వారితో సంజీవ దేవ్ ఇలా అన్నాడు “పర్వాలేదు నిజానికి మనకి ఏమీ నష్టం లేదు దీనివల్ల” అని చెప్పి చిరునవ్వు నవ్వారు. అదేమిటి అలా అంటారు అని ఆశ్చర్యపడిన వారికి “వారు తీసుకెళ్లింది అన్ని నగలే కదా వాటిని తిరిగి మనం చేయస్తేనే కదా మనకు నష్టం వచ్చేది దానివల్ల నష్టమేముంది” అని చెప్పారు మందహసం చేస్తాడు. ఈ వార్త తెలిసి సంజీవదేవ్ మిత్రుడైన చలం అరుణాచలం నుండి ఒక ఉత్తరం రాశారు. “దొంగలు పడ్డారట కదా మీరు చారుదత్తుడి లాగా దొంగలు వేసిన కన్నం దగ్గర కూర్చుని వారి హస్తకళా నైపుణ్యాన్ని మెచ్చకోవడం లేదు కదా! ఏమేం పోయాయి? నగనట్టా అయితే పర్వాలేదు, మీ దగ్గర ఉన్న విలువైన పుస్తకాలు, ఉత్తరాలు, చిత్రాలు భద్రంగానే ఉన్నాయి కదా” అంటూ ఆ లేఖలో పరామర్చించారు. కేవలం మాటలలో రాతలలోనే కాకుండా నిజజీవితంలో కూడా వేదాంతులుగా ప్రవర్తించే వారి తీరు ఇలాగే ఉంటుంది.

ఉరులు

- మల్లిపురం జగదీశ్

“ఎంతేలైందో...?” కళ్ళకు అరచేయి అడ్డం పెట్టి పొద్దు కోసం చూసేదు ముసిలోడు.

సీతాఫలాలు, జామపక్కు, అరబీపక్కు కమ్మని వాసనతో అడవి సంపదంతా పోగేసినట్టుంది, అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. వాటి వెనక గిరిజనులు... శ్రమకు ప్రతిరూపాల్లా... అనుకున్న రేటు కోసం ఎదురు చూస్తా!

కావిడి నిండా తెచ్చిన సీతాఫలాలతో కూర్చోసున్నాడు ముసిలోడు. నిన్నంతా ఎండలోన, చీమకాట్ల మంటతో ముళ్ళ కంపల మధ్య ఏరిన కాయలు... ఈ రోజు సంతలో సూర్యోదయం నుండి మిట్ట మధ్యాహ్నం దాకా ఎవరూ కొనలేదు.

“ఇవి సెల్లిపోతే, ఉప్పు, ఉల్లికాయలు, వ్యర్గుండ, కిరసనూన కొనుక్కోనెల్లాల. ముసిలాయి నుట్టముక్క అడిగింది. రెండు పొగాకు కాడలు పట్టికెల్తే సరి. కావిడి కాయలు ఏబైకి సెల్లితే పర్మేదు. సాపుకార్లందరూ ఒకటైపోయినట్టుగున్నారు. ఇరవయ్యే ఇస్తామంతపు. అందరూ ఇరవైకే అమ్మేసి నెగిసిపోనారు. మరి తప్పదు.” అనుకుని తనూ ఇరవైకే అమ్మేసేదు. అమ్మగా వచ్చిన నగదుతో అనుకున్నవన్నీ కొనగలిగేదు, ముసిల్లాయడిగిన నుట్టముక్క తప్ప.

కొడుకు సాంబరకి రెండు గుడ్డముక్కలైనా కొనియ్యమని అడగాల.

ఇంటికిల్లి కోడలినడిగితే, ఇక్కడికొచ్చే కలుస్తానని అన్నాడట. సంతంతా కలియ తిరిగేదు. కనబడిన తన ఊరి వాళ్ళందరినీ అడిగేదు.... “అమ్మే! మా సాంబరగాడు కనబడ్డాడే?” అని. అందరి నుంచీ “లేదు మామా!” అనే సమాధానం వెక్కిరించినట్టు.

పొద్దు పడమచీకి వాలుతోంది. సంత పల్చబడుతోంది. కొడుకు కనబడతాడన్న ఆశ క్రమంగా సన్నగిల్లింది.

సంతతో జననమ్మరం క్రమంగా తగ్గుతుంది. మామిడి చెట్టు మీంచి వీస్తున్న గాలి చల్లగా తగిలింది. కుడి చేతిలోని సామాన్ల సంచి ఎడమ చేయికి మార్చేదు ముసిలోడు.

“ఓయ్ మండంగి తాతా! కనపడ్డాడా సొంబదు?”

“నేరురా, ఆడికే నెతుకుతున్నాను. ఒచ్చినాడో నేరో!”

ఆడికి ఉన్నిదే అది. ఒత్తానని రాకపోడమూ, సెప్పిన పని సెయ్యకపోడమూ ఆడికి ఉన్నిదే. గవరమెంటు పిలిసి ఉజ్జోగమిచ్చింది. ఆడికి ఉజ్జోగమిచ్చిందని గొప్పయిపోనాము. అయితేటి? అక్కడి కాసి ఆడికి మరి పట్టనేక పోయోలము. మా కరమ కాపోతే నెల నెలకీ డబ్బులిచ్చినేడు మాతోనుండి మాకు పెంచినోడవ్వాల గానీ, మమ్మల్నిదిలీసి పారొచ్చినాడు. అద్దిల్లు సూసుకొని ఇక్కడ కాపురమెట్టేడు. ‘ఏమిరా?’ అంతే... ‘పిల్లల సదువులు’ ఆన్నాడు.

కొండ మీద సింతసెట్టే నయము. అదునుకి దేవతల్లాగ కాపాడతన్నాయి. అలగని కడుపున పుట్టిన బిడ్డల్ని కాదనుకోగలమూ? పెతి బుదహోరమూ సంతకొచ్చినప్పుడల్లా ఆ యింటికెల్లడం, మనవల్ని సూడ్డం అయ్యాది. అయితే ఆలకి బడిల సేర్పించిన కాసి సూడ్డమే అయ్యాది కాదు. ఎల్లీసరికి పిల్లలు బడులికి, కొడుకు ఉజ్జోగంకి ఎలిపోయోలు. మరెప్పుడు సూడ్డమవ్వద్ది? ఆలున్నారని అక్కడికెల్లడమే గాని, ఎల్లే పరాయాలింటికెల్లినట్టిగే ఉండీది. కుర్రీ మీద కూకుండబెట్టేసిది కోడలు... గాలిపేను ఏస్సేది... గానీ... అంటీ ముట్టనట్టిగే ఉండీది. ఆ సెట్టు కిందే నయము. సెట్టు నీడ కాడ సేరబడి సుట్ట ముక్క కాల్పుకొని కూకున్న సుకము, కుర్రీలు గాలి పేనుల్తోటి వాతాదేటి?

ఇంటికెల్లే కోడలు సెప్పింది... “మామా! మీ బాబు సంతకొచ్చే కలుస్తానన్నా”డని. ఈ మద్దినల్లా అలగే సెప్పుంది కోడలు... గాని ఆడు రాడూ, కలవడమపదు. సుట్ట ముక్కకి డబ్బులిప్పుడమవ్వద్దని గావాల తప్పించుకోని తిరుగుతున్నాడు. కోపంతో ముసిలోడి ముఖం ఎర్రబడింది... పడమటి కొండకి చేరిన సూర్యుడి లాగ.

గబ గబా ఇంటికొచ్చేదు. కొడుకు, కోడల్ని కలిపి సింతశొట్లు దులిపినట్టిగ దులిపీద్దుమనుకున్నాడు.

ఇంటి ముందు మోటర్ బైకు నిలబెట్టి ఉంది. గడపలో ఎవరో ఇద్దరు మాట్లాడుతూ కనిపించేరు. లోపలికల్లి కోడలినడిగేదు. “ఎవులమ్మీ?” అని. ‘ఒకడు పోలీసు, మరొకలు అప్పులోడు’ అని చెప్పింది కోడలు ఏడుస్తూ.

ముసిలోడి కోపం ఎగిరిపోయింది. గుండెలో సన్నని భయం కదలాడింది. పిల్లలు బిక్కు బిక్కుమంటూ కూర్చొనున్నారు. కొండలాంటి ముసిలోడు సిందవ ఎదురైతే ఆయుధం లేకుండా ఒట్టి చేతుల్తోటి చంపీగలడు. కానీ ఖాకీ గుడ్డలంటే భయం.... మూగ గాయాల సాక్షిగా.

“సొంబదర నీకేటొతాడ్రా?” ఇద్దర్లో ఒకడు ఆడిగేదు.

“నా కొడుకు బావ్యా”

“ఎక్కుడున్నాడా?”

“అదేటి బావ్యా! ఇక్కడే వుంతాడు”

“ఎడైతే? నీ గోసి గుడ్డల దాస్సేవేట్రా?” వెటకారంగా అన్నాడు. ముసిలోడి గుండెలో రాయి పడింది. మనసు కీడు పసిగట్టింది. పులి తిరుగుతున్న వానన గుర్తాచ్చింది. ఆతుతగా కోడలి వైపు చూసేదు.

“మీ బాబు నెల రోజులా కాసి ఇంటికి రాడం లేదు మామా!” అని మళ్ళీ వెక్కి వెక్కి ఏడువు అందుకుంది.

“ఏటి? ఏటైంది?” ఆదురుతున్న గుండెలో ఆడిగేదు. కోడలు జవాబిస్తోంది. ముసిలోడు నిశ్చబ్దంగా, చీకటిలాగా నిలబడి పోయేదు.

‘గూడెం లోన పూరిపాక లో ఉన్నాన్నాలూ సుకంగుండీది. మొల మీద గోసి గుడ్డ, సేతిలోన గుడ్డలో, కంకో ఉంతే బతుక్కి ఎదుర్కోక పోయింది. కొండ మీద పోడు సేసి సామలో, గంతిలో, జొన్నలో, కందులో తిండికి సరిపడిన

కాడికి పండించి ఉన్నకాడికి తిని నిరూపూసీగా బతికీసోలం. పంట ఉన్నంత కాలమూ అక్కడ ఏసిన అరప తోనే పాద్ద పోయాది. కోతులు, అనుమంతులు పంట తినికుంట రాత్రిల్లు తెలివేసే ఉండోలిమి. ఆ యేలప్పుడు. పిన్నగుర్ మీద పాట పాడాల, తుడుము దెబ్బేస్తే ఏ జంతువైనా కొండత్తలకి పారిపోవాల. పిన్నగుర్ పాట, తుడుం దెబ్బ ఆగిపోయిందంతే కందికొత్తల పండుగు అయిపోయిందన్నమాటే. కొండ మీద మంట ఆరిపోయిందంతే పంట సేతికందిపోయిందన్నమాటే.

అలపించేది, ఈడికి ఉజ్జ్వోగమ్మెచ్చింది. కొండ ఎరగడు. మా తాతల కాంచి సూత్రన్నాను. ఒంటి మీద గోసి గుడ్డ తప్ప ఏటీ వుండేది కాదు. అయితేలి, హాయిగ ఉండోలిమి. ఈడికి నదువే నేర్చిందో మరేటో గానికి కాలుకి తిరగలి పాపిల్లాగ బూట్లు... బుర్రకి గాలి తగలకంట టోపి, అవేటో పేసన్న, పేంటు బుసుకోట్లట. ఇవన్నీ ఏసుకుంతే కొండకి రాగలడా? వోచ్చినా పని సెయ్యగలడా?

లచ్చింపురంల కాపరమెట్టిన కాసి, ముసిల్లాయికి సూడ్చానికైనా కొండకొచ్చేడు కాదు. అద... ఆ ఇల్లే సేసింది. తోటోలందరూ సాంతిల్లు కట్టుకున్నారు, మనమేటి, అద్దింట్ల? మనమూ ఇల్లు కట్టుకుందుమూ అని స్నేభిల్లు కట్టేడానికి తయారైపోనాడు. స్నేభిల్లంతే మాటలేటి? డబ్బుండాలా? అద... అక్కడే సిక్కిపోనాడు. అవేటో సీటి పాటలట... అందల దిగేడు. అక్కడ డబ్బులు రావాలంతే మరొకల ఆమీ సంతకాలుండాలట. అందికే ఈడికి వరసకు బావే, ఆడూ మేస్టే... ఆడు, ఆమీసంతకం సేసిచేందట. ఆ సీటి సగం కి సగం పాడీసి ఇంటిమీద పెట్టిసినాడట. ఇల్లుంతే సరిపోద్దా? ఇంటికి సరిపడిన సామాన్లుండాల. పొద్దుపోతే పిల్లలు ఇంకొకల గడపెక్కుతున్నారని ఆ టీవీ తెచ్చేడు. నెలకింత కట్టిద్దుమని దబ్బుల్లేకుండ టీవీ తెచ్చాడు. బాగే బతుకుతున్నాడనుకున్నాము. నాకేటి తెలుసు ఆడెంత ఇబ్బంది పదుతున్నాడో! ఆడికేటి అవుసరాలున్నాయో?! టొస్త ఇల్లు గడపడమంతే మాటలేటి? డబ్బుల్లోటి పని.

సీటి పాట పాదదమైతే పాడీసినాడు గాని నెల నెలా డబ్బులు కట్టనేకపోనాడట. అప్పుడు సీటివేడు పల్లకుంతాడా? ఆడు కోర్లుల కేసు పెట్టేడట. కోరుటేటి సప్పింది... మనోడికి ఆమీ సంతకం పెట్టినోడి జీతం కాంచి కట్టుమని తీరుపు సెప్పిందట. ఆడు మాత్రం ఎక్కడి కాసి తెత్తాడు? ఆడూ పెల్లం పిల్లం, పిల్లా జెల్లా ఉన్నోడోనే. ఆడూ జీతంతోనే బతుకుతున్నోడే. ఆడికి కష్టమనిపించదా? ఇన్నాలూ ... “వోయ్! బావా!” అంతే “ఏమోయ్! బావా?” అనుకోని తిరిగినోలు ఈ ఆమీ గురించే మాట మీద మాటొచ్చి కొట్టుకున్నంత పని సేసేరు. మరి నాబం నేదని మనోడి మీదకి ఆడు పోలీసు కేసు పెట్టేడు.

అద... అక్కడి కాంచి ఈడు కనపడకుండ దొంగ దొంగై తిరుగుతన్నాడు. పోలీసులు, అప్పులోలు నెతుకుతున్నట్టుగున్నారు.

“జౌప్రా... నీ కాడుకు ఎక్కడున్నాడో చెప్పురా?” అనహంగా ఆడిగేడు పోలీసు.

“నాకేటి తెలుసు? ఆడెక్కడెక్కడ తిరుగుతన్నాడో! ఏ యేలకి తిండి తింతన్నాడో... ఏ ఇరకల దాగుంతన్నాడో నాకేటి తెలుసు? కొండల్లోనున్నోడిని... అడివిలోన బతికినోడిని... నాకెలగ తెలుత్తాది?”

కాడుకు ఝితిని తలచుకొని ఏమైపోతాడోనని రోదించింది తండ్రి హృదయం. పిల్ల తప్పిపోయిన తల్లి మేకలాగయిపోయేడు ముసిలోడు. ఆడు సదవకున్న నాతోనే ఉండిపోయింతే ఎలగున్నో! అని ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయేడు.

బూములన్నీ సాపుకారి సేతిలో ఉన్న రోజులు...

పండిన ఒక్క గింజ కూడా తనకి మిగిలేది కాదు. పండించిన పొవ్వాకు, కందులు, జొన్నలూ... ఒకటేమిటి? ఏటి పండితే అది సాపుకారికే ఇవ్వాల. రేటు ఆడే సెప్పోడు. ఆ రేటుకే సరుకు ఇవ్వాల. ఆ రోజు... కుడ్డజోల కాసి పసుపు కొమ్ములు తట్టతో దించుతున్నాడు తను. ఘాపుకారి చూసేడు.

“బరేయ్! నుక్కు..!” పిలిచేడు.

ఆగలేదు. మల్లా పిలిచేడు. ఆగకపోతే దారికడ్డంగా నిలబడి “దించుర... విట్రా తట్టలోన?” లాగి అడిగేడు. చెప్పేడు తను.

“జంబీల పడీరా...” అన్నాడు.

“ఉ... ఉ... నీకియ్యను. సంతల అమ్ముకుంతాను” అని అన్న మాటకి సావుకారి కోపమయ్యాడు.

“ఈ ఊర్లోన ప్రతీది నాకే అమ్ముల్రా” తట్ట లాక్కుంటూ అన్నాడు.

“కట్టపడ్డను... పోడు సేసేను. పండించేను. నా యిట్టమొచ్చినోడికి అమ్ముకుంతాను”

“ఎక్కుడా కష్టపడ్డావు? నీవు కష్టపడిన ఆ కొండ నాదిరా. అక్కడ పండిన పంట నాదిరా. మర్యాదగా చెప్పిందిను, లేకపోతే అనుభవిస్తావు”

బెదిరించేడు. బెదరలేదు తను. ఆ రోజు పడమటి కొండల్లో ములిగిన సూర్యుడు ఆ మరునాడు తూర్పు కొండ మీద పోలీసుల్లోటి తేలేడు.

పనువు కొమ్ముల తట్లలు షావుకారి గొడాంలోకి చేరేయి. వీధి మధ్యలో కాళ్ళు చేతులు కట్టి తల క్రిందులుగా వేలాడదియబడిన అతని వొంటిపై లారీల దరువులు ... అరుపులు... ఊరు భయంతో వణికింది. కొండలు తిరిగి ఏధ్యేయి.

ఆ రోజుకాని గూడ గూడంతా తప్పించుకు తిరిగేరు. ఏ కొండపంట ఊర్లోకి తెచ్చినా షావుకారికి అమ్మాలి. లేని నాడు తప్పించుకు తిరగాలి. షావుకారి కాళ్ళ నుంచి, పోలీసుల లారీల నుంచి తప్పించుకు తిరగాలి.

గతం... కళ్ళ ముందు కదలాడి విషం మింగినట్టు గుటకేసేడు ముసిలోడు.

‘అప్పుడు నాను అలగ. ఈ పొద్దు? నా కొడుకు ఇలగ. సదువుకున్నోడు, ఉణ్ణోగస్తుడయినాడు. మా కంట తెలివైనోడు. అలపించిది తప్పించుకొని దొంగ దొంగ తిరగడమేటి? ఆడికా గతేటి? ఎందుకిలగయిపోనాడు? అయినోలకి దూరమైపోయి, ఎన్నాలు తిరుగుతాడు? బావా బావా అని తిరిగినోడు ఈ పొద్దు ఆడి మీద కేసు పెట్టడమేటి? ఉరిలో బిక్కిపోయిన సెవర పిల్లి లాగ గిలగిల్లాడి పోతన్నాడు కొడుకు! అనిలీ ఉరుతెవులేసినట్టు?’ అతనికి ఏమీ అంతు చిక్కడం లేదు.

“ఏదో ఒకటి సెయ్యాల, కొడుకునెలాగోకలాగ దక్కించుకోవాల. మా తాతల కన్నా మీము, మా కన్నా ఈడు కొంతలో కొంతైనా నయమైయున్నారు. రోజుతెప్పుడూ ఇలగుండవు. రేపు నా మనవులు ఇంకా నయముగుండాల... ‘ఎవులు దగ్గరికెల్లాల? ఎవులు సాయం సేత్తారు?’ అని ఆలోచనలోకి జారిపోయేడు.

‘ఆ బావే. ఈడు సిన్నప్పుడు దారి తప్పి తిరుగుతున్నోడికి దారిల పెట్టిన గురువు... ఇప్పుడూ దారి సూపెట్టడా?... అతగాని దగ్గరికే ఎల్లాల’ ని అనుకున్నాడు.

లేచి బయలుదేరేడు. ఆకాశంలో నిండు చంద్రుడు వెలుగుతన్నాడు చల్లగా... ముసిలోడికి దారి చూపిన్నా.

(-జంర్మువతి కథల సంపుటి)

స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొని జైలుళిక్కు గురైన తొలి తెలుగు మహిళ దుర్వారి సుబ్బమ్మ. అయితే ఆమెను జైల్లో ఎక్కడ, ఎలా ఉంచాలి? అది జిల్లా కలెక్టరుకు కూడా పెద్దప్రశ్న. అందుకే, ఆయనే సుబ్బమ్మ దగ్గరకు వచ్చి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని క్షమించమని అడిగితే వదిలేస్తానన్నాడు. తన కాలిగోరు కూడా మీ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని క్షమాపణ అడగదు అంది ఆమె. సరే! ఒక వంద రూపాయల జిరిమానా కడితే వదిలేస్తానన్నాడు. తన తలమీద కప్పుకొన్న చీర చెంగు తీసి, నా దగ్గరేముంది, విధవని బోడిగుండు తప్ప అంటూ పకాపకా నవ్వింది. కలెక్టరుకు ఏం చేయాలో అర్థం కాలేదు. చివరకు కరినకారాగార శిక్ష విధించాడు. ఆమె ఆనందంగా జైలుకెళ్లింది.

1881వ సంవత్సరం నవంబర్ 15వ తేదీన

సుబ్బమ్మ తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని దాక్కారామంలో జన్మించింది. వారి తండ్రి మల్లాది సుబ్బావథాని. వదేళ్ల వయసులోనే సుబ్బమ్మకు వివాహం జరిగింది. ఆమె భర్త దుర్వారి వెంకటప్పయ్య. అనేక బాల్యవివాహాలలో జరిగినట్టే, సుబ్బమ్మ జీవితంలోనూ విషాదమే నిండింది. ఆమె భర్త వెంకటప్పయ్య మరణించారు. అయితే ఆమె నిరుత్సాహ పడలేదు. చల్లపల్లి వెంకటశాస్త్రి దగ్గర తెలుగు, సంస్కృతం చదువుకున్నది. కృషితో, పట్టుదలతో రెండు భాషల్లో మంచి పాండిత్యం సంపాదించింది. తన పాండిత్యంతో అద్భుతమైన రీతిలో ఉపన్యసించి, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ దుర్మార్గాలను నిర్మయింగా ఎండగట్టింది.

సుబ్బమ్మ గొప్పవక్త. అనర్థకంగా మాటల్లాడేది. ప్రసంగం మధ్యలో అనేక తెలుగు పద్యాలను, సంస్కృత శీలకాలను అలాచేకగా చదువుతూ ప్రసంగించేది. చిలకముత్తిపారి పద్యాల్ని, గరిమెళ్ళపారి పాటల్ని రాగయుక్తంగా పాడుతూ, ఆంగ్ల ప్రభుత్వాన్ని విమర్శించేది. ఆమె ఉపన్యసాలను ప్రజలకు వినబడనివ్వకూడదని, ఆమె మాటల్లే చోట దప్పులు వాయించేవారట. అయినా ఆవిడ తన ఉపన్యసం ఆపేవారే కాదు. డప్పు కొట్టి కొట్టి అలసిపోయి వాళ్ళు వెల్లిపోయాక, ఆమె తన ప్రసంగాన్ని కొనసాగించేవారు. 1921లో టంగుటూరి ప్రకాశం అధ్యక్షతన కాకినాడలో జరిగిన సభలో, స్వాతంత్ర్య తీర్మానాన్ని సమర్పిస్తూ ఆమె చేసిన అద్భుతమైన ప్రసంగం అశేష జనవాహానిని ఉత్సేజపరిచింది.

సంఘసంస్కరణ మార్గంలో సాగిన నిరాడంబర మహిళ ఆమె. పెద్దాడ సుబ్బమ్మ, చల్లపల్లి సీతమ్మల సహకారంతో మహిళా సభలు ఏర్పాటు చేశారు. బాలికా పారశాల స్థాపించి, బాలికలకు ఉచిత భోజన వసతి కల్పించారు. తలమీద భాదీ చీరముసుగు వేసుకొనేవారు. చీర కచ్చపోసుకు కట్టుకొనేవారు. చిన్నప్పుడే పోలియో రావడం వల్ల ఒక కాలు

కుంటుపడింది. అందువల్ల చేతికర సాయంతో కుంటుతూ నడిచేవారు. నెత్తిన ఖాదీ బట్టల మూట, భుజానికి ఖాదీ సంచి.. అలాగే ఊరూరా ఖద్దరు బట్టలు అమ్ముతూ తిరిగేవారు. స్వరాజ్య పోరాటంలో 1920లో మొదటిసారిగా ఒక సంవత్సరం రాజమండి జైలులో శిక్ష అనుభవించారు. ఆ తరువాత 1930లో ఉప్ప సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని రాయవేలారు జైలులో నిర్భంధించబడ్డారు. అప్పుడు ఆమెకు ఆరు నెలల జైలుశిక్ష విధించబడింది. 1932లో శాసనోల్లంఘన ఉద్యమంలో, 1940లో వ్యక్తి సత్యాగ్రహంలో 1942 క్రిట్ ఇండియా ఉద్యమంలో పాల్గొని లాటీ దెబ్బలు తీస్తారు.

ఎటువంటి పరిస్థితుల్లోనూ ధైర్యం కోల్పోని వ్యక్తిత్వం ఆమెది. ఎలాంటి సమస్యనైనా పరిష్కరించగల సమర్థులు ఆమె. ఆ రోజుల్లో పిరాపురంలో పెద్దాడ కామేశ్వరమ్మని పోలీసులు తీవ్రంగా కొట్టేరు. ఆ దారుణాన్ని చూసి చలించిపోయి, పోలీసులు లారీలకి ఎదురు నిలిచింది. మీరు మనుషులా రాక్షసులా అని నిలదీసింది. ఆమెకు సమాధానం చెప్పేలేక పోలీసులు తలొంచుకొని వెళ్లిపోయారు. జీవితమంతా దేశసేవలోనే గడిపిన సుబ్బమ్మగారు ఎటువంటి పదవులూ ఆశించలేదు. ఎటువంటి గౌరవాలూ కోరుకోలేదు. దాదాపుగా 16 ఏళ్లు అభిలభారత కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యురాలిగా, స్వాతంత్య ఉద్యమంతో మమేకమయ్యారు. ఆమె చేసిన దేశసేవను దృష్టిలో ఉంచుకొని కాకినాడ కాంగ్రెస్ మహాసభ ఆమెను ‘దేశభాంధవి’గా ప్రస్తుతించింది. 1964 మే నెల 31వ తేదీన పరమపదించారు దువ్వారి సుబ్బమ్మ.

బళ్లారి రాఘవీయం

ఆచార్య బళ్లారి రాఘవ సుప్రసిద్ధ రంగస్థల నటుడు. ఆయన నాటక ప్రదర్శన కోసం ప్రజలంతా ఎదురు చూసేవారు. ఆర్ట్ లవర్స్ లీగ్ అనే సంస్థను స్థాపించి దేశమంతటా తిరుగుతూ అనేక నాటకాలను ప్రదర్శించి ప్రేక్షకులను ఆనంద భరితులను చేసేవారు. ఒకసారి చంద్రగుప్త నాటక ప్రదర్శన జరుగుతోంది. బళ్లారి రాఘవ చాణక్యుని వేషంలో స్టేజి మీదకు వచ్చారు. అది శ్రీకాన్త వాటిక దృశ్యం. ఇంతలో ఒక కుక్క వేదికకు అటువైపు నుంచి ఇటువైపుకు వచ్చింది. తెర వెనుక నిలబడ్డ ఇతర నటీనటులు నాటక నిర్వాహకులు అది చూచి ఆందోళన పడ్డారు. బళ్లారి రాఘవ కుక్క వంక ఒకసారి సాలోచనగా చూసి “శునకమా వచ్చితివా, రమ్మ ఈ శ్రీకాన్త వాటిక నాదే కాదు నీది కూడా” అని సమయస్థాపితో ఆ ఘట్టాన్ని రక్తి కట్టించారు. ప్రేక్షకులు స్టేజి మీదకు కుక్క రావడం కూడా నాటకంలో భాగమే అని అనుకున్నారట.

మనస్సి

- ద్వివేదుల విశాలాక్షి

ఆరోజు పాపకి తలంటి నీళ్ళు పోసి, కొత్త బట్టలు తొడిగి
మొదటి పుట్టినరోజు పండుగ చేసింది కాంతమ్మ. పిండివంటలతో
భార్య పెట్టిన భోజనం ఆరగించి, భుక్తాయాసంతో పడక
గదిలో మంచంపై పరమేశం కునుకు తీయబోతుంటే,
వీధి తలుపు ఎవరో కొడ్డునుట్లు చప్పుడు వినిపించింది.
ఈ మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలోపడి తమ ఇంటికి
ఎవరొస్తారు? పక్కింటి పీడురు గారి కోసం ఎవరో
పార్టీ అయి ఉంటుందిలో' అనుకుని - లేవడానికి
బద్ధకించి ఇటునుండి అటు తిరిగి మళ్ళీ
పడుకున్నాడు.

వంట ఇంటి ముందు వరండాలో
కూర్చుని, తనలో తనే ఏదో సన్నగా పాడుకుంటూ
మధ్యాహ్నం పేరంటంలో ఇవ్వడానికి
తమలపాకుల కిళ్ళీలు కడ్డోంది భార్య కాంతం.
అంతలోనే మళ్ళీ వీధి తలుపు టకటక కొట్టిన
చప్పుడు అయింది.

“ఎమండీ! ఎవరో తలుపు కొడ్డున్నారు.
ఓసారి వెళ్లి ఎవరో ఏమిటో చూడండి, నా వెయ్యి
తెరపిగా లేదు” అంటూ లోనుండి కాంతమ్మ కేక
పెట్టింది.

ఇక తప్పదు అనుకుని విసుక్కొంటూనే లేచి వెళ్లి తలుపు తీసేదు. పరమేశం ఎదురుగా ఎవరో కొత్త వ్యక్తి.
అంతకి ఫూర్చం అతన్ని ఎక్కుడా చూసిన గుర్తులేదు.

వేళకాని వేళవ్వాడు వచ్చి, బంగారం లాంటి తన నిద్ర పాడువేసిన ఈ ఆగంతకుడు ఎవరబ్బా అనుకొంటూ
ఎదుట నిల్చిన వ్యక్తి వైపు పరీక్షగా చూసేదు పరమేశం. మనిషి పొడగరి. ఆ పొడుక్కి తగ్గలావు. భారీ అయిన
పంచలోహపు విగ్రహంలా నిండుగా ఉన్నాడు. అరవైకి పైబడి ఉండొచ్చు. మాసిన గడ్డం, నెరసిన జాట్టు, ప్రయాణపు
బడలికతో పడినిన ముఖం, నలిగిన బట్టలు, కాళ్ళకి మట్టి కొట్టుకున్న చెప్పులు - పరమేశం ఎంత పరీక్షగా చూసినా
ఆ ఆగంతకుడు ఎవరో - ఎక్కుడివాడో అతనికి గుర్తు దొరకలేదు. “ఎవరండీ! మీకు ఎవరు కావాలి?” అన్నాడు.

“పరమేశంగారి ఇల్లు ఇదేనాండీ?” అంటూ ఎంతో నిదానంగా, పరమేశన్ని పట్టి చూస్తూ ప్రశ్నించాడు
అతడు.

“అవును.. ఇదే. నేనే పరమేశాన్ని.”

“క్షమించాలి. వేళ కాని వేళ వచ్చి ఇబ్బంది పెడ్డున్నాను” అన్నాడు తన నొచ్చుకొంటున్న ధోరణిలో.

“ఫరవాలేదు చెప్పండి” అన్నాడు పరమేశం - లోలోపల విసుక్కొంటున్న పైకి సభ్యత కోసం మామూలుగా ముఖం పెట్టి.

“నాపేరు రంగస్థలిమి. మాది ఈ ప్రాంతం కాదు. ఈ పేపరులో ప్రకటన మీరే వేయించి ఉంటారనుకొని...” అంటూ సగంలో మాట ఆపి, పాతబడిన ఒక చిన్న పేపరు కటింగ్‌ను లాట్చీ జేబులోంచి తీసి పరమేశం చేతికందిచ్చాడు అతడు.

దాన్ని చూడగానే ఒకసారిగా ఎలక్ట్రిక్ షాక్ తిన్నవాడిలా అదిరిపడ్డాడు పరమేశం. నలిగి మాసి నాలుగు మడతలు చుట్టుగా ఉన్న ఆ కాగితం ముక్క అతడెవరో, అతనికి తనతో కలిగిన పనేమిలో చెప్పకనే చెస్తోంది. ‘మీ పాప తప్పిపోయిందా? అనే ఆ ప్రకటన వేయించింది తనే. పాప తమ ఇంట కాలుపెట్టి వారాలకి వారాలే - నెలలకి నెలలే గడిచిపోతున్న ఈ పిల్ల మా బిడ్డ అంటూ పాప కోసం ఎవరూ రాకపోవడంతో - ఏమి చెయ్యాలో పాలుపోక మిత్రుల సలహ మేరకి ఆ ప్రకటన తనే వేయించాడు పరమేశం. అప్పటికే పాపతో అనుబంధం పెంచుకొంటున్న భార్య ఆ పిల్లమీద ఇంకా మమత పెంచుకోకముందే, ఆ తల్లిదండ్రులెవరో వచ్చి), పాపని తమతో తీసుకు వెళితే మంచిదన్న అభిప్రాయంతో ఆపనివేసేదు.

అది జరిగి కూడా నెలలు గడిచిపోతున్న, అంతకాలం దాకా ఎవరూ రాకపోవడంతో ఇంక పాప కోసం ఎవరూ రారనీ పాప తమదే అన్న భావంతో వారుండగా, ఇప్పుడీ ఆగంతకుడు ఎవడో, ఎక్కడినుండో, ఉరుమని పిదుగులా ఊడిపడి, ఈ ప్రకటన ఇచ్చింది. మీరేనా - అని వాకబు చేస్తున్నాడు. ఇతడు నిజంగా పాపకి బంధువో, శ్రేయాభిలాషో అయి ఉంటే, ఇంతకాలం దాకా పిల్ల గురించి పట్టించుకోకుండా ఉండడం ఎలా జరుగుతుంది? యిందులో ఏదో మోసం ఉండి ఉంటుంది. ఏపో మాయ మాటలు నాలుగు చెప్పి, అందమైన ఆడపిల్లల్ని ఎత్తుకుపోయి, అమ్మే ముఱా ఒకటి చుట్టుపక్కల ఊళల్లో తిరుగుతున్నట్టు పత్రికల్లో వార్తలు చూస్తున్నాడు. ఎదుట ఉన్న వ్యక్తి ఆ కోవకిచెందినవాడు కాదని చెప్పడానికి అధారాలేం లేవు. అలాగని వచ్చిన వాడిని వచ్చినట్టే తరిమి కొట్టడానికి తగిన కారణాలు కూడా కన్నించడంలేదు. పైకి చూడ్డానికి మనిషి సామ్యడుగా, మంచీ మర్యాదా తెలిసిన వాడిలా కనిపిస్తున్నాడు. ఇంటి లోపలికిపిలిచి, మాటల్లో పెట్టి, జాగ్రత్తగా నాలుగు ప్రశ్నలు వేస్తే అనలు రంగు బైటు పడకపోదు - అనుకున్నాడు పరమేశం.

తన మనోభావాలు పైకి పొక్కకుండా జాగ్రత్తపడుతూ అతడిని సాదరంగా లోపలికి ఆహ్వానించాడు. కాళ్ల కడుకోవడానికి నీళ్లిచ్చాడు. కూర్చోవడానికి కుర్చీ చూపి, వంట ఇంట్లోకి వెళ్లి ఒక గ్లాసుతో చల్లని మజ్జిగ తెచ్చి ముందు పెట్టేడు. అతడు అది తాగి, కాస్త సేదతీరాక “ఇప్పుడు చెప్పండి. మీరు వచ్చిన వనేమిలో?” అంటూ మర్యాదగా ప్రశ్నించేడు.

“ఈ ప్రకటన చాలా ఆలస్యంగా నాకంట పడింది. నాకుచేరిన ఈ కాపీలో ప్రింటు అంత బాగాలేదు. అందునా పత్రిక పాతబడి, నలిగిన్న కారణాన్న ఫోలోలో ఉన్న పిల్లరూపు సరిగా పోలిక పట్టడానికి వీలుగా లేదు... ఈ ప్రకటన చూసేవరకు, తల్లిదండ్రులు, తాతానాయనమ్మలతో పాటు, తను కూడా దురదృష్ట దారుణ అగ్నిప్రమాదంలో కాలి బూడిద అయిపోయిందే అనుకొన్నాను. మీరు అంటున్న ఈ పాప నా మనుమరాలు అవునో కాదో నాకు తెలియదు. అవునేమో అన్న అశతో ఇంత దూరంవచ్చేను...” ఒక్కొక్క మాటే ఆపి ఆపి అతి నెమ్ముదిగా అంటున్నాడు అతడు. చివరి మాట అతని నోట తిన్నగా పెగిలి రాలేదు. దుఃఖించే అతడిగొంతు పూడిపోయింది. కళల్లో నీళ్లు తిరిగేయి. అది కేవలం నటనో నిజమైన దుఃఖమో పోల్చుకోలేకపోయాడు పరమేశం.

ముసలాయన కళ్లు తుడుచుకొని మళ్లీ చెప్పడం మొదలు పెట్టేడు. “మల్లారం మరిడిమాంబ తిరునాళ్లలో జరిగిన దుర్ఘటన గురించి మీరు వినే ఉంటారు...”

మల్లారం వారి పొరుగు గ్రామమే. ఆ దుర్ఘటన గురించి వినడమే కాదు. ఆ జాతరలో జరిగిన బీభత్సాన్ని కళ్లారాచూసేడు పరమేశం.

ఆరోజు మల్లారం గ్రామదేవత మరిడిమాంబ తిరునాళ్ల పండుగ. ఎంతెంత దూరం నుండో ప్రజలు తండోపతండులుగా వచ్చి చేరేరు.

మరిడిమాంబ గుడి పున్న వీధి అంత విశాలమైందికాదు. ఇసుకవేస్తే రాలనంతగా ఉన్నారు జనం. ఉత్సవం బ్రహ్మండంగా జరుగుతోంది. పులివేషాలు, బిళవేషాలు, సాముగరిడీలు, చెక్క భజనలు, పగటివేషాలు, బుట్ట బొమ్మలు ఒకటేమిటి, అటువంటి పండుగ సమయాల్లో ఉండవలసిన అన్ని హంగులతో జాతర సాగిపోతోంది.

అంతలో జరిగింది ఆ దారుణ సంఘటన. గ్రామంలోని రెండు ప్రత్యథి ముఖాల మధ్య చెలరేగిన విద్యేషహరితమైన బాణానంచా పోటి. మందుగుండు సామగ్రి కాల్పుడం మొదలు పెట్టేరు. కాల్పున ఔట్లు, తారాజువ్వలు దారికి ఇటు అటు ఉన్న పాకలపైనా, యాత్రికుల విశ్రాంతి కోసం వేసిన పందిళ్ల పైనా పడి, ఒక్కసారిగా నాలుగు వైపుల నుండి మంటలు లేచేయి.

ఎక్కడెక్కడినుండో జాతర చూడాలని ఉత్సాహంతో వచ్చినవారు ఆ తల్లి గుడి ముందు బూడిద పోగులుగా మిగిలిపోయేరు. అంతకు కొద్దినేపటికి ముందు ఆనందోత్సాహాలతో పరవళ్ల తొక్కుతున్న ఆ ప్రదేశమంతా అంతలోనే పెద్ద శ్వాసానంగా మిగిలిపోయింది. జరిగిన ధనప్రాణ నష్టాలు ఎవరి అంచనాలకి అందకుండా పోయేయి.

ప్రాణాలరచేతుల్లో పెట్టుకుని, అందుకొన్న పరుగు ఆపకుండా పరుగిత్తి క్లేమంగా ఇల్లు చేరుకున్నారు పరమేశం కుటుంబం. వణికుతున్న చేతులతో, ఇంటి తలుపు తాళం తీసి, వారు లోపలికి రాబోతుంటే ఎవరో చిన్న పిల్ల వెక్కి వెక్కి ఏదుస్తూ వీధి అరుగు నీడలో కనిపించింది.

“ఎవరు పాపానువ్వు? మీ వాళ్ల ఎక్కడున్నారు?” అని ప్రశ్నిస్తే అంతవరకు మెల్ల మెల్లగా ఏదుస్తున్నదల్లా ఒక్కసారిగా గొల్లాన ఏడవడం మొదలుపెట్టింది. ఎవరో పిల్ల జాతరలో తప్పిపోయి ఇటు వచ్చిఉంటుంది. ఎలా జరిగినా తెల్లారేసరికి వాళ్ల వాళ్ల రానే వస్తారు. ఈ రాత్రికి ఇంటిలోకి తీసుకుపోయి, కాస్త బుజ్జిగించి ఇంత తిండి పెట్టి నిద్రపుచ్చితే సరి అనుకున్నారు. దెబ్బలు తుడిచి, మందురాసి - బురద కొట్టుకున్న బట్టలు విడిపించి వేరు బట్టలు తొడిగింది కాంతమ్య, ఎవరుఎంతగా బ్రతిమాలినా పాప, ఆ రాత్రి తినడం, తాగడం ఏమీ చెయ్యలేదు. అలా వెక్కి వెక్కి ఏదుస్తూనే ఎప్పుడో నిద్రలోకి జారిపోయింది.

తెల్లవారి జాము పొద్దెక్కినా పాపకోసం ఎవరూ రాలేదు. ఎంతో ఓర్పుతో కాంతమ్య పదే పదే బ్రతిమిలాడి, బుజ్జిగించి ఆ పూటకి కాస్తంత పెరుగు అన్నం మాత్రం తినిపించగలిగింది.

ఊరు ఊరంతా రాత్రి జరిగిన ఫోరకలితో ఉడికిపోతోంది. చావగా మిగిలినవారు, తప్పిపోయిన తమ పిల్లల కోసం, సమీప బంధువులకోసం, వీధులూ- తోటలూ, సమీప పాలాలు, నూతులూ, గోతులూ పెతుకులాడ్డం మొదలు పెట్టేరు. తమ యింటి ముందుకి ఎవరు వచ్చినా ఏపాటి సడి అయినా పాపకోసమే ఎవరో వచ్చారనుకొని తలుపు తియ్యసాగేరు పరమేశం దంపతులు. ఆరోజు, మరురోజు, వరుసగా నాలుగు రోజులు గడిచినా పాపకోసం ఎవరూ రాలేదు.

పాప తమ ఇంట కాలు పెట్టి పది రోజులు గడుస్తున్నా తన బంధువులు ఎవరూ పెతుక్కుంటూ రాలేదు. పరమేశం పోలీసు స్టేషనుకి వెళ్లి తప్పిపోయిన పిల్లల వివరాలు తెలుసుకొన్నాడు. ఫోలోలు చూసేదు. వాటిలో తమ ఇంట ఉన్న పాప ఫోలో లేదు. పారుగూరిలో ఉన్న పెద్ద లైబరీకి వెళ్లి రెండు, మూడు వారాలు దొరికిన దినపుత్రికలన్నీ తిరగేసిచూసేదు. వాటిలో తప్పిపోయిన పాపకోసం ఎటువంటి విజ్ఞప్తి లేదు.

ఈ లోగా ఇంట్లో పాప కాంతానికి మాలిమి అయింది. పిల్లలతో కలిసి ఆటపాటలు మొదలుపెట్టింది. రోజులు వారాలకి మారుతున్న పాప సమస్యకి ఒక పరిష్కార మార్గం కనిపించలేదు పరమేశానికి. అతడు పదే పదే పోలీసు స్టేషనుకి పోయి వాకబు చేస్తుండడంతో అక్కడిపారు విసిగి, “మాకు తమ పిల్ల తప్పిపోయినట్లు బంధువుల నుండి ఫిర్యాదు రాందే మేమేం చెయ్యలేమండి. ఉంచుకోవాలనుకుంటే మీ ఇంట ఉంచుకోండి. లేదంతే ఏ ఆనాధ శరణాలయానికో, చైల్డ్ వెల్ఫర్ సెంటరుకో పంపేయండి” అంటూ తగేసి చెప్పేరు.

పాపని ఎక్కడికైనా పంపివేయడానికి కాంతమ్మ ఎంత మాత్రం ఒప్పుకోలేదు. “ఎవరూ రాకపోతే పోనీండి. మన ఇంట్లో మన పిల్లలతో పాటే తనూ పెరుగుతుంది. అడపిల్ల లేని నాకు ఆ కొరత తీరడానికి మరిదిమాంబ తల్లే ఈ పిల్లని మన దగ్గరికి ఇలా పంపింది అనుకొందాము” అంది ఆమె.

కానీ పరమేశం అలా అనుకోలేదు. మిత్రుల సలహాలపై చివరి ప్రయత్నంగా బాగా ప్రచారంలో ఉన్న ఒక ప్రముఖ దినపత్రికలో పాప ఫోటో వివరాలతో ఆ ప్రకటన వేయించాడు.

అది జరిగి కూడా అయిదారు నెలలు గడిచిపోయింది. పరిస్థితిలో, ఎటువంటి మార్పు కనిపించకపోవడంతో, ఇంక పాప తన అన్న భావం, నమ్మకం పరమేశం, కాంతమ్మలకి కాక, పాప ఉదంతం తెలిసిన చుట్టుపక్కల వారికి కూడా కలిగింది. ఆ ఉత్సాహంతో ఈరోజు పాప పుట్టిన రోజు పండుగ ఇంట్లో సంతోషంగా జరుపుకొంటుంటే, ఆ సమయంలో ఎవడో - ఎక్కడిహాణో తెలియని వ్యక్తివచ్చి ఏదో కథ చెప్పున్నాడు. అతడు నిజంగా పాప బంధువే అయితే అతడితో పాపని పంపించడానికి పరమేశానికి ఎటువంటి అభ్యుత్తరం ఉండదు. అలాకాక అతడు మోసగాడై పేపరు ప్రకటన చూసి, దాని ఆధారంగా ఏదో కథలల్చి చెప్పి పిల్లని తీసుకుపోవాలనుకుంటే, అటువంటి పాచికలే తన దగ్గర పారవని అతడికి నిస్సంకోచంగా తెలియజప్పాలి అనుకున్నాడు పరమేశం. అతడు తన ఆలోచనల్లో తాను సతమతమాతుంటే - ముసలాయన ఎటోచూస్తూ తన కథచెప్పున్నాడు.

అతడు తన మనుమరాలి వివరాలు చెప్పంటే పరమేశం గుండెల్లో రైళ్లు పరుగులు తీసేయి. అతడి కళ్లు ముందున్న ఆశల సౌధం విరిగిపడి భిన్నాభిన్నం అయింది. అతడు చెప్పున్న మనుమరాలి వర్ణన, పాప పోలికలతో చాలా పరకు కలిసి వస్తోంది. పేపరులోపడ్డ ఆ చిన్న ఫోటో చూసి, అంత వివరంగా పిల్ల అందచందాలు, హోవభావాలు వర్ణించి చెప్పడం ఎంత కల్పనాశక్తి ఉన్నవారికైనా సాధ్యపడే విషయంకాదు.

ముసలాయన తన కథనం ముగించి, మై బట్టతో మరొకసారి కళ్లు తుడుచుకొన్నాడు. ఈ సారి పరమేశానికి అది నటులూ అనిపించలేదు. అవి దొంగ కన్నీళ్లలా కనిపించలేదు. అతడిపట్ల మొదటో ఏర్పడిన సంశయ భావాలు క్రమంగా తొలగిపోయి, వాటి స్కానంలో సానుభూతి చోటు చేసుకుంది.

భర్త, ముందు వాకిలి వరండాలో చాలాసేపు ఎవరితోనో మాటల్లాడుతూ ఉండిపోవడం కాంతమ్మ గమనించింది. వచ్చింది ఎవరా అని అటు చూడవచ్చింది. భర్త ఎదురుగా ఎవరో అపరిచిత వ్యక్తి. అక్కడే నిలబడి పరిశీలనగా అతడి పంకచూసింది. పరమేశం భార్యనీ అతడికి పరిచయం చేసేదు. “ఈయన రంగస్వామిగారని... చాలా దూరంనుండి మనల్ని చూడ్డానికి వచ్చేరు” అన్నాడు. ఆ పరిస్థితిలో భార్య ముఖంచూస్తూ అతడు పాపకోసం వచ్చేడని చెప్పలేకపోయాడు పరమేశం.

‘అయ్యా! అంత దూరం నుండి, మనమై అభిమానంతో ఆయన చూడవన్నే ఇంతసేపూ ఉఱికే కూర్చుబెట్టి మాటల్లాడుతున్నారా? నన్ను పిలిస్తే కాస్త కాఫీ, టిఫిను తెచ్చి పెట్టేదాన్నికడా’ అంటూ కాంతమ్మ లోపలికి వెళ్లి, ఒక ప్లేట్లో రెండు పెరుగ్గారెలు, చిన్నగిస్తే పాయసం, ఒక గ్లూసుతో మంచినిళ్లు తెచ్చి అతడి ముందు పెట్టి “తీసుకోండి” అంది.

“జప్పుడు ఈ శ్రేమంతా దేనికమ్మ” అన్నాడు అతడు మొహమాటపడుతూ.

“శ్రేమకే ముందండీ! ఈ రోజు మా పాప పుట్టినరోజు. అనుకోకుండా వచ్చిన అతిథి దైవసమానుడు అంటారు పెద్దలు. మీరు తింటూ ఉండండి. కాఫీ తేస్తాను. మీచేతో పాప తలపైన నాలుగు అణ్ణింతలు వేసి మరీ వెళ్లండి” అని కాఫీ తేవడానికి లోపలికి వెళ్లింది కాంతమ్మ.

‘ఈ రోజు మా పాపపుట్టినరోజు’ అని భార్య అన్నప్పుడు ముసలాయన ఆమె అంటున్న దేమిటో అర్థం కానట్లు, అయోమయంగా ఆమె వైపు చూడ్డం పరమేశం గుర్తించేదు.

“పాప ఎప్పుడు పుట్టిందో మాకు తెలియదు. మా ఇంటికి వచ్చి ఈనాటికి ఏడాది అయింది. అందుకే మా ఆవిడ ఈ రోజు పాప పుట్టినరోజు పండుగ జరిపిస్తోంది” అన్నాడు.

ఎండ చల్లబడింది. పాపకి తల దుఖి, పట్టుపొవడా కట్టి, మెడలో తనమూడు వరసల ముత్యాల హోరం వేసి, బోట్టు, కాటుకా బుగ్గన దిష్టై తగులకుండా చుక్క పెట్టి అలంకరించింది కాంతమ్మ. ఇరుగు పొరుగు ఇల్లాళ్ల పేరంటానికి వచ్చేరు. వాళ్లు కూర్చోవడానికి మధ్య హోలులో చాపలు పరిచేరు. కుర్చీలో పాపని కూర్చోబెట్టి దిష్టిటీసి, హోరతి పట్టేరు. పేరంటాళ్ల కలగలుపు గొంతులతో పాపని నిండా నూరేళ్ల సిరిసంపదలతో ఆయురారోగ్యాలతో సుఖంగా జీవించమని దీవిస్తూ పాడుతున్న పాటలు, ముందు వరండాలోకి వినిపిస్తున్నాయి. ముసలాయన కళ్ల మూసుకుని తృప్తిగా ఆ పాటలు వింటున్నాడు. అతడి ముఖంలో ముందున్న విపాదం ఇప్పుడు కనిపించడంలేదు. డిఫిను తిని, కాథీ తాగి మనిషి కాస్తకోలుకున్నాడు అనుకొన్నాడు పరమేశం.

“రండి - మా ఆవిడ పిలుస్తోంది. మనం కూడా వెళ్లి అక్షతలు వేసివద్దాం” అంటూ ఆతన్ని లేవదీసేదు.

మగవాళ్ల హోలులోకి రావడం చూసి, వాళ్లంతా పక్కకి తప్పుకొని, వారికి దారి ఇచ్చేరు.

కన్నార్వకుండా పాప వంకే చూస్తున్నాడు అతడు. అతడి కళ్ల వంకే చూస్తున్నాడు. పరమేశం.

‘అయిపోయింది. భయపడినంతా అయిపోయింది. అతను తన మనుమరాల్చి పోల్చుకున్నాడు. ఇంక తనతో తీసుకుపోతాడు’ - అనుకొన్నాడు పరమేశం బాధగా. అంతలోనే ముసలాయన ముఖంలో రంగులు మారేయి.

అతడు పాపని పోల్చుకొంటాడా లేదా అన్నది అనలు ప్రశ్నేకాదు. పాప అతన్నిపోల్చుకొంటుండా లేదా అన్నదే పరమేశం పెట్టుకున్న గీటురాయి. దానికోసమే ఆత్రంగా అతడు పాప వైపుచూస్తున్నాడు.

పరమేశంతో పాటు ఇంకొక వ్యక్తి హోలులో కాలుపెట్టినప్పుడే పాప ముఖ కవళికల్లో ఏదో మార్పు వచ్చింది. కూర్చున్న ఇబ్బందిగా కదలసాగింది. వాళ్లు తనకు దగ్గరగా రాబోతూంటే ముసలాయన వంక పరీక్షగా పట్టి, పట్టిచూసింది. కొద్దినేపు ఆ కళ్లల్లో ఏదో చెప్పలేని భావం - ఏవో జ్ఞాపకాల అలజడి - అది గుర్తింపే అనుకొన్నాడు పరమేశం. అతడి మనసు గాలి తీసిన బెలూన్ లా అయిపోయాడి. ఇక ఏ క్షణంలోనైనా పాప కుర్చీలోంచి లేచి వచ్చి, ‘తాతా!’ అంటూ ముసలాయన చేతుల్లో వాలిపోతుంది అనుకున్నాడు.

సంతోషమే మూర్తిభవించినట్టు పేరంటాళ్ల మధ్య తిరుగుతున్న భార్యని చూస్తే అతడికి జాలివేసింది. పాపం! పిచ్చిది. పాపపై ఎంత మమత పెంచుకుంది. ఎన్ని ఆశలు పెట్టుకుంది. మరికొద్ది సేపట్లో ఈపాప తనకి శాశ్వతంగా దూరం కాబోతుంది అని తెలిస్తే. ఈ ఆనందం అంతా ఏమైపోతుంది? ఆ నిరాశలో ఎలా బ్రతుకుతుంది? - అనుకున్నాడు.

పాప కళ్లల్లో కదలాడిన ఆ భావం ఒక క్షణకాలం మాత్రమే అక్కడ నిలిచింది. మరుక్షణంలో అతడి నుండి పూర్తిగా చూపు తిప్పేసుకొంది. బిడియంతో కాంతమ్మ పైట కొంగులో దూరిపోయింది. “ఎందుకే అంతసిగ్గు? కొత్తవారు ఎవరున్నారనీ!” అంటూ పాప బుగ్గపుణికి ముద్దు పెట్టుకొంది కాంతమ్మ.

ముసలాయన భారంగా నిట్టుర్చేదు. అందులోని విషాదాన్ని పరమేశం ఒక్కడే గుర్తించగలిగేదు. అతడివంక జాలిగా చూసేదు. పాపని దీవించి, తలపై ఆక్షతలు వేసి ఇద్దరూ తిరిగి ముందు చావిట్లోకి వచ్చేరు.

“పాపని చూసేరు కదా? ఏమంటారు?” అన్నాడు మాటలు మొదలుపెడుతూ.

“పోలికలు చాలా ఉన్నాయి. పాపని చూడగానే నా మనసు సంతోషంతో పొంగి పోయింది. నా ఒంటరి బ్రతుక్కి ఒక తోడు దొరికినట్టు అనిపించింది. క్షణకాలంపాటు, నా మనుమరాలే అనుకొన్నాను. ‘తాతా’ అంటూ వచ్చి, నాకాళ్లని వాటేసుకొంటుంది అనుకొన్నాను కానీ...”

“కాదంటారా?” సంశయంగా ప్రశ్నించేడు పరమేశం.

‘కాదు’ అన్నట్లు తల అడ్డంగా ఉఁపేడు అతడు.

“మరి చాలా పోలికలు ఉన్నాయంటున్నారు?”

పరమేశం ప్రశ్నని అతడు వినిపించుకోలేదు.

“మీ కింకా సంశయమేమైనా ఉంటే ఒక పనిచెయ్యండి” అన్నాడు పరమేశం.

“చెప్పండి” అన్నాడు అతడు పాప మీంచి దృష్టి మళ్ళించకుండానే.

‘మీరు మీ మనుమరాల్చి ఇంట్లో ముద్దగా పిలుచుకునే పేరేదో ఉంటుంది కదా - ఆ పేరు పెట్టి పిలవండి. పాప వెనుదిరిగి చూస్తుందేమో - అది తన పేరుగా గుర్తిస్తుందేమో చూద్దాం’ అన్నాడు పరమేశం.

కొద్దిసేపు సాలోవసగా కళ్ళు మూసుకున్నాడు అతడు. అంతలో ఏదో నిర్జయించుకొన్నట్లు కూర్చుని - “నిర్మల తన పేరు, ‘నిమ్మి’ అని పిలిచేవారిమి అంతా” అన్నాడు.

“అలాగే పిలవండి” అంటూ తొందరచేసేడు పరమేశం.

అప్పటికే పిల్లలు వీధి గుమ్మం దాటి వెళ్ళిపోతున్నారు.

“నిమ్మి... నిమ్మి! ఒకసారి ఇలారా తల్లి!” అంటూ ఆప్యాయంగా పిలిచేడు అతడు. గుంపుగా వెళ్లున్న పిల్లల్లో ఒకరిద్దరు వెనుదిరిగి, అతడు అలా పిలుస్తున్నది ఎవరినా అన్నట్లు చూసేరు. వాళ్లలో పాపలేదు.

“నేనింక వెళ్లాస్తాను” అంటూ లేచేడు - అతడు తను వచ్చిన పని అయిపోయింది అన్నట్లు.

“ఈ రాత్రికి ఉండి రేపు వెళ్లరాదూ? బాగా అలిసిపోయినట్లు ఉన్నారు” అంది కాంతమ్మ.

“ఇప్పుడు కాదు. ఇంకొకసారి వస్తాను” అని క్షణకాలం ఆగి, “మీ ఆతిధ్యానికి ధన్యవాదాలు. మీవంబి దంపతుల చేతుల్లో పడ్డ పాప అద్భుతపంతురాలు. ఆ భగవంతుడు పాపని, మిమ్మల్ని ఆయురార్గాగ్యలతో పదికాలాలపాటు చల్లగాచూడాలి” అంటూ దీవించేడు.

“పదండి మిమ్మల్ని బస్సెక్కించి వస్తాను. బజార్లో నాకూ కొంచెం పని ఉంది” అంటూ తనూ అతనితో పాటు నడిచేడు పరమేశం.

వాళ్లు బస్ట స్టోండుకి చేరేసరికి అతడు వెళ్లవలసిన బస్టు కదలదానికి సిద్ధంగా ఉంది. అతడు అందులో ఎక్కి కిటికీ పక్కగాఉన్న సీటులో కూర్చున్నాడు.

“మీరు ఎప్పుడైనా ఇటువైపు వస్తే తప్పక మా ఇంటికిరండి” అన్నాడు వీడోలుగా.

“చిన్నమాట” అన్నాడు అతను కిటికీ లోంచి కొంచెం ముందుకు వంగి.

ఏమిటన్నట్లు చూసేడు పరమేశం. “ఇందాక మీ ఇంట్లో - పాపని ‘నిమ్మి’ అని నేను పిలిస్తే పలకలేదు కదూ. ‘కిట్టు అని పిలవండి. పలుకుతుంది. వాళ్లమ్మ దాన్ని అలాగే పిల్చేది. దాని పూర్తిపేరు కృష్ణప్రియ’” అన్నాడు అతడు నెమ్మిదిగా.

“బాబుగారూ” అన్నాడు పరమేశం రెండు చేతులూ ప్రైకెట్లు అతడికి దండం పెదుతూ బస్టు రొదచేస్తూ కదిలింది.

“కిట్టు పుట్టినరోజు ఈసారి మండు వేసవిలోకాదు. చల్లని చలికాలంలో సంక్రాంతి రోజున చెయ్యండి” ప్రతిగా చెయ్యి ఊపుతూ గట్టిగా అన్నాడు అతడు.

ధూళి చిమ్మకొంటూ బస్టు ముందుకి పోయింది.

ఆశ్చర్యం నుండి కోలుకొన్న పరమేశం ఇంటిముఖం పట్టేడు.

తెలుగును ప్రేమించి, తెలుగుతనాన్ని మనసూరాగారవించి, తెలుగువారి ఔన్నత్యాన్ని జాతీయ స్థాయిలో చాటి చెప్పి దేశ స్వాతంత్య పోరాటంలో తన సర్వస్వాన్ని ధారపోసి, గాంధీ మహాత్ముడి అనుచరుడిగా, స్వరాజ్య సంగ్రామంలో జైలులిక్షలు అనుభవించి, జీవితాన్ని దేశనేపలో చరితార్థం చేసుకొన్న మహానీయుడు అయ్యదేవర కాళేశ్వరావు. కృష్ణజిల్లాలోని నందిగామలో కాళేశ్వరావు 1882 జనవరి 22వ తేదీన జన్మించారు.

నందిగామలోనే కాళేశ్వరావుగారి బాల్యం గడిచింది. అక్కడే ఉన్న ఇంగ్లీషు బడిలో చదివి, తన తొమ్మిదవ ఏట ప్రైమరీ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు. ఆయన ఏకసంధాగ్రాహించి. ఒకసారి విన్న పాతం ఎప్పటికీ మరచిపోయేవారు కాదు. ప్రైమరీ తరువాత, ప్రైస్‌స్కూల్ చదువుకోసం, ఆ పిల్లలవాడిని బందరుకానీ, బెజవాడ కానీ పంపడానికి తల్లిదండ్రులకు మనుసు రాలేదు. అందువల్ల

1894 వరకూ ఆయన నందిగామలోనే ఉండిపోయారు. ఏరి 14వ ఏట, కంచికచర్ల కరణంగారి అమ్మాయి పింగళి దుర్గాంబతో వివాహం జరిగింది. వివాహం అయ్యాక 1894 జూన్ నెలలో మూడవ ఫారంలో బందర్లో చేరారు. ఆ నెలలోనే నెలవారి పరీక్షలలో ఆయనకు మొదటిస్థానం వచ్చింది. 1897లో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలోనూ, 1899లో ఎఫ్.ఎ.లోనూ ప్రథమక్రేణిలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు. ఆయనకు మద్రాసులో బి.ఎ. చదవాలని, ఆ తరువాత ఇంజనీరింగ్ చదవాలని ఉండేది. కానీ, తండ్రి ఆదేశంతో బందరులోనే ఆయన బి.ఎ. చదువుకొన్నారు. 1901లో బి.ఎ. లో ఆయనకు బంగారు పతకం లభించింది. కాలేజీలో ప్రదర్శించే నాటకాలలో వీరు ముఖ్యపాత్రాలు ధరించేవారు.

1903లో తండ్రి మరణించడంతో ఆయన బందరు వదిలి, నందిగామ వెళ్లిపోయారు. ఆ తరువాత, 1906లో వారు స్వతంత్ర జీవనం గడపాలని న్యాయవాద వృత్తి చేపట్టారు. కైతు సమస్యల మీద వనిచేయడంలోనూ, మద్రాస్ ఎస్టేటు లాండ్ చట్టం మీద, హిందూ ధర్మాస్తం మీద వారికి గాప్ప ప్రావీణ్యత అలవడింది. న్యాయవాద వృత్తిలో వారెంతో గాప్పిపేరు, ధనం సంపాదించారు. ముఖ్యంగా జమీందారీ వ్యవహారాలను చక్కబెట్టడంలో వారి ఆదాయం, కీర్తి ఇబ్బాడి ముబ్బాడిగా వృధి చెందాయి. అయ్యదేవర కాళేశ్వరావుగారి వినయం, సంస్కరం అందరి ప్రశంసలందుకొన్నాయి.

దేశ స్వాతంత్యోద్యమం అయ్యదేవర వారిని బలంగా ఆకర్షించింది. మహాత్మాగాంధీజీ పిలుపుతో సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలోకి అడుగుపెట్టారు. మద్రాసులో వందేమాతర ఉద్యమ స్థార్టుతో పెద్ద సభను ఏర్పాటు చేయడంలో, బింగాల్ విద్యార్థులకు నిధిని సేకరించడంలో వారు ప్రముఖపాత్ర వహించారు. అంతేకాదు, సంఘుసంస్కరణకు, అస్సుశ్రీతా నివారణకు ఉద్యమించారాయన. ఆ తరువాత 1904, 1905లలో మద్రాసులో కొముర్రాజు లక్ష్మణరావు,

ದೇಶಿರಾಜು ಪೆದಬಾಪಯ್ಯಲತ್ತೇ ಕಲಿಸಿ, ದಳಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೋಸಂ ರಾತ್ರಿ ಪಾರಶಾಲ ನಡಿಸಾರು. 1907ರ್ಲೊಂದು ಸಂಘನಂಸ್ವರಣ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶಿಂತು ವಿವಾಹೋಲು ಚೇಸುಕೊನ್ನವಾರಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊನಿ, ವಾರಿತ್ವೇ ಸಹಾಪಂತಿ ಭೋಜನಾಲು ಚೇಸಿ, ಆ ಡೆಸಿರಿಲ್ಲೋನಿ ದಳಿತುಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಗಾ ಸಭಕು ತೀಸುಕುವವಚಾರು. 1906 ನುಂಡಿ ದಳಿತುಲ ಪಾರಶಾಲ ತನ ಸ್ವಂತ ಸೌಮ್ಯತ್ವೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರು. 1917ರ್ಲೋ ಏರಿ ಸಹಾಯಂತೋನೇ ವಿಜಯವಾಡಲ್ಲೋ ಪ್ರಥಮ ಆದಿಅಂದ್ರ ಮಹಾನಭ ಶ್ರೀ ಭಾಗ್ಯರೆಡ್ಡಿವರ್ವು ಅಧ್ಯಕ್ಷತನ ಜರಿಗಿಂದಿ.

ಪತ್ರಿಕಾ ರಚನ, ನಿರ್ವಹಣ ಅಂಬೆ ಕೂಡಾ ವಾರಿಕಿ ಚಾಲಾ ಇಷ್ಟಂ ಉಂದೆದಿ. ಅಪ್ಪತ್ತೊ ತಿರುಪತಿಲ್ಲೋ ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಿರುವೆಂಗಳಾಚಾರ್ಯರು ವೆಂಕಟೇಶ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರು. ಅಂದುಲ್ಲೋ ಅಯ್ಯದೇವರ ವಾರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪೋರಾಟಾನಿಕಿ ಅನುಗುಣಂಗಾ ಎನ್ನೋ ವ್ಯಾಸಾಲು ಪ್ರಾಸೇವಾರು. 1908 ಮಾರ್ಚಿ 26ನ ದೇಶಭಕ್ತುಡೆನ ವಿ.ಬಿ.ಚಿರಂಬರಂ ಹಿಕ್ಕೆನಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಅರೆಸ್ಟ್ ಚೇಸಿನವ್ವುದು, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪತ್ರಿಕಿಲ್ಲೋ ‘ಅರೆ ಫಿರಂಗೀ ಕ್ರಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಮಾ’ ಅನೇ ಒಕ ವ್ಯಾಸಂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರು. ದಾಂತೋ ಹಾರಿಸರ್ಪೈತುಮರಾವುಕು, ಬೋಡಿ ನಾರಾಯಣರಾವುಕು ರೆಂದೆಕ್ಕ ಕಲಿನ ಕಾರಾಗಾರ ಶಿಕ್ಷ ವಿಧಿಂಚಬಡಿಂದಿ. ಅಪ್ಪುದು ಕಾಕೇಶ್ವರಾವುಗಾರೇ. ತೆಲುಗು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪತ್ರಿಕಾ ಭಾರಾನ್ನಿ ಸ್ವೀಕರಿಂಬಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರು. ಗ್ರಂಥಾಲಯೋದ್ಯಮ ವಿಷಯಂಲ್ಲೋ ಅಯ್ಯಂಕಿ ವೆಂಕಟರಮಣರ್ಯತ್ವೇ, ಸೂರಿ ನರಸಿಂಹಾಶಾಸ್ತ್ರಿತ್ವೇ ಕಲಿಸಿ ಪನಿಚೇಶಾರು. ಅಂದ್ರಪ್ರದೇಶಲ್ಲೋ ದಾದಾಪುಗಾ ಏಡೆನಿಮಿದಿ ವಂದಲ ಗ್ರಾಮಾಲ್ಲೋ ಗ್ರಂಥಾಲಯಾಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರು.

ವಂದೆಮಾತರ ಉದ್ಯಮ ಕಾಲಂ ನುಂಡೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉದ್ಯಮಂತ್ರೇ ಅನುಬಂಧಂ ಸಾಗಿಸ್ತನ್ನು ಕಾಕೇಶ್ವರಾವುಗಾರು 1917 ನಾಲ್ಕಿ ಕಲಕ್ಕೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಹಾನಭಾಲತ್ತೇ ಅಭಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭ್ಯರು ಯ್ಯಾರು. 1919ರ್ಲೋ ರೌಲ್ಟ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಯಾತ್ರ ಸಂದರ್ಭಂಗಾ, ಗಾಂಧಿಜಿ ವಿಜಯವಾಡಲ್ಲಿನಿ ವಾರಿಂಬಿಕಿ ವಿಚ್ಛೇಶಾರು. ಗಾಂಧಿಜಿ ಪಿಲುಪು ಮೇರಕು ನ್ಯಾಯವಾದ ವೃತ್ತಿನಿ ವದಿಲಿಪೆಟ್ಟಿ ತನ ಸಮಯಂ ಅಂತಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೋರಾಟಾನಿಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರು. 1921 ಮಾರ್ಚಿ ಲೋ ಅಭಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯವರ್ದ ಮಹಾನಭಾಲು ವಿಜಯವಾಡಲ್ಲೋ ಜರಿಗಾಯ. ಗಾಂಧಿಜಿತ್ವೇ ಸಹ ಎಂದರೋ ಪೆದ್ದಲು ಆ ಸಮಾವೇಶಾನಿಕಿ ವಿಚ್ಛೇಶಾರು. ಆ ಮಹಾನಭಾಲ ವಿಷಯಂಲ್ಲೋ ಅಯ್ಯದೇವರ ವಾರು ಎಂತೇ ಸೇವ ಚೇಶಾರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇದ್ಯಮಂತ್ರೋ ಕಾಕೇಶ್ವರಾವು ಎನ್ನೋಮಾರ್ಲು ಜೈಲುಶಿಕ್ಷಲು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರು. ತೊಲಿಸಾರಿಗಾ, ಸಹಯ ನಿರಾಕರಣ ಉದ್ಯಮಂತ್ರೋ ಅರೆಸ್ಟ್ ಅಯ್ಯ ಅಯ್ಯ, ಒಕ ಸಂವತ್ಸರಂ ರಾಜಮಂಡಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲುಲ್ಲಿ, ಕಡಲಾರು ಜೈಲುಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರು. ಆ ತರುವಾತ 1930ರ್ಲೋ ಶಾಸನೋಲ್ಲಂಘನ ಉದ್ಯಮಂತ್ರೋ ಭಾಗಂಗಾ, ಮವಿಲಿಪಟ್ಟಂ ಸಮುದ್ರತೀರಂಲ್ಲೋ ಉಪ್ಪು ತಯಾರುಚೇಸಿ, ಅರೆಸ್ಟ್ ಅಯ್ಯರು. ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಉದ್ಯಮಂತ್ರೋ ಮರೋಸಾರಿ ಅರೆಸ್ಟ್, ಜೈಲುಶಿಕ್ಷಲು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರು.

1926, 1937, 1946, 1955 ಸಂವತ್ಸರಾಲ್ಲೋ ಜರಿಗಿನ ಶಾಸನಸಭ ಎನ್ನಿಕಲ್ಲೋ ವಿಜಯವಾಡ ನುಂಡಿ ಪಾಲ್ಗೊನಿ ಮನವಿಜಯಾಲು ಸಾಧಿಂದಾರು, ಅಂದ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರೋಪಿತಿಕಿ ತೊಲಿ ಸಭಾಪತಿಗಾ ಸೇವಲಂದಿಂದಾರು. ಆಯನ ಮಂಬಿ ರಚಯಿತ ಕೂಡಾ. ಜೈಲುಶಿಕ್ಷಲು ಅನುಭವಿಸ್ತನ್ನು ಕಾಲಂತ್ರೋನೇ “ಪೈನಾ ಜಾತೀಯೋದ್ಯಮ ಚರಿತ್ರ, ಈಜಿಪ್ಪು ಚರಿತ್ರ, ಪ್ರೋಂಬಿ ವಿಷ್ವವ ಚರಿತ್ರ, ಅಮೆರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರೋಲ ಚರಿತ್ರ” ಮೀದ ಮಂಬಿ ಪುಸ್ತಕಾಲು ರಚಿಂದಾರು. ವಾರಿ ರಚನ “ನವ್ಯಾಂಧಂ ನಾ ಜೀವಿತಕಥ್” ವಾರಿ ಜೀವಿತಕಥ ಮಾತ್ರಮೇ ಕಾಡು, ಆನಾಲ್ಕಿ ತೆಲುಗುವಾರಿ ಕಥಕೂಡಾ. ವಿಜಯವಾಡ ಪುರಪಾಲಕ ಸಂಘ ಅಧ್ಯಕ್ಷಾಡಿಗಾ ವಿಜಯವಾಡಕು ಆಯನ ಚೇಸಿನ ಸೇವ ಚಾಲಾ ಗೊಪ್ಪದಿ. 1930ರ್ಲೋ ಆಯನ ಮನ್ಯಿಪಲ್ ಚೈರ್ಮನ್ ಗಾ ಉನ್ನ ಕಾಲಂತ್ರೋನೇ ವಿಜಯವಾಡಕು ವಿದ್ಯುತ್ತ್ವಕಿ ವಚ್ಚಿಂದಿ. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತ ಹಿಂದಿ ಪ್ರಚಾರಸಭ ಭವನಂ, ಅಂದ್ರರತ್ನ ಭವನಾಲತ್ತೇ ಪಾಟುಗಾ, ವನ್ಕೊನ್ಲೋ ಏರ್ಪಾಯಿ ಚೇಸಿನ ಪೆದ್ದ ಮಾರ್ಕೆಟ್, ಮುರುಗುನೀಟಿ ಪಾರುದಲ ಸೌಕರ್ಯಾಲು, ಪ್ರಜಲಕು ಮಂಚಿಸಿರು. ಇಲ್ಲಾ ವಿಜಯವಾಡ ವಿಕಾಸಾನಿಕಿ ಕಾಕೇಶ್ವರಾವುಗಾರು ಚೇಸಿನ ಸೇವ ಚಿರಸ್ವರಣೀಯಂ. ಚಿವರಿಗಾ 1962ರ್ಲೋ ವಿಜಯವಾಡ ನುಂಡಿ ಶಾಸನಸಭಕು ಪೋಟೀ ಚೇಶಾರು. ಆ ಎನ್ನಿಕಲ್ಲೋ ಆಯನ ವಿಜಯಂ ಸಾಧಿಂದಾರು. ಕಾನೀ ಎನ್ನಿಕಲ ಫಲಿತಾಲು ವೆಲುವಡೆ ಮುಂದೆ 1962 ಫೆಬ್ರವರಿ 26ನ ಕಾಕೇಶ್ವರಾವುಗಾರು ಮರಣಿಂದಾರು.

- దాదాహాయత్

అమోంస

అది మోకాలి మీదికి పాకింది. ఒకసారి నిలబడి గంభీరంగా తన స్థితిగతులు పరీక్షించుకొని ప్రమాదమేమీ లేదన్నట్లు మళ్ళీ కదిలి ముందుకు సాగింది ఆ నల్లటి గండు చీమ.

నిద్రమత్తు కళ్ళతో రాన్నే స్తుల్భగా చూస్తున్నాడు చంటి. అంతవరకూ ఓపిగ్గా దాన్ని గమనిస్తూ వచ్చాక దాని మీద హతాత్తుగా అసక్తిపోయి విసుగు పుట్టేసి బొటునేలికి మర్యా వేలును సంధించి లాగి ఒక్కటి తగిలించాడు. గండుచీమ ఎగిరి నేలమీద పడి సర్దుకొని నిలబడి, దౌరికిపోయినట్టు తికమకగా ఎటు పారిపోవాలా అని కానేపు దిక్కులు చూసి వెనక్కి తిరిగి పలాయనం చిత్తగించింది.

ఒక మోకాలి మీద గెద్దం ఆన్ని నిర్మల్యంగా పారిపోతున్నదాన్ని గమనిస్తూ దిగుల్లో పడిపోయాడు చంటి. ఆరోజు బడికి వెళ్ళాలంటేనే నీరసం ముంచుకొచ్చేస్తోంది. ఏం చేయాలో తోచక జేబు తడుముకొని ఇన్ని బలపాలూ చాక్కపేసులూ బయటికి తీశాడు. అవి ఎప్పుడూ తన జేబులో వుండాల్సిందే - రాత్రిపూట కూడా ఎవ్వర్నీ తీయనియ్యాడు.

ఓ చాక్కపేసుతో అరుగుమీద ఓ సున్నా గీసి, మర్యాలో నిలువుగా గీత గీసి, వెపులు పెట్టి, పొడుగ్గా రెండు జడలు పెట్టి కింద రాశాడు - 'అమ్మ'. చంటి బళ్ళీ చేరి రెండు నెల్లే అయింది. కాని, అంతకుముందే వాళ్ళమ్ము దగ్గర అక్కరాలనీ నేర్చేశాడు. అమ్మ పక్కనే నాన్నని గీసి పీచు జుట్టు పెట్టాడు. తర్వాత గంభీరంగా తన సాంత సామర్ఖ్యాన్ని పరీక్షించుకొని తృప్తిగా చూసి కాస్త వెనక్కి జరిగి కింద మరో బొమ్మ గీశాడు - 'టీచర్.'

ఈలోపల అమ్మ బయటికొచ్చి కొడుకు చిత్రకళా కొశలాన్ని తిలకించి నవ్వి, "బొమ్మలు గీస్తూ కూచున్నావా చంటీ! బడికి పోవూ? మొహం కడుక్కోని స్నానం చేయ్యగాప్రా," అని కొడుకుని లేవదీసింది.

మొహమ్మీది కొచ్చిన చింపిరిజుట్టుని వెనక్కి తోసుకొని, "అమ్మ, మా టీచర్ చూడవే - బావుంది కడూ?" కళ్ళు మెరిపించి వేలితో చూపిస్తూ అన్నాడు చంటి.

"ఆ చాలా బావుంది. బడికి వేళ కాదూ? రా."

చంటికి అరుగు దిగాలనిపించలేదు. బిక్కమొహం వేసుకొని దిగి అమృ వెంట వెళ్లాడు.
స్నానం చేయించుకొని, తల దువ్వించుకొని అమృ వెంట వంటగదిలోకి వెళ్లాడు చంటి.
పొయ్యి వెలిగించి, గిన్నె పెట్టి ఉప్పుకోసం పోపు వేసి తిరగబడుతున్న అమృ కొంగు లాగుతూ వగలు
పోసాగాడు.

“అబ్బి, వుండూ ఉప్పు కానీ.”

అమృ భుజం మీద గడ్డం ఆన్ని గారంగా, “అమృ,” అని పిలిచాడు.

“డ్సా!”

చీర కొంగుని గుఫ్పిట బలంగా బిగించి మళ్ళీ పిలిచాడు, “అమృ.”

“ఏమిట్రా?”

“ఈరోజూ...”

“డ్సా”

“స్వాత్మాద్దై.”

చేస్తున్న పనాపి కొడుకు మొహంలోకి నేరుగా చూసి, “ఏం?” అంది.

చంటి జవాబివ్వలేదు. అమృ మళ్ళీ పన్లో పడింది.

“అమృ...”

“మీ నాన్నగార్చుగు.”

చంటి మొహం వేలాడేసుకొని నిలబడ్డాడు. కాస్సేపాగి మళ్ళీ కొంగులాగాడు.

“డ్సా...”

అమృ చంటి చేతుల్లోంచి కొంగు లాగేసుకుంది.

చంటి భిన్నుడైపోయాడు. అమృ నిరసనకు మొహమైతే చిన్నబోయిందిగాని, బడికి మాత్రం వెళ్లాలన్నేదు. బిక్క
మొహమేసుకొని కాస్సేపలాగే నిలబడ్డాడు. తర్వాత అమృ భుజం మీద చెయ్యశాడు.

కాస్సేపూరుకొని ఒక చేత్తో భుజం మీది కొడుకు చేతిని నొక్కిపట్టి తలతిప్పి లాలనగా చూసి, “అలాగేలే.

ఇంట్లో కూచుని చదువుకో,” అంది.

చంటి మొహం వికసించింది. లావులావు బుగ్గల్ని నవ్వుతో మరింత లావు చేసి వంటగదిలోంచి బయటికి
పరిగెత్తి నాన్న గది ముందు, “హోయ్ హోయ్,” అని గెంతుతుంబే పేపరు చదువుతున్న నాన్నగారు, “ఏమిట్రా?” అన్నారు
కొడుకుని మురిపెంగా చూస్తూ.

గెంతడం ఆపేసి కుర్చీకోడు పట్టుకు నిలబడి, “నాన్న అమ్మే స్వాలు కెళ్ళాడ్దంది,” అన్నాడు సిగ్గుగా.

నాన్నగారు విస్మయింగా చూసి, “ఎందుకు?” అనడిగారు.

చంటికేం చెప్పాలో అర్థంకాలేదు. ఆలోచనల్లో పడ్డట్టు మొహం పెట్టాడు.

నాన్నగారు వంటగదిలోకి కేకేసి, “చంటిగాళ్ళి స్వాలు కెళ్ళాడన్నాపట?” అన్నారు.

“ఆ!” లోపల్చుంచి సమాధానం.

“ఎందుకూ?”

“రేపెళ్లాడు లెండి.”

“ఎందుకనెళ్ళాడ్దన్నావ్?” అడిగారు నాన్నగారు.

“వాడు నిన్న ఆదివారమంతా గెంతీ గెంతీ ఈరోజు బడికెళ్లడానికి బధ్యకిస్తున్నాడు. ఎప్పుడూ ఇలా అడగలేదు. స్వాలుకి పోనన్నాడు – సర్లెమ్మున్నాను.”

“అలా ఎందుకన్నాన్? చదువు దగ్గరేం గారాలు!”

“పోస్తెండి, రేపు వెళ్తాడు. రెండు నెల్లేగా బళ్ళే చేరి.”

నాన్నగారు ముందుగదిలోని కెళ్ళిపోయి చంటివైపు చూడకుండా సీరియస్ గా పేపర్లో పడ్డారు. చంటి అక్కడే నాన్నగారి మొహంలోకి చూసిచూసి బిడియంగా అక్కణ్ణంచి కదిలి వెళ్ళిపోయి మళ్ళీ అరుగుమీద కూచాని దిగుల్లో పడ్డాడు. నాన్నగారి కోప్పం వొచ్చినట్టుంది.

ఇందాక గీచిన బొమ్మలు చెరిపేశాడు.

ఎందవాలు కాస్త ఎక్కువయ్యే వేళకి లేచి ఇంట్లో చాప మీద కూచాని హోంవర్క్ చేస్తున్న అక్క దగ్గరికెళ్లి, “అక్క కేరంబోర్డాడుకుండామా?” అడిగాడు కుతూహలంగా.

“హోంవర్క్ చేసుకొని స్వాలు కెళ్ళాల్సుంటే నీతో కేరమ్మాడుకొంటూ కూచామ్మంటావా?”

చంటి బాసింపట్టేసు కూచాని బుధిగా అక్క చేస్తున్న పనివైపు చూస్తా చదవడానికి ప్రయత్నించాడు. అనలేం అర్థంకాలేదు. వినుగుపుట్టి లేచి పెరట్లోకెళ్ళాడు. బంతిపూవు మీద కూచాని సీతాకోకచిలకాకటి కనిపించింది. చప్పుడు చెయ్యకుండా వెళ్లి పట్టుకోబోయాడు. సీతాకోకచిలక ఎగిరిపోయి మరోచోట వాలింది. చంటి మళ్ళీ పట్టుబోయాడు. అది ఆకాశంలోకి లేచి పెరటిగోడ దాటి ఎగిరిపోయింది. చంటి నిరాశపడిపోయి ఇంకేమన్నా సీతాకోకచిలకలున్నాయా అని చూశాడు. లేవు. ఇంకొంచెం ముందు వచ్చుంటే వుండేవి.

చంటి బంతిపూలు కోద్దామా అని ఆలోచించాడు. అమ్మ తిడుతుంది. నేల మీదికి చూశాడు. పెరటిగోడ మొదట్లో గడ్డిపూలున్నాయి. వెళ్లి ఒకోట్లే ఒకోట్లే కోస్తుంటే వానపామెకటి బధ్యకంగా కదుల్ఱా కనిపించింది. చంటి అటూ ఇటూ చూసి ఓ ఎందుపుల్ల నేరి వానపాముని కదిలించాడు. అది కాస్త వేగంగా కదిలి ఓ గడ్డిమొక్క పక్కన చిన్న బొరియలోనికి దూరిపోయింది. ఎందుపుల్లతో బొరియలోకి గుచ్చాడు. వానపాము బయటికి రాలేదు. గడ్డిమొక్క పట్టి పీకాడు. బొరియ పెద్దదైంది కాని వానపాము మాత్రం రాలేదు. అయితే బలంగా పీకేసరికి గడ్డిమొక్క వేళ్ళతో సహస్రాచ్చి చంటి వెనక్కి చిత్తడిలోకి పడ్డాడు. భీభీ బురదైపోయింది!

“బరేయ్ చంటీ, ఉప్పు తిందూగాప్రా,” లోపల్యుంచి అమ్మ కేకేసింది.

మొహమంతా చిన్నబుచ్చుకొని లోనికాచ్చిన చంటిని చూసి, “భీ... భీ... గాడిదా, ఇందాకే కదరా స్వానం చేశావ్,” అని బుగ్గగిల్లి లాక్కెళ్ళి చౌక్కాలూగూ తీసేసి నీళ్ళగదిలో చంటి కాళ్ళాచేతులూ కడిగింది.

చంటికి బుగ్గ మంటపెట్టింది. కళ్ళలోకి నీళ్ళాచ్చాయి. రోపమొచ్చింది.

అమ్మ లోపలికి తీసుకెళ్లి వేరే బట్టలేసి ఉప్పు పెట్టింది.

చంటి ఉప్పు తిని వీధి గుమ్మం దగ్గర నిలబడ్డాడు.

పక్కింటి హరిగాడు పలకా పుస్తకం పట్టుకొచ్చి, “ఏరా కిరణ్ బడికి రావా?” అనడిగాడు.

చంటి పోజుగా తల పైకెగరేసి లేదన్నట్టు తలూపాడు.

“ఏం?”

“మా అమ్మెళ్ళాడ్దంది.”

హరికి అర్థంకాలేదు, “దేనికి?”

“నేనే పోనన్నాను.”

“అసలు సూగులకే రావా?”

“వస్తును. ఈరోజు రాను.”

“మరి మీ అమ్మ కొట్టడా?”

“మా అమ్మ కొట్టదుగా,” అన్నాడు చంటి గర్వంగా.

హరి వెళ్లిపోయాడు. చంటి ఇంకాసేపు అక్కడే నిలబడి ఇంట్లోకొచ్చాడు. తెలుగు వాచకం ముందేసుకు కూచొని బొమ్మలు చూడ్దం మొదలెట్టాడు. కానేపటికి అక్క సూగులు కెళ్లిపోయింది. బట్టలేసుకొని నాన్నగారు పదింటికి ఆఫీసు కెళ్లిపోయారు. పుస్తకం పక్కన పడేసి విసుగ్గా హోల్డ్‌కొచ్చాడు చంటి.

ఆదివారానికి మామూలు రోజుకి తేడా అప్పుడు తెలిసింది. కేరమ్మ, బంతాటా ఆడదానికి అక్క లేదు. సూగులు కెళ్లిపోయింది. ఒళ్ళో కూచోబెట్టుకొని కథలు చెప్పదానికి, మురిపించడానికి నాన్నగారు లేరు. ఇల్లంతా బోసిపోయి మూగగా కనిపించింది.

నాన్నగారి కుర్చీ ఖాళీగా కనబడితే దిగులుగా వెళ్లి కూచుని బల్ల మీదున్న లావుపాటి పుస్తకాన్ని ఒళ్ళో పెట్టుకొని పేజీలు తిప్పడం మొదలెట్టాడు. లోపల బొమ్మలేం లేవు.

చంటికి ఒకసారి నాన్న చెప్పిన విషయం గుర్తుకొచ్చింది. నాన్న ఈ పుస్తకం చదువుతుంటే, “విచ్చాన్నా అదీ?” అనిధిగాడు తను.

“నా పుస్తకం నాన్నా.”

“ఏముంటుందందులో?”

“ఆఫీసు మాటలుంటాయి.”

“ఓ” అని అర్థమైపోయినట్టు కళ్ళు మెరిపించాడు.

“ఎంత పెద్ద పుస్తకమో!” అన్నాడు తను మళ్ళీ.

నాన్నగారు నవ్వి, “నువ్వు రోజూ సూగులకెళ్లి బాగా చదూకుంటే ఇంతకంటే పెద్ద పుస్తకాలు చదివేస్తావు నాన్నా,” అన్నారు.

తనకు భలే సంతోషమేసింది.

ఈ విషయం గుర్తుకు రాగానే హాయిగా నవ్వుకొంటూ కుర్చీ వెనక్కి వాలి ఆలోచనల్లో పడ్డాడు. తన సూగులు కెళ్తాడు. బాగా చదూకుంటాడు. నాన్నగారిలా పెద్ద పెద్ద పుస్తకాలన్నీ చదివి పారేస్తాడు.

ఒళ్ళోని పుస్తకం అపురూపంగా కనిపించి దాన్ని ప్రేమగా నిమిరి జాగ్రత్తగా బల్ల మీద పెట్టాడు.

గుండెలురకలేస్తుండగా అమ్మ దగ్గరికి పరిగెత్తాడు.

“అమ్మా... అమ్మా, నేనేం, నాన్నారిలా పెద్ద పె...ద్ద పుస్తకాలన్నీ చదివేస్తాను పెద్దయ్యి.” అన్నాడు ఉత్సాహంగా.

“ఊహా,” అంది అమ్మ నిరాసక్తత చూపుతూ.

“ఇంతింత పెద్ద పుస్తకాలు...” రెండు చేతుల నడుమ గొప్ప ఖాళీని చూపుతూ అన్నాడు.

“ఎలా? నువ్వు సరిగ్గా బడికెళ్ళవుగా!”

చంటి ఉత్సాహం నీరుగారిపోయింది. భిన్నుడై వెళ్లిపోతున్న కొడుకుని చూసి నవ్వుకొంది అమ్మ.

చంటి పెరట్లోకొచ్చాడు. బాగా ఎండ కాసింది. ఆడుకోవాలనిపించలేదు. ఇంట్లో కొచ్చేశాడు. మళ్ళీ వెళ్లి నాన్నగారి కుర్రీలో కూర్చున్నాడు.

హరిగాడేం చేస్తున్నాడో! నిన్న హరిగాడితో తనెంత ఆడుకున్నాడో!

హరి గుర్తుకొచ్చేసరికి చంటికి సూలు గుర్తుకొచ్చింది. సూలుతోపాటు టీచర్ గుర్తుకొచ్చింది. టీచరంటే చంటికి భలే ఇష్టం. ఎన్నెన్నో కథలు చెబుతుంది - కొట్టనే కొట్టదు.

బెత్తం మాత్రం చేతిలో ఊతంగా ఊగుతూనే వుండాలి.

చంటికి తన దెస్సు గుర్తుకొచ్చింది. ఖాళీగా వుండి వుంటుంది. చెప్పులేనంతగా దిగులేసింది.

లేచి ఇంట్లోంచి బయటికెళ్లాడు. బయట దూరంగా రోడ్డు పక్కనే ఓ చెట్టు మొదట్లో కొంతమంది పిల్లలు గోళీలాడుతున్నారు. వెళ్లి కుతూహలంగా చూస్తూ నిలబడ్డాడు. చంటి చూస్తుండగానే వాళ్ళలో వాళ్ళకి కొట్లాట మొదలయ్యాంది.

చంటికి భయమేసి ఇంట్లోకి దూరిపోయి పెరట్లో కెళ్లాడు. మూడు రాళ్ళనేరి తనూ గోళీలాట మొదలెట్టాడు. ఎండలో చురుకుపాలు చాలా పెరిగింది. ఒంటరిగా ఆడినంతసేపాడి రాళ్ళు పారేసి ఇంట్లో కొచ్చాడు.

అమ్మ బియ్యం చెరుగుతోంది.

దగ్గరకెళ్లి, “అమ్మ! తాయిలం చెయ్యువూ,” అనడిగాడు.

“రోజూ తాయిలమెక్కడించి తెచ్చేదిరా? నిన్న తిల్లేదూ!”

“ఊహలా, చెయ్యి.”

“ఊహలా, నిన్నుంటే అక్క కూడా వుండింది కదా!”

“అక్క మళ్ళీ తింటుందిలే.”

“ఊ, బావుంది. నువ్వు సూలు కెళ్ళనప్పుడల్లా తాయిలాలు చేసిపెట్టాలా? ఆదివారం పూటంటే అందరూ వుంటారు. అందరూ తింటారు. మళ్ళీ ఆదివారం చేస్తాలే.”

ఉక్కోపంగా చంటి అక్కణ్ణించి వెళ్లిపోయాడు.

ఇప్పుడు పూర్తిగా ఒంటరితనం కనిపిస్తోంది. ఆడుకోదానికపరూ లేరు. వెళ్లి కేరంబోర్రు ముందేసుకొని ఒక్కడే ఆటాడ్డం మొదలెట్టాడు. ఇట్టుంచటు కొట్టి ప్రై కర్చి అవతలికెళ్లి తెచ్చుకోవాలంటే చిరాకేసింది. బోర్రు నెత్తకుండా ఎక్కడి కాయస్సుక్కడే పడేసి లేచిపోయాడు. బయటకొచ్చి చూశాడు. గోళీలాడుకునే పిల్లలేరు. అమ్మ దగ్గరకెళ్లి, “అమ్మ కథ చెప్పు,” అన్నాడు.

“పన్న చేసుకొంటుంటే కథలు కావల్సిచ్చాయా! పనుంది పో.”

అక్కడే కూచుని అమ్మ బియ్యం చెరగడం చూస్తూ మెల్లగా జరిగి ఒళ్ళీ తల దాచుకోబోయాడు. తోసేసింది.

అప్పుడొచ్చిందేదుపు. లేచి నిలబడి కాళ్ళు నేలకేసి కొట్టి ఏడుస్తూ వెళ్లి చాప మీద పడుకున్నాడు.

చంటికి మళ్ళీ సూలు గుర్తుకొచ్చింది.

గుంపులు గుంపులుగా పిల్లలు, తెలుగు వాచకం పట్టుకొన్న టీచరు చాలా ప్రియంగా కనిపించారు. సూలు మీద అనుకోని ప్రేమ ముంచుకొచ్చేసింది.

అలాగే పడుకొని నిద్రపోయాడు చంటి.

సాయంత్రం నాలుగున్నరకు నిద్రలేచి కానేపు అటుజటూ తిరిగి వీధి గుమ్మం దగ్గరికెళ్లి నిలబడితే హరిగాడు స్వాలు నుంచి ఇంటికొస్తూ కనిపించాడు.

“ఒరే కిరణ్, నువ్వు రాలేదురా. టీచర్ భలే కథ చెప్పింది.”

ఉత్సాహంగా ముందుకు వంగి, “ఏం కథరా,” అడిగాడు చంటి.

“జింకా నక్కా కథ.”

“ఒరే ఒరే నాకు చెప్పురా.”

‘తర్వాత చెప్తారా. టీచర్ నువ్వు రాలేదేమంది. నువ్వు చెడిపోతున్నావన్నప్పింది.’

చంటి గుండె దిగజారిపోయింది.

“ఒరే, ఈరోజు కేవలం మాస్టర్ మా అందరిచేత కబడ్డి ఆడించారు వాళ్ళ క్లాసు వాళ్ళకి, మనకూ.”

“ఎవరు గెలిచారా?” “మనమే.”

చంటి గుండె గర్వంతో నిండిపోయింది.

హరి వెళ్ళిపోయాక చంటి దిగాలుగా ఇంట్లో కెళ్ళాడు.

సాయంత్రం నాన్నా అక్కా వచ్చేశాక బాగా ఆడుకున్నాడు. ఊరికే నాన్న దగ్గర్నుంచక్క దగ్గరికి, అక్క దగ్గర్నుంచి నాన్న దగ్గరికి తిరిగాడు.

ఆరోజు రాత్రి పదుకోబోయే ముందు, “అమ్మా, జింకా నక్కా కథేంటే?” అనడిగాడు చంటి.

“ఏ జింకా నక్కా?”

“నాకేం తెలుసు. మా టీచర్ చెప్పిందంట. హరిగాడన్నాడు.”

“అదా,” అని అమ్మ చెప్పడం మొదలైట్టింది. “అనగనగా ఓ అడవిలో ఓ జింక వుండేదట. ఓ నక్క దాన్ని చూసి ఎలాగైనా తినేద్దామని దాంతో స్నేహం చేసిందట...”

చంటి ఒళ్ళంతా చెవులు చేసుకొని కథ విన్నాడు.

కథ విపరీతంగా నచ్చేసింది.

బాగా పొద్దుపోయాక అమ్మ గుండెల్లో వెచ్చగా మొహం దాచేసుకొని ఏవో ఆలోచనల్లో పడిపోయిన వాడల్లా ఉన్నట్టుండి తల పైకెత్తి, “అమ్మా- రేపు తొందరగా నిద్ర లేపాలి,” అన్నాడు.

కళ్ళు మూసుకు పదుకున్న అమ్మ కళ్ళు తెరిచి చూసి, “దేనికి?” అనడిగింది.

“స్వాలు కెళ్ళడానికి,” అనేసి మళ్ళీ గుండెల్లో దాగిపోయాడు చంటి.

సత్యాహింసల శాంతిమార్గమే తన మార్గమని ఆచరించి చూపిన ధీశాలి కోటిరెడ్డి. కోటిరెడ్డి కడవలో స్థిరపడ్డారు. అందువల్ల కడవ కోటిరెడ్డిగా ప్రసిద్ధినందుకొన్నారు. ఉన్నతమైన ఆలోచన, ఉత్తమమైన భావాలు కోటిరెడ్డిలో బాల్యం లోనే వెలుగుచూశాయి. సత్యభర్తలమైన అంతులేని విశ్వాసం, మానవత్వంమైన గొప్ప నమ్మకం, కష్టించి పనిచేసేతత్త్వం, అందర్నీ ప్రేమించే అలవాటు కోటిరెడ్డి జీవితాన్ని నడిపించిన మాలిక సూత్రాలు.

నేటి చిత్రారుజిల్లా మదనపల్లి తాలూకా, నారాయణ చెరువు గ్రామం వీరి స్వస్థలం. కోటిరెడ్డి జననం 1886లో ఈ పల్లెలోనే జరిగింది. వారి తండ్రి సిద్ధారెడ్డి, తల్లి నాగమ్మ వీరికి తాతగారి పేరు పెట్టడం జరిగింది. వీరి పూర్తి పేరు కోటిరెడ్డిగారి కోటిరెడ్డి. మధ్య పుట్టగానే పరిమళిస్తుంది అన్నట్టగా కోటిరెడ్డికి చిన్ననాటే రామాయణ భారతాలంట ఇష్టం కలిగింది. ఆ కథల్లో కన్నించే మహోన్నతమైన విలువలు, ఆయన జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దాయి.

ఆయన బాల్యం తన పల్లెటూరిలోనే సాగింది. ఆ తరువాత ఉన్నత చదువుకోసం, మద్రాస్ విశ్వవిద్యాలయంలో చేరాడు. ఎంతో శ్రద్ధతో చదివి బి.వి. పాసయ్యాడు. ఆయన ఆలోచనలో మొదటినుండీ స్వేచ్ఛ, స్వాతంత్ర్యాలు నిండి ఉన్నాయి. అందుకే, కోటిరెడ్డి మనసు న్యాయవాద వృత్తిమీద లగ్గమైంది. దానితో న్యాయశాస్త్ర విద్యకోసం, ఇంగ్లాండ్ వెళ్లి, మిడిల్ పెంపుల్లో చదువుకొన్నారు. కష్టపడి చదివి, బారిస్టర్ భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చారు. మద్రాసులోనే న్యాయవాదిగా ఆయన ప్రాణీసు ఆరంభం అయ్యాంది. చదువులో, జ్ఞానంలో ఆయన గొప్పవాడే కానీ, ఆచరణ దగ్గరకు వచ్చేసరికి, ఆయనకు అంతా అగ్మయోచరమయ్యాంది. ఆ వాతావరణానికి ఆయన మనసు సర్పుబాటు కాలేకపోయింది. కొద్ది రోజులు ఈ సంఘర్షణ అనుభవించాడని, కోటిరెడ్డి తన న్యాయవాద వృత్తిని వదిలిపెట్టేశారు. స్వాతంత్ర జీవనాన్ని మనసారా ఇష్టపడ్డ కోటిరెడ్డి, కడవ చేరి అక్కడే స్థిరపడ్డారు. తనకున్న కొద్ది పొలాన్నీ సేద్యం చేసుకొంటూ, వ్యవసాయదారునిగా స్వేచ్ఛగా జీవించడం మొదలుపెట్టారు.

కోటిరెడ్డి ర్ఘషీ పూర్తిగా భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటం వైపు సాగింది. మహాత్మాగాంధీజీ అన్నా, ఆయన సిద్ధాంతాలన్నా కోటిరెడ్డికి ఎంతో ఇష్టం కలిగింది. ముఖ్యంగా సత్యాహింసల శాంతిమార్గం కోటిరెడ్డిని చాలా ఆకర్షించింది.

తొలినుండి ఆయన ఆలోచనలు, ఆశయాలు అందుకు తగినవిధంగానే ఉండడం వల్ల స్వరాజ్య పోరాటంతో మమేకమయ్యారు.

1921వ సంవత్సరంలో మహాత్మాగాంధీజీ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో విస్తృతంగా పర్యాటించారు. సహాయానిరాకరణ ఉద్యమం గురించి ప్రజల్లో గొప్ప అవగాహన కల్పించడానికి మహాత్ముడి ప్రసంగాలు ఎంతో దోషాదం చేశాయి. గాంధీజీ రాయలసీమలో పర్యాటించినప్పుడు, కోటిరెడ్డి ఆయనతో కలిసి సాగి ప్రతి సభని విజయవంతం చెయ్యడంలో ఎంతగానో కృషి చేశారు. సుప్రసిద్ధ స్వాతంత్య సమరయోధుడు గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు ఏరికి ఆప్టులు. రాయలసీమలో హౌంరూల్ ఉద్యమ కార్యక్రమాలలో, సర్వోత్తమరావు గారితో కలిసి పనిచేశారు. ఆంధ్ర మహాసభకు 1929లోనూ, 1937లోనూ, ఆయన అధ్యక్షుడిగా ఎన్నికయ్యారు.

స్వరాజ్యపోరాట కార్యకలాపాలలో పాల్గొనవలసిందిగా తన భార్య రామసుబ్బమ్మని, కోటిరెడ్డి ఎంతో ప్రోత్సహించారు. రామసుబ్బమ్మ 1902వ సంవత్సరంలో కడపజిల్లా, జమ్ములమడుగు తాలూకా, సుద్ధపల్లెల్లో, కొనుదుల రామచంద్రారెడ్డి, అచ్చమాంబ దంపతులకు జన్మించారు. 1917వ సంవత్సరంలో, పదిహేనవ ఏట ఆమెకు కోటిరెడ్డితో వివాహం అయ్యంది. భర్తే ఆమెకు గురువయ్యాడు. ఆయన నేతృత్వంలోనే ఆమె ఇంగ్లీషు నేర్చింది. కొద్ది కాలానికి అనర్థకంగా మాటల్లాడే శక్తి, సామర్థ్యం అలవడ్డాయి. దానికితోడు ఆమెలో సహజంగా ఉన్న పట్టుదల, ఉత్సాహం, ఆమెకు స్వాతంత్య ఉద్యమంతో బలీయమైన అనుబంధం ఏర్పరచాయి.

సైమన్ కమీషన్ బహిపూరణ ఉద్యమం, మద్రాస్‌లో ఎంతో బలంగా సాగింది. అప్పుడే ఆమె ఆంధ్రకేసరి ఉంగుటూరి ప్రకాశం చూపిన తెగువను, దైర్యాన్ని కళలూ చూశారు. దేశ స్వాతంత్యం కోసం ప్రాణాలను తృణప్రాయంగా ధారపోయడానికి సంసిద్ధుడైన ఆంధ్రకేసరి త్యాగనిరతి రామసుబ్బమ్మని ఎంతో ప్రభావితం చేసింది. నాటినుండి ఆమె తన కాలాన్ని, సమయాన్ని స్వాతంత్య పోరాటానికి వినియోగించారు.

1938లో ఆమె కడపజిల్లా బోర్డు అధ్యక్షరాలిగా ఎన్నికయ్యారు. ఎంతో సమర్థవంతంగా తన బాధ్యతల్ని నిర్వహించి, క్షీట్ర ఇండియా ఉద్యమ సందర్భంగా తన పదవికి రాజీనామా చేశారు. 1940లో ఆమె మహిళా సమాజాన్ని ఏర్పాటు చేసి మహిళల హక్కుల్ని కాపాడడానికి ఎంతో కృషి చేశారు. దేశంలోని ప్రసిద్ధులైన అనేకమంది మహిళలతో ఆమె కలిసి పనిచేశారు. కడపలో మహిళా డిగ్రీ కళాశాల స్థాపనకు ఉద్యమించడమే కాక, స్వయంగా లక్ష్మరూపాయలు విరాళం అందించిన దాతృత్వం రామసుబ్బమ్మది.

హౌమీరూల్ ఉద్యమం నాటినుండి సాగిన కడప కోటిరెడ్డి, స్వాతంత్య పోరాట స్వార్థిని మహాత్ముడి రాయలసీమ పర్యటన, సైమన్ కమీషన్ బహిపూరణ, దండి ఉప్పు సత్యాగ్రహం మరెంతో ఉత్సేజితం చేశాయి. మహాత్మాగాంధీ వ్యక్తి సత్యాగ్రహం ఆరంభించినప్పుడు వ్యక్తి సత్యాగ్రహిగా ముందు నిలిచాడు. దాని ఫలితంగా కోటిరెడ్డిని అరెస్ట్ చేసింది బ్రిలిష్ ప్రభుత్వం. 1940 లో తొలిసారి ఎనిమిది నెలలు వెల్లారు జైలులోనూ, తిరుచనాపుల్లి జైలులోనూ కలినకారాగార శిక్ష అనుభవించారు. జైలు జీవితం ఆయనలోని దైర్యాన్ని, స్వరాజ్య స్వార్థిని మరింత శక్తిమంతం చేసింది. తిరిగి ఆయన క్షీట్ర ఇండియా ఉద్యమంలోనూ అరెస్ట్ అయ్యారు. వెల్లారు జైలులోనూ, అమరావతి జైలులోనూ, కలిన కాగారార శిక్షకు గురయ్యారు. ఆ రోజుల్లోనే, వారి తండ్రి మరణించారు. 1943 డిసెంబర్లో ఆయన జైలునుండి విడుదలయ్యారు. రెండవసారి జైలునుండి తిరిగి వచ్చేక, స్వాతంత్యోద్యమంలో మరింత ఉత్సాహంతో పాల్గొన్నారు కోటిరెడ్డి.

స్వతంత్ర్య పోరాటంతో పాటుగా ఆంధ్రోద్యమంలో కూడా కోటిరెడ్డి, వారి ధర్మపత్ని రామసుబ్బమ్మ ఎంతో కృషి చేశారు. రాయలసీమ ప్రాంతంలో భాదీ ప్రచారానికి వారు చేసిన కృషి గొప్పది. దేశానికి స్వతంత్ర్యం వచ్చాడ, 1952లో జరిగిన ఎన్నికల్లో కడవనుండి గెలుపాంది, శాసనసభ్యులయ్యారు. ఆంధ్రకేసరి టంగుటూరి ప్రకాశం మంత్రివర్గంలో మంత్రిగా కోటిరెడ్డి పనిచేశారు. రాయలసీమ కరువు సంఘానికి అధ్యక్షుడిగా ఎంతో కృషి చేశారు. ఆంధ్రమహాసభకు అధ్యక్షుడిగా శ్రీబాగ్ ఒప్పందంలో క్రియాశీలకమైన పాత్ర పోషించారు. తొంబై అయిదేళ్ల సంపూర్ణ జీవితమంతా దేశంకోసం, సమాజం కోసం తపించి, సమాజ సేవలో చరితార్థులైనారు కోటిరెడ్డి, రామసుబ్బమ్మ దంపతులు.

పారిభ్రాష్ట పదాలు

అభిరుచులు అనుక్కణం తమ మాటల్లో వ్యక్తం అవుతాయి అనడానికి దుఖ్యారి వెంకట రమణ శాస్త్రి గారి సంభాషణలను చక్కని ఉదాహరణలుగా చెప్పుకోవచ్చు.

ఒకరోజు డాక్టర్ అనంత పద్మనాభ రావు గారు శాస్త్రిగారిని భోజనానికి పిలిచారు. అతిథిగా వెళ్లిన వెంకటరమణ శాస్త్రి గారు పద్మనాభ రావు గారి శ్రీమతితో శాక పాకాలను గురించి తన అలవాట్లను చెబుతూ “అమ్మా నాకు తాలవ్యాలే తప్ప దంత్యాలు లేవు మీరు ఏమి చేస్తున్నారో” అని చమత్కరించారట. దుఖ్యారి వారు జీవిత చివరి దశలో పక్కవాతంతో బాధపడుతున్నారు. ఒకరోజు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రాఫెసర్ గా పని చేస్తున్న కొర్కపాటి శ్రీరామమూర్తి గారు ఆయనను పరామర్శించడానికి వచ్చారు. మీ పరిస్థితి ఎలా ఉంది అని అడిగారు, దానికి శాస్త్రి గారు నవ్వుతూ ఏముంది అచ్చుకో ప్రయత్నం, హల్లుకో ప్రయత్నంగా ఉంది అన్నారట.

చదవండి - ఆనందించండి

చంద్రవంక

- పోరంకి. దక్కిణామూర్తి

చంద్రవంక పొంగింది!

కట్టలు తెంచుకు పారింది.

చరచరా సాగుతూ ఊరంతా నిండింది.

ఎక్కడ చూసినా హాహోకారాలు, ఆర్తనాదాలు. ఊరు
ఊరంతా గగ్గోల్తైపోయింది.

మాచర్ల చెన్నని ఆలయ ప్రాంగణంలో, మడిబట్ట
కట్టుకొని వూనముద్రలో కూర్చున్న మంగయ్య శాస్త్రి
కళ్ళు విప్పి చూశాడు.

ఆలయ ప్రాంగణమంతా అంతులేని జల
సముద్రం అయిపోయింది.

పౌరున వర్షం పడుతోంది.

మంగయ్య శాస్త్రి గుండె కుదేలయిపోయింది!
ఒక్క ఉదుటన లేచి మంటపం నలుమూలలకీ చూశాడు.
మనమడు విష్ణు పోయాడోనని మనను
విలవిల్లాడిపోయింది.

మనమడు చిన్న మంగయ్య శాస్త్రి - మంటపానికి
వెనకతట్టున నీటిని చెదరగొడుతూ ఆదుకుంటున్నాడు.

అతనికి ప్రాణం లేచి వచ్చింది.

“బాబూ! ఇక్కడన్నావా? ఇంటికి పోదాం, రా
బాబూ!” అంటూ వాణ్ణి దగ్గరకి తీసుకోబోయాడు.

చిన్నవాడు తాత చేతులు తోసి పారేస్తున్నాడు. చుట్టూతా ఇంత నీటిని చూస్తూంటే వాడికి కన్నులపండువగా
ఉంది. అరచేతులతో నీటిని చెదరగొడుతూంటే, తుంపరలు ముఖంమీదకి వచ్చి పడుతుంటే వాడికి ఎంతో కులాసాగా
ఉంది. అందువల్లనే తాత చేతుల్లోనుంచి మళ్ళీ జారిపోయి నీళ్ళల్లో పడ్డాడు.

“బాబూ! వర్ష బాబూ! ఇంటికి పోదాం పద! అమ్మా, నాన్నా మనకోసం వెతుక్కుంటూ ఉంటారు” అన్నాడు.

“ఇంటికొడ్డు తాతా! నాకిక్కలే బావుంది!” అన్నాడు వాడు. వచ్చిరాని మాటలతో.

చిన్నవాడి అమాయికత్వానికి నవ్యోవాలో, వచ్చిపడ్డ ఆపదకి బాధపడాలో తెలిసింది కాదు, మంగయ్య శాస్త్రికి.

ఇల్లు ఏ పరిస్థితిలో ఉందో, ఇంటి దగ్గరివాళ్ళు ఏమైపోయారోనని దిగుతక్కువైపోతున్నది. ఇక ఉండబట్టలేక, మనమణి చటుక్కున లేవనెత్తుకుని అలయ మంటపం దిగి వచ్చాడు.

చెంపలు పగిలేటట్టు వర్షం జోరుగా కొదుతుంది. నాగేశ్వరస్వామి శిలాస్తంభంమీదకి నీరు పాకుతూ ఉంది.

వర్షం అంతకంతకు పెరుగుతూనే ఉంది.

పోతూ పోతూ వీరభద్రస్వామి వైపు దీనంగా చూశాడు. ద్వారం ఇవతల పతనావస్థలో ఉన్న సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర స్వామి గుడి ముందు ఒక్క క్షణం ఆగి చేతులు జోడించాడు.

“స్వామీ! నువ్వు ప్రత్యక్షదేవానివి! ఈ దీనుణి కరుణించు స్వామీ!” అని వెలుపలిద్వారం రాటి నడిచాడు. ఊరంతా జవజవలాడిపోతున్నది!

చుట్టూ హోహోకారాలు అంతకంతకు ఎక్కువయ్యాయి. ఊళ్లో జనమంతా సామానులు మిద్దెల మీదకి చేరవేసుకుంటున్నారు. ఊరు ఊరంతా జీవన్సురణ సంధిలో అల్లూడిపోతున్నది.

ఆయన ఎంత తొందరగా ఇంటికి చేరుకోవాలనుకుంటున్నాడో అంత తొందరగానూ నీటి ఉరవడి పెరిగిపోతున్నది. అడుగుతీసి అడుగు వెయ్యటం కష్టమైపోతున్నది. కాలు ఒకవైపుకు వెయ్యబోతే నీటి విసురికి మరొకవైపు పదుతున్నది.

అడుగుతీసి అడుగేస్తున్నాడు. రెండు కోడిపెట్టలు ప్రవాహంలో పడి కొట్టుకొన్నా సుడిగుండంలో గిరగిరా తిరిగి మునిగిపోయాయి.

మంగయ్య శాస్త్రి గుండె చిక్కబట్టలేకపోతున్నాడు.

“ప్రభు! జగద్రక్కకా! ఏమిలీ ప్రశయం! ఎందుకు నీకింత ఆగ్రహం? ఈ ఊరు ఊరంతా సర్వనాశనమవుతూ ఉంటే చూస్తూ ఎలా భరిస్తున్నావు స్వామీ!” అంటూ విలవిల్లాడిపోయాడు.

మంగయ్య శాస్త్రి నడుస్తానే ఉన్నాడు.

“తాతా! మన ఇల్లదుగో!” అంటూ చూపించాడు మనమదు.

“జౌను బాబూ, వచ్చేశాం!” అన్నాదాయన.

మంగయ్య శాస్త్రి ఇల్లు చంద్రవంక నోళ్లో ఉన్నట్టుంది. ఇటూ అటూ పూరిగుడిసెలున్నాయి. వాటి మీద జనం ఎక్కి కూర్చున్నారు. పోలున వర్షం పదుతూ ఉన్నది. ఇంటికి వెనకవైపున చంద్రవంక పోలెత్తిపోతున్నది.

తనవాళ్ళు ఏమైపోయారో తెలియడంలేదు. ఈదుకుని వెళ్లామంటే భుజాలమీద పిల్లవాడున్నాడు. అక్కడే నిలబడదామంటే నీటి ఉరవడికి కాళ్ళు ఊగిసలాడిపోతున్నాయి. గుండె ఆదిరి ఆదిరి పదుతున్నది.

నీటిలో సుడిగుండం ఏర్పడి తనవైపే పడిగా వస్తున్నది. పిల్లవాణ్ణి దక్కించుకోవాలన్న ఆతురత అతనికి ఎక్కువైపోయింది!

ముందుకు నడిచాడు. తన ఇంటి తలుపులు రెండు ఊడి కొట్టుకుపోతున్నాయి! పూలసజ్జ కొట్టుకుపోతున్నది. శివని పటం కొట్టుకుపోతున్నది. శ్రీ చక్రం కొట్టుకుపోతున్నది. వ్యాసపీరం కొట్టుకుపోతున్నది! రుద్రాక్షమాల కొట్టుకుపోతున్నది.

మంగయ్య శాస్త్రి గుమ్మంలో అడుగుపెట్టాడు. ఇంట్లో వాళ్ళంతా ఒక్కసారి గొల్లమన్నారు! తన కొడుకూ, కోడలూ, కూతురూ, భార్యా నలుగురూ గోడకి అంటిపెట్టుకుపోయారు!

మంగయ్య శాస్త్రికి దుఃఖం ఆగింది కాదు. అయినా కంట నీరు జారకుండా పిల్లవాళ్ళి గుండెలకొత్తుకున్నాడు.
“అమ్మా!” అంటూ చేతులు చాచాడు పిల్లవాడు.

వెనక గదుల తలుపురెక్కలు ఊడి కొట్టుకుపోతున్నాయి. మంగయ్య శాస్త్రి అలానే చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. కొడుకు తల పంచుకున్నాడు. కోడలు కొంగు ముఖానికి అడ్డు పెట్టుకున్నది. కూతురు వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నది. ముసలావిడ ఈ విషాదానికి తట్టుకోలేకపోతున్నది.

కూతురు ఏడు మాసాల గర్భిణి. క్షణిక్షణానికి ఆమె గుండె బరువైపోతున్నది. కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. కాళ్ళు పట్లు తప్పిపోతున్నాయి. గొంతు పూడ్చుకుపోతున్నది.

అప్పుడే ఇంటి వెనకాల పెద్ద పిడుగు పడింది. రెండు కొయ్యబాదులు విసురుగా లోపలికి దూసుకువచ్చి, మంగయ్య శాస్త్రి కొడుకును దూరానికి నెట్టివేశాయి. అంతా క్షణంలో జరిగిపోయింది.

“చెన్నకేశవా” బిగ్గరగా అరిచాడు మంగయ్య శాస్త్రి.

“ఏవండీ!” అంటూ గుండెలు బద్దలుకొట్టుకుండా ఇల్లాలు.

పిల్లవాడు బిగ్గరగా ఏడుపు ప్రారంభించాడు.

“ఊరుకో బాబూ! ఊరుకో! నీకేం భయంలేదు! నేనున్నానుగా!” అంటూ వాళ్ళి ఒకవైపున ఓదారుస్తున్నాడు. మరొకవైపున భార్యాను దగ్గరికి తీసుకుని తల నిమురుతున్నాడు.

అంతవరకు తాను ఎవరిని చూసుకొని తృప్తిపడ్డాడో వాళ్ళు ముగ్గురూ ఇప్పుడు కంటికి దూరమైపోయారు. తనవాళ్ళు, తన రక్తం పంచుకున్నవాళ్ళు కొడుకూ, కూతురూ, కోడలు తన కళ్ళముందే నీట మునిగి కొట్టుకుపోయారు. “పరమేశ్వరా! ఈ దుర్భర విషాదాన్ని కళ్ళార చూసేందుకే నన్ను బతకనిచ్చావా తండ్రీ!” అంటూ వాపోయాడు.

ఇక మిగిలినది తనూ తనమీదనే ఒరిగి ఉన్న ఇల్లాలు, భజలమీద మనమడూ! ఏమిటి ఈ షైపరీత్యం? ఏమిటి, ఏమిటిదంతా?

మంగయ్య శాస్త్రి మనస్సు పరిపరివిధాల పోతున్నది. ఈ విషాదకరమైన పరిస్థితిలో తన గుండె వెయ్య వక్కలు ఎందుకు కాలేదో, బాధకు మారుగా ఆలోచన ఎందుకు రేగుతున్నదో అర్థం కావటంలేదు.

భార్య మహాలక్ష్మయై కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడుస్తున్నది. అప్పుడప్పుడు భర్త ముఖంలోకి చూస్తున్నది. ఏదో అడగాలనుకుంటుంది. నోరు పెగిలి మాట రాదు. చివరికి అడిగింది.

“ఏవండీ! ఏనాడో మనం చేసుకున్న పాపాలు నేటికి పండాయి కదా?” అన్నది.

మంగయ్య శాస్త్రి మాట్లాడలేదు.

ఆమె ఉద్యేగం పట్టలేక బిగ్గరగా వెక్కి వెక్కి ఏడవటం ఆరంభించింది. ఇద్దరి గుండెల్లో కొండంత విషాదం అలముకుంది.

“ఎందుకే ఏడుస్తావ్? కళ్ళు తుడుచుకో!” అన్నాడు మంగయ్య శాస్త్రి భార్యావైపు తిరిగి

“లేదు! నేను ఎందుకేడుస్తాను? అంతా నాశనమైం తరువాత, ఇంకా ఏం చూసుకుని ఏడుస్తాను?” అన్నదామె.

“అదికాదే! నా మాట విను. ఒకచోట నాశనమైనది మరొకచోట కొత్త జన్మ ఎత్తతుంది. దాని రూపంలో

మార్పి రావచ్చు. కాని అదే వైతన్యం ఎప్పటికీ ముందుకు సాగుతూ ఉంటుంది. ఒకబోట రాలిన విత్తు ఇంకొకబోట కొత్తగా మొలకెత్తడం చూడలేదూ?” అంటూ మంగయ్య శాస్త్రి ఇంకా ఏదో చెప్పబోతున్నాడు. మహాలక్ష్మయ్య ఇదేదీ వినిపించుకోటం లేదు. కళ్ళు మూసుకుని తనలో తాను మాట్లాడుకుంటున్నది.

తాత భుజాలమీద కూర్చున్న కుర్రవాడు, కాళ్ళకు నీళ్ళు అందాలని కిందకి జారబోయాడు.

నీటిమట్టం పైపైకి వస్తునే ఉంది. నీళ్ళమీద తేలుతున్న సామాన్లు ఒక్కటే బయటకు కొట్టుకుపోతున్నాయి. మహాలక్ష్మయ్య ఇవేచి చూడడం లేదు. తనకి ప్రపంచంతో సంబంధం లేదు. ఇంక వాటిని చూడటం కూడా దేనికి?

ఉత్తరవైపు గోడ కూలి భయంకరంగా చప్పుడైంది. ఆ వైపు పంచ ఒరిగిపోయింది. దూలాలు విరిగిపడ్డాయి. అన్ని ముందుగదిలోకి ఒక్కసారి నెట్టుకొచ్చాయి. దభీదభీమని గోడల్ని గుద్దుకున్నాయి. నీళ్ళని చెదరగొట్టాయి. అంతా అల్లకల్లోలం చేసేశాయి!

“పరమేశ్వరా!” అంటూ బిగ్గరగా అరిచాడు మంగయ్య శాస్త్రి. తరువాత ఒక్క క్షణం కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

“తాతయ్యా” అన్న పిలుపుకి మళ్ళీ కళ్ళు విప్పాడు.

తనని అంటిపెట్టుకొని ఉన్న మహాలక్ష్మయ్య, ఇప్పుడు పక్కన లేదు.

అంత పెద్దవాడూ మంగయ్య శాస్త్రి కంటి తడిని తుడుచుకోలేని పరిస్థితి.

“తాతయ్యా!” అంటూ మళ్ళీ పిలిచాడు చిన్నవాడు.

మంగయ్య శాస్త్రి తల పైకిత్తాడు. మనమడు మిద్ది కింద ఉన్న కంతను చూపించాడు. అందులో ఒక తాటేకు బుట్ట ఉంది.

“నాకది ఇయ్యవా తాతయ్యా!” అంటూ అడిగాడు చిన్నవాడు.

అంత విపొదంలోనూ మంగయ్య శాస్త్రి చిరునప్పు నవ్వాడు. చెయ్యి చాపి, ఆ బుట్టను అందుకున్నాడు. అందులో ఉన్న తాటాకు పుస్తకాలు తీశాడు. ఒకటి వైద్యశాస్త్ర గ్రంథం. మరొకటి దశోపనిషత్తులు, ఇంకొకటి యోగశాస్త్రం. వేరొకటి భగవద్గీత. ఇంకొకటి మేఘు సందేశం, బ్రహ్మసూత్రాలు!

“బాబూ! ఇవి పుస్తకాలురా!” అన్నాడు మంగయ్య శాస్త్రి.

“నాక్కావాలి తాతయ్యా!” అన్నాడు చిన్నవాడు.

“కావాలా బాబూ! తప్పకుండా ఇస్తాను! ఇవన్నీ నీకోసం దాచినవే నాయనా!” అంటూ మంగయ్య శాస్త్రి తన యజ్ఞపవిత్రం తీసివేసి, ఒకవైపు కొన పుస్తకాల బుట్టకు చుట్టి, మనవణ్ణి బుట్టలో కూర్చోబెట్టి, రెండోవైపు కొన వాడి భుజానికి తగిలించి, ప్రవాహం వైపు విడిచాడు.

చిట్టచివరిసారిగా మంగయ్య శాస్త్రి మనుమడివైపు చూసి కళ్ళు మూసుకున్నాడు. ఆ క్షణంలోనే ఆయన ‘ఆత్మసన్యాసం’ స్వీకరించాడు.

“ప్రభూ! ఇదంతా నీ సంకల్పం! దీన్ని కాదనగల అతిశయం నాకు ఎప్పుడూ లేదు! కాని, చిట్టచివరిసారిగా నిన్ను కోరేది ఒక్కటే స్వామీ! ఈ చిన్న మొలకను ఎక్కడికయునా సురక్షితంగా చేర్చి కాపాడు తండ్రీ! విశాలమైన ఈ ప్రపంచంలో ఎక్కడయినాసరే, ఎవరయినాసరే, మనిషి మనిషిగా బతికేటట్లు చూడు స్వామీ! ఇది నా జాతి, నా మతం, నా రక్తం అన్న అహంభావం మనిషికి కలగనియ్యకు. ఆత్మవిశ్వాసం మాత్రం రగుల్చొల్పు! వ్యవస్థ ఏదయినా నాకు బెంగ లేదు? వ్యక్తి నిటారుగా నిలబడగలిగితే చాలు! జీవిత విధానం ఎలా మారినా నష్టం లేదు, విలువలు మాత్రం

నశించనియ్యకు తండ్రి! ఇంతే చాలు నాకు. ఇదొక్కటే నిన్ను కోరేది!” అని, రెండు చేతులూ జోడించి రెప్పలు వాళ్ళి, లోచూపులు నిగుష్టుకొన్నాడు.

చంద్రవంకా ఇంకా పొంగుతూనే ఉంది!

మంగయ్య శాస్త్రి మొర విన్నాడో ఏమో! ఆ మాచర్ల చెస్సుకేశవుడు. మంగయ్యశాస్త్రి ఇంటి దూలమే ఆ వరద ఉధృతిలో ఆసరాగా మారింది. దూలాన్ని గట్టిగా పట్టుకొని వరదలో కొట్టుకుపోసాగాడు మంగయ్య. ప్రశాంతంగా పారే చంద్రవంక నేడు విలయతాండవం చేస్తూ కొండచిలువలా నోరుచాచి జరజరా సాగుతున్నది. వరదలో కొట్టుకు పోతున్నపుడు మనవడున్న బుట్ట కూడా అల్లల్లాడుతూ దగ్గరలోనే కన్నించింది. తట్టాలున బుట్టను కూడా అందుకొన్నాడు. ఇద్దరూ కొట్టుకొని వచ్చి భీట్లుపల్లి పోలిమేరల్లోని దుబ్బుల్లో చిక్కుకున్నారు. పుస్తకాల బుట్టను మనవడి చిన్నారి పిడికిలి వదలనేలేదు. తాత పిడికిలి మనమడి చేతిని మరింత గట్టిగా పట్టుకొనే ఉంది. పల్లెవాసులు ఇద్దరిలో జీవం ఉందని హాయిగా ఊపిరి హీల్చుకున్నారు.

గిడుగు విసురు

జయంతి రామయ్య పంతులు గారు గ్రాంథిక భాషావాది. అయితే వారి సమకాలికులు అయిన గిడుగు రామ్యుల్లి పంతులుగారు వ్యాపహరిక భాషావాది. భాష పరంగా వారి మధ్య గల భేదాభిప్రాయాలను పురస్కరించుకుని సందర్భం వచ్చినప్పుడల్లా ఒకరిపై ఒకరు విసుర్లు విసురుకోవడం పరిపాటి.

ఒకసారి జయంతి రామయ్య పంతులుగారు ఎక్కడో పొరపాటున ‘తలకు నూనె ప్రాసుకొని...’ అని రాసారట. అది చూసి గిడుగు రామ్యుల్లి పంతులు ‘అవును, రామయ్య పంతులుగారు తలకు నూనె ప్రాస్తారు పుస్తకాలేమో రాస్తారు’ అని చమత్కరించారు.

దరిశచెంచయ్య గొప్ప దేశభక్తుడు. వృత్తిరీత్యా వ్యవసాయ శాస్త్రవేత్త. అమెరికాలో చదువుకొనే రోజుల్లో, గదర్ పార్టీలో సభ్యుడయ్యారు. సాయుధ పోరాటం ద్వారానే దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వస్తుందని విశ్వసించాడు. ఆ పోరాటంలోనే ఆంగ్లేయులకు చికిత్స జైళ్లలో దారుణంగా హింసించబడ్డారు. స్వాతంత్ర్య వీరుల చరిత్రలో దరిశచెంచయ్యది గొప్ప వీరోచిత కథ.

ప్రకాశం జిల్లాలోని కనిగిరి చెంచయ్య జన్మస్థలం. 1890లో ఒక నిరుపేద ఆర్యవైశ్య కుటుంబంలో జన్మించారు. బాగా చదువుకోవాలని, తహసిల్లారు ఉద్యోగం చేయాలనేది ఆయన చిన్ననాటి కోరిక. ఆ క్రమంలోనే ఒంగోలులో, మద్రాసులో చదువుకొన్నారు. ఉన్నత విద్యకోసం అమెరికా వెళ్లారు. అక్కడ సెలవు రోజుల్లో కష్టపడి వనిచేస్తూ, డబ్బు సంపాదిస్తూ, వ్యవసాయ శాస్త్రం చదివాడు.

దేశభక్తుడైన బిపిన్ చంద్రపాల్ ప్రసంగాలను బాల్యంలోనే విన్నాడు చెంచయ్య. ‘దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం ప్రతి వ్యక్తి తన జీవితాన్ని ధారపోయాలి’ అన్న బిపిన్ చంద్రపాల్ మాటలు, చెంచయ్యకు ఎంతగానో ప్రేరణ కల్గించాయి. దానికితోడు అమెరికాలోని కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయంలో ఆయనకు దేశభక్తుడైన లాలాహరిదయాళ్ పరిచయం అయ్యారు. ఆయన మాటలు, చెంచయ్యలోని స్వాతంత్ర్య దీక్షను మరింతగా రగిల్చాయి. 1913 జూలై 15వ తేదీన సోహన్‌సింగ్ భాక్య పట్టుదలతో గదర్పార్టీ ఆవిర్భవించింది. గదర్ అంబే తిరుగుబాటు. భారత స్వాతంత్ర్యం కోసం విదేశాలలో సాగిన పోరాటంలో గదర్ పార్టీ ఏర్పాటు ఒక గొప్ప సంఘటన. చెంచయ్య గదర్ పార్టీలో సభ్యుడయ్యారు. ఆ తరువాత కత్తిసాము, బాక్సింగ్, కుస్తిలు నేర్చుకొన్నారు. తుపాకీ కాల్పుడంలో శిక్షణ పొందారు. శారీరకంగా దృఢంగా తయారై, స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి సంసిద్ధులయ్యారు. ఈ కాలంలోనే లోగన్ కాలేజీలో ఆయన వ్యవసాయ శాస్త్రంలో బి.ఎస్.సి. పూర్తి చేశారు.

క్రమంగా అమెరికాలో గదర్పార్టీ శక్తిమంతమయ్యాంది. దేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటం కోసం ఎన్నో ఆయుధాలను సేకరించింది. మొదటిగా బర్యాను ఆక్రమించాలని బయలుదేరారు గదర్వీరులు. వారిలో ఒక భయస్థుడు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి ఆ రహస్యాలు చేర్చేశాడు. దాంతో, విష్వవీరుల్ని పట్టుకొంది బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం. 1915వ సంవత్సరంలో చెంచయ్యను మిలటరీ కోర్టులో నిలబెట్టి ప్రశ్నించారు. రహస్యాల కోసం రోజుల తరబడి క్రూరంగా హింసించారు.

విపరీతంగా కొట్టేరు. శరీరమంతా రక్తమయం చేశారు. అయినా ఆయన పెదవి విప్పలేదు. జైలు జీవితం కూడా చాలా దుర్భరం చేశారు. డిపెన్స్యూగానే నాలుగు సంవత్సరాల ఆరునెలల కాలం నిర్బుంధించారు. చెంచయ్యలోని ధైర్యం సడవిపోయేలా చేయడానికి అనేక జైళ్లు తిప్పేరు. డిలీ, కోలకతా, లాహౌర్, కన్నుమార్, ఆలీపూర్, కోయంబతూరు జైళ్లలో ఉంచి హింసించారు. ఎంత హింసించినా ఏ రహస్యమూ ఆంగ్లేయులకి దూరకలేదు. చివరికి 1919లో చెంచయ్యని విడుదలచేయక తప్పలేదు.

ఆ తరువాత కాలంలో మహాత్మాగాంధీజీ బోధనలతో ప్రభావితుడయ్యారు. 1940లో మద్రాసు సింప్సన్ కార్పొక్స సంఘానికి అధ్యక్షుడై, కార్పొక్సుల సమ్మేళన నాయకత్వం వహించారు. అప్పుడు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం చెంచయ్యను అరెస్ట్ చేసి వెల్లూరు జైలులో శిక్షించింది. జైల్లో ఉండగానే ఆయన కమ్యూనిజం వైపు మారిపోయారు. స్వాతంత్యం వచ్చేక కూడా, ఆయనకు జైలుశిక్షలు తప్పలేదు సరికదా, ఎటువంటి పదవీ దక్కలేదు. ఆయనా ఏమీ ఆశించలేదు. దరిశి చెంచయ్య జీవితమంతా నిష్టాముచే. స్వాతంత్య పోరాటంతో పాటుగా స్త్రీ జనోర్ధరణకు, పేదరిక నిర్మాలనకు ఆయన కృషి చేశారు. తన సమాజంలో మొదటి వితంతు వివాహం జరిపించారు. స్త్రీ విద్యావాయాప్తికి ఎంతో కృషి చేశారు. ‘నేను నా దేశం’ పేరుతో వచ్చిన ఆయన స్థీయచరిత్ర, దరిశి చెంచయ్య జీవితాన్ని మన కళముందు నిలుపుతుంది. జీవితమంతా దేశసేవలో, ప్రజాసేవలో చరితార్థం చేసుకొన్న ఆ మహానీయుడు 30 డిసెంబర్ 1964న మరణించారు.

నాయకా విశ్వనాథ

ఒకసారి గుంటూరు హిందు కళాశాల వార్ల్‌కోట్స్‌వానికి విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారిని ముఖ్య అతిథిగా ఆహ్వానించారు. సభ ప్రారంభమైంది. అప్పటి ప్రిన్సిపాల్‌గారు సాహితీ ప్రియులు అయిన వల్లభజోస్యుల సుబ్బారావు గారు విశ్వనాథవారిని ఎత్తుగావున్న వేదికపైకి ఆహ్వానిస్తూ –“జలధి విలోలవీచి విలనత్కులకాంచి సమంచితావనీతల...” అనే పద్యం చదువుతూ కవిసమ్మాట్కు చెయ్యాలందించారు. శర్మిష్టు నూతిలోంచి వెలికి తీయడానికి యాయాతి తన చెయ్యి అందించిన సన్నిహితంలోని పద్యం అది. వెంటనే విశ్వనాథవారు “నాలాంటి పొడుగైన నాయక, మీ ప్రిన్సిపాల్ లాంటి పొట్టి నాయకుడు - యిక ఎంత సాగసుగానైనా వుంటుంది సరాగం” అంటూ వెళ్లి వేదికమీద ఆసీనులైనారు. సభలో కరతాళ ధ్వనులు మిన్నుమట్టాయి. వల్లభజోస్యుల సుబ్బారావుగారు విశ్వనాథకంటే పొట్టిగా వుండేవారు.

అమృతు చదువు

- సుధామూర్తి

అప్పుడు నా వయసు పన్నెందేళ్ళు. మా అమృతు, తాతయ్యగారింట్లో ఉండేదాన్ని. వాళ్ళున్నది ఉత్తర కర్రాటుకలోని ఓ పల్లెటూర్లో. ఇప్పట్లూ అప్పుడు రవాణా సొకర్యాలు ఎక్కువగా వుండేవి కాదు. ఉదయం రావాల్సిన వార్తాపత్రిక సాయంత్రానికాన్ని వచ్చేది గాదు. వారపత్రిక ఒకరోజు ఆలస్యం. బస్సు రాకకేసం కళ్ళు కాయలు కాచేలా ఎదురు చూసేవాళ్ళం. తపాలా, దినపత్రికలు, వారపత్రికలు దాన్నోనే వచ్చేవి.

త్రివేణి ఆ రోజుల్లో ప్రఖ్యాత కన్నడ రచయితి. అద్భుతంగా రాస్తుండావిడ. ఆవిడ రచన సులభంగా అర్థమయ్యేది. రాసిందంతా నిజమేననిపించేది. మామూలు మనుషుల కీప్పమైన మానసిక సమస్యల గురించి రాసేది. చదివేందుకు భాలే బాగుండేది. ఆవిడ చిన్న వయసులోనే పరమపదం చేరింది. కన్నడభాష దురదృష్టం. నల్కై ఏళ్ళ తరువాత, ఇప్పుడు కూడా ఆమె రచనలను మెచ్చుకుంటున్నారు.

అప్పుడు 'కర్కువీర' అనే పత్రిక వచ్చేది. అందులో ఆవిడ రాసిన 'కాశీయాత్ర' అనే కథను సీరియల్లూ వేసేవారు. ఓ ముసలావిడ కాశీయాత్ర చెయ్యాలనే గాఢమైన కోరికకు సంబంధించింది. జీవితంలో ఒక్కసారైనా కాశి (వారణాసి)కిపోయి అక్కడి దైవం విశ్వేశ్వరుణ్ణి పూజించడం పరమ పవిత్రమైన కార్యంగా హిందువులు చాలామంది

నమ్ముతారు. ఆ ముసలావిడ కోరిక కూడా అదే. కాశికి పోవాలనే ఆవిడ తాపత్రయాన్ని వర్ణించడమే నవల ముఖ్యంశం. అందులోనే ఉపకథగా ఒక అనాధ యువతి కథంది. ఆవిడ పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకుంది. ఈ విషయం ముసలావిడ దృష్టిలో పదుతుంది. పెళ్ళి చేసుకునేందుకు డబ్బుండదు. ముసలావిడ జాలితో తను కాశికి పోయేందుకు కూడజెట్టుకున్న డబ్బుంతా ఇచ్చేస్తుంది. ‘ఈ అనాధయువతి ఆనందం కాశి విశ్వాధుణ్ణి పూజించడం కంటే ముఖ్యమైంది,’ అంటుందావిడ.

మా అమ్మమ్మ క్రిష్ణక్క ఎన్నడూ బడికిపోయి చదవలేదు. ప్రతి బుధవారం ప్రతిక వచ్చేది. రాగానే తరువాత కథ చదివి వినిపించేదాన్ని. కథ ఏంటూ ప్రపంచాన్ని మర్చిపోయేది. విన్న తరువాత కథంతా పొల్లు పోకుండా తిరిగి చెప్పేది. మా అమ్మమ్మ కూడా కాశికి పోలేదు. తానే కథలోని ముసలమ్మనుకునేది. అందువల్లనే, ‘తరువాత ఏం జరిగింది?’ అని తెలుసుకునేందుకు మహా ఆరాటపడేది. సీరియల్ చదవమని నన్ను మహా వేధించేది.

కొత్త కథాభాగం విన్న తరువాత గుడిలో తన స్నేహితుల మధ్యకు చేరేది. మేం విల్లలం దాగుడుమూతలాడుకునేవాళ్ళం. కథను గురించి ఆవిడ స్నేహితులతో చర్చించేది. ఆ కథ గురించి అంతగా ఎందుకు మాట్లాడుకునేవాళ్ళో నాకప్పుడు తెలిసేది కాదు.

ఒకసారి బంధువులతో కలిసి పొరుగుళ్ళో పెళ్ళికెళ్ళాను. ఆరోజుల్లో వివాహం ఓ గొప్ప విశేష కార్యం. మేము బ్రహ్మండంగా ఆనందించాం. పెద్దలకు పెళ్ళి హాడావుడి. విల్లలు అంతులేకుండా తినడం, ఆదుకోవడం. దొరికిన స్వతంత్రాన్ని భలే బాగా అనుభవించాం. రెండు రోజుల్లో తిరిగి వద్దామనుకున్న నేను వారం ఉండిపోయాను.

ఊరికి తిరిగొచ్చి అమ్మమ్మను చూచాను. ఆవిడ కళ్ళవెంట నీరు కారుతున్నది. ఎంత కష్టమొచ్చినా కనీరు పెట్టేది కాదు. నాకాశ్వర్యమేసింది. ఏం కారణమై ఉంటుంది? నాకు దిగులు పట్టుకుంది.

“అవ్యా! నువ్వు బాగున్నావు కదా? అంతా బాగుంది కదా?” అడిగాను. ఉత్తర కర్ణాటక కన్నడంలో అవ్యా అంటే అమ్మ అని అర్థం. నేనామెను అవ్యా అంటాను.

ఆమె తలూపింది గాని మాట్లాడలేదు. ఎందుకోలే ఆనుకొని తరువాత ఆ విషయం గురించి మరచిపోయాను.

రాత్రి భోజనాలైన తరువాత అందరం డాబా మీద పదుకున్నాము. వేసవికాలం. పూర్ణచంద్రుడు ఆకాశంలో వెలుగుతున్నాడు. చల్లని వెన్నెల కురుస్తోంది.

అవ్యా వచ్చి నా ప్రక్కన కూచున్నది. ప్రియంగా నా నొసలు నిమిరింది. ఆవిడ ఏమో చెప్పాలనుకుంటున్నదని అర్థమైంది. “ఏమవ్యా?” అడిగాను.

“నా చిన్నతనంలోనే అమ్మ చనిపోయింది. నా ఆలనపాలన చూచేందుకు, సలహాలిచ్చేందుకు ఎవరూ లేరు. మా నాన్నకెప్పుడూ పనే. రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. ఆ రోజుల్లో ఆడపిల్లలకు చదువనవసరమని అనుకునే వాళ్ళు. నన్ను బడికి పంపలేదు. చిన్నతనంలోనే పెళ్ళి చేశారు. విల్లలు పుట్టారు. తీరిక లేకుండాపోయింది. తరువాత మనుమలు, మనుమరాళ్ళు వచ్చారు. వాళ్ళకు వండటం, పెట్టడం చాలా సంతోషంగా వుండేది. అప్పుడప్పుడు చదువుకోలేదని భాధపడేదాన్ని. అందుకే నా పిల్లల్ని, వాళ్ళ పిల్లల్ని బాగా చదివించాలని నిర్ణయించుకున్నాను.” అని చెప్పింది.

నాకు వెన్నెండేళ్ళు, అమ్మమ్మకు అరవై రెండేళ్ళు. ఈ అర్థరాత్రి తన జీవితకథ నాకెందుకు చెబుతున్నట్లు? ఆమె అంటే నాకు మహా ఇష్టం. ఈ కథ చెప్పడానికి ఏదో కారణం వుండని నాకు తెలుసు. ఆమె ముఖంలోకి చూచాను. సంతోషంగా లేదు. కళ్ళ వెంట నీరు కారుతున్నది. ఆవిడ చాలా అందంగా, ఎప్పుడూ నువ్వు ముఖంతో ఉంటుంది. అప్పటి ఆమె విషాదవదనం ఇప్పుడు గూడా నాకళ్ళక్కడుతుంది. ముందుకు జరిగి ఆమె చెయ్యి పట్టుకున్నాను.

“ఏడవడమెందుకవ్యా? వద్దు. అసలు సంగతేమిటి? నేనేమైనా చెయ్యాల్సా?” అన్నాను. “అవును, నువ్వు

సహాయం చేయాలి. కర్మవీర మామూలుగా వచ్చింది. నువ్వు లేవు. పత్రిక తెరిచాను. కాశీయాత్ర కథ బొమ్మ చూచాను. కాని చదవలేకపోయాను. అవైనా తెలుసుకోగలవేమోనని ద్రేష్టును అక్కరాల మీదుగా చాలాసార్లు పోనిచ్చాను. ప్రయోజనం లేదని తెలుసు. నేను చదువుకొని వుంటే ఎంత బాగుండేది! నువ్వు త్వరగా వస్తావని, చదివి వినిపిస్తావని వెయ్యి కళ్ళతో ఎదురుచూచాను. అసలా వూరికే వచ్చి నీచేత చదివించు కోవాలనుకున్నాను. ఊళ్ళో ఎవరైనా చదవమని అడగవచ్చును. కానీ ఎందుకో నాకిష్టం లేదు. అస్వతంత్రంగా, నిస్సహాయంగా వున్నట్లనిపించింది. మనకు డబ్బంది. స్వతంత్రంగా వుండలేకపోతే డబ్బందుక?" అనింది అవ్వ.

నాకు ఏం చెప్పాలో తెలీలేదు. అవ్వ ఇంకా చెప్పింది.

"రేవట్టుంచి కనుడం ఆక్కరాలు నేర్చుకోవాలని నిర్దియించుకున్నాను. బాగా కష్టపడతాను. సరస్వతి పూజ నాటికి పూర్తి చేస్తాను. ఆరోజు నాకై నేను నవల చదవాలి. స్వతంత్రంగా వుండాలనిపిస్తున్నది."

ఆమె ముఖంలో నిర్దియంతో కూడిన నమ్మకం కనిపించింది. నవ్వాను.

"అరవై రెండేళ్ళ ముసలమ్మివి. ఆక్కరాలు నేర్చుకోవాలనుండా అవ్వా! జుట్టంతా తెల్లబడింది. చర్చం ముడుతలు పడ్డది. కళ్ళకద్దాలోచ్చాయి. వంటిల్లే లోకం నీకు..."

ఆకతాయితనం, పెద్దామెను గేలి చేశాను. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వింది.

"మంచి పని చేయాలని నిర్దియించుకున్నాను. ఎలాంటి ఆటంకాలనైనా దాటుతాను. అందరి కంటే ఎక్కువగా కష్టపడతాను. నిజంగా కష్టపడతాను. నేర్చుకునేందుకు వయస్సుం కాదు."

మర్మాదే చదువు చెప్పడం ఆరంభించాను. అవ్వ అద్భుతమైన విద్యార్థిని. పోంవర్యు అద్భుతంగా చేసింది. చదువుతుంది. మళ్ళీ మళ్ళీ చదువుతుంది. రాస్తుంది. ఒప్పగిస్తుంది.

నేనామెకు ఏకైక ఉపాధ్యాయినిని. ఆమె నా ప్రప్రథమ విద్యార్థిని. ఏదో ఒకరోజున నేను తీచర్చువుతానని, వందలమంది విద్యార్థులకు కంపూటర్ సైన్స్ బోధిస్తానని ఆనాడు తేలీదు!

యథాప్రకారం దసరా వచ్చింది. అప్పటికి కాశీయాత్ర పుస్తకరూపంలో వచ్చింది. ఆ నవలను రహస్యంగా కొన్నాను. అమ్మమ్మ నన్ను పూజగదిలోకి రమ్మన్నది. ఓ స్ఫూర్తులు మీద కూచోచెట్టింది. లంగా, జాకెట్టుగుడ్డ బహుమానంగా ఇచ్చింది. వంగి నా కాళ్ళకు మొక్కింది. బెదిరిపోయి కాళ్ళు వెనక్కు తీసుకున్నాను. ఈ పని అసాధారణం.

ఎప్పుడూ మనం గౌరవ సూచకంగా దేవుడి పాదాలు, పెద్దల పాదాలు, గురువుల పాదాలు తాకుతాం. పెద్దలు పిల్లల పాదాలు తాకరు. ఇది మన చాలా గొప్ప సంప్రదాయం. ఇప్పుడు తలక్రిందులైంది. ఇది సరైంది కాదు.

"నే తాకింది గురువుగారి పాదాలు గాని, నా మనుమరాలి పాదాలు కాదు. నాకు ప్రేమగా పాతాలు చెప్పిన తీచరువి. ఇప్పుడు ఏ నవలనైనా సునాయాసంగా చదవగలను. ఇప్పుడు నేను స్వతంత్రురాలిని, ఇదంతా నీవల్లనే. నా తీచరును గౌరవించడం నా ధర్మం. వయోభేదాన్ని, ఆడమగ తేడాను పాటించకుండా గురువును గౌరవించాలని మన శాస్త్రాల్లో రాశారు కదా?"

ఆమె పాదాలు పట్టుకొని ప్రతి నమస్కారం చేశాను. మొట్టమొదటి విద్యార్థికి నా బహుమతినందించాను.

అవ్వ పుస్తకాన్ని ఎంతో ప్రేమగా చేతుల్లోకి తీసుకుంది. కళ్ళకు అద్దుకుని ముడ్డు పెట్టుకుంది. కాశీయాత్ర నవల. రచయిత్రి త్రివేణి, ప్రచురణకర్త అంటూ గడగడా చదివేసింది.

నా విద్యార్థిని అత్యుత్తమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణరాలైంది.

పాణకా కనకమ్మ

పాణకా కనకమ్మ గొప్ప దేశభక్తురాలు.

సంఘనేవాహాయఖరాలు. స్త్రీ విద్యా ప్రేమికురాలు.

ఆమె జీవితం త్రివేణీ సంగమంలా దేశభక్తి, నంఖంసేవానురక్తి, స్త్రీ విద్యా వ్యాప్తితో అల్లుకుపోయింది. ఆమె సాహసం, పట్టుదల, త్యాగశీలత చిరస్నరణీయాలు. పాణకా కనకమ్మ ఆధునిక ఆంధ్రదేశ మహిళా స్వార్థికి ప్రతీక.

పాణకా కనకమ్మ నెల్లూరు జిల్లాలోని మినగల్లు గ్రామంలో తాతగారింట 1892 జూన్ నెల 10వ తేదీన జన్మించింది. మరువూరు కొండారెడ్డి, కామమ్మ వీరి తల్లిదండ్రులు. మేనమామ పాణకా సుబ్బామిరెడ్డితో ఆమెకు చిన్నపయసలోనే వివాహం జరిగింది. దాంతో ఆమె పాణకా కనకమ్మగా ప్రసిద్ధిక్రింది. బాల్యంలో ఎక్కువ చదువుకోవడానికి అవకాశం లేకపోయినా, వివాహమయ్యాక స్వయంకృషితో చదువుకొని మంచి పాండిత్యం సంపాదించింది. పద్య రచనతో పాటుగా వ్యాసరచనలోనూ ఆమె మంచి ప్రావీణ్యత సాధించింది. ఆనాటి ప్రసిద్ధ సాహిత్య పత్రికలైన శశిరేభి, హిందూసుందరి, అనసూయ పత్రికలన్నీ ఆమె రచనల్ని ప్రచురించాయి. దాంతో మంచి వ్యాసకర్తగా ఆమె పేరు తెలుగువారందరికి తెలిసింది.

భారత స్వాతంత్య పోరాట వీరులకు వారి ఇల్లే చర్చావేదికయ్యింది. విష్వవీరులు, శాంతికాముకులూ అందరూ సమానంగా కనకమ్మగారిని అభినందించడం ఆరంభించారు. సరిగ్గా ఆదే రోజుల్లో అంటే 1907లో, సుప్రసిద్ధ దేశభక్తుడైన బిపిన్ చంద్రపాల్ తన దక్కిణ భారత పర్యాటనలో మద్రాసు వెడుతుంటే, కనకమ్మ ఆయనను తమ ఇంటికి ఆహ్వానించింది. బిపిన్ ప్రసంగాలతో ప్రభావితురాలైన ఆమె స్వాతంత్యోద్యమం వైపు ఆడుగులు వేసింది. దానికి తోడుగా సంఘనంస్నరణ కార్యక్రమాలలో కూడా ఆమె ఎంతో ఉత్సాహంతో పాల్గొపడం ఆరంభించింది. 1913వ సంవత్సరం మార్చినెల 1వ తేదీన పొట్లుపూడిలో ‘సుజనరంజనీ సమాజం’ స్థాపించింది. ఆ సమాజానికి అనుబంధంగా ‘వివేకానంద గ్రంథాలయం’ ఆరంభించింది. విద్యాభివృద్ధి జరిగితేనే, సంఘనంస్నరణ సాగుతుందని ఆమె మనసారా విశ్వసించింది. పొగడదొరువు ఖండికలో శ్రీరామ ప్రసాద కోశనిలయం, కొత్తారులో గోఖలే భాండాగారం, ఇందుకూరు పేటలో ఎ.ఎస్.ఎస్.పరణ మందిరం వంటివి ఆమె కృషి వల్లనే ఏర్పడ్డాయి. ఆ రోజుల్లో జీవహింసను వ్యతిరేకిస్తూ ఆమె గొప్ప పోరాటమే చేశారు. సుజనరంజనీ సమాజ వార్షికోత్సవాలను వైభవోపేతంగా నిర్వహిస్తూ ఎందరెందరో కవుల్ని, పండితుల్ని ఆ సభలకు ఆహ్వానించి సత్కరించేవారామె.

అస్పృశ్యతా నిర్మాలనోద్యమంలో తొలినుండి కనకమ్మ ముందడగు వేసింది. దళితుల్ని ప్రేమగా చూసింది. వారిని కష్టకాలంలో ఆదుకొంది. ఒకసారి పొట్లపూడికి సమీపంలో దళితవాడలో ప్రజలందరూ ఇన్ఫ్లూయంజా జ్వరంతో బాధపడితే పొణకా కనకమ్మ, ఆమె భర్త సుబ్బామిరెడ్డి, ఆమె తల్లి కామమ్మలే అందరికీ మందులందించి జావ కాబి ఇచ్చి ఆదుకున్నారు. ఆర్థిక సహాయం కూడా చేశారు.

స్వాతంత్ర్యద్యమం తొలిరోజుల్లోనే స్వదేశీ ఉద్యమానికి ఆమె నెల్లారు జిల్లాలో చైతన్య స్వార్థిగా నిలిచింది. బాలగంగాధర తిలక్ భావాలతో ప్రేరణపొంది, పొట్లపూడిలో స్వదేశీ నేత సంఘమనే కార్ఖానాను స్థాపించింది. అనీఖిసెంట్ అనుచరుదైన రంగనాథ మొదలియార్ని పొట్లపూడి ఆప్యోనించి, మౌంరూర్ ఉద్యమ ప్రచారం చేయించింది కనకమ్మ కాలక్రమంలో మహాత్మగాంధీజీ సిద్ధాంతాల ఆమె ఎంతగానో ఆకర్షితులయ్యారు. నెల్లారు జిల్లాలో కాంగ్రెస్ మహిళా విభాగాన్ని ప్రారంభించింది. రాష్ట్ర కాంగ్రెస్ ఉపాధ్యక్షురాలిగా పనిచేసింది. అభిలభారత కాంగ్రెస్ కార్యపద్ధతి సంఘంలో సభ్యురాలిగా ఆమె నియమించబడింది.

1918లో మహాత్మగాంధీజీ పిలువు మేరకు పొట్లపూడిలో తన ఇంట్లో రాట్లాలు పెట్టి, నూలు వడికే పని ఆరంభించింది. నూలు వడికే పనిలో కనకమ్మగారి తల్లి కామమ్మ చాలా నేర్చు సాధించారు. 1919లో గాంధీజీ మద్రాసు వచ్చిన సందర్భంలో, కనకమ్మగారు తన తల్లితో కలిసి వెళ్లి గాంధీజీని దర్శించారు. కామమ్మగారు వడికిన సన్నటి నూలు చూసి గాంధీజీ అభినందించారు. సబర్యుతీ ఆశ్రమం వంటి ఒక ఆశ్రమాన్ని నెల్లారు జిల్లాలో స్థాపించి, స్వాతంత్ర్యపోరాట యోధులకు శిక్షణ ఇస్తే బావుంటుందని కనకమ్మగారు భావించారు. దానికి తగినట్టే, పల్లిపాదు గ్రామంలో పెన్నానది ఒడ్డున ఉన్న 13 ఎకరాల మామిడి తోటను, తన నగలను అమ్మగా వచ్చిన 900 రూపాయలతో కొనుగోలు చేసింది. కాలక్రమంలో అదే గాంధీజీ చేతులలో సత్యాగ్రహ ఆశ్రమంగా రూపుదిద్దుకొంది.

సాంఘిక సేవా కార్యాక్రమాలలో ఆమె చూపిన శద్ధ చాలా గొప్పది. 1927లో రాయలసీమలో భయంకరమైన జ్వామం వచ్చింది. కనకమ్మగారు, తన శాయశక్తులా జ్వామ పీడితుల కోసం సేవ చేశారు. ఆ రోజుల్లోనే నెల్లారులో తీవ్రమైన తుఫాన్ వచ్చింది. తుఫాన్ వల్ల నష్టపోయిన ప్రజల్ని ఆదుకోవడంలో అహార్పితులూ త్రమించి ఆమె. స్నేహిత్వాపై కోసం 1923లో నెల్లారులో కస్తూరిదేవి విద్యాలయం స్థాపించింది. ప్రసిద్ధ నటులైన స్థానం నరసింహరావు, పిల్లలమప్రి సుందర రామయులతో, నాటకాలు వేయించగా వచ్చిన ధనంతో పాతశాలకు శాశ్వత భవనాలు కొనుగోలు చేశారు. మహాత్మగాంధీజీ చేత నూతన భవనాలను ప్రారంభించేశారు. కనకమ్మ ఉపు సత్యాగ్రహంతో ఎంతో ఉత్సాహంతో పాల్గొన్నారు. ఆమెకు ఆరునెలల కారాగార శిక్ష పడింది. ఆ తరువాత సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో పాల్గొన్నప్పుడు, ఆమె సంతపేటలోని సారా దుకాణం దగ్గర పికెట్‌స్టాం చేస్తే, అరెస్ట్ చేసి ఒకటిన్నర సంవత్సరాల జైలుశిక్ష విధించింది బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం. రాయవెల్లారు జైలుజీవితం కనకమ్మగారి ఆరోగ్యాన్ని దెబ్బతీసింది. ఆ తరువాత ఎన్ని వైద్యులు చేసినా, ఆమె కోలుకోలేకపోయారు. ఆ రోజుల్లోనే ఆమె కుమార్తె వెంకట సుబ్బమ్మ మరణించడం కనకమ్మగారిని చాలా కుంగదీసింది.

1936వ సంవత్సరంలో ఆమె దృష్టి తిరువణ్ణమలై వైపు సాగింది. రమణ మహర్షుల దర్శనం, వారి అనుగ్రహం కనకమ్మ జీవితాన్ని ఆధ్యాత్మిక రంగంవైపు మళ్ళీంచాయి. దానికితోడు, రామయోగుల దర్శనం కూడా ఆమెలో అలోకికమైన భక్తిభావన కల్గించింది. 1947 జనవరి 4వ తేదీన కనకమ్మ భర్త సుబ్బామిరెడ్డి అస్తుమించారు. ఆ దుఃఖం సుండి తేరుకొనేలోగానే గాంధీ మహాత్ముడు, ఆమైన భగవాన్ రమణ మహర్షులు పరమపదించారు. 1950

ఆగస్టు 28న కన్నతల్లి కామమ్మ మరణించారు. ఇలా ఒక్కాక్కరే ఆమెను ఈ లోకంలో వదిలి వెళ్లిపోయారు. 1958వ సంవత్సరం నుండి కనకమ్మ పూర్తిగా అనారోగ్యపడ్డారు.

జీవించినంత కాలం దేశోవలో, సమాజసేవలో, స్థిర విద్యావ్యాప్తిలో జీవించి తరించిన పొణకా కనకమ్మ తన 71వ ఏట నెల్లూరులో కన్నమూళారు. తెలుగునేల ఓ దేశసేవికను కోల్పోయింది.

దేశం కోసం, సమాజం కోసం తన జీవితాన్ని, జీవన సమయాన్ని, తన రక్తాన్ని, తన షష్హర్యాన్ని, రెండు చేతులా ధారపోసిన పొణకా కనకమ్మ జాతి చరిత్రలో చిరస్నరణీయురాలు.

మల్లెలు మాత్రం పుప్పులు కావా

‘మా తెలుగు తల్లికి – మల్లెపూదండు’ గేయకర్త అయిన శంకరంబాడి సుందరాచార్యగారికి కడపలో భారీయెత్తున సన్మానం ఏర్పాటు చేశారు. ఆనాటి సభకు అధ్యక్షత వహించిన డాక్టర్ మల్లెమాల, కవిగారి పేరును సుందరంబాడి శంకరాచార్యగా మార్చి మాట్లాడడం ప్రారంభించారు. ఆ మార్చు తెలియకుండానే జరిగిపోయి ఆయన నోటివెంట పదే పదే వినిపించసాగింది. మొదటి వరుసలో కూర్చున్న ఒక శ్రేత పొరపాటున మల్లెమాలకు చెప్పండి. ప్రతీసారి సుందరంబాడి శంకరాచార్య అనే అంటున్నారు” అని చెవిలో పక్కనున్న మరో బాధ్యతగల శ్రేతకు చెప్పాడు. “పోనిస్తురూ మల్లెమాల ఎలా బాదినా – బాడి మిగిలేవుంది కదా. మార్చుకపోయినా నష్టం అట్టే లేదులెంది” అన్నాడు బాధ్యతగల ఆ మరోశ్రేత. మొత్తంమీద సభ దిగ్విజయంగానే ముగిసింది.

జీవన్ముక్తుడు

- మధురాంతకం రాజారాం

మంచిపురం నుంచి రామదుర్గం వెళ్ళే అయిదు గంటల బస్సు ఆరోజు సాయంకాలం ఒక గంట ఆలస్యంగా బయల్దేరింది. వారం, పది రోజుల పొదుగునా ఒకటే చిత్తదివానలు. గట్టి కంకరోడ్డు కాబట్టి సరిపోయింది. అదే మట్టిరోడ్డుయైతేనా, ఇంతే సంగతులు.

అప్పటికైనా బస్సు కదిలిందంటే అందుకు ముఖ్య కారకుడు బూరగమంద చెన్నారెడ్డి. చెరువు క్రింద ముడెకరాల పొలంలో మడికోసి, బండపైన కుప్పులు పెట్టించి పది రోజులయింది. కోసిన నాటినుంచీ ఆకాశం చిల్లులు పడిపోయినట్టుగా జిల్లలే జిల్లలు. కరువులో అధికమానంలాగా ఈ వాసల్లో అర్జంటు కోర్చు పనాకటి అఫోరించింది. వాన కొంచెం తెరపి యచ్చేది చూసుకొని, వాడెకొట్టి వద్దు యింటికి చేర్చమని మరీ మరీ చెప్పిన తర్వాతనే అతడు బస్సుక్కాడు. పాలేర్రూ నమ్మకమ్మలే! ఏమైనా పనిమనుషులు పనిమనుషులే కదా! అయిదారు వేల రూపాయల వరమానమాయే! రెడ్డి మనసు వద్దరాసి చుట్టే గిరికీలు తిరుగుతోంది.

“ఏమోయ్ కేశవులా! తొమ్మిదింటికల్లా నన్ను మా వూళ్లో దించేశావంటే నీకొక కోడిపెట్ట ఇనాం” అంటూ ద్రయివరుకు బక్కీసు గూడా ప్రకటించాడు చెన్నారెడ్డి. తొందరపడి వాగ్గానమైతే చేయలేదుగానీ, ఏడ్చేదాని మొగుడొస్తే నా మొగుడూ వచ్చినట్టే గదా అని సంతోషిస్తున్నాడు తుమ్మపాడు వరహాలయ్య.

అతడి ప్రాణం తుమ్మపాడులో, తన చిల్లరకొట్టో మూడు నెలల క్రితం కొని స్టాకు పెట్టిన కొబ్బరికాయల చుట్టూ వచ్చేలు కొడుతోంది. తెల్లవారితే ఒక్క పొద్దుల పండుగ. ఎంత లేమిడి కుటుంబమైనా విధిగా జోడు కొబ్బరికాయలు కొట్టితీరాల్సిన పని. వేరే పనిమీద పట్టుం వెళ్లబట్టి అక్కడ బజారులో కాయ ధర రూపాయి పలుకుతోందని తనకు తెలిసింది. పల్లెలో వుంటే ఏం తెలుస్తుంది? కాయ ఒకటికి ఏ అరవై మైసులకో, ముప్పొవలకో తెగనమ్మితే ఎంత నష్టం?

సుబ్బారాయుడి పరిస్థితి మరింత దయనీయంగా వున్నట్టు ఒప్పుకోవాలి. మార్కెట్టు ‘డౌన్’గా ఉన్నందువల్ల దాదాపు ఏడాదినుంచీ ఆయన దగ్గర నూరు మూటల చెరకుబెల్లం నిలవుండిపోయింది. ఆ సరుకు ఏ గదిలోనైతే ‘స్టాకు’ చేయబడిందో ఆ గదిలోకి, మిట్టె పైభాగంలో నుంచీ ఓ రంధ్రం వుంది. ఎండటోసిన ధాన్యాన్ని క్రింది తోసుకోడానికి వీలుగా అమర్చిన ఆ రంధ్రం పైన ఓ మూతను బోల్లించిపెట్టడం రివాజు. కానీ ఆడుకోడానికిని

మిద్దపైకి వెళ్లే కుర్రకుంకలు దాన్ని తరచుగా అవతలికి తోసేస్తుంటారు. తాను గనుక యింట్లో వున్నట్లయితే, వానచినుకునేలపైన పడగానే పైకి వెళ్లి ఆ మూత సరిగ్గా వున్నది లేనిదీ చూసుకునేవాడు. రెండు మూడు రోజులుగా తానింట్లో లేదు. ఏమయిందో ఏమిటో? వాన కురుస్తున్నప్పుడు ఓ గంటసేపు గనుక అదమరిస్తే, ఆ తరువాత కడవల్లోకి తోడి దిబ్బల్లో పారబోయడానికి తప్పితే ఆ బెల్లం మరొక సత్యాగ్యానికి పనికిరాదు.

రెక్కలు కట్టుకుని వెళ్లి, గమ్యస్తానంలో వాలిపోవాలన్నంత వేగిరపాటయితే లేకపోవచ్చగానీ మిగిలిన వాళ్లు కూడా ఏవో ముఖ్యమైన పనులమీద ప్రయాణం కడుతున్నపారే. బజారు పనిమీద పట్టానికి వచ్చి, పని కాగానే తిరిగి వెళ్తన్న సమీప గ్రామాలవాళ్లు కూడా ఏడెనిమిది మంది దాకా బస్సులో ఉన్నారు.

వెళ్లుడమూ, మానడమూ అన్న విచికిత్సలోబడి, మానుకోడం వైపే మొగ్గుమాపుతూ టీస్టోల్లో బైటాయించిన కండక్కరు నారాయణ ఏకధాటిగా బస్ట హరన్ గొంతు చించుకోవడంతో త్రుశ్చిపడి, పరుగున వచ్చి బస్సెక్కేశాడు.

సందేహస్తున్నట్టుగా ముందుకూ వెనక్కుయా మూడుసార్లు కదిలి, సరే మీ యిషం' అని రాజీకి దిగినట్టుగా బస్సు తేమరోడ్డు మీద ముందుకు సాగబారింది.

ఊరి శివారు దాటుకునేసరికి బస్సు సవ్యడితో శ్రుతి కలుపుతూ వానజల్లు పడటం ప్రారంభమైంది. నల్లటి మబ్బుల ఆవరణ క్రింద చూస్తూ చూస్తూ వుండగానే ప్రపంచం చీకటిలో మనిగిపోయింది. కండక్కరు టీకెట్లు 'బుక్ చెయ్యడం ముగించి, తెరలన్నీ దిగవిడిచి వెళ్లి వెనక సీట్లో ఒంటిగా కూచున్నాడు.

బీథత్సంగా వున్న వాతావరణంలో నిమ్మకు నీరెత్తినట్టు నిశ్చలంగా కూచోవడం ప్రయాణికుల చేతగావడంలేదు. తుమ్మపాడు వరహోలయ్యకైతే ఎవరితోనైనా బిగ్గరగా మాట్లాడకపోతే మతిపోయేటబ్బే వుంది. నంగమంగలం నాయుడు గారున్నా, బూరగమంద రెడ్డి గారున్నా అప్పడే ఏవో రాజకీయాల చర్చలో నిమగ్గులైపోయారు. వరహోలయ్య కొట్లో రాజకీయాలకు చెల్లుబడి లేదు. అందుకని తాను మాటల్లోకి దింపదగిన వ్యక్తికోసం చేస్తన్న అన్వేషణలో వరహోలయ్య చూపులు ఎట్టయెదుట మూడో వరుసలో కూచున్న సన్యాసి పైకి వెళ్లి ప్రాలాయి. బస్సులో ఆ సన్యాసి పొలకువ కంతగా గుర్తింపు లభ్యం కాలేదంటే అందుకు కారణం అతడు అరమోద్య కళ్ళతో నిశ్చలంగా కూర్చుని వుండడమే కావచ్చ. ఏటి గట్టున రెల్లుపొదలూ తెల్లుబడి, దుబ్బులూ బలిసిపోయిన జుత్తు, గడ్డమూ గూడా ఆయన ముఖంలో పెదవులు, ముక్కు, కళ్ళు, నుదురు లాంటి పరిమిత భాగాలను మాత్రమే పైకి కనబడనిస్తున్నాయి. బస్సంతా కలయజూసినప్పుడు సన్యాసి ఉనికిని ప్రస్తుటంగా తెలియచేస్తున్నవి అతడు ధరించిన కావిరంగు దుస్తులు.

స్వాములవారిని దూరంనుంచి మాట్లాడించడం బాగుండదనిపించి వరహోలయ్య లేచివెళ్లి ఆయన కెదురుగా వున్న సీట్లో కూర్చున్నాడు. ‘ఏం బాబా! ఏం కావాలి?’ అన్నట్టుగా సన్యాసి కళ్ళు విప్పారాయి.

“స్వామీ! ఈ వర్షం యిట్లూ మొదలై పది రోజులైంది. ఏ పని చేసుకోడానికైనా యిబ్బందిగా వుంది. రైతులకు పొలంపనులు సరిగ్గా సాగడంలేదు. వ్యాపారస్తులైతే కొట్లలో ఈగలు తోలుకోవలసి వస్తోంది. బళ్ళు, ఆఫీసులు, సినిమాలు అన్నీ అంతంతమాత్రంగానే జరుగుతున్నాయి. ఈ వానయోగం యింకెన్ని రోజులుంటుందంటారు స్వామీ?” సర్వప్రపంచానికి తానే ‘గార్దియన్వీ’ పుచ్చకున్నట్టుగా విజ్ఞాపన చేసుకున్నాడు వరహోలయ్య.

సన్యాసి పెదవులపైన చిన్న నవ్వుకటి ప్రాకింది. “నాయనా! ఈ వాన నువ్వు కోరుకుంటే వచ్చిందిన్నీ కాదు. నువ్వు వద్దనుకుంటే పోయేదిన్నీ కాదు. ఏదెప్పుడొస్తుందో, ఏదెప్పుడు పోతుందో చెప్పడానికి మనం కర్తలమా? అంతా వాడి లీల!”

వాడి లీల కనీసం తమకైనా తెలియదా స్వామి - అని మనసులోనే గింజాకున్న వరహోలయ్య “తమరెందాకా వెళ్లన్నారు స్వామీ?” అంటూ

ప్రసంగాన్ని యింకొక మలుపు తిప్పాడు.

“సువ్వెక్కడికి బాబూ?”

ప్రశ్నకు ప్రశ్న ఎదురైంది.

“నాగులేటికాప్రక్కన తుమ్మపాడుంది గదండీ” అదే మా వూరు”

“అయితే నీకి బస్సు తుమ్మపాడు దాకా వెళ్లే చాలు. అంతే కదూ?”

“అంతేనండీ! ఎంత దూరం? రోడ్డులో బస్సు దిగితే ఓ అరమైలు ఉంటుంది. చక్కని నడిచి వెళ్లిపోగలను”

“చూచావా నాయనా! నువ్వు వెళ్లవలసిన చోటు తుమ్మపాడు. బస్సుందాకా వెళ్లే చాలునని నువ్వునుకుంటావు.

ఆ తర్వాత యిదేమైపోయినా నీకు దిగులుండదు...”

“అభై, అది కాదండీ నేను చెప్పడం...”

“ఫరవాలేదులే! ఉన్నమాట చెప్పుకోదానికి ఉలకెందుకు? నువ్వే కాదు. మనుషులందరూ యింతే! తమ నెలవులు తాము క్షీమంగా చేరుకోగలిగితే చాలుననుకుంటారు. ఆమైన తాము ప్రయాణించిన వాహనంగాని, తోడి ప్రయాణికులగానీ ఏమైనా పట్టించుకోరు. ఏమంటావు పెద్దాయనా?”

వరహోలయ్య కూచున్న సీట్లోనే ఓ మూలగా ఒదిగి కూర్చున్న ముసలి వ్యక్తి ఉలిక్కిపడ్డాడు. స్వాములవారు హాతాత్తుగా తననిలా పలకరించేసరికి ఏం చెప్పాలో తోచక తడబడిపోతూ “స్వాములూ! మీరేం మాట్లాడుతున్నారో నాకు తెలీడం లేదండీ! నే నచ్చరం ముక్క రానోణి. ఎద్దుల్ని కొట్టి, ముద్దలు తింటూ బతికినోణి” అంటూ స్వామిషయం తేటతెల్లంగా చెప్పుకున్నాడు. ఆపాటికి వరహోలయ్య స్వాములవారితో తన ప్రసంగం సజావుగా కొనసాగేటట్టు లేదని గ్రహించాడు. అంతకంటే తన ప్రక్కన కూర్చున్న పక్కా పామరుణ్ణి మాటల్లోకి దించడమే అతడికి నయమనిపించింది. కొరకరాని కొయ్యకంటే చొప్పడంటయినా మేలే.

“ఏమయ్యా పెద్దాయనా! ఏ వూరు మీది?” నల్లేరు పైకి నడిచే బండిలా వరహోలయ్య ఉపక్రమించాడు.

“నాదా బాబూ! పుట్టింది పెదరావూరు. పెరిగింది తిమ్మసుముద్రం. పెళ్లాడింది పాతకోట. గంజి కరువొచ్చినప్పుడు వలసబోయింది తూరువుగడ్డ. తిరిగొచ్చినాక రోడ్డుకోసం గుల్లకొట్టింది విజ్ఞలాపురం. డాం కట్టడంలో కూలీగా పణ్ణేసింది పదిపుట్ల బయలు. పెళ్లాం పోయింది గండికాడ వేంపల్లి. ఏ వూరని యివరమడిగితే ఏం జెబుదును బాబయ్యా? కలిగిన మారాజుకైతే ఒకటే వూరు. లేని బీటోడికి ఎక్కడ పొట్టగడిస్తే అదే వూరు...”

ఇదేమీ చొప్పడంటూ కాదురాబాబో, మాలావు గట్టి చెరుకే! అనుకున్నాడు వరహోలయ్య, ఆదరాబాదరగా తింటే పేదుతో పెదవో నాలుకో గీసుకుపోయేటట్టుగా వుంది!

అందుకనే ఈసారి నిమ్మకంగా ప్రారంభించాడు వరహోలయ్య. “మంచి మాటే చెప్పావులే పెద్దాయనా! మరైతే అన్ని వూళ్లా చెప్పావే గానీ, యప్పుడెళ్లన్నదే వూరో చెప్పలేదే!”

“జప్పుడేళ్లే వూరా! అదేదో మంచి వూరే బాబూ, నోటికి రావడంలేదు. రామదురగంలో దిగి, ఎల్లమంద వెళ్లే బస్సెక్కితే పదిహేనో మైలురాయికాడ వుంటుందండి! ఆ వూళ్లో రాంకోటిగారని....ఓయబ్బీ, సాలా పెద్ద సావుకోరంట.

ఆయన కొబ్బరితోటలో కాపుదారిగా వుంటానికని వెళ్తున్నాను. మావూరి రామ్యార్థి పంతులుగోరు సీటీ రాసిచ్చార్లెండి! ఈయనా, ఆయనా సిన్నప్పుడు హోక బళ్లోనే సదువుకున్నారంట...”

“ఏమయ్యా కండక్కరీ! లింగాల బావి దాటగానే నాతో చెప్పమన్నాను. నేను కుమ్మరోళ్ళ సత్రం దగ్గర దిగెయ్యాలి” అంటే ఒకరు - “తామరకుంట కావైపున బైరాగుల మరి లేదటయ్యా! అక్కడ నన్ను దించడానికి మరిచిపోకు!” అంటూ యింకొకరు - “మదినేపాడు చెరువు మరవ దగ్గర నన్ను దింపుతావు గదూ” అంటూ వేరొకరూ, యిలా వుండి వుండి ఒక్కొక్కు ప్రయాణికుడూ కండక్కర్లి పోచ్చరించుకుంటూనే వున్నారు.

పట్టగలిగినంత సేపూ ఓపికపట్టి ఆఖరుకు కండక్కరు చిచ్చుబుడ్డిలా ప్రేమిపోయాడు - “అయ్యా, ప్యాసెంజర్లు! అప్పటికి మీవి సాదా కళ్ళున్నా, నావి ఎక్కు కళ్ళు? మిన్ను మన్ను, కొండా కోనా, చెట్లూ గుట్టు అంతా ఒకటే నల్లటి తెర గుడ్డలా అలుక్కుపోయిందయ్యా! ఎవరు దిగాల్సిన చోట వాళ్ళే గమనించుకోవడం మంచిది. లేదంటే - మబ్బుతో మల్లయుద్ధం చేస్తూ, తన తంటాలేవో తాను పడుతున్నాడు గదా - ఆ ద్రయివర్లో చెప్పుకోండి!”

జరుగుతున్న ప్రసంగంవల్ల వరహోలయ్యకొక విషయం తెలిసివచ్చింది. బస్సింకా లింగాల బావి, కుమ్మరోళ్ళ సత్రం వగైరా వగైరాలు దాటలేదు. ఇవన్నీ దాటితేనే నాగులేరు.

నాగులేటి కవతలి గట్టున తుమ్మపాడు. ఈ ముసలూళ్ళి యింకొక (ట్రీప్పు) మాటల్లోకి దించితే ఈలోగా బన్ని నాలుగైదు మైళ్ళ దూరం వెళ్లిపోవచ్చు.

“అయ్యా పాపం! వయసుడిగిన రోజుల్లో పొట్ట పూడ్చుకోవడంకోసం ఊరుకాని వూరు వెళ్తున్నావు. నీకు నా అన్న వాళ్ళేవరూ లేరేమయ్యా పెద్దాయనా?”

పళ్ళులేని బోసినోటితో ముసలతను ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకున్నాడు. నవ్వడం పూర్తయిన తర్వాత “గంపెడు బిడ్డల గంగన్నను పట్టుకుని ఎంత మాటన్నారండి బాబుగోరూ!” అన్నాడు.

“అట్లాగా! ఎందరయ్యా నీకు బిడ్డలు?” వరహోలయ్యకు పాయింటు దొరికినట్టయింది.

“పెద్దోడు వరదయ్య పాణ్యం సిమెంటు ఫ్లోక్లరీలో పస్సేనుకుంటూ బతుకుతున్నాడు. రెండోవోడు రామాంజలు. ఓ బండి, కాడెద్దలు పెట్టుకుని సంత యాపారం చేస్తున్నాడు. మూడోవోడు నాదమని. కరెంటు పస్సేస్తాడు. ఇంటికి వైర్లు తగిలించి, బలబులు బిగిస్తే వాడికో వంద రూపాయలైనా చేతికాస్తాయి. నాలుగోవోడు దరమయ్య. తాలూకాఫీసులో బిళ్ళ బంటోతు. కడగొట్టోడు ముక్కుంటి. నిరుడు ఇలాంటప్పుడే వాడికి పెళ్ళి చేశాను. బీడివోగారి దగ్గర జీపు ద్రయివరుగా వున్నాడు. కొడుకుల సంగతి సెప్పానా! కూతుళ్ళు ముగ్గురండీ బాబుగోరూ! పెద్ద కూతుర్లిచ్చింది చీసేవల్ల. వాళ్ళకు నాలుగెకరాల మెట్ట వుంది. కొంచెం మాగాణి కొలుకు చేస్తారు. రెండో కూతుర్లి కొండపాలెంలో యిచ్చాను. అల్లడక్కడ రోడ్డు మేస్త్రీగా వున్నాడు. మూడో కూతుర్లి కాపురానికి పంపి ఆరు నెల్లయింది. చిన్నల్లుడు చుట్టుపక్కల పల్లెల్లో పాలు పోయించుకుని సైకిలు పైన చిత్తురు తీసుకెళ్ళి అమ్ముకుంటాడు”

చిక్కాపురా మిడతంబొట్లూ అనుకున్నాడు వరహోలయ్య. “ఎందరుండి ఏం లాభం లేవోయ్ గంగన్నా! ఇందరిలో ఎవరి పంచన పడివున్నా నీ కాలం గడిచిపోయేది. అందరీ వదులుకుని నీపాటుకు నువ్వెళ్ళిపోతున్నావు. వ్యు. వ్యు.” నిట్లుర్చాడు.

“బాబుగోరూ! బతికినంతకాలం ఒకరికి పెట్టినోళ్ళమేగానీ, ఒకరి తిండి తిన్నోళ్ళం కాదు. బిడ్డలకు రెక్కలోచ్చాయి, వాళ్ళ బ్రతుకు వాళ్ళు బతుక్కురంటున్నారు. నాదేముంది? ఎక్కడైనా నావల్లనయ్యే పని నేనే చేసుకుంటాను. జానెడు

పాట్టకోసం ఒకర్ని కాపెట్టుకుని కూచుంటామా?”

వరహోలయ్య ముసలాడి వైపు బిక్కరించి చూశాడు. చూస్తూ చూస్తూ విస్తుపోయాడు - “ఇల్లు లేదు. వాకిలి లేదు. సెంటు జాగా లేదు. కట్టుకున్న పంచ, పైన వేసుకున్న గొంగడీ తప్పితే యింకాక బట్ట లేదు. అయినా ఈ ఎముకల గూడులో ఎంత ధీమా ఏడ్చిందిరా బాబూ!” అనుకున్నాడు.

ఒన్ను లింగాల బావి దాటింది. కుమ్మరోళ్ళ సత్రం దగ్గర ఆగింది. బైరాగుల మరిని సమీపిస్తోంది.

ఉన్నట్లుండి సుబ్బారాయుడు ధ్యాన ఎందువల్లనో బస్సులో ఒక మూల నిశ్చలంగా వోనప్రతం పట్టి కూచున్న స్వాములవారి పైకి మళ్ళీంది. “ఎక్కడో చూచినట్టుందిగానీ, ఈ స్వాములవారెవరో గుర్తుకురావడంలేదు గదయ్యా!” అన్నాడు నాయుడు.

“ఆనందాశ్రమం సదానందస్వాములవారు గదంటయ్యా! రామదుర్గాని కయిదు మైళ్ళలో ఏనుగు మల్లమ్మ కొండ కిందనే ఆయన ఆశ్రమం. ముప్పై ఏళ్ళ కేందట ఆయనక్కడికొచ్చి ఓ చిన్న పాకేసుకున్నారట! ఇప్పుడాశ్రమానికి మళ్ళీన్నాయి. పాడిగొడ్డున్నాయి. మేడలున్నాయి. వచ్చిపొయ్యే జనానికి తక్కువ లేదు. పెద్ద తిరణాల్లా వుంటుందిలే!”

“అట్లా చెప్పు. అయితే మనకంటే పెద్ద సంసారేనే!” కిసుక్కున నవ్వేశాడు సుబ్బారాయుడు.

“ఎక్కడో పాదపూజకెళ్ళాన్నిన్నట్లున్నారు లేవయ్యా! అందుకోసమని దేశంలో చాలా చోట్ల నుంచి స్వాములవారికి పిలువులొస్తుంటాయి.

ఊరికే కాదు, పాదపూజకో రేటుంటుంది తెల్సు! నూటపదార్థిమ్మకోవాలి”

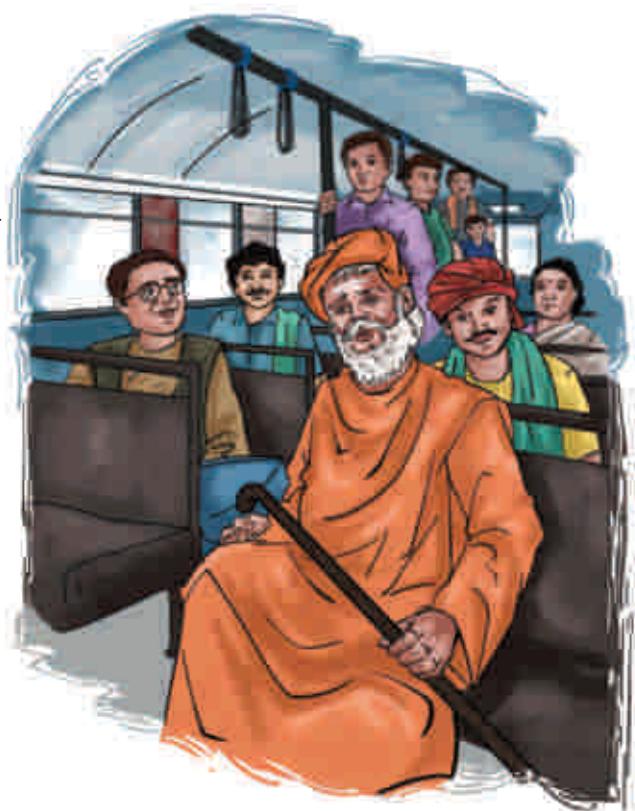
“లాభసాటి బేరమేనే!” విస్తుపోతూ అన్నాడు సుబ్బారాయుడు.

ఒన్ను ముదినేపాడు చెరువు కట్ట దాటుకునేసరికి వాన బాగా వెలిసిపోయింది. నడకొండల్లాంటి మఖ్యలు కొన్ని ప్రక్కలకు ఒత్తిగిల్లడంతో ఆకాశాన సక్కత్తాలు కూడా కానరాసాగాయి. తెర తొలగించి చూసిన వరహోలయ్య ‘ఇంకెంత దూరం! మూడు మైళ్ళే కదా!’ అనుకున్నాడు.

ఆ మూడు మైళ్ళు దూరం గూడా పది నిముషాల్లో గడిచిపోయింది.

ద్రయివరు నాగులేటి ఒడ్డున ఒన్ను నిలబెట్టి “ఏటిలో నీళ్ళాస్తున్నాయే!” అన్నాడు.

గచ్చునేలపైన దొర్లుతున్న పాలకు మల్లే తెల్లటి నురగలు గ్రక్కుతూ, ఎరటి నీరు ఏటిలోని యిసుకనంతా పాదివి పట్టుకుంటూ ప్రపహిస్తోంది.

“ఘరవాలేదులే! వాన వ్యాసే ఏటికెల్లవరావడం మామూలే! ఒక్క బిరున నువ్వు ముందుకు వెళ్లిపోవయ్యా కేశవులా..... హాఁఖాడు చెన్నారెడ్డి.

“అవునవును. సూటిగా రోడ్డుపైన్నే వెళ్లిపోతే సరి!” అన్నాడు సుబ్బారాయుడు.

అసలు బస్సు బయల్దేరడానికి విముఖుడైన కండడక్కరు నారాయణ దిగితే ఏటిలో దిగండి. లేకుంటే ఏటి గట్టునే జాగారం చేయండి. అన్నట్లుగా బిర్ర బిగుసుకుని కూర్చున్నాడు.

“వరద ఎక్కువగావచ్చు. తొందరగా వెళ్లిపోవడం మంచిది.

“వచ్చినపాటున ముందుకెళ్లివుంటే ఈపాటికి తుమ్మిపాడు దాటి వుండేవాళ్ళం”

“అయినా స్వతపోగా తనకే తెంపు వుండాలి గానీ డ్రయవరుకు మనం ధైర్యం చెప్పాలంటే అవుతుందా?”

ప్రయాణికుల్లో ఇలా కట్టలు తెంచుకుంటున్న అసహనాన్ని డ్రయవరు ఎలాగో నాలుగైదు నిమిషాల వరకు సహించగలిగాడు. ఆ తరువాత వున్నట్టుండి ఏదో పూసకం వచ్చినవాడిలా బస్సును స్టార్టుచేసి నీటిపైకి వదిలేశాడు.

ఆపైన పదిహేను నిమిషాల వరకూ ఏటిలో చెలరేగిన సందడిని మాటలతో వర్షించడం సాధ్యం గాదు.

‘ఘరవాలేదు. పోనీ పోనీ’ అన్న గగ్గోలుకు, ఉండు, వుండుండు, ఒరిగిపోతోంది’ అన్న గావుకేకలకు మధ్య, కుడివైపు చక్కాలు రెండూ రోడ్డుపైన్నుంచి పక్కాపాటుకు తప్పుకోవడంతో, మళ్ళీ రోడ్డుదారి పట్టించే ప్రయత్నంలో యిసుకుమేట అడ్డుతగలడంవల్ల కొంత దూరం వెనక్కు రావలసివచ్చి, అలా చేయడంలో ఎడమవైపు చక్కాలు కూడా పల్లంలోకి దిగేయడంతో బస్సు సుడిగుండంలో స్తంభించిపోయింది.

ముందువైపు ఇంజనులోకి, వెనకవైపున ప్రవేశద్వారంలో నుంచి బస్సులోకి ఉచ్చులు తెంచుకున్నట్లుగా ప్రపాహజలం చొచ్చుకు రాశాగింది.

మృత్యుభయం శరీరంలోకి విద్యుత్తులాంటి శక్తిని రహణా చేస్తుందేమో తెలియదు. ఏ దారిగుండా వెలుపలికి వచ్చారో, ఏ విధంగా పైకి ప్రాకిపోయారోగానీ కొద్ది క్షణాలలోగా ప్రయాణికులందరూ బస్సు టూపుపైన వున్నారు.

తడి ఆరిపోయిన నాలుకతో నిలువునా కంపిస్తున్న శరీరాలతో కొలిమితిత్తుల్ల రొప్పుతున్న గుండెలతో ప్రాణాలను గుప్పిట్లో పట్టుకున్న ఒక చిన్న జనసమాహం. అలాంటి దృశ్యాన్ని చిత్రీకరించడంకోనమని నదీగర్భంలో వేసిన సెల్ఫీంగులాంటి బస్స టాపు. చిట్టదవుల నడుమనుంచి పొడుగాటి గోధుమవన్నె త్రాచులా పదుతూ లేస్తూ వంపులు తిరుగుతూ వస్తున్న వరదనీరు, ఆ త్రాచు నోటిలో నిస్సపోయంగా చిక్కుపడిపోయిన బావురుకప్పలా బస్సు!

అర్థరాత్రి కావచ్చేసరికి నీటిమట్టం యింకొక అడుగు పైకి లేచింది. బస్స టాపునుంచి చెయ్యి క్రిందికి చాచితే అందేటంతవరకూ పెల్లుబికి నీళ్ళు విచ్చలవిడిగా ప్రపాస్తున్నాయి.

“చచ్చేది నిజం. బ్రతికేది అబద్ధం. ఈ చావులోనైనా ఒక మంచి మాట చెవిలో వేస్తారా స్వామీ?” దీనంగా అర్థించాడు చెన్నారెడ్డి.

స్వాములవారు ఆకాశంవైపు చూసారు. అంతర్ముఖుడైనట్లుగా కళ్ళ మూసుకున్నారు. పరధ్యానంలో నుంచి తేరుకున్నట్లుగా వున్నట్టుండి “ఏమిటయ్యా! ఏమన్నావు?” అని ప్రశ్నించారు.

“అనడానికేముంది స్వామీ! ఈ నట్టేళ్లోనే బ్రతుకు తెల్లవారేటట్టుంది. బ్రతికినంత కాలం ఏవేవో ప్రాకులాటలతో సతమతమవుతూ ‘కృష్ణ, రామా’ అనుకునే ఓపరికమే లేకపోయింది. కనీసం యిప్పుడైనా మీరోక మంచిమాట

సెలవిస్తే వినాలని వుంది” విడమరిచి చెప్పుకున్నాడు చెన్నారెడ్డి.

“సంసారమనే హూబిలో కూరుకుపోయిన వాళ్ళం. దీన్నుంచి బయటవడే ఉపాయం మీరే చెప్పాలి...” అంటూ నుఱ్ఱారాయుడు గూడా బ్రతిమాలుకున్నాడు.

“దయపెట్టండి స్వామీ! ఏదైనా మంత్రోపదేశం చేసినాసరే! చివరిక్కణాల్లో జపిస్తూ కళ్ళు మూస్తాము” నందవరం సీతారామయ్య మరింత ప్రయోజనకరమైన ప్రతిపాదన చేశాడు.

స్వాములవారు గొంతు సవరించుకున్నారు. “ఇదొకరు చెప్పగా యింకాకరు వినడానికి తగిన పరిస్థితి గాదు. ఎవరికి వాళ్ళే ఆత్మశోధన చేసుకోవాల్సిన సమయం. జీవితంలో దుఃఖమే ఎదురుకావడం ఎందుకనే ప్రశ్నకు తీరని కోరికలేనని జవాబు చెబుతారు పెద్దలు. చేసిన పాపం చెబుతే పోతుంది గదా! మీమీ తీరని కోరికలేవో చెప్పుకుంటే, ఆ బంధం నుంచి విముక్తి పొందవచ్చు.

చిక్కిల్కరించినట్టుగా ముఖం పెట్టాడు చెన్నారెడ్డి “ఏం చెప్పమంటారు స్వామీ! చెరువునీరు ఒక పంటకు మాత్రం సరిపోతుంది. రెండో పంటకోసం చెరువు క్రింద బావి తవ్వించి పంపుసెట్టు పెట్టించాలనుకున్నాను. ఆ కోరిక తీరకనేపోయింది” అన్నాడు.

మోకాళ్ళపైన తలానించుకుని భిన్నుడై కూర్చున్న సుఱ్ఱారాయుడు “కన్న మూసేలోగా కాశీ, రామేశ్వరం చూసి రావాలనుకున్నాను. నాకంత అదృష్టం గూడానా!” అంటూ నిట్టుర్చాడు.

టోనులో బాగా వ్యాపారం జరిగే సెంటరుగా చూసి, పెద్దవిత్తున చిల్లరకొట్టు పెట్టుకోవాలన్నది వరపోలయ్య కోరిక. బాగా చదువుతున్న కుమారుడికి వాడి చదువుకు తగిన ఉద్యోగం దొరకకపోవడం గురుమూర్తి మనసును తొలిచివేసే చింత. నాగప్పకు భూములైతే వున్నాయిగానీ, వుండడానికి తగువైన యిల్లు లేదు. ఒక్కగానొక్క కూతురు సీతారామయ్యకు. బోలెడంత ఆస్తి. ఆ పిల్ల కడుపున ఒక కాయ గాయకపోవడం అతనికి తీరని చింత.

చిట్టచివరకు తన జీవితంలోని అసంతృప్తి ఏమిటో చెప్పుకోవలసిన వంతు గంగన్నదాకా వచ్చింది. మడిచిన గొంగళి తలక్రింద పెట్టుకుని అతడు గుర్తుపెడుతూ గాఢంగా నిద్రపోతున్నాడు.

బరువుగా గడుస్తున్న కాలాన్ని చీల్చుకుంటూ సీతారామయ్య ప్రశ్నించాడు. “మరైతే స్వామీ! తమ తీరని కోరికేమిటో తాము చెప్పలేదే?” స్వామీజీ త్రుఖ్యిపడ్డాడు. “అభ్యే మాకేం కోరిక. మేం కోరుకునేది ముక్తి. ఈ కట్టే కడతేరిపోయిన తర్వాతనే గదా అది లభించేది” అన్నాడు. “బ్రతికుండగా ముక్తి లభించదా స్వామీ!” ప్రశ్నాశ్వైన ఆదర్శశిష్యుడిలా ప్రశ్నించాడు సీతారామయ్య.

స్వాములవారు ఏదో చెప్పబోయి, నిద్రపోతున్న గంగన్న ముఖంలో ప్రతిఫలిస్తున్న ప్రశాంతిని గమనించినవారై, మనిపంటితో పెదవి కౌరుక్కుంటూ, మౌనముద్రలోకి జారిపోయారు.

తెల్లవారేటప్పటికి వరద కాస్తా తగ్గముఖం పట్టింది. ఒడ్డుపైన్నుంచీ మోకు దాళ్ళు చేరవేసి ప్రయాణికుల్ని సురక్షితంగా బయటికి లాగేశారు. “ఏమయ్యా, పెద్దాయునా! నిండుగా పారుతున్న ఏటిలో బన్ను టాపుమీద నీకెలా నిద్ర పట్టింది?” అని తోడి ప్రయాణికుడెవరో ప్రశ్నిస్తే, గంగన్న సిగ్గుతో బుర్ల గోక్కుంటూ “అభ్యే నాదేముందండీ బాబుగారూ! పదిమందితో సావంటే, పెళ్ళితో సమానం గదా!” అంటుండడం వినిపించింది.

10

ఖద్దరు ఇస్కూల్, హజరాబీణీ

భారత స్వాతంత్య పోరాటంలో తమ జీవితాలను చరితార్థం చేసుకొన్న ఆదర్శ దంపతులు ఖద్దరు ఇస్కూల్, హజరాబీణీలు. వారిద్దరిదీ ఒకేమాట, ఒకే బాట. తాము నమ్రిన సిద్ధాంతాలకు అంకితమై సాగిన ఉత్తమ చరితులు వారిద్దరూ. ఉన్నత విలువలకు అంకితమై సాగిన జీవితం వారిది.

ఖద్దరు ఇస్కూల్ గా ప్రభ్యాతి చెందిన ఆయన అసలుపేరు మహామృద్ ఇస్కూల్. మహాత్మాగాంధీజీ పిలుపు మేరకు తెనాలిలో ఖద్దరు దుకాణం ప్రారంభించి, ఖద్దరు వ్యూహికి జీవితాంతం కృషిచేసి, ఖద్దరు ఇస్కూల్ అని తన పేరు స్థిరపరచుకొన్నారుయన. మహామృద్ ఇస్కూల్ గుంటూరు జిల్లా నకరికల్లు గ్రామంలో 1892లో జన్మించారు. తండ్రి మహామృద్ మస్తాన్ సాహేబ్, పోలీస్ కానిస్టేబుల్ గా పనిచేశారు. తల్లి కులుసుంభీ. తల్లిదండ్రుల సంస్కరం, సాజన్యం ఆయనకు బాల్యం నుండే అలవడ్డాయి. వీటితోపాటుగా బాల్యం నుండే దేశభక్తి భావాలు ఆయన మనసులో చోటుచేసుకున్నాయి. కాలక్రమంలో ఆ కుటుంబం నకరికల్లు నుండి తెనాలివచ్చి స్థిరపడింది. రాజకీయంగా అప్పటికే తెనాలి శక్తిమంతమైన కేంద్రంగా గుర్తింపునందుకొంది. స్వరాజ్య ఉద్యమం తెనాలిలో విజ్ఞంభిస్తున్న కాలంలోనే, ఖద్దరు వ్యాప్తి విస్తరిస్తూ వచ్చింది. గాంధీజీ ప్రభావం దేశవ్యాప్తంగా ప్రజలందరిపైనా పదుతున్న సమయం అది. మహామృద్ ఇస్కూల్ గాంధీజీ ప్రభావానికి లోసై, మహాత్ముడి మాటనే తన జీవనమార్గంగా మలచుకొన్నారు.

ఇస్కూల్ కు చిన్నాటి స్నేహితుడు వేల్పుల గంగయ్య. గంగయ్య సహకారంతో ఖద్దరు బట్టలమ్మే పాపును ప్రారంభించారు. కేవలం ఖద్దరు బట్టలు అమృదమే కాదు, ఖద్దరు ఉత్సత్తుకి సంబంధించిన రాట్మాలను, దూది, చిలపలు, తక్కిలు, తదితర సామగ్రి తెచ్చి ఆసక్తిగల వారికి అందుబాటులో ఉంచారు. తెనాలి పట్టణంలోనూ, పరిసర గ్రామాలలోనూ ఖద్దరు వ్యాపిని ప్రోత్సహించారు. తాను ఖద్దరు ధరించారు. ప్రజలందర్నీ ఖద్దరు ధరించవలసిందిగా అర్థించారు. ఆయన ప్రోత్సాహం వల్లనే గుంటూరు జిల్లాలో ఖద్దరు ఎంతో ప్రచారంలోకి వచ్చింది.

తెనాలిలో 1926లో మహామృద్ ఇస్కూల్ ఖద్దరు పాపు ప్రారంభించినప్పుడు, కొందరు దీనికి ప్రేరణ ఏమిటి అని అడిగితే, “రాట్మాం పడికితే స్వాతంత్యం వస్తుంది” అన్న గాంధీజీ మాటే మాకు అనులైన ప్రేరణ అన్నారు ఆ దంపతులు. తెనాలిలో ఇస్కూల్ ఖద్దరు దుకాణం, ఆనాటి స్వాతంత్య యోధులకు కూడలి లాంటిది. ఎక్కడెక్కడి నుండో స్వాతంత్య పోరాట వీరులు తెనాలి వచ్చి, ఇస్కూల్ గారి ఖద్దరు దుకాణం దగ్గర కలుస్తాండేవారు. రోజూ సాయంకాలం అయ్యేసరికి అదేవారికి స్వరాజ్య వేదిక అయ్యేది. స్వాతంత్య పోరాట సమావేశాలు, చర్చలు అక్కడే జరుగుతూందేవి. సుప్రసిద్ధ నాయకులైన కళా వెంకట్రావు, శరణ రామస్వామి, వెలువోలు సీతారామయ్య, నన్నపునేని వెంకట్రావు వంచివారెందరో ప్రతిరోజు ఆ ఖద్దరు దుకాణం దగ్గరకే వచ్చేవారు. ఆనాటి సుప్రసిద్ధ స్వాతంత్య సమరయోధులు ఆచార్య ఎన్.జి.రంగా, డాక్టర్ భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య వంటి వారందరూ ఇస్కూల్ గానో అభిమానించేవారు.

ఖద్దరు ధారణలోనూ, ఖద్దరు వ్యాపిలోనూ ఆయన భార్య శ్రీమతి హజరాబీబీ ఆయన వెన్నంటి నడిచారు. తన భర్త మాటనే తన మాటగా, ఆయన ఆదర్శాలనే తన ఆశయాలుగా మలచుకొన్నారామె. గాంధీజీ బోధనలు ఆమెకు ఎంతగానో నచ్చాయి. ఇస్కూయిల్ ఇతర ప్రాంతాలలో స్వరాజ్య ప్రచారం చేస్తాంటే, ఆమె తెనాలిలో ఖద్దరు షాపును దైర్యంగా నిర్వహించేవారు. బంధువులు, మిత్రులు ఆమెను అశ్యంతరపరచినా, భర్త ఇష్టాన్ని గౌరవిస్తానే ముందుకు సాగారు.

కేవలం ఖద్దరు వ్యాపికే పరిమితం కాకుండా, స్వరాజ్య సమరంలో ప్రత్యక్ష కార్యాచరణలోనూ ఆయన పాల్గొన్నారు. 1930లో మహాత్మాగాంధీజీ ప్రారంభించిన శాసనోల్లంఘన ఉద్యమంలో ఇస్కూయిల్ పాల్గొని, అరెస్ట్ అయ్యారు. ఫలితంగా, ల్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఇస్కూయిల్కు 18 నెలల కారాగార శిక్ష విధించింది. ఇస్కూయిల్ శిక్ష అనుభవిస్తున్న కాలంలో, ఆ కుటుంబాన్ని హజరాబీబీ దైర్యంగా నిలబెట్టుకొని, ఖద్దరు వ్యాపిని ఆగిపోకుండా కొనసాగించారు. ఈలోగా గాంధీ ఇర్యాన్ ఒడంబడిక వచ్చింది. దానితో ఇస్కూయిల్ జైలు నుండి విడుదల అయ్యారు. తిరిగి స్వాతంత్య పోరాటంలో పాల్గొన్నారు. తీవ్రంగా లారీ దెబ్బలు తిన్నారు. మళ్ళీ జైలు జీవితం అనుభవించవలసి వచ్చింది. ఆ తరువాత కాలంలో మహాత్మాగాంధీ ప్రతిపాదించిన వ్యక్తి సత్యాగ్రహం, ఇస్కూయిల్లోని దేశభక్తిని మరింతగా ఉత్సేజితం చేసింది. వ్యక్తి సత్యాగ్రహిగా ఆయన తిరిగి అరెస్ట్ అయ్యారు. ఈసారి మూడునెలల జైలులిక్క, పదిహేను వందల రూపాయల జరిమానా విధించబడింది. ఇస్కూయిల్ ఆ జైలులిక్కను అనందంగా అనుభవించారు. కల్లు, సారాయి దుకాణాల ముందు నిలబడి పికెటీంగ్లు చేశారాయన. ఉప్పు తయారు చేయడంలో... ఉప్పు పంపకం చేయడంలో గుంటూరు జిల్లాలో క్రియాశీలకంగా పనిచేశారాయన. మహాత్మాగాంధీజీ 1942లో ఆరంభించిన క్షీక్ర ఇండియా ఉద్యమం కూడా ఇస్కూయిల్లోని దేశభక్తికి అద్దం పట్టింది. సాధించు లేదా మరణించు అన్న మహాత్ముడి సందేశాన్ని తన గుండెనిండా నింపుకొని క్షీట్ ఇండియా ఉద్యమంలో ముందుకు సాగారాయన.

1942లో క్షీట్ ఇండియా ఉద్యమంలో తెనాలి రైల్స్ట్స్టేషన్లను ధ్వంసం చేసినపుడు, ఆ ఉద్యమంలో ఆయనతో ఆయన కుమారుడు ఏడు సంవత్సరాల వయసున్న తమిజుద్దీన్ కూడా పాల్గొన్నాడు. గాంధీజీ 1945లో ఆంధ్రప్రాంత పర్యటన చేస్తున్నపుడు, ఇస్కూయిల్ మహాత్ముడిని కలిసి తన వ్యక్తిగత విరాళం అందించారు. చివరిగా జైలులిక్క అనుభవిస్తున్న కాలంలో, ఆయనకు కామెర్ల వ్యాధి సోకింది. ఆరోగ్యం క్షీటించింది. అయినా ఆయన జైలు నుండి విడుదల అయి, తిరిగి స్వాతంత్య పోరాటాన్ని కొనసాగించారు. అయితే, ఆ వ్యాధి తిరగబ్బింది. 1948వ సంవత్సరం నవంబర్ 19వ తేదీన, తీవ్రమైన అనారోగ్యంతో ఖద్దరు ఇస్కూయిల్ అస్తమించారు.

భర్త చూపిన మార్గంలో నడిచిన హజరాబీబీ, స్వరాజ్య పోరాటంలో భర్తకు తోడుగా నిలవడంతో పాటుగా, తన ఆడిపిలల్లి జాతీయ విద్యాభోధన చేసే, హిందీ పారశాలకు పంపించారు. దీనికి ప్రతిఫుటన ఎదురైనా ఆమె వెనుకదుగు వేయలేదు. ఇస్కూయిల్ మరణించాక, స్వాతంత్య సమరయోధులకు ప్రభుత్వం ఐదు ఎకరాల భూమిని ఇవ్వాలని సంకల్పించింది. ప్రభుత్వం ఆ భూమిని ఇవ్వడానికి ముందుకొస్తే, ఆమె తిరస్కరించింది. దేశ స్వాతంత్యం కోసం చేసిన పోరాటానికి ప్రతిఫలం తీసుకోవడానికి ఆమె అంగీకరించలేదు. అంతేకాదు, తన భర్త జీవించి ఉండగా, కావూరులోని వినయాశ్రమానికి భూమి ఇస్తానని చేసిన వాగ్దానాన్ని నెరవేర్పడానికి సంకల్పించారు. తమ కుటుంబానికి ఏకైక ఆధారంగా ఉన్న రెండున్నర ఎకరాల మాగాణి భూమిని వినయాశ్రమానికి ధారపోసి, తన భర్త గౌరవాన్ని నిలబెట్టి దేశం మీద తనకున్న ప్రేమను, ఇష్టాన్ని చాలిచెప్పారు.

ఇస్కూయిల్ మరణించిన తర్వాత, చాలాకాలం వరకూ తన కుమారుల సహాయంతో, సహకారంతో ఖద్దరు దుకాణాన్ని నిర్వహించిన గొప్ప మహిళ హజరాబీబీ. తన చివరి క్లాసం వరకూ దేశసేవలో చరితార్థురాలైన భారతీయ నారీమణి ఆమె. 1994వ సంవత్సరం జూన్ 16వ తేదీన ఆమె తుదిశ్వాస విడిచారు.

చదపండి - ఆనందించండి

యంత్రం

షేక్ హస్సేవ్ సత్యగ్వి

“మళ్ళీ పెళ్ళి!” ఆ మాట చెవిన పడితే నాకు వళ్ళంతా జరులు ప్రాకినట్లుంది. అమృతో చాలాసార్లు చెప్పాను ఈ పెండ్లి సంబంధాలు తెచ్చే భాలాబీలను మన ఇంటికి రానీవద్దని.

తెల్లవారినప్పటి నుండి ఆ గడవ, ఈ గడవ తిరగడమే వాళ్ళపని. ఆ యింట్లో కాఫీ, ఈ ఇంట్లో టిఫిన్, యింకోచోట భోజనం ఇదీ వరస. పెండ్లీదు పిల్లల బాగోగుల్ని చిలకల్ల వల్లిస్తుంటారు.

ఈ మధ్య రాబియా భాలాబీ తరచూ మా యింట్లో దర్జనమిస్తోంది. పెళ్ళి కావలసిన వాళ్ళేవరూ ఈ యింట్లో లేరు. మా అన్నలు ముగ్గరికి పెళ్ళిట్లు అయిపోయాయి. ఇద్దరి సంబంధాలు ఈ మహాతల్లే కుదిర్చింది. ఆ పరిచయం వల్ల వస్తూందనుకొన్నాను మొదట్లో కాని అమృతో గుసగుసలాడుతూంటే విన్నాను, నాకు మళ్ళీ పెళ్ళి చేస్తే బాగుంటుందని. ఇటీవలే ఒకతని భార్య చనిపోయిందట. సలుగురు చిన్న చిన్న పిల్లలతో నానా తంటాలు పడుతున్నాడు. నిక్కేపమైన గవర్నర్మెంటు నౌకరీ. దండిగా జీతం వస్తుంది. మంచి సంబంధముంటే చూడమని ప్రతిరోజు బ్రతిమాలుకుంటున్నాడు. మీరు సరేనంటే క్షణాలలో మీ అమ్మాయికి కుదురుస్తానంటూంది. నేను వచ్చింది గమనించి గతుక్కుపున్నారు యిద్దరు. తర్వాత మాట్లాడుదామని మాట మార్చుకొన్నారు.

అప్పటినుండి ఆమె మా యింటికి వస్తే గుండె లయ తప్పుతుంది నాకు. ఆమె ఉన్నంతసేపు నెత్తిన నిప్పుల కుంపటి పెట్టినట్లు బాధ. ఎప్పుడెప్పుడు పోతుండా అని నానా అవస్థ. పోయిన తర్వాతగాని మనసు స్థిమితం కాదు.

ఈ రోజు మళ్ళీ వచ్చింది!

ఏ అవాంతరం ముంచుకొన్నందోనని భయంగా వుంది. నా గదిలో కూర్చొని కథల పుస్తకం చదువుతున్నాను. మనసు మాత్రం వాళ్ళను గురించే ఆలోచిస్తాంది, చెవులు వాళ్ళ సంభాషణ మీదే లగ్గుమయ్యాయి. పుస్తకం చూస్తున్నానేగాని, ఏమీ అర్థం కావడంలేదు. రెండుమాడుసార్లు మాటలు గట్టిగా వినిపిస్తే ననే పిలిచారని వులిక్కిపడ్డాను.

మగరీబ్ నమాజ్ (సూర్యాస్తమయం తర్వాత చేసే ప్రార్థన) ముగించి యింటికి వచ్చారు అబ్బాజాన్. శుక్రవారం కాబట్టి ఆరోజు బట్టలంగడికి పోలేదు. బస్తిలో పెద్ద బట్టల దుకాణం మాది. “సుల్తానా కట్టేన్ సెంటర్” అని షాపుకు నావేరే పెట్టారు.

“అబ్బాయి తరపువాళ్ళను వచ్చి రజియాసుల్తానాను చూచి పొమ్మన్నాను”. నాన్న వద్ద చాపమీద కూర్చుంటూ చెప్పింది అమ్మ.

నాన్న గంభీరంగా ఆమెనైపు చూచారు.

“ఇద్దతుకాలము (విడాకులిచ్చిన తర్వాత పెట్టే గడువు) దాటి మూడు మాసాలు కావొచ్చింది. ముసలి, ముతకనా మనం ఘృరుకోవడానికి? ఎంతకాలమని యింటిలో పెట్టుకోగలము? ఆమెకు మనమన్నే సమకూర్చగలం, కానీ భర్తను యివ్వలేము కదా! ఒక్కగానొక్క బిడ్డ. ‘అల్లా’ ఆమెను ఇంత చిన్నచూపు చూస్తాడనుకోలేదు”. దుఃఖంతో అమ్మ గొంతు బొంగురుపోయింది. కన్నెళ్ళు గట్టు తెంచుకొన్నాయి. ఏడుపును సంబాధించుకోవడానికి పైటతో నోరు వొత్తి పట్టుకుంది.

“ఊరుకో సలీమా! అల్లాకు ఏది ఇష్టప్పొ అదే జరుగుతుంది. ఆమె తలరాతను తప్పించడం మన వశమా? నా బిడ్డ జీవితంలో వెలుతురు ప్రసాదించమని ప్రతి ప్రార్థనలో వేడుకొంటున్నాను. దయామయుడు తప్పకుండా నా మొరాలకించి నా తల్లిని చల్లగా చూస్తాడు”.

ఆ మాటలను బట్టి అమ్మ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించారు నాన్నకూడా అనుకొన్నాను. నాకు కంపరమెత్తింది. ఏం చేయాలో తోచక నా గదిలోకి పరిగెత్తాను. ఇషా నమాజ్ (రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు చేసే ప్రార్థన) ముగించి వెంటనే మంచమెక్కాను.

ఎంత పొర్లినా నిద్ర రావడం లేదు. ఏవేవో ఆలోచనలు మనసును ముసురుకొంటున్నాయి. అప్పుడయితే రిజ్యూనా నిద్రముందు చాలాగడవ చేసేది. నా యొద మీద కూర్చొని ముసిముసిగా నవ్వేది. వచ్చేరాని మాటలతో అమ్మా! అని నా బుగ్గలకేసి గుద్దేది. అంతలోనే పకపకా నవ్వుతూ ముఖమంతా ముద్దులు పెట్టేది. వాళ్ళ నాన్న ఎంత బెంగపడినా రానంటే రానని భీషించుకునేది. అది సందడి ముగించి నిద్రపోతే తప్ప మాకు ఏ పని తెచులేది కాదు.

అది పుట్టినప్పటి నుండే నా కష్టాలు గట్టు తెంచుకున్నాయి. రిజ్యూనాకు సరిగ్గా మూడేళ్ళు. నా కడగండ్ల వయస్సు కూడా అంతే.

నా పెండ్లి అయిన ఏదేండ్ల వరకు మా సంసారంలో సంబరాలు పండినాయి. అన్యేన్యేత అల్లుకుపోయింది. పెండ్లయిన కొత్తలో రాజుభాన్ నాతో ఏదన్నా మాటల్లాడాలంటే సిగ్గుపడేవాడు. తాను యింటర్ ఫెయిల్. నేను బి.ఎ. పాసయ్యాను. తప్పులు పడతానేమోనని అతని భయం.

రాజుభాన్ తండ్రికి బస్తిలో పెద్ద జువెలర్సు పొపు ఉన్నది. ఆయన పోయిన తర్వాత వ్యాపారం రాజునే చూస్తున్నాడు. కొన్ని రోజులకే వ్యాపారంలో తండ్రిని మించిన దిట్ట అనిపించుకున్నాడు. అతని తండ్రితో ఉన్న స్నేహం కొద్ది నాన్న పట్టుబట్టి నన్ను రాజుకిచ్చాడు.

యర్గా బొద్దుగా ఉంటాడు రాజు. నల్లని వుంగరాల జుట్టు, తెల్లని కళ్ళు, ముక్కు కొంచెం అణగిపున్నా చూపరులను అకట్టుకునే ముఖం.

వాళ్ళమ్మ కోరినంత కట్టము, జెపాజు (వస్తుసామగ్రి) కుమ్మరించారు మా వాళ్ళు. మా అత్తయ్య చాలా నెమ్మది మనిషి. నన్ను తన కూతురుకంటే మిన్నగా చూచేది. నా దురదృష్టానికి అన్నట్లు పెద్దమ్మాయి పుట్టిన రెండవ యేడు

వనిపోయింది. రాజాభాన్కు వెనుకా ముందు ఎవరూ లేదు. అతనికి మనసుపడితే అది ఎంత కష్టమైనా చేయాలనే పట్టుదలగల మనిషి. మొండితనం కావలసినంత వుంది. మనసు చిన్నబుచ్చుకుంటే మనమెంత ఓదార్థినా కుదుటపడడు.

నన్ను చూచి మురిసిపోయేవాడు. “అందమనే ముసలి చెట్టుకు కొత్తగా చిగురించిన రెమ్మువలె వున్నావు” అంటూ వచ్చీరాని కవిత్వంతో నన్ను ఉక్కిర్చిబికిరి చేసేవాడు.

నామీద అంత అనురాగమున్న రాజాభాన్ ఇంకెప్పుడూ అతనికి చేరువ కాకుండా చేసుకున్నాడు. ఆ విధంగా యొందుకు మారిపోయాడో యొంత ఆలోచించినా అంతు పట్టడం లేదు. నేను యేం తప్పు చేశానని అంత పెద్ద శిక్ష విధించాడు? ముగ్గురు ఆడబిడ్డల్ని కనడమే నేను చేసిన నేరమా? అంతకంటే నాకు కొంచెం విషమిచ్చి ఉండినా సంతోషించేదాన్ని! సజీవంగా ఈ నరకంలో తోసి బాధించడం అతనికి న్యాయమేనా?

“వరుసగా ముగ్గురూ ఆడపిల్లలు. మూడువ కానుపయినా కొడుకు పుడతాడని ఎంతో నమ్మకమున్నది. ఇప్పుడు అందరూ నన్ను హేళన చేస్తూ చప్పట్లు కొడుతున్నారు. నాకు తల ఎత్తుకోకుండా చేశావు. వాళ్ళల్లో తిరగడానికి మొగమెక్కడం లేదు”. ఈ మాటలతో రోజు నన్ను ఒకటే వేధించడం.

ఆ రోజు నుండి అతనిలో అనంత్తుప్పి రగులుకుంది. అభిమానానికి అడ్డకట్టలు పడినాయి. అడపాదడపా వేధింపులు, సాధింపులు ఎక్కువోయాయి. మగపిల్లవాడు కావాలని మోజంటే ఇంకో పెళ్ళి చేసుకొన్నా నాకు అభ్యంతరం లేదన్నాను. ఇద్దరితో ఏగించలేని తప్పుకునేవాడు. చెరొకైవై లాగితే సంసారబంధం తెగిపోతుందని నేనే సర్దుబాటవుతూ వచ్చాను. ఉన్నట్టుండి అతనే బలవంతంగా తెగ్గాట్టాడు.

అకస్మాత్తుగా యిరువురు సాక్షులతో యింటికి వచ్చాడొక రోజు. ఆవేశంగా మూడుసార్లు అరచాడు.

అంతే, చకచక కులపెద్దలంతా గుమిగూడినారు. ఈరోజు నుండి నువ్వు అతని భార్యావు కావని తేల్చేసినారు. బలి పశువు వలె చెవులు ఊచుకుంటూ యిక్కడికి చేరుకున్నాను.

పది నిముషాలతో పది సంపత్తురాల వైవాహిక జీవితానికి తెరపడింది. రాజాభాన్ పనికిరాని యంత్రాన్ని చేసి పారవేశాడు నన్ను. అదే పనిమట్టును యింకొకరికి అంటగట్టాలనుకుంటోంది అమ్మ, నాకు యేడ్పు వచ్చింది. ఈ దినమే కాదు, చాలాకాలంగా యేట్టి, యేట్టి నిద్దరపోవడం అలవాటయిపోయింది నాకు.

తెల్లవారుతూనే రోజువలె వీధిగుమ్మంలో కూర్చున్నాను. ట్రింకురోడ్డు చౌరస్తాలో పుంది మా యిల్ల. ఎనిమిది గంటలకుగానీ రారు వాళ్ళ. ప్రతిరోజు కాన్సేంటుకు మా యింటి ముందునుండే పోతారు. మా యింటి ఆవలి సందులో పుంది కాన్సేంటు. పక్కకు కదలి అటూ, ఇటూ పోతే వెళ్ళపోతారేమానని భయం.

ఒకరోజు చూడకుంటే పోనీలే అని మనసు చిక్కబట్టుకోలేదు. ఎప్పుడెప్పుడు ఎనిమిది గంటలు కొడతాయా అని ఆత్మత. మనకు అవసరమైనప్పుడు కాలం కూడా ఆలస్యంగా సాగినట్లుంటుంది.

ఒక్కొక్క క్షణం బరువుగా నా గుండెల మీద నుండి నడుస్తున్నట్టుంది. గుమ్మంలో అట్టే కాచుక కూర్చున్నాను.

ప్రతిరోజు నాతో మాట్లాడుతున్నారని రాజాభాన్ మందలించాడా? ఈరోజు రాకపోవచ్చా? ఆ మాట అనవద్దని గుండె నోటికి అడ్డుపడుతూంది. వద్దు! ఆ విధంగా జరగకూడదు. అదే జరిగితే నేను భరించుకోలేను. నా పిల్లల్ని చూచిన పది నిముషాలే నాకు వూరట, ఆనందం. వాళ్ళను గుండెకు హత్తుకున్నప్పుడు నా బాధంతా ఆవిరైపోతుంది. దానికోసమే ఈ నిరీక్షణ.

నా ప్రేగులు త్రైంపుక పట్టిన అనురాగపు ముద్దలు వాళ్ళ. తియ్యని అనుభూతులతో నవమాసాలు మోసి కన్నాను. కానీ ఈ రోజు నా బిడ్డలని చెప్పుకునే తాపాతు లేదు. ఇప్పుడు రాజాభాన్ బిడ్డలు. నాకు ఏమీ కారు.

అదిగో వస్తున్నారు!

అబ్బి - అప్పుడే పోయి చుట్టుకుంది నన్ను. సంతోషంతో పూనకం వచ్చినట్లుంది. స్వర్గం నా దగ్గరకు కదలి వస్తున్నట్లనిపించింది.

“అమ్మీజాన్” అంటూ ముగ్గురూ పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి నా వడిలో వాలారు. రాజాభాన్ సంబంధికులు ఎవరన్నా

చూస్తారేమోనని చుట్టూ పరికించాను. వాళ్ళు తీగలవలె పెనవేసుకొన్నారు నన్ను ప్రేమ వుష్ణాంగి కొద్దిసేపు మూగవాళ్ళని చేసింది ముమ్మల్ని. తర్వాత పాలకోవా తినమని అందించాను. చిన్నది నాకు వద్దని మూతి ముడుచుకుంది.

“నువ్వు తినవా రిజ్యూనా?” అన్నాను.

వద్దని తల అడ్డంగా తిప్పింది.

“ఎందుకని?”

దాని కళ్ళల్లో నీళ్ళు నిండుకున్నాయి. రెపులార్పుతూ నావైపు దీనంగా చూచింది.

“నన్ను... నన్ను... ఆమె... కొట్టింది” అంది వచ్చిరాని మాటలతో.

నా హృదయం మెలికలు తిరిగింది. రాజుభాన్ రెండవ పెళ్ళి చేసుకొని నెల కావచ్చింది. అతని కొత్త భార్య యుక్కడికి వచ్చి పదిరోజులయింది.

“ఎందుకు కొట్టింది?” పెద్దపాప వైపు చూశాను.

రిజ్యూనా చెప్పిన మాటలు నా గుండెల్ని ముక్కలు ముక్కలు చేశాయి. అయినా ఎవరి బిడ్డలు వాళ్ళకు ముద్దు. ఇంకాకరి బిడ్డలు ఇబ్బందిగానే వుంటారు. తల్లి వుండి కూడా లేనివాళ్ళయ్యారు నా బిడ్డలు.

రిజ్యు తల నిమురుతూ “మీ డాడి ఏం అనలేదా?” అన్నాను. “ఉపా!” అన్నారు పెద్ద పిల్లలిద్దరూ.

“దీన్ని సీద్దగ్గరే పెట్టుకోమ్మా! రాత్రంతా అమ్మా, అమ్మా అని ఒకటే యేడుపు. యేడిస్తే బయటకు తోసి వాకిళ్ళు మూస్తానని భయపడించారు డాడి. అప్పుడుగాని నోరుమూయలేదు. పొద్దున కూడా తిట్టింది పిన్ని”.

ఇంకా యేదో చెప్పబోయింది రెండవ పాప - వద్దని గట్టిగా దాని నోరు మూసాను.

“ఇట్లా పీళ్ళను మురిపెంచేస్తే నిన్ను వదిలిపెట్టరు. దాంతో సీకు బాధ, వాళ్ళకు కష్టాలు తప్పవు. గుండె రాయి చేసుకొని గతాన్ని మరచిపోవాలమ్మా!” దగ్గరకు వచ్చి నా గడ్డం పట్టుకొని బుజ్జగించింది అమ్మ.

“నానిమా! నానిమా!” అంటూ అమ్మను చుట్టూకొన్నారు ముగ్గరు. “మీ నాన్న చూస్తే కొదతాడు, పోండి! పోండి!” అంటూ బలవంతంగా వాళ్ళను పంపించేసింది అమ్మ. నేను చూడకుండా అటువైపు తిరిగి కస్తీళ్ళు తుడుచుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

వాళ్ళు పోతూంటే చూస్తూ వుడికిపోయాను నేను.

సాయంత్రం!

ఆదరాబాదరా అబ్బాజాన్ అంగడినుండి ఇల్లు చేరుకున్నారు. హాల్లో కూర్చున్న నన్ను చూసి నా దగ్గరికి వచ్చారు. “ఏంమ్మా, యింకా అట్లే వున్నావు?” విస్తుపోతూ అడిగారు. నేను లేచి హానంగా తలవంచుకున్నాను.

“త్వరగా బట్టలు మార్చుకో. వాళ్ళు సాయంత్రం వస్తామన్నారు”.

సూటిగా ఆయన కళ్ళలోకి చూశాను.

“నీకు తెలియదమ్మా! మేము చెప్పినట్లు చెయ్య”. నా తలమీద చెయ్యిపెట్టి నిమిరారు. ఆవేశం నన్ను వుండనివ్వలేదు. అబ్బాజాన్ ఏమనుకొంటారో అన్న భయం తుడిచిపెట్టుకపోయింది.

“క్షమించండి అబ్బాజాన్! నాకీ పెళ్ళి వద్ద” అన్నాను.

“పిచ్చిపిల్లా! అది మన ధర్మమమ్మా!”

“అవును. నేను కాదనలేదు.

“ఆ పద్ధతి ఎందుకు ప్రవేశపెట్టారో మీకు తెలుసుననుకొంటాను అబ్బాజాన్!”

భార్యభర్తలో పరస్పరం అయిష్టత యేర్పడాలి. ద్వేషభావం విస్తరించి దాంపత్య జీవితం కొనసాగని పరిస్థితి రావాలి. వారిద్దరి మధ్య సఖ్యతకు, సర్దుబాటుకు అవకాశం కనిపించకుండా పోవాలి. ఆ సంబంధం అలాగే కొనసాగించడం శ్రేయస్కరం కాదనే అభిప్రాయం కలగాలి.”

“అటువంటి విధిలేని పరిస్థితుల్లో విడాకులు అమలుపరచాలి. అంతేకాని కుంటిసాకులు చూపి ఇలా చేయడం

సమంజసం కాదు.”

నా మనసులో ఉన్న విషయం కుండబడ్డలు కొట్టినట్లు అబ్బాజానుకు చెప్పేశాను ఆయన తలవంకించాడు. నావైపు చూస్తూ కొద్దిసేపు ఆలోచించారు.

“చూడు రజియానుల్లానా! ఆ పుణ్యపాపాలు దేవుడే చూసుకుంటాడు. అమలు జరపడమే పెద్దల పని. నువ్వు చదువుకొన్నదానివి. నీ ఇష్టానికి భిన్నంగా ఏదీ మేము చేయదల్చుకోలేదు. సాటివారిలో మాకు తలవంపులు రాకుండా చూడు”.

బాధతో అబ్బాజాన్ కన్నీళ్ళు పెట్టుకొన్నారు. ఇంతలో అమ్మ కూడా మా దగ్గరకు వచ్చింది. ఆమె నా తల నిమురుతూ “నీకు మంచి జరగాలి. అంతకంటే మాకు కావలసినదేముందమ్మా?” అంది.

“అబ్బాజాన్! మూర్ఖులకు భార్యలైన నా వంటివాళ్ళకు ఈ బాధలు తప్పవు. ఈ ముళ్ళకంచెలో యిరుక్కుని విలవిలలాడుతున్న సోదరీమఱలకు చేయుతనివ్వాలనుకున్నాను. అటువంటి మగమహరాజులకు గుణపారం చెప్పాలని నిర్ణయించుకున్నాను. రేపటినుండి ‘లా’ కాలేజీలో చేరాలనుకున్నాను. న్యాయవాదినై ఈ అన్యాయాలను ఎదుర్కొనివాలని నిశ్చయించుకున్నాను. దయచేసి ఈ అవకాశాన్ని కల్పించండి” ప్రాథేయపడ్డాను.

ఇద్దరూ ఒక్కసారి ఆశ్చర్యంగా “బేటీ!” అన్నారు.

“మీ కూతురు నివ్వువంటిదని నిరూపించుకుంటాను. మన కుటుంబానికి ఏ మళ్ళ రానివ్వను. ఆశీర్వదించండి” అంటూ పాదాల మీద పడ్డాను.

ఇద్దరూ ఒక్కసారి “అల్లా రక్కించుగాక!” అని నా తల మీద చేతులు పెట్టారు. వాళ్ళ వేడి కన్నీళ్ళు బొట్లుబొట్లుగా రాలి నా మెడమీద పడ్డాయి.

“నీ ఇష్టమే మా యిష్ట”మన్నారు యిద్దరూ.

కమలాదేవి కడపజిల్లా రాజంపేట తాలూకా నందలూరులో 1897 మే 5వ తేదీన జన్మించారు. ఆమె తల్లిదండ్రులు ప్రతాపగిరి గోపాలకృష్ణయ్య, భ్రమరాంబ. నందలూరులోనే ఆమె బాల్యం గడిచింది. బాల్య వివాహాలు జరుగుతున్న రోజులవి. అందుకే పస్నేండవ ఏటనే వేదాంతం కృష్ణయ్యతో ఆమె వివాహం జరిగింది. కృష్ణయ్య వైద్య విద్యార్థి. కలకత్తాలోని మెడికల్ కాలేజీలో చదువుకొంటూ ఉండేవారు. భర్తకు తోడుగా ఉండడానికి, కమలాదేవి కలకత్తా వెళ్లిపోయింది. అప్పట్లో కలకత్తాలో సుప్రభాదేవి అనే సామాజిక కార్యకర్త ఉండేవారు. దేశప్రజల కోసం అనేక రకాలుగా సేవ చేస్తుండేవారు సుప్రభాదేవి. ఆమెతో పరిచయం కావడం, అది గట్టి అనుబంధంగా మారడం జరిగింది. ఆనాటినుండీ, స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ప్రవేశించింది కమలాదేవి. ముఖ్యంగా కష్టాలలో ఉన్నవారిని ఆదుకోవడం, అమాయకులైన గ్రామీణ స్నేలకు సహాయపడడం తన జీవనమార్గంగా మలచుకొన్నారు.

కృష్ణయ్యది తూర్పుగోదావరిలోని కాకినాడ. వైద్యవిద్య పూర్తి అయ్యాక, కాకినాడ తిరిగివచ్చి, స్వయంగా ప్రాణిసు ప్రారంభించారు. కమలాదేవి కాకినాడలో, దేశబాంధవి దువ్వారి సుబ్బమ్మ సాహచర్యంలో విదేశీ వస్తు బహిపురణ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. రాట్టం మీద నూలు తీయడం ఆమె నిత్యకృత్యమయ్యింది. ఖద్దరు ప్రచారంలో భాగంగా, ఎన్నో గ్రామాలు తిరిగారు. కమలాదేవి కృషి, పట్టదల గురించి ప్రజలకు, పెద్దలకూ తెలిసింది. తిలక్ స్వరాజ్యానిధికి విరాళాలు సేకరించడానికి ఆమె ఎంతో త్రమించారు. ఎంతో కష్టపడి సేకరించిన మొత్తాన్ని గాంధీజీకి అందించారు. మహాత్ముడు ఆమెను ప్రశంసించారు.

కాకినాడ పట్టణ చరిత్రలో ఒక గొప్ప ఘట్టం 1923లో జరిగింది. అఖిల భారత కాంగ్రెస్ మహాసభలకు కాకినాడ పట్టణం వేదికయ్యింది. దేశం నాల్గుమూలల నుండి పెద్దలు విచ్చేశారు. వారిలో ఎందరో మహిళలన్నారు. ఆ కార్యకర్తలు అందరీ క్రమపద్ధతిలో నడిపించే బాధ్యతను, కమలాదేవికి అప్పగించారు. అంత పెద్ద బాధ్యతను ఆమె ఎంతో సమర్థవంతంగా నిర్మించారు. దానితో ఆమె పేరు దేశవ్యాప్తంగా అందరి దృష్టినీ ఆకర్షించింది.

దేశమంతా ఉప్పు సత్యాగ్రహం ఉద్ఘతంగా సాగుతున్న కాలంలో నొపడ దగ్గర ఉప్పు సత్యాగ్రహ ఆందోళనలో పాల్గొన్నారామె. 20-5-1930న బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆమెను అరెస్ట్ చేసి, రాయవెల్లూరు జైలులో ఆరునెలలు శిక్ష విధించింది. జైలు నుండి విడుదలయ్యాక, మరింత ఉత్సాహంతో దేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొన్నారు. అలాగే

కాంగ్రెస్ సమావేశాన్ని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి తెలియనీయకుండా గుంటూరులో ఓ తెల్లవారుమూమున నిర్వహించారు. దాంతో ఆగ్రహించిన ప్రభుత్వం ఆమెను అరెస్ట్ చేసి జైలుశిక్ష వేసింది. ఫిల్లో సరోజినీ నాయుడు నిర్వహించిన జాతీయ మహాసభలో పాల్గొని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ దుర్మార్గాలను తీవ్రంగా విమర్శించారు. అప్పుడు కూడా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆమెను అరెస్ట్ చేసి జైలుశిక్ష విధించింది.

స్వాతంత్ర్యోద్యమంతో పాటు స్ట్రీల వికాస అభ్యర్థయాల కోసం ఆమె ఎంతో కృషి చేశారు. ఆమెకు పక్షవాతం వచ్చింది. ఒకవైపు కార్బూకమాల భారం, మరోవైపు తనకు పక్షవాతం. అయినా ఆమె భయపడకుండా, అలాగే కష్టపడి పనిచేశారు. తన ఇంటినే అనాధ శరణాలయంగా మార్చి, అనాధలకు సేవ చేశారు. అందుకే ప్రజలు ఆమెను దేశసేవిక అని గౌరవించారు. తన జీవితమంతా దేశం కోసమే అర్పించిన వేదాంతం కమలాదేవి తన నలభై మూడవ ఏట, పక్షవాతంతో 1940 జూలై 14వ తేదీన కన్నుమూశారు.

నాటకంలో నాటకం

ఒకసారి బాప్టలో పీడరు గుమస్తాల నాటక సంఘం హరిశ్చంద్ర నాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తోంది. స్థానం నరసింహార్వగారు ప్రథమంగా అందులో చంద్రమతి వేషం ధరింపవలసి వచ్చింది. ఆయనకు పోర్షన్ బొత్తిగా రాదు. హరిశ్చంద్రుడు సతీసుత సమేతుడై వేటకు బయలుదేరిన సన్మిశ్రమ అది. వేటకు సంబంధించిన పద్యం హరిశ్చంద్రుడు చదివాక చంద్రమతి రంగస్థలం పైకి రావాలి. పద్యం ఘూర్చలుయింది. కాని స్థానంవారు రాలేదు. పోర్షను రానందున వారు స్టేజిమీదకు రావడానికి జంకుతున్నారు. సైదు వింగులో నిలబడి ప్రేక్షకులను తొంగితొంగి చూస్తున్నారు. ఇంతలో ఆ సంఘం మేనేజరు చంద్రమతి వేషంలోవున్న నరసింహార్వగారిని వెనుకనుంచి వేదిక మీదకి నెట్టారు. ఆ అనుకోని సంఘటనతో కాలికి ఎదో ఎదురుదెబ్బ తగిలినట్టు ముందుకు పడబోతూ రంగస్థలంపైకి వచ్చారాయన. ఇదంతా గ్రహించిన అనాటి హరిశ్చంద్ర పొత్రధారి స్వర్గియ చోరగుడి హనుమంతరావు గారు “దేవీ ఇది మహోరణ్య ప్రాంతము. రాయా, రప్పా కాలికి తగులుచుండును. మార్గము చూచి అడుగువేయుము. ఆటుల బిత్తరపోయెదవేమి బేలా? ధనుర్వాణపాణినై నీచెంత నేనుంటినికదా” అని సాంత డైలాగ్ చెప్పి స్థానంవారి వీపు తట్టి భయాన్ని తగ్గించారు.

కొలమ

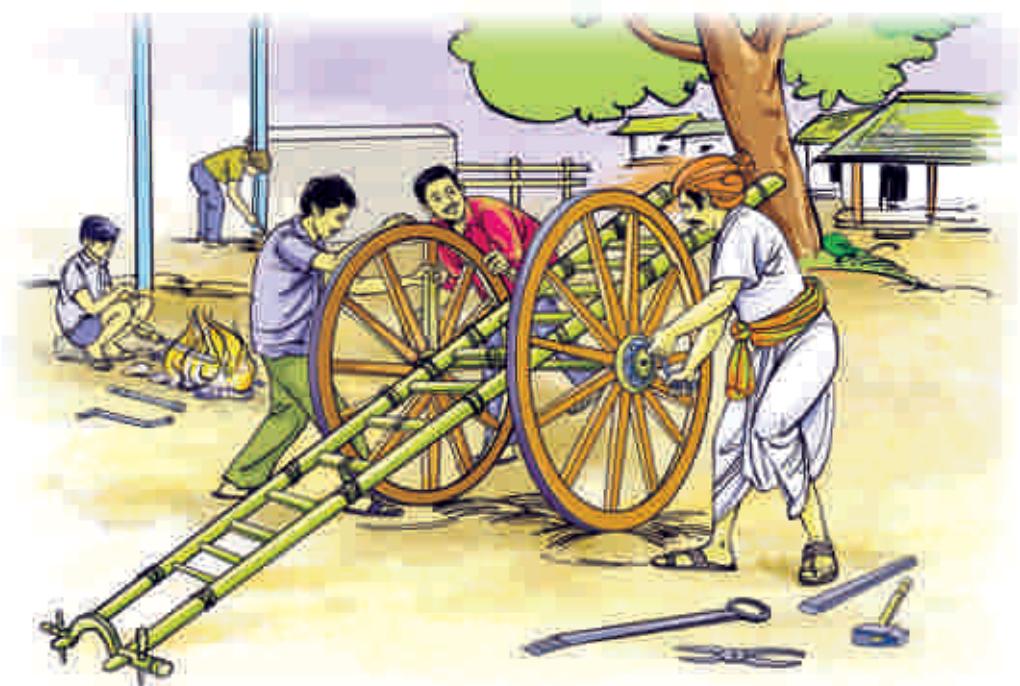

- కొలకలూరి ఇంక

పొగ కమ్మింది. ఊరంతా తూర్పునుంచి పడమటికి తోలే గాలికి. అంత పొగ కంటబడితే ఊళ్ళే ఎక్కడో ఏదో తగలబడుతూ ఉందని జనం భయపడాలి. అదేమీ లేదు. అందరికీ అలవాటు ఆ పొగ.

నిప్పుంది. మంట లేదు, పొగ ఉంది. రగులుతున్న నిప్పు వలయం చూస్తూ నిలబడ్డ లింగాలు, నిట్టార్పు విడిచాడు. అతడిది కొలిమి పని. వంశపారంపర్యంగా అదే పని చేస్తున్నాడు. కమ్మురం అతడి కులవృత్తి. చెక్క పని కాని, ఇనుపపని గాని, పల్లెలో ఏం చేయవలసి వచ్చినా లింగాలే దిక్కు గడ్డి ఇరిసేటప్పుడు గునపాలతో, చదును పదును చేసేటప్పుడు పారతో, పగలకొట్టేటప్పుడు గొడ్డుక్కతో, విరగదీసేటప్పుడు పికాసీలతో, పొడిచేటప్పుడు బాకులు బరిసెలు ఈటెలతో, కోసేటప్పుడు, కత్తులు కొడవక్కతో, కలుపుతీసేటప్పుడు లిక్కులతో, దున్నేటప్పుడు కొర్కులతో పని పడి, మొద్దుబారి పోయినవాటిని, కోపుగా, పల్గా సన్నగా నిటారుగా పనికొచ్చేటట్లు సాగ్గాట్టాలన్నా కోసుగా చేయాలన్నా రైతులకు లింగాలు అవసరమే. కొలిమి కావలసిందే! రెండెడ్లులాగే బళ్ళను తయారుచేయటంలో లింగాలు పేరు ప్రభ్యాతులున్న పనిమంతుడు. మట్టపక్కల గ్రామాల్లో కూడా ఇంతటి పనివాడు లేదు. ఏం పని వచ్చినా వాళ్ళంతా ఈడకే వచ్చి పని చేయించుకొని పోతారు.

లింగాలకిద్దరు సన్నాసులున్నారు. నిజంగా సన్నాసులు కారు. లింగాలు వాళ్ళను పెద్ద సన్నాసి, చిన్న సన్నాసి అని పిలుస్తాడు. జనం మాత్రం వాళ్ళను కుడిభుజం, ఎదుమ భుజం అని పిలుస్తారు. వాళ్ళ పేర్లు ఎవరికీ తెలియదు.

బాల్యంలో రైలు పట్టాలవెంట వస్తున్న వాళ్ళను ఆపి, అన్నం పెట్టి, పని చెచితే చేస్తా, వాళ్ళ అక్కడే ఉండిపోయారు. సాధారణంగా ఎడం భుజం తిత్తుత్తాదు. కుడిభుజం పనిముట్లు అందిస్తాడు.

లింగాలు ఉదయమే లేచి కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని, కొలిమి షెడ్యూల్ కి వస్తాడు. నాలుగు ఇన్వకమీల మీద ఉన్న రేకు కప్పు ఆయన కొలిమి షెడ్యూల్. కొలిమికి పూజచేసి దండం పెట్టి అగరు బత్తి వెలిగించి, ఆపైన కొలిమి పొయ్యో భాగ్గులు వేసి రాత్రి నిప్పు రాజుకానేట్లు చేస్తాడు.

నిన్న మధ్యాహ్నం నాంచారయ్య తెచ్చి ఇచ్చిన ఇనుపబద్ధిలను రెండింటినీ గుండ్రంగా వంచి, ఒక బద్ది రెండు కొనల్ని ఒక్కబేటికి తెచ్చి కిందపెడితే, కొనలు రెండూ ఎదురెదురుగా కూర్చుని అవి మొగుడూ పెళ్ళాలై ముచ్చట్లు చెప్పుకొన్నాయి.

నిన్న కొలిమిలో కాల్చిన బద్ది రెండు కొనల్ని అతికించాడు. అతుకు ఎక్కడో తెలియనంత అందంగా అతికించాడు. బద్దిలు గాన్న అయ్యాయి. అవి ఈ ఉదయం కాలుతున్నాయి.

తన వంశంలో పూర్వీకులు కమ్మరం చేసి బాగానే బ్రతికారు. తినా కుడవా కొదవ లేకుండా ఉన్నారు. ఇప్పుడు ఏ రోజు కారోజు ఎదురు చూడవలసి వస్తూ వుంది.

భార్య గతించటంతో కూతురు చదువు మాని వంట చేసిపెట్టే పరిస్థితిలోకి దిగజారిపోయింది. పెళ్ళి చేయలేదు. పట్టణంలో చదువుకొంటున్న కొడుకు డబ్బు కావాలని పదేపదే గుర్తు చేస్తున్నాడు. పిల్ల సన్నాసులిద్దరూ పెద్ద సన్నాసులై తిండి యావవాళ్ల అయ్యారు. వాళ్లకు ముప్పూటలా కడుపునిండా తిండి పెట్టగలిగే వెసులుబాటు కూడా లేకుండా పోయింది. వాళ్లు వెళ్ళిపోతే తన కాళ్లూ చేతులు ఆడవు.

రైలు కట్టకివతల లింగాలు మిద్దెకవతల మెల్లాలో కాలుతున్న గాన్న పొగ తగ్గి సెగ పెరిగి పదును కొచ్చినట్లు అనిపిస్తే చూచివచ్చిన లింగాలు, మంటలు దాటి, మిద్దె దాటి కొలిమి షెడ్యూల్ కి వచ్చి కూర్చుని ‘ఇంకా ఉండాలూ’ అని ఇరు భుజాలకు చెప్పి, స్ఫూర్చులుమీద పై టవలు వేసుకొని కూర్చున్నాడు.

ఇంట్లో కొంచెం బియ్యమే ఉంటే ఎనట్లో వేశానని, పచ్చడి మెతుకులేనని కూతురు ప్రకటించిపోయింది. అదే భాగ్యం అనుకొన్నాడు లింగాలు. ఉన్నారుమంటూ కూర్చున్నారు ఇరుభుజాలు.

మెట్టపంటలు, వానలు సరిగాలేవు. పంటలు రావు. రైతు పరిస్థితి సంకటంగా మారింది. వానుంటే, పంటుంటే, రైతు బాగుంటే లింగాలు సుఖపురుషుడే! ఇప్పుడు దుఃఖ పురుషుడయ్యాడు.

నాంచారయ్య తెచ్చిన మొద్దులు ఆకులు కోయించి, రెక్కలు మలిచి, కుండలు చేసి, ఇన్వ ఇరును తిరిగే రంద్రం చేసి, కుండను ఆకులు కూర్చునే కన్నాలు తొలిచి, రెక్కలకు ఆకులు దిగే రంద్రాలు వేసి, కుండలో ఆకులు దించి, రెక్కలు తొడిగితే బిర్రుగా చక్రం బందోబస్తుగా కూర్చుంది. అంత పకడ్చందీగా చక్రం చేయటం లింగాలుకు మాత్రమే తెలుసు. మరిమరి సరిదేవని లేకుండా, చివ్వుకుండా, చిత్రిక పట్టకుండా, తోప్పుడు పట్టకుండా, అంగొట్టకుండా, వంగకుండా వంపు తీయకుండా చేసి ఆకులు రెక్కలు అలా అతికించినట్లు చేయటం అందరికీ చేతకాదు. అందుకే లింగాలుకు అంత గిరాకీ! ఇన్వకమ్మి తొడక్కుండా దొర్లిస్తే దొర్లిపోయేట్లు ఉన్నాయి చక్రాలు.

పోలుగుర్ వెన్నుమీద బద్దెలు, బద్దెలకింద పట్టీలు బలంగా ఉన్నాయి. ఇన్విరును మీద కూర్చున్న చెక్క మొద్దు పటిష్టంగా నిలువుపలకలు, అడ్డం పలకలతో సిద్ధంగా ఉన్న పోలుగుర్కు చక్రాలు తొడిగితే, చక్రాలకు ఇన్వబద్ది పలయాలు బిగిస్తే చక్రాలు సిద్ధం. బండి రెండీ!

బండి పరిస్థితి చూసుకోవటానికి నాంచారయ్య వచ్చాడు. లింగాలు డబ్బు అడిగితే నవ్వాడు. కథ అతడికి అర్థం కాలేదు.

బండి చెక్కపని ఇనప్పని చేసినందుకు కూలీ రెండువేలు, సామానంతా ఆసామిదే. చేతాళం మాత్రమే రెండు వేలు. పని మొదలు పెడుతూనే లింగాలు డబ్బు అడిగాడు. ‘యాడికి బోద్ది?’ అన్నాడు నాంచారయ్య.

“మాపిటేలకి బండి పని అయిపోద్దా?” అన్నాడు నాంచారయ్య. తల వూపాడు లింగాలు.

“తీసుకు పోవాచ్చా?” అంటే, “ఆరనిచ్చి రేప్పొద్దున్నే బండి కట్టుకోవచ్చు” అన్నాడు లింగాలు.

నాంచారయ్య దొంకలో పోతుంటే కంచె కవతల కూర్చున్న కుడిభుజం చూశాడు.

నాంచారయ్య సల్ల చింతయ్య మాటల్లో కొత్తబండి ప్రస్తావన వచ్చి, “డబ్బెట్టా సర్దుబాటు జేత్తా?” అని అడిగితే, “డబ్బుకు ఇరకాటంగానే ఉంటది” అన్నాడు.

“మాపిటేల ఆడు బండిఁడేమా!”

“ఇయ్యుక ఊళ్లో ఉంటాడా?”

నాంచారయ్య, సల్ల చింతయ్య అటుబోగానే గుండె భగ్గమన్న కుడిభుజం పరుగెత్తుకొని వచ్చి, ప్రతి మాట వూసగుచ్చినట్లు చెప్పాడు లింగాలుతో. ఆ మాటలు వింటుంటే లింగాలుకు ఆకలి అయినట్లుగా అనిపించింది. ‘ఊళ్లో ఉంటాడా?’ అన్న మాటకి కడుపు తరుక్కపోయింది.

“కొత్త బండి శాయమేకులు యాడుండాయిరి” అంటే, “ఇద్దుగో ఈడుండాయి” అంటూ ముందు కురికాడు ఎడంభుజం, శాయమేకులు గలగలలాడించుకొంటూ.

“ఆటిని మిద్దె గూట్లో బెట్టండ్రా” అన్నాడు.

వాళ్ళు శాయమేకులు మిద్దెలో గూట్లో దాచి వచ్చారు.

చక్కాలు దౌర్జాటప్పుడు, కుండలు ఇరుసు నుంచి జారి చక్కాలు పడకుండా, ఇరుసు రంధ్రంలో ఇరుక్కొని చక్కం కుండను ఆపి పట్టుకొనేవి శాయమేకులు.

ఒక కునుకు తీసి లేవంగానే చక్కాలకు గాన్న బిగిద్దామని చెప్పి, పిడకలు బూడిదై, బొగ్గులు నివరు గప్పుతున్నప్పుడు తనను లేపమని భుజాలతో చెప్పి, ఉవలు విదిలించి నాపరాయి మీద పరుచుకొన్నాడు లింగాలు.

పొద్దు ఏటవాలుతూ ఉంది.

కణకణ కాలుతున్న బొగ్గులమీద పిడకలు నుస్తై రాలిపడుతున్నాయి.

గాన్న ఎర్రదాలు తిరిగాయి.

లింగాల గురక ఆగిపోయింది.

ఇరుభుజాలు, ఇరుభుజాలూ కదిపితే లింగాలు లేచి కూర్చున్నాడు.

“లింగాలు గాన్నేత్తన్నాడు” అనగానే ఎక్కుళ్లేని పిల్లలు అక్కడ చేరారు.

పిడకల బూడిద పక్కకు తొలిగించి, ముగ్గురూ మూడు పక్కల గాన్న పట్టుకార్లతో పట్టుకొని తెచ్చి, నేలమీద పెట్టి చక్కాన్ని దానిలో కూర్చోబెట్టారు. మిగులుతూ ఉన్న చక్కం చెక్క చురచురమంటూ ఉండగా పట్టనిచోట సుత్తెతో కొడుతూ ఎక్కించి మంట ఆర్పి, చక్కం చెక్కల చుట్టూ గాను బిరుగా ఎక్కించి, తృప్తిగా గాలి పీల్చుకున్నాడు లింగాలు. ఇసుక జల్లారు. మంట మాయం.

రెండు చక్కాలు సిద్ధమయ్యాక, “పోయి రండిరా సన్నాసుల్లారా” అన్నాడు లింగాలు. ఇరు భుజాలు చెరొక చక్కం దొర్లించుకొంటూ పోయారు. వాళ్ళ మెనుక పిల్లలు పొలోమంటూ పరుగులు తీశారు. అరుపులు, కేకలు, పిల్లల ఆనందం చూసి లింగాలు పొంగిపోయాడు.

లింగాలు పెంకాయ కొట్టడు. కర్మారం వెలిగించాడు. హరతి పట్టడు. వప్పు బెల్లాలు పిల్లలకు పెట్టడు. పరీమళ ప్రపంచం ప్రవహించిపోతూ ఉంది.

పిల్లలూ, పెద్దలు అందరూ కలిసి పోలుగురు ఒకపక్క ఇరుసుచక్రంలోకి ఎక్కించారు. ఇరువైపుల ఇరుసులు చక్రాల కుండల్లో కూర్చున్నాక శాయమేకులు పెట్టాలి. పెట్టలేదు. శాయమేకులు ఇంట్లో గూట్లో ఉన్నాయి. చక్రాలు ఊడి పడకుండా చెక్కుముక్కలు ఇరుసు రంధ్రాల్లో రెండు పక్కలూ ఇరికించారు. చక్రాలు బెడిసి తప్పవు. బండి సిద్ధమయింది. శాయమేకులు పెడితే బండి తోలుకుపోవచ్చు. లేకపోతే సిద్ధమైన బండి కూడా తీసుకుపోయే వీలులేదు. బండికి దండం పెట్టి దిష్టి తీశాడు లింగాలు. నాంచారయ్య జోడెడ్డు తోలుకు వచ్చాడు. బండి కట్టుకుపోవాలనే అతడి ఆలోచన, వస్తునే “ఆ అయిందా?” అన్నాడు. “ఊ!” అంటూ తలవూపాడు లింగాలు.

కాడికి పట్టేళ్లు వేసి ఎడ్డు పూన్చుటానికి దూకుడుమీద ఉన్నాడు బండి సాంతదారు.

“ముగ్గురికి రెండోరాల కూలి. రొండేలు తెచ్చేవా?” అన్నాడు లింగాలు.

“యాడికి బోద్ది డబ్బేడికి పోద్ది?” అంటూ రాగాలాపన ప్రారంభించాడు నాంచారయ్య.

“పని మునుం బెట్టిన కాణ్ణంచి ఇదే ముక్క అంటున్నావే. మేవు యేం దిన్నావో, యేం దిస్టేండ్ నీకు తెలియదు. కరువు కాలం. కష్టకాలం, నాకు గడవాలి గందా” అన్నాడు లింగాలు.

“డబ్బేడికి బోద్ది? ఇయ్యాల గాపోతే రేపు! లేదంటానా? కాదంటానా?”

“అనవులే! నా ఆకలిని ఏమనమంటా? నాకు రెక్కల కట్టావే! పొలముందా పంటుందా?”

“ఆ మాకూ ఉండాయి. పొలాలు ఉంటానికి, యేం లాబం? పండించినాయా? తినేడిసినాయా?”

“యేందో లెద్దా! యంత సెట్టుకంత గాలి. నా చేతాళం నాకిస్తే బండి తోలుకుపోవాచ్చు.”

“యియ్యకపోతే!”

“బండియ్యను!”

“సువ్విచ్చేదేంది? నేనే తోలుకుపోతా. యవుడడ్డమొత్తాడో జూత్తా.”

“యట్టా దోలుకుపోతావో నేనూ జూత్తా!”

“సరేనా? కానుకో.”

“సరే! రా తెల్లుకొందాం.”

ఈ స్థితికి వచ్చిందాకా వింటూ ఉన్న జనం అడ్డం పడి కమ్మరి కూలి కమ్మరికిచ్చి బండి తోలుకుపోయేది న్యాయమని నాంచారయ్యతో చెప్పారు.

రైతులు ఆపదలో ఉన్నారు. ఇవాళ కాకపోతే రేపు ఇస్తారు. అంత పట్టావిడువూ లేకుండా పోతే ఎట్లా? అని లింగాలుతో చెప్పారు.

“శాయ మేకుల్లేక తోలుకు పోలేనుకుంటున్నావో ఏమో, బండి తోలుకుపోగల్లు”

“అయి ఉంటే కూడా తోలుకుపోగలననుకొంటున్నావేవో బండి? నీ వల్లగాదు!”

మాటూ మాటూ పెరుగుతూ ఉండని గ్రహించిన జనం, నాంచారయ్యను దూరంగా తీసుకుపోయారు. అక్కణ్ణంచీ అరుస్తున్నాడు నాంచారయ్య. “రేప్పాద్దున్నే వత్తా. శాయమేకులు చేసుంచు. బండి దోలుకుపోతా.”

“డబ్బు లేకపోతే, శాయమేకులు గూట్లో ఉన్నాలీని నీకిచ్చినా బండి తీసుకుపోలేవు.”

“డబ్బు తేను!”

“బండియైను.”

“యట్లా యియైవో నేను జూత్తా.”

“యట్లా దీనుకుపోతావో నేనూ జూత్తా.”

నాంచారయ్య ఎడ్డు దోలుకొని ఇంటికి వెళ్లిపోయాడు. జనం తలోదిక్కుకూ సాగిపోయారు.

కొత్త బండి మీద లింగాలు, ఇరుభుజాలు కూర్చున్నారు.

“కూడాబ్బు ఇయ్యుకుండా బండి బలవంతంగా దోలుకుపోతే యేంజెయ్యాలి? యొవురికి జెప్పాలి? యొవురుకు జెబితే పోట్లనిండుద్ది?” కుడిభుజాన్ని, ఎడం భుజాన్ని గుచ్చిగుచ్చి అడిగాడు లింగాలు.

వాళ్ళు ఏమీ మాట్లాడలేదు.

పొద్దు కుంకింది.

ఆలోచిస్తూ బండిమీదే పదుకున్నాడు లింగాలు.

“నేను మీకు కడుపునిండా కూడు పెట్టలేని చాతగాని తండ్రిని. జీతం నాతం లేని బ్రతుకు మీది. నన్నెదిలి మీరు, మీరు పోగలరా? పోవాల్రా!”

వాళ్ళు మాట్లాడలేదు.

“యంత లేదన్న ఇరవయ్యేలు వత్తె దీన్ని అమితే. గూట్లో శాయమేకులు తెచ్చుకొని, కాది మెళ్ల మీదేనుకొని లాక్కుపోయి యాడన్న అమ్ముకొని మీ బతుకులు మీరు బతుక్కూటారా? నాంచారయ్యకు దొంగలు దోచుకొన్నారని సెబుతా”.

వాళ్ళు జూస్తున్నారో చీకట్లో కనిపించటం లేదు. ఏమీ బదులాడలేదు.

“పద్దులెండిరా. ఎక్కడున్న మిమ్మల్ని పట్టుకొచ్చి సావగాడతారు.”

రాత్రి అన్నం వండలేదు. వాళ్ళేమీ తినలేదు. బండిమీద వెల్లికిలా పడి ఉన్నారు. అమావాస్య చీకటి. కన్న పొడుచుకొన్న ఏమీ కానరాని రాత్రి.

కష్టజీవికి కడుపునిండా తిండిలేకపోతే ఎట్లా? శ్రమించినవాళ్లు కూడు దినొద్దా? శ్రమకు విలువ లేదా?

ఆకలి ఎంత దుర్మార్గంగానో ఉంటుంది. ఏమయినా చేయస్తుంది. చావటాలు, చంపుకోవటాలు మూలం ఆకలే కదా!

ఆకలి మానవసంబంధాలను ఎంత హీనం కావిస్తుందో కదా! అన్నదమ్ముల్లా పలకరించుకోవలసిన రైతు, కమ్మరి శత్రువుల్లా మాట్లాడుకోవటం వెనుక దాగి ఉన్న రహస్యం ఆకలే కదా!

ఎవరికి అర్థమవుతుంది?

అర్థరాత్రి దాకా అక్కణ్ణంచి లేవని సన్నాసుల్ని అడిగాడు లింగాలు. “గడ్డి వుందా?”

“ఉంది” ఇరుభుజాలు చెప్పారు.

“నాంచారయ్య తెచ్చిన కిరసనాయిలు ఇంకెంతుంది?”

“రెండు సీసాలు!”

“గడ్డి తెచ్చి బండిమీద వేసి కిరసనాయిలు బండిమీద చల్లండి”. వాళ్ళు సంకోచించారు.

వింగాలు గదమాయించాడు “కానీండి!”

ఎందు వరిగడ్డి తెచ్చి బండిని కష్టశారు. పిడకలు మిగిలి ఉంటే వాటిమీద పరిచారు.

కిరసనాయిలు చిలకరించారు.

“అగ్గిపెట్టే ఏది?”

“ఇంట్లో! గూట్లో!”

“తెండి! ఉండండి! నేనే తెస్తా! ఈడే ఉండండి. ఎవడ్చీ రానీయొద్దు. నేనే వస్తా” మిద్దెలోకి పోయాడు వింగాలు.

తెల్లారుజామున లోనికిపోయిన వింగాలు, తెల్లగా తెల్లారిన తరువాత బండి దగ్గరకు వచ్చాడు. చేతిలో అగ్గిపెట్టే లేదు. శాయమేకులున్నాయి.

ఎద్దు తోలుకొని, హరితి పళ్ళోం జీతగాడు తేగా, నాంచారయ్య వచ్చాడు, కరకర పొద్దెక్కుతున్నప్పుడు.

వచ్చి రావటంతోనే, వింగాలు చేతులు పట్టుకుని, “డబ్బు సర్దుబాటు కాక తప్పగా మాట్లాడాను. ఏమీ అనుకోవద్దు వింగాలు” అన్నాడు.

“ఆకలి, అర్ధాకలి, వారం రోజులుగా కూడు సరిగా లేదు. రాత్రి మేం ముగ్గురం ఏమీ తినలేదు. ఆకలి. ఏదో అనరాని మాటలు అన్నాను. ఏమీ అనుకోవద్దు” అన్నాడు వింగాలు.

“రాత్రి ఊరంతా తిరిగి అందరినీ అడిగి నానా అగచాట్లు పడ్డాను” నాంచారయ్య చెప్పాడు.

“పోసీలే ఎవరి కర్మకు ఎవరు కర్తలు? మా అదురుష్టం ఇది. మా ఆకలి ఇంతే! వీలయినంత తొందరగా మా ఆకలి తీర్చండి. సాపకుండా సూడండి” అంటూ శాయమేకులు బండికి పెట్టి “బండి కట్టుకుపొండి” అన్నాడు.

“లేదు వింగాలు. డబ్బు సంతన జేసుకొచ్చా” అని డబ్బు, బియ్యం, ఆకు వక్క ఉన్న హరితి పళ్ళోం లింగాలు చేతుల్లో పెట్టాడు.

వింగాలు కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

ఆ నీళ్ళ ఏడుపువి కావు. ఆకలి తీరుతుందన్న సంతోషానివి కావు. మనిషిమీద మనిషికి చావని మమకారానివి.

కూతురు హరితి పళ్ళోం తీసుకొని మిద్దెలోకి పోయింది.

నాంచారయ్య ఎద్దు పూన్ని బండి కట్టుకొంటూ, గడ్డి తొలగిస్తూ కిరసనాయిలు కంపు వాసన పట్టాడు. “ఏమిటీది?” అన్నట్లు చూశాడు.

“తెల్లవారుజామున బండిని తగలబెడదామనుకొన్నా” వింగాలు భోరున ఏద్దాడు.

నాంచారయ్య ఏడుపు ముఖం పెట్టాడు.

“కస్తుబిడ్డను ఏ ప్రేమున్న తండ్రి హంపుకోలేదు” వింగాలు ఏడుస్తున్నాడు. వింగాలును పట్టుకుని నాంచారయ్య బాపురుమని ఏడ్చాడు. వాళ్ళ ఏడ్పు... ఏడ్పు కాదు... ప్రేమ!

12

దిగువుర్ల జానకీబాయమ్

భారత స్వాతంత్య పోరాటంలో పాల్గొని,
జైలుశిక్షలు అనుభవించిన మహిళలు ఎందరో. కానీ,
జైల్లోనే ప్రసవించి బిడ్డకు జన్మనిచ్చిన మహిళామణి
దిగువుర్ల జానకీబాయమ్.

1902వ సంవత్సరం నవంబర్ 30వ తేదీన
విశాఖపట్టంలో జన్మించారు. వారి తల్లిదండ్రులు
మల్లెమదుగుల బంగారయ్య, లలితాంబ. బంగారయ్య
స్వాతంత్య సమరంలో చురుకుగా పాల్గొనేవారు.
చిన్ననాటి నుండే ఆమెలో సేవాభావం, దేశప్రేమ,
త్యాగనిరతి వెల్లడయ్యాయి. చదువుకానే రోజుల్లో
దక్కిణాప్రికాలో గాంధీజీ చేస్తున్న ఉద్యమాలకు ఆర్థిక
సహాయం కోసం విరాళాలు సేకరించింది. బందరు
జాతీయ కళాశాల స్థాపనకూ విరాళాలు జోలె పట్టింది.

ఆమెకు 13వ ఏట దిగువుర్ల రామస్వామితో
వివాహం అంచుంది. ఆయనా దేశభక్తుడే.
దేశస్వాతంత్యాన్ని మనసారా కాంక్షించిన వ్యక్తి.
పెళ్ళయ్యాక, ఆమె తన చదువును కొనసాగించారు.
స్వాత్మ మైనల్ పరీక్షలో ఉన్నత స్థానం సాధించినందుకు,
ఆమెకు లేదీ పెట్టాండ్ పతకం లభించింది. భర్త ప్రోత్సాహంతో మద్రాస్ వెళ్లి క్రీన్ మేరీ కళాశాలలో చదివి ఇంటర్వ్యూడియట్
పరీక్షలో ఉత్తీర్ణరూలయ్యాంది. ఆ తరువాత గుంటూరు తిరిగివచ్చి, శారదానికేతన్లో పనిచేసింది.

గుంటూరు సబ్కోర్టులో రామస్వామి శిరస్తాదారుగా పనిచేసేవారు. గాంధీజీ రోలత్ సత్యాగ్రహం ఆరంభించగానే,
ఆయన తన ఉద్యోగాన్ని విడిచిపెట్టేశారు. భార్యాభర్తలు, ఇద్దరూ కలసి కొంతకాలం పినాకినీ సత్యాగ్రహ ఆశమంలో
ఉండి సేవా కార్యక్రమాలు చేశారు. ఆ తరువాత కాకినాడలో జరిగిన జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభల్లో కార్యకర్తగా
పాల్గొని మహానాయకులెందరినో దర్శించుకొన్నారు జానకీబాయి. 1929లో డిల్టీలో జరిగిన జాతీయ కాంగ్రెస్ సభలకు వెళ్లి సంపూర్ణ
స్వాతంత్య తీర్మానాన్ని గుండెలో పదిలపరచుకొన్నారు.

1930లో మహాత్ముడు ఉప్పు సత్యాగ్రహం ఆరంభించారు. రామస్వామి ఎంతో ఉత్సాహంతో, ఆ సత్యాగ్రహంలో
పాల్గొన్నారు. బిటిష్ ప్రభుత్వం ఆయనకు ఆరునెలల జైలుశిక్ష విధించింది. భర్త అరెస్టుకు జానకీబాయమ్ భయపడలేదు
సరికదా, కొత్త ఉత్సాహంతో మహిళలకు నాయకత్వం వహించింది. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో ఆమెకు ఆరునెలలు

జైలుశిక్ష విధించబడింది. జైలునుండి విడుదలై వచ్చేక సత్యాగ్రహ శిబిరాలు నిర్వహించి, ప్రజల్ని ఉత్సేజితుల్ని చేస్తూ వచ్చేరు ఆ దంపతులు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం జానకీబాయమ్మను మరోసారి అరెస్ట్ చేసి, 18 నెలలు జైలుశిక్ష విధించింది. అప్పటికే ఆమె గర్భవతి. రాయవెల్లారు జైలులో శిక్షను అనుభవిస్తున్నప్పుడు, ప్రభుత్వానికి క్షమాపణ చెబితే, జైలునుండి విడుదల చేస్తామంది ల్రిటిష్ ప్రభుత్వం. ప్రొఱం పోయినా క్షమాపణ చెప్పను అంది జానకీబాయమ్మ చివరికి ఆమె జైల్లోనే ప్రసవించి, తన దేశప్రేమని, ఆత్మ గౌరవాన్ని చాటిచెప్పారు.

జానకీబాయమ్మ గొప్ప ధైర్యవంతురాలు. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో విశాఖపట్టం నుండి విజయనగరం వరకూ పాదయాత్ర చేసింది. ఆమె గుప్పటిలో ఉన్న ఉప్పు తీయలేకపోయాడు ల్రిటిష్ అధికారి సాండర్స్. అప్పుడు ఓ భారతీయ పోలీసు అధికారి కర్కుశంగా ఆ చేతిని నోక్కుశాడు. అయినా ఆమె ముఖంలో చిరునవ్వ మాయలేదు. చివరకు అధికారులే సిగ్గుపడి ఆమెను వదిలిపెట్టారు.

స్వాతంత్య సమరయోధురాలిగా, ఆమె దేశం కోసం చేసిన సేవలకు భారత ప్రభుత్వం జానకీబాయమ్మను తాముపత్రంతో గౌరవించింది. జీవితాంతం ప్రజాసేవలో చరితార్థరాలైన దిగుమర్తి జానకీబాయమ్మ 1987వ సంవత్సరం జూన్ 25న తనువు చాలించారు.

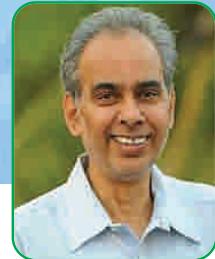

కా.రా గారి చమత్కార మిరియాలు

సమయస్వార్తి, వాక్పటిమ, సహజ చమత్కార సంభాషణతో ఎదుటి వారిని యీట్టే చిత్తుచేయగల నేర్పు స్వర్గీయ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారి స్వార్జితాలు. ఒకసారి ఆయన సాహిత్య సభలో ప్రసంగించడానికి వెళ్ళారు. అక్కడ కొందరు వక్తలు రచనలో శబ్ద చమత్కారముంటే చాలు, అది ఉత్తమ రచన అపుతుందన్నట్లు మాట్లాడారు. అది విన్న భమిడిపాటివారు “అయితే మీ లెఖ్షన చూస్తే మా బావమరిది గొప్ప కవే” అన్నారు. తన వాదనను సాగిస్తూ “ఎందుకంటే మా బావమరిది ఆ మధ్య మా ఇంటికి భోజన సమయంలో వచ్చాడు. నా పంక్తిన భోజనానికి కూర్చున్నాడు. భోజనం చేస్తూ “చారుగా చారుగా చారుగా” అన్నాడు. అతని ధోరణి వాళ్ళ సోదరికి అర్థం కాలేదు. నేను అర్థం చేసుకున్నాను కనుక వివరించాను. చారుగా అంటే బాగా, చారు అంటే చారు, కాచారుగా అంటే తయారుచేశారుగా అని వాని మాటలకు అర్థం. ఇప్పుడు చెప్పండి మా బావమరిది గొప్ప కవే అంటారా?” అని ముగించారు. వాదించిన వక్తలతో సహా అంతా నవ్వుకున్నారు.

బంగారు మురుగు

- శ్రీ రమణ

నాకు ఆరేళ్ళప్పుడు మా బామ్మకి అరవై ఏళ్లు.

మా అమ్మా నాన్న ఎప్పుడూ పూజలు వునస్తారాలూ, గుళ్లూ దేవుళ్లూ గొడవల్లో ఉండేవారు. స్వాములార్లు పీఠాధిపతులూ-ఎక్కు పల్లకీ దింపే పల్లకీలతో మా ఇల్లు మరంలా ఉండేది. అమ్మ తడిచీర కట్టుకుని పీఠాల్ని సేవిస్తూనే దగ్గరకు వెళితే దూరం దూరం తాక్కుడు అనేది.

బామ్మకి ఈ గొడవలేం పట్టేవి కావు. అమ్మ, నాన్న చుట్టం పక్కం అన్ని నాకు బామ్మే. మా బామ్మకి కాశీ రామేశ్వరం అన్ని నేనే. ఓ కంచంలో తిని ఓ మంచంలో పడుకునేవాళ్ళం.

పెద్దతనపు నస, అత్తగారి సాధింపులూ వేధింపులూ బామ్మదగ్గర లేవు. ఎవరేనా “ఈ ముసలమ్మకి భయమూ భక్తి రెండూ లేవు...” అంటే - “దయకంటే పుణ్యం లేదు నిర్దయ కంటే పాపం లేదు. చెట్టుకి చెంబెడు సీళ్లపోయడం, పక్కికి గుప్పెడు గింజలు చల్లడం, పశువుకి నాలుగు పరకలు వెయ్యడం, ఆకొన్నవాడికి పట్టెడు మెతుకులు పెట్టడం - నాకు తెలిసిందిదే” అనేది.

మా ఇంటి పెరడు దాటగానే పెద్ద బాదం చెట్టు ఉండేది. అది మా స్థావరం. రోజులో మూడొంతులు అక్కడే మా కాలక్షేపం. బాదం చెట్టు పచ్చటి గొడుగు పాతేసినట్టు ఉండేది రాలిన పండుటాకులు కుట్టుకుని బామ్మ భోజనం చేసేది. దాని చుట్టూ చిన్న మట్టి అరుగు ఉండేది.

నే కాపరానికాచ్చి ఎన్నేళ్ళో ఈ పిచ్చిమెర్చుకి అన్నేళ్ళు అంటూ మానుని చేతో తట్టేది ఆపేక్షగా-

ఇప్పటికీ బామ్మ చెంబెడు నీళ్ళ దానికి పోస్తునే ఉంటుంది. ఆ బాదం చెట్టు మా ఇద్దరికి తోడూ నీడా-

సమస్త దేవుళ్ళకీ మేలుకొలుపులు పాడుతూ వాకిలి నాలుగు దిక్కుల్ని ముగ్గుతో కలిపేది. అప్పుడు మా మందువా లోగిలి నిండుగా పమిటకప్పుకు నిలబడ్డ పెద్ద ముత్తయిదువులా ఉండేది. “పాటలు పాడి దేవుళ్లని లేపకపోతే వాళ్లు లేవరా” అని అడిగితే “పిచ్చి సన్నాసీ దేవుళ్లు నిదరోతారా? దేవుడు నిదరోతే యింకేమైనా ఉంది! మేలుకొలుపులు మనకోసమే చక్రపాంగలీ మనకోసమే” అనేది బామ్మ.

దసరా రోజులు వచ్చాయి. ఒక పెద్ద పీరం మందీమార్పులంతో మా ఇంట్లో దిగింది. స్వాములారు, శిష్యగణం, సేవకులు, వంటలక్కులు, గున్న ఏనుగు, నాలుగు ఆపులూ, వాటి దూడలూ, జింకపిల్ల, రెండు పల్లకీలు, ఇవిగాక బోలెడు సాధనసామగ్రి నాలుగు గూడు బళ్ళనిండా దిగాయి.

ఇల్లంతా ఆక్రమించుకుని సిపాయిల్లాగా వాళ్లే ఎక్కడెక్కడ ఏమేమిటి ఎట్లా అమర్పుకోవాలో చూసుకుంటున్నారు. నేను, బామ్మ పరాయివాళ్లలో చోద్యం చూస్తున్నాం.

“జివాళ్లినించి మన కొంప సర్క్సు దేరా అనుకో” అంది బామ్మ.

వాళ్లు మాట్లాడే భాష కూడా చిత్రంగా ఉంది. మా నాస్నని గృహస్థ అని పిలిచేవాళ్లు. సామాజికులు, పూర్ణాదీక్షాపరులు, శిష్యపరమాణువులు, పాదరేణువులు... ఏవిలో నాకు అర్థంకాని మాటలు చాలా వినిపించేవి. అంటే ఏవిలని బామ్మని అడిగితే “అంతా మనసులేరా అభ్యేషిత్తినే... అదో ఆడంబరం” అన్నది బామ్మ.

మా ఇంట్లో అర్ఘనలు, దీక్కలూ, పోయామాలు ఫోటకంగా సాగుతున్నాయి. వచ్చే పోయే భక్తులు, బంధువులు అంతా కోలాహలంగా ఉంది.

స్వామివారు వెండిరేకులు తాపడం చేసిన సింహసనం మీద కూచుని తాపళం తిప్పుతూ ఉండేవారు. ఎప్పుడూ గంభీరంగా ఉండేవారు. ఎప్పుడేనా ఒక చిరునవ్వు ప్రసాదించేవారు భక్తులకి.

“జాణ్ణి చక్రవర్తిదే భోగం - మళ్ళీ మీ స్వామివారిదే భోగం” అనేది శిష్యుల దగ్గర మా బామ్మ.

సాయంత్రం ఆయన వేదాంత విషయాలు బోధించేవారు. అర్థం ఆయనా కాకపోయినా అంతా వ్రద్ధగా వినేవాళ్లు. అయ్యవారికి శాలువలు, అమ్మవారికి పట్టువస్తూలు, పత్టు, రొక్కుం కానుకలుగా సమర్పించుకునేవాళ్లు.

లోగడ విడిది చేసినపుడు ఆయన చూపు బామ్మ బంగారు మురుగు మీద పడింది. “తల్లి చిట్టికానులపేరు కావాలని గోల చేస్తోంది - నువ్వు చెయ్యి విదిలిస్తే తల్లి కోరిక తీరుస్తా...” అన్నారట స్వామి బామ్మతో -

“అయ్యా... ఆ తల్లికి నేనిచ్చే పాటిదాన్నా సాక్షాత్తూ మహోలక్ష్మి అమేకేం తక్కువ స్వామీ” అని బామ్మ భక్తిభావంతో సవినయంగా సమధానం చెప్పింది.

“ఒరేవే! హనుమంతుడి ముందా కుప్పిగంతులు ఇచ్చేదాన్నయితే ఆనాడు గాంధీగారు గుమ్మంలోకాచ్చి సొరాజ్జెం కోసం జోలెపట్టిన రోజే ఇద్దను కదా.... మహామహా ఆయనకే ఇప్పాలేదు... ఈ సర్క్సు కంపెనీకి ఇస్తానా...” అంది బామ్మ.

అది తీర్థ ప్రసాదాల సమయం -

భక్తులంతా కాళ్ళకి మొక్క, తీర్థం పుచ్చుకుని మళ్ళీ మొక్క వెళ్లున్నారు. నేను వెళ్లి చెయ్యి జాపా. స్వాములారు

ఉగ్రంగా గుడ్లురిమి “పో అవతలకి” అని కసిరారు. చొక్కు తొడుక్కుని మొక్కడం, తీర్థాలు తీసుకోడం మహోపచారంట! ఇంకేముంది కొంపలు మునిగిపోయినట్టు అందరూ పోపో కారాలు చేయడం మొదలెట్టారు. ఆ సందర్భీలో నా లాగూ చొక్కు విప్పేసి ఒంటిమీద నూలుపోగు లేకుండా ఆయన ముందు నిలబెట్టారు. అయినా ఆయన కట్టాక్షించలేదు.

పైనచొక్కు ఉంటే అంటువెధవ అయిపోయాడా అభం శుభం తెలీని పసిబిడ్డ...! ఆ మాటకొస్తే దేహశుద్ధి లేని పుండాకోర్లు చాలామందున్నారు మీ గుంపలో..! చేత్తైతే వాళ్ల చర్యాలు ఒలిపించి తీర్థాలు పోయమను. ఊరికే బృహదారణ్యాలు భగవద్గీతలూ వల్లిస్తే లాభంలేదు. మానికతో జొన్నలు కొలిస్తే బలం వస్తుందా? తినాలి హరాయించుకోవాలి - అప్పుడొస్తుంది బలం.... ఔనా? అరిశల్ని అప్పాల్ని వదల్లేనివాడు అరిషడ్వర్గాల్నేం వదుల్లాడు...” స్వాములారిని, మా నాన్నని కలగలుపుగా దీక్షితులు వెళ్లిన అరగంటదాకా బామ్మ తిదుతూనే ఉంది.

స్వాములారి మీద కాదు యావత్తు పీరంమీద బామ్మ కత్తికట్టింది. పాకశాలలో వంటవాడిమీద ధాష్టీకం చేసి నాలుగు చిట్టిగారెలు కొంగులో వేసుకొచ్చి వేడివేడిగా నాచేత తినిపించింది. దీక్షితుల్ని పనివేలా పిలిచి “ఇదిగో మహానివేదన కాకుండానే చిట్టిగారెలు పిల్లాడికి పెట్టా... చెప్పుకో దిక్కున్నచోట... మొక్కకి చెంబుడు నీళ్ల పొయ్యడం... పక్కికి గుప్పెడు గింజలు జల్లడం, పశువుకి నాలుగు పరకలు వెయ్యడం, ఆకొన్నవాడికి పట్టెడన్నం పెట్టడం ఇదే నాకు తెలిసిన బ్రహ్మసూత్రం...” సపాలు చేసింది బామ్మ.

ఆ పీరం మరోచోటికి తరలింది.

బామ్మ మేలుకొలుపులు పాడుతూనే ఉంది.

ముగ్గులు వేస్తూనే ఉంది. కాని నా చిన్నతనం బామ్మ వీపు మీంచి జారిపోయింది. నా కంచం నాదే - నా మంచం నాదే. పైస్సులు చదువులో పడ్డాను. ఇప్పటికే అలస్యం అయిపోయిందనీ, నాకు వడకపోగు వెయ్యాలని నిర్ణయించారు.

నా చెవిలో నాన్న బ్రహ్మాపదేశం చేశారు.

మెడలో జంండెపు పోగు, చెప్పులకి బంగారు పోగులు నాకు కొత్త అలంకారాలైనాయి.

బాదం చెట్టు పండుటూకులు రాలుస్తూ కొత్త ఆకులు తొడుగుతోంది. తొర్పులో పాత చిలుకలు ఎగిరిపోయి కొత్త చిలుకలు వచ్చి వాల్మీక్యులు. బామ్మకి అరణంగా ఇచ్చిన ఆవుదూడకి అయిదోకారు దూడు పుట్టింది.

కంటిచూపు తగ్గినా బాగా చెయ్యితిరిగిన బామ్మ ముగ్గులు గడి తప్పకుండా వేస్తూనే ఉంది.

“ఆ ఉయ్యాల వెండి గొలుసుల్ని గున్న ఏనుగు మింగేసింది” అని చాలా సరసంగా చెప్పి నవ్వేది.

“నాది అనుకుంబే దుఃఖం, కాదు అనుకుంబే సుఖం” బామ్మ చెప్పిన బ్రహ్మసూత్రం నిజమే అన్నించింది.

నా ఎఫ్.ఎ. పూర్తయింది. బందరులో సర్చారు ఉద్యోగం వచ్చింది. అయినవీ కానివీ పెళ్లి సంబంధాలు రావడం మొదలైంది. మేనత్త కూతురు కల్యాణి ప్రస్తావన వచ్చింది. కాని బామ్మ సనేమిరా వద్దంది.

చూసిన రెండు మూడు సంబంధాల్లో చిన్నప్పుడు చదువు చెప్పిన నరసింహం పంతులుగారి ద్వారా వచ్చిన సంబంధం నచ్చింది. బామ్మకి మరీ నచ్చింది. తాంబూలాల దాకా వచ్చాక నాలుగు కాసుల బంగారం దగ్గర తేడా వచ్చింది. అటూ ఇటూ నరసింహంగారు మాటలు నడిపారు గాని చివరికడి చిలికి చిలికి గాలివాన అయింది. పెద్దవాళ్ల మధ్య సొమ్ము కంటే పంతాలు అడ్డొచ్చాయి.

“పిల్ల పొందిగ్గా ఉందిరా ... పచ్చగా దొరసానిలా ఉంది... కళ్లు కళ్జీకాయల్లా ఉన్నాయి... నాలుగు కాసుల బంగారం ఒక్క ముద్దుకి చెల్లు...” - అంటూ బామ్మ తెగ ఊరించడం మొదలు పెట్టింది. లోపల పంతం పెట్టుకుని

పైకి మాత్రం ‘వాడిష్టం’ అని నాలిక చివర మాట అంటున్నారు అమ్మా, నాన్న.

నేను ఎటూ తేల్చుకోలేని స్థితిలో పడ్డాను. బాదం చెట్టుకింద ఒంటరిగా కూచోబెట్టి బామ్మ హితోపదేశం మొదలు పెట్టింది.

“పిల్ల పేరు గాయత్రి...”

“అయితే”

“రోజు పదిసార్లు పిలిచినా చాలు పుణ్యం పురుషార్థం ... పది మందిలో పుట్టి పెరిగిన పిల్ల...”

“అయితే...”

“కష్టసుభాలు తెలుస్తాయి... అరటి దూట కూర ఆవపెట్టి కమ్మగా వండుతుందిట... పెద్ద పెద్ద ముగ్గులు వేస్తుందిట...”

“అయితే...”

“ఒరే కొర్కెనీ దూటకూరకీ, ముగ్గులకీ బోలెడు ఓర్నా, ఓపికా కావాల్రా - పనితనమూ ఉండాలి... పిల్లకి రుక్కిణీ కళ్యాణం కంరతా వచ్చుట - టీకా తాత్పర్యంతో సహో” -

“అయితే...”

అయినా నేనేమీ చలించలేదు. మర్మాదు ప్రయాణం రోజు వెళ్లబోతూ నాన్న ముందు వోనంగా నిలబడి మాటల్లాడ్డానికి తటపటాయిస్తుంటే ఆయనే అందుకుని “నీ ఇష్టంరా. నేనేం నిధినిక్కేపాలిచ్చానని నీ మీద పెత్తనం చెలాయిస్తాను. నువ్వు అన్నివిధాలా స్వప్తంత్రుడిని... నీకు యిష్టమైతే మాదేవుంది..... వచ్చి పీటల మీద కూచుంటా...” అన్నారు.

విషయం తేలిపోయింది.

ఉద్యోగం ఊరు చేరగానే గాయత్రి సంబంధమే భాయం చేయమని నాన్నకి మూడు ముక్కల ఉత్తరం రాశా - పోస్టు చేయకుండానే “ముహూర్తం నిశ్చయమైంది... ఉన్నపళంగా పదిహేను రోజులు శలవు పెట్టి రమ్మ”ని పెలిగ్రాం వచ్చింది.

ఇంట్లో అడుగు పెడుతుండగానే బామ్మ ఎదురొచ్చి “దిగివచ్చారోయ్.... నీలాంచి అల్లుణ్ణి వదులుకుంటారా... ఏదో కాస్త బెట్టు చేశారు. పాపం వాళ్లదీ పెద్ద కుటుంబం - నాలుక్కాసులు ఒక్క ముద్దుకి చెల్లు రా అంటే నువ్వు విన్నావు కాదు... చివరికి మన నరసింహం సానుకూలం చేశాడు...” అని తెగ సంబరపడిపోతూ చెప్పింది.

నాన్న అమ్మ దిగిరాకుండా మాట నెగ్గించుకున్నందుకు విజయగర్వంతో ఉన్నారు. ఎవరినీ నొప్పించకుండా కోరిన పిల్ల దౌరికినందుకు ధాంక్షుగా” అనుకున్నాను. అది మా దౌరాపారి ఊతపదం.

కలతలూ కలహోలూ లేకుండా పెళ్ళి అయిపోయింది. ఒళ్లంతా కళ్లు చేసుకుని బామ్మ మా పెళ్లి చూసి ఆనందించింది. “ఒరేవ్ ఎప్పుడో నీ చిన్నప్పుడు స్వాములారి పల్లకీ ఎక్కించమని హటం చేశావ్ జ్ఞాపకం ఉంది? - ఇహ ఊరేగు బతుకంతా సుఖంగా అందరి కళ్లూ మీ మీదే ఉండేట్టు ఊరేగండి” అని బామ్మ మా జంటని దీవించింది.

బామ్మని బంందరు వచ్చి నా దగ్గర ఉండమన్నాను.

“నా ఊరు నా నేల... ఇక్కడే మట్టయిపోవాలిరా... మీ అమ్మ దౌడ్డ ఇల్లాలు... నాకేం తక్కువ జరగదులే...” అంది దర్జాగా.

బామ్మ చివరి క్షణాల్లో చూడ్డానికి వెళ్లాం. మాటస్పష్ట లేదు. కొత్త కాపరం బావుందా” అని అంది. ఇద్దరం తల ఊపాం.

“కాపరం, కత్తిపీట కొత్తల్లో కంటే కొంచెం పదును పడ్డకే బావుంటాయిరా...” అంది మాట పెగుల్చుకుని -

మేం నవ్వుతే బామ్మ పెదవి కదిలింది. ముఖం వెలిగింది. మా ఇద్దరి చేతులూ చేతిలోకి తీసుకుంది. “ఒక మొక్కకి చెంబెడు నీళ్ళ... గంజలు... అన్నం పెట్టా... ఆ ఫలం నాకు దక్కింది. నా బతుకు హాయిగా వెళ్లిపోయింది. నేను ఇప్పడో... కాసేపో...” బామ్మ మాటలకి నాకు దుఃఖం పొర్లుకొచ్చింది.

“నేను ఎక్కడికి పోతాన్నా వెప్రి నాగన్నా.. అలా వెళ్లి కాసేపు పెత్తనం చేసి మళ్ళీ నీ ఇంటికి వస్తాగా...” అంటూ దైర్యం చెప్పి బామ్మ వెళ్లిపోయింది.

భరించలేనంత శూన్యం నాలో నిండుకుంది. అమ్మ నాన్న చుట్టం పక్కం, దయ దేవుడూ అన్ని, అంతా, అందరూ ఒక్కసారి వదలి వెళ్లిపోయినట్టయింది.

వెళ్లి పిచ్చిగా బాదం చెట్టు చుట్టూ తిరిగాను. డెబై ఏళ్ల ఆ పిచ్చి మొద్దుకి బామ్మ పోయిందని తెలియదు. రేపట్టించి చెంబెడు నీళ్ళెవరు పోస్తారు? పై తొర్రలో కిలకిలలడే చిలకలకి తెలియదు బామ్మ పోయిందని - రేపట్టించి గుప్పెడు గంజలు ఎవరు జల్లుతారు? చిన్నప్పుడు మేము చిరుతిళ్ళ దాచుకున్న తొర్రలో చెయ్యి పెట్టి వెదికాను. దాన్నిండా బాదంకాయలు దాచి ఉన్నాయి. రేపట్టించి రాలిన బాదం కాయలు ఎవరు ఏరతారు?

బాదం చెట్టుని చుట్టుకున్న బామ్మ జ్ఞాపకాలు ఎన్నోళ్లయినా మర్చిపోలేను. ఆ చెట్టు నీడలో నా చిన్న తనం చెక్కుచెరకుండా ఉంది.

కర్మకాండ ముగిసింది. బామ్మ ఆరోప్రాణంగా అసుకున్న బంగారు మురుగు తూకానికి పెడితే అది గిల్లు నగ అని తేలింది. అమ్మ నాన్న, అత్తయ్య అంతా మొహమొహలు చూసుకున్నారు.

మనవడికి మంచి పెళ్లాం రావాలని బంగారు మురుగు కరిగించిందని వాళ్లకి తెలియదు. పెళ్లి పెద్దగా కథ నడిపిన నరసింహంపంతులుగారు చేప్పేదాకా నాకూ తెలియదు.

బామ్మ మా ఇంటికి వస్తుంది - అన్న మాట ప్రకారం ఆవిడ బంగారు మురుగు ఆవిడికి. గాయత్రి సాక్షిగా.

“నేను బ్రహ్మచర్యం కోరుకొంటున్నాను. నన్ను సోదరిలా చూడగలరా?” అని అడిగింది ఓ ఇల్లాలు. అవాక్కయిపోయాడు భర్త. తేరుకొని అడిగారాయన “మరి మనకి పిల్లలు?” “సరే! అందుకోసం నేనే ఒక అమ్మాయితో మీకు పెళ్ళి జరిపిస్తాను. నాకు సంసార బంధనాల నుండి ముక్కి ప్రసాదించండి” అంది ఆమె. ఇది కథ కాదు, యథార్థంగా జరిగిన సంఘటన.

దేశాన్ని మనసారా ప్రేమించి, దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం తన జీవితాన్ని, జీవిత సుఖాలను ధారపోసిన మహానీయురాలు కల్యాచి తులసమై. తన వైవాహిక జీవితం దేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి ప్రతిబంధకం అవుతుందని భావించి, దేశం కోసం సాంసారిక జీవితాన్నే త్యాగం చేసిన త్యాగమూర్తి ఆమె.

గుంటూరు జిల్లా పెదరావూరు గ్రామంలో 1910వ సంవత్సరం డిసెంబర్ 25వ తేదీన ఒక రైతు కుటుంబంలో తులసమై జన్మించారు. కొడాలి కృష్ణయ్య, సీతమ్మలు ఆమె తల్లిదండ్రులు. ఆమె ప్రాథమిక విద్యాభాసం పెదరావూరులో సాగింది. ఆమె చాలా తెల్లివైనది. ఆమె జీవితంపైనా, జీవన విధానం పైనా గాంధీజీ ప్రభావం పడింది. మోపర్రు గ్రామవాసి కల్యాచి రంగయ్యతో బాల్యంలోనే ఆమెకు వివాహం అయ్యింది. అయితే తులసమ్మకు సంసార బంధనాలపై అప్పటికే అయిష్టత కలిగింది. అందుకే అన్నిటినీ వదిలిపెట్టి దేశసేవకు అంకితమైపోయారు. బ్రహ్మచర్యాన్ని ఒక తపస్సుగా భావించారు తులసమై.

కుటుంబ బంధనాలు తెంచుకొన్నాక, చరణాయే తన జీవితానికి అలంబనగా చేసుకొన్నారు. రాట్నం తిప్పడం తన జీవన కర్తవ్యంగా భావించారు. బ్రతుకు బాటలో ఒంటరిగా సాగిపోతూనే, తనదైన కైలిని చూపిస్తూ వచ్చేరు. తన దగ్గరున్నదంతా, అందరికీ ఇచ్చేశాక ఆమెవద్ద ఒక అరకాసు బంగారం మిగిలిందిట. అది అమ్మి రాట్నం కొన్నారు. రాట్నంతో ఆమె ప్రయాణం ఆరంభమైంది. ఆ తరువాత మిగిలిన డబ్బులతో రెండు ఖద్దరు చీరలు కొనుకొన్నారు. అన్నం బదులుగా నూకలు కొంటే తక్కువ ఖర్చులో జీవితం సాగుతుందని భావించి నూకల అన్నం తినడానికి అలవాటుపడ్డారు. ఆమెది బంటరి జీవితం. కానీ, దేశ ప్రజలందరూ ఆమె కుటుంబ సభ్యులే. ఆమె హృదయం దేశ స్వాతంత్ర్యం వైపు పరితపిస్తూండేది. రోజుా రాట్నం వడకడం ఆమె ముఖ్యమైన పని. రాట్నం వడికితే స్వరాజ్యం వస్తుంది అన్న గాంధీజీ సందేశం ఆమెను నడిపిన గొప్పశక్తి. రాట్నం వడికితే వచ్చిన, కొద్దిపాటి ఆదాయం ద్వారా ఆమె జీవితం సాగుతూ వచ్చింది.

గాంధీజీ ఆత్మకథలో చెప్పిన నిరాడంబరత, స్వావలంబన, అపరిగ్రహం, బ్రహ్మచర్యం అనే నాలుగు ముఖ్యాంశాలనూ ఆమె అవగతం చేసుకొన్నారు. ఆ అంశాలపైనే తన జీవన ప్రయాణాన్ని సాగించారు. తన తల్లి తనకు ఇచ్చిన నగలన్నటినీ తిరిగి ఇచ్చేశారు. స్వావలంబన అనే మాటను యథార్థం చేసేలా, రోజు రాట్టుం వడికి, వచ్చే మూడు అణాల సంపాదనతోనే బ్రతికేవారు. నూకల అస్తుం, చింతకాయ పచ్చడి చేసుకొని, ఒక దమ్మిడీ పెట్టి మజ్జిగ కొనుక్కాని రోజును గడిపేవారు. రాట్టుం వడకని రోజు పస్తుండేవారు. ఎవరినుండి ఏదీ స్వీకరించేవారు కాదు. ఇక, మూడో సూత్రం అపరిగ్రహం. అందుకోసం భర్తనుండి మనోవర్తని నిరాకరించారు. బ్రహ్మచర్యం గురించి ఇక చెప్పేదేముంది? ఇలా నాలుగు గాంధీయ సిద్ధాంతాలను మనసారా నమ్మి, వాటికోసమే బ్రతుకుతూ వచ్చిన, కల్పారి తులసమ్మ వంటి ఆదర్శమూర్తులు ఎందరున్నారు?

భారత స్వాతంత్య పోరాటంలో అడుగుపెట్టి, వ్యక్తి సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నారు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో భాగంగా తెనాలి కోర్టు ప్రాంగణంలో పికెలింగ్ నిర్వహిస్తున్నప్పుడు అరెస్ట్ చేసి వారం రోజులు జైలుశిక్ష విధించారు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో రణరంగ చౌక్ దగ్గర ఆందోళన చేస్తున్న ఏడుగురు ఉద్యమకారుల్ని కాచి చంపింది ల్రిటిష్ ప్రభుత్వం. ఆ కేను విచారణ జరుగుతున్నప్పుడు తులసమ్మ నాయకత్వంలో ల్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా కోర్టు అవరణలో నిర్భయంగా నినాదాలు చేశారు. వారందరినీ అరెస్ట్ చేసి, 16 నెలలు జైలుశిక్ష విధించి, రాయవెల్లారు జైలుకు పంపింది ల్రిటిష్ ప్రభుత్వం. ఆమెతో పాటుగా తుమ్ముల దుర్గాంబ, కొడాలి కమలమ్మ, కంచర్ల మాణిక్యం, వాసిరెడ్డి సీతారత్నం గార్లు అదే జైలులో శిక్షను అనుభవించారు.

జైలునుండి తిరిగొచ్చాక 1944 అక్టోబర్లో బందరు ఆంధ్ర సంఘుం వారు నడిపే కార్యకర్తల శిబిరంలో పాల్గొన్నారు. అక్కడే ప్రకృతి చికిత్సా పద్ధతులు నేర్చుకొన్నారు. ఆ తరువాత రోజుల్లో తుమ్ముల దుర్గాంబగారితో కలసి దళిత సేవా కార్యక్రమాలలో ఎంతో ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నారు. కొత్తపల్లి అన్నపూర్ణమ్మ, గుత్తికాండ బుల్లెమ్మ, దావులూరి వెంకట నరసమ్ముల సహకారంతో దళితవాడల్ని శుభ్రం చేసేవారు.

దేశ సంచారం చేస్తూ మహాత్ముడు 1946లో తెనాలి వచ్చినపుడు, తులసమ్మ గాంధీజీని దర్శించుకొన్నారు, మహాత్ముడి దర్శనంతో ఆమె హృదయం ఆర్థమయ్యంది. తన దగ్గరున్న ఓంకారపు బంగారపు బిళ్ల, పూజకోసం ఉంచుకొన్న వెండిపల్కిం, వెండి మట్టెలు, పట్టీలు అన్నే గాంధీజీకి సమర్పించింది.

ఖాదీ ప్రచారంలో ఆమె పాత్ర చాలా గొప్పది. గ్రామగ్రామాలూ తిరిగి ఖాదీ వ్యాప్తికి ఎంతో కృషి చేసిందామె. స్వరాజ్యం వచ్చిన తర్వాత ఆచార్య వినోబాభావే ప్రారంభించిన సర్వోదయ ఉద్యమంలో పాల్గొని ఊరూరూ కాలినడకనే తిరిగి సర్వోదయ ఉద్యమాన్ని విజయవంతం చేశారామె.

ఖద్దరు అమ్మకంతో వచ్చిన ఆదాయం మొత్తం మూడువేల రూపాయలు పెట్టి పెదరావూరు గ్రామంలో ఒక ఇల్లు కొన్నారు. దానిని గుంటూరు జిల్లా ఖాదీ సంస్థకు విరాళంగా సమర్పించారు. ఈరోజు ఆ సంస్థ ఎందరో మహిళలకు జీవనోపాధి కల్పిస్తోంది.

ఇలా జీవితాంతం దేశసేవలో గడిపి, దేశ స్వాతంత్యమే తన జీవితంగా, గాంధీయ మార్గమే తన జీవన మార్గంగా భావించిన కల్పారి తులసమ్మ 2001వ సంవత్సరం అక్టోబర్ ర్ఫ తేదీన పెదరావూరులో పరమపదించారు.

చదవండి - ఆనందించండి

వోక్కెరగని నదర

- స. వెం. రమేష్

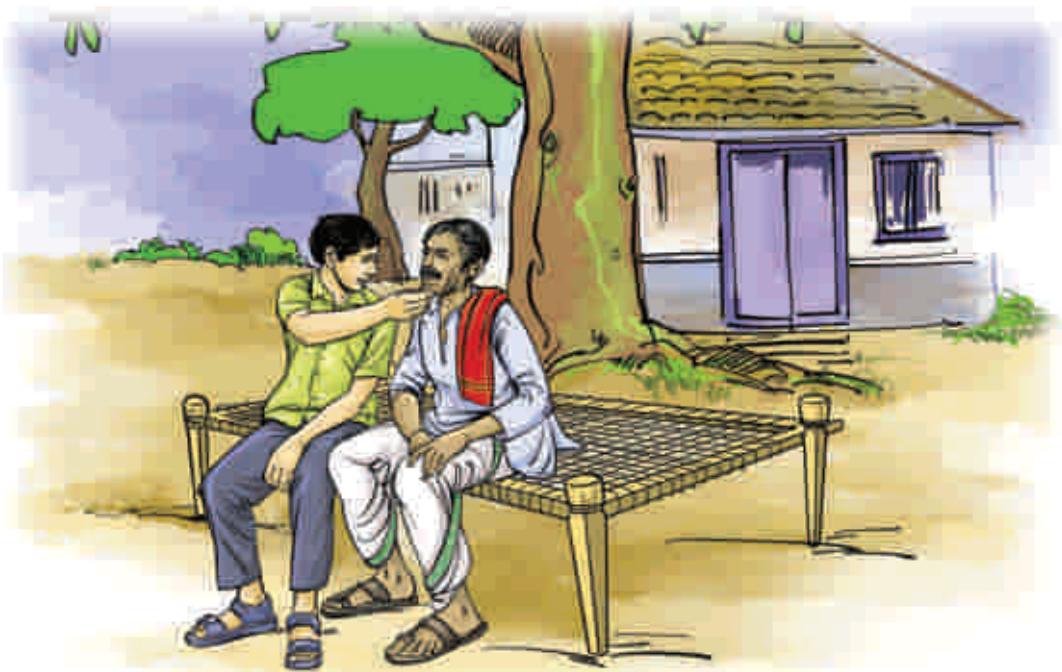
పేటలో పదోతరగతి దాకా సదివిన నేను, పై సదువుకి పట్టుంలో చేరినా. కొత్త సదువులూ, కొత్త సావాసాలతో పట్టుం బతుకు బలే సందడిగా వుణింది నాకు. ఆ సందట్లోపడి, రొండు మూడు నెలల కొకతూరి గూడా పేటకు పొయ్యేది మొగిచ్చేసినాను నేను. జలల దొరువుకయితే యేడాది పైనే అయింది. ఇంతా చేసి పట్టునికి, పేటకి నదాన చానా దూరమా అంటే, అదీ లేదు. తెల్లరి సద్గికూతోళకి పట్టుంలో ఇణీలో, ఇడియాపాలో తిని రైతెక్కితే, పొద్దు నన్నెత్తికి రాకముందే కూటికి పేటకి చేరచ్చు.

పొగులు పొద్దులన్నం సదువులూ, సావాసాలూ, సినిమాలూ, పికార్లో పడి మునిగి పొయినా, పొద్దుబోయినాక యే సగం రేత్రిలోనో పుస్తకం మడిచి పడకెక్కినపుడు, ప్రశ్నయ కావేరి ప్రశ్నయకావేటి పల్లెలూ పల్లెలో ఆడిన ఆటలూ పాడిన పాటలూ గురుతొచ్చి, నాకు తెలీకుండానే నా కళ్ళు తడస్తుండేయి.

వాక ఆదివారం నాడు బారెదు పొద్దెక్కినా బద్దకంగా పడకమిందనే వుండాను.

“అబయా! ఇంకా పొఱకోనుండావా? లెయ్య వూరికి పోదాం” అంటా వోచ్చినాడు శేషన్నా:

శేషన్నా, పేటలో మా యింటికి రొండిళ్ళ అవతల వుంటాడు. మంచికి చెబ్బరకీ మా యింట్లో వోళ్ళకి శేషన్నే

చేదోదు వాదోదు.

శేషన్న గొంతు యిని, నేను కళ్ళు తెరిసి “యెప్పుడొచ్చినావు నా?” అనడిగినాను.

“నేను యెప్పుడే వొచ్చినానగానీ, నువ్వు లేసి మొహం కడుగు, యింకొక గంటలో ‘సూట మూడు’ వుండాది, దాంట్లో యొక్కి పోదాము” అన్నాడు శేషన్న.

శేషన్న ఆత్రం చూసి నాకు సందేహం వొచ్చింది. “ఏం వయింది శేషన్నా? దేనికింత వుబద్దరగా వొచ్చి బయదేరమంటుండావు?” అడిగినాను.

“మీ తాతకి వొళ్ళు బాగలేదబయా, నిన్ను సూడాలని కలవరిస్తుండాడు” నిదానంగా చెప్పినాడు శేషన్న.

ఆ మాటతో నా నెత్తిన పిడుగు పడినట్టయింది. ఆదరా బాదరా పైకి పోసుకోని బయదేరినాను. బస్సెక్కినాక, ‘తాతకి యెప్పుట్టించి బాగలేద’ని అడిగినాను.

“మీ తాతకి పేటలో వుండేదే యిష్టం లేదబయా. మీ పోరు పడలేక పేటకి వొచ్చి నట్టుండాడు. అయినకి వూరిమింద దిగులు. ఆ గుబులు మల్లినప్పుడల్లా కంటినిండా నిదరశొయ్యేది లేదు, కడుపునిండా తిండి తినేది లేదు. అపిటీకీ మీయమ్మకి చెప్పి చూసినా, ఆయన్ని నెలకొకతూరన్నా వూరికి పంపిమని. పోతే మల్లీ రాడని ఆయమ్మ దిగులు ఈయినకి మనోయాది పట్టెట్టుండాది. మొన్నట్టించీ మూసిన కన్ను తెరవకుండా పొఱకోని, అప్పుడప్పుడూ నిన్ను కలవరిస్తావుండాడు” చెప్పినాడు శేషన్న.

బస్సులో పలసంగా వుండారు జనం. కొండురు లోకపురండాలు మాటల్లాడుకుంటా వుంటే, కొండురు చనక్కాయిలూ, బట్టానాలూ తింటా వుండారు. శేషన్నతో పాటు చానా మంది తూగతా వుండారు. బస్సు కార్మాడు దగ్గిర కుశస్తలి వొంతెనని దాటతా వుండాది. ఏడాదికి యొనక జల్లల దొరువులో జరిగిన మందల గురుతుకు వొచ్చింది.

“ఎంకన్నా! మనవడికి ముడిడిసినట్టు వుండాదే! పిలగాడు జంపయినాడు, మూతి మింద మీసకట్టు మొలస్తా వుండాది. యాడన్నా పిల్లను సూడగూడడా?” నవ్వతా అడిగి నాడు ఆదిరెడ్డి.

“ఇది మన కాలం గాదు ఆదెయ్యా, మూతిమింద మీసం మొలవక తాలికే పెళ్ళి చేసే దానికి” తాతగూడా నవ్వతానే బొదులిచ్చినాడు.

తాతా, నేనూ కలిసి కయ్యల్లోకి పొయ్య వొస్తా వుండాము. పైరు యెన్ను తీసి, కర్ర వొంగతా వుండాది. వొడ్డ గింజలు పాలుబడతా వుండాయి. కయ్యలన్నీ తిరిగి చూసి యింటిమొహం పట్టేటపిటికి మాపిటేళ్లయింది.

ఇంటికాస్తానే దెబగుబ రొండు చెంబులు నీళ్ళు పోసుకోని, పటాల ముందు దీపం బెట్టి, పొయ్యమింద యొసురు పెట్టాడు తాత. మనక మనక చీకట్లో గణగణమండే పొయ్య మంట, యెన్నే ఆలోచనలని రేపతా వుండాది.

“ఈ పొద్దు గోగాకు పచ్చడి, మజ్జిగ నీళ్ళే గతి నీకు” తాత అన్నాడు.

తాతని ఆ పరిస్తితిలో చూస్తుంటే బాదగా వుండాది. ప్రశ్నయకావేట్లో యెన్నడెరగనట్టు వొచ్చిన యెల్లవలకి అవ్యసచ్చిపొయింది. ఎల్లవలవుడు వూళ్ళోనే వుండినా, అంతకు ముందర్నే మా మామ మల్లాంలో కాపరం పెట్టేసినాడు. తాత యొంత మొత్తుకున్నా యిన కుండా అర్పెల్లకి యొనక, ఆరేటమ్మ కయ్యలన్నీ అమ్మకోని పొయినాడు. కనువుకి అగపాట్లని పశువుల్నిగూడా అమ్మినాడు. తాతకిప్పుడు, మా యమ్మకి పశువు కుంకం కింద ఇచ్చిన బాడవచేను రొండెకరాలు, కాదెర్దులు, క్రూవు మిగిలాయి.

“తాతా! ఎన్నాళ్ళట్ట చేతులు కాల్చుకుంటావు. కంటి సూపుగూడా సదరంగా లేదంటివి. నా మాటిని పేటకు పోదాం రా తాతా” అన్నాను.

“మీ మామగూడా మల్లానికి రమ్మని సతపోరినాడు. ఇప్పుడు నువ్వు పేటకు రమ్మని పిలస్తుండావు. పేటకొచ్చి కూతురింట్లో వుండేది మతింపుగా వుండదబయా. ఈ ప్రశ్నయ కావేట్లో పుట్టును, యా కట్టిని యాండ్చే పోనీండి” చెప్పినాడు తాత.

“మాకు మటుకు యింకెవురుండారు చెప్పుతాతా? నేను గూడా యింకొక రొండు నెలలే పేటలో వుండబోయ్యేది. అనేక పైసుదువుకి పట్టం పోటోతుండాను. నువ్వున్నా పేటలో వుంటే అమ్మాళ్ళకి తోడుగా వుంటావు. ఈడ వుండి చేసేదే ముండాది. బాడవ చేసు యెట్టు కోరుకి యిచ్చుండావు. ఇల్లా వాకిలీ సుబ్బ తాతోళ్ళు చూసుకుంటారు. నెల కొక తూర్పో, రొండుతూర్పో వొచ్చి నాలుగు దినాలుండి పోతావుండు. నీ కోసరం కాదు తాతా, మా కోసరం రా” బతిమిలాడినాను.

తాత మెత్తుబడినాడు. నాతో బయిదేరటానికి వొప్పుకున్నాడు. తెల్లారి లేసి సుబ్బతాతని, నల్లబావని పిలిపిచ్చి, ‘పేటకు పోతుండానని’ చెప్పి, యెద్దల్ని నల్లబావకీ, క్రావుని సుబ్బ తాతకీ అప్పచెప్పినాడు. మందల తెలిసిన వసంతక్క మా యింటికి వొచ్చింది.

తాత యెద్దల దగ్గరికి పొయ్యి, వోటి గంగడోలు గీరినాడు. క్రావు మెడను కావిలించుకున్నాడు. క్రావు దూడ, ‘రంగడిని’ ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. పరంటింట్లో పటాలకు మొక్కినాడు. బోసిపోయిన బోట్లల్ని తవిడి తవిడి చూసుకున్నాడు.

తాత పేటకు పోతుండాడని తెలిసి, వూళ్ళో వాళ్ళు చానా మంది వొచ్చినారు. అందరికీ పొయ్యేస్తానని చెప్పి బయిదేరినాడు. ఎప్పుడూ లొడలొడ మాట్లాడే సుబ్బతాత మూగి మొద్దయినాడు. వసంతక్క కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటా, చనక్కాయిలు పోసిన గుడ్డ సంచిని తాత చేతికిచ్చింది. తాత వాకిలికి బీగం యేసి, బీగం చేతులు వసంతక్కి యిచ్చినాడు.

నల్లబావ బండిగట్టుకొచ్చి, “అటకాని తిప్పలో వొదిలేసాస్తాను, యొక్కండి పెద నాయినా” అన్నాడు. నేను వొక్కడై బండిక్కిప్పాను. తాతని యొక్కమన్నా యొక్కలేదు. ప్రశ్నయ కావేట్లో బండెనక నడిసే వొస్తా వుండాడు. పైటేళ్ళకి అటకాని తిప్పలో బస్సిక్కినాము.

నా ఆలోచనల్లోనే పేట వొచ్చేసింది. శేషన్నా, నేనూ బస్సు దిగేటపిటికి పొద్దునన్నెత్తి కొచ్చి, యొండ పెటపెట లాడుతుండాది.

ఇంట్లోకి అడుగుపెడతానే, “ఏం వబయా, తగ్గిపోయినావు? కడుపునిండా తింటుండావా లేదా?” అని పలకరిస్తా యొదురొచ్చింది అమ్మ. అమ్మ మాటలు చెవినేసుకోకుండా “తాత యూడ మా?” అనడగతా సందులోకి పొయినాను.

సందులో కానగ మాను నీడలో నవారు మంచానికి కరుసుకో నుండాడు తాత. మణిసి సగమయి పొయిండాడు. తాతని అట్ట చూసేతలికి యేదువు తన్నకోనొచ్చింది నాకు. తాత పక్కన కూసోని, చేతిలో చేయేసి పిలిసినాను.

నిదానంగా కళ్ళు తెరిసి నన్ను చూసిన తాత మొహం యొలిగిపొయింది. “వొచ్చినావా బంగారా?” అన్నాడు. తాత గొంతులో మాట యాడ్చించో వొస్తుండాది.

“ఏంది తాతా, యాట్టయి పొయినావు?” ఏడువు మింగుకుంటా అడిగినాను.

“నాయినా! వొక్కతూరి జల్లలదొరువుకి పొయ్యేద్దా మబయా” అన్నాడు లోగొంతుతో తాత.

“అట్టే తాతా, యా పొద్దు రేపూ కొంచెం తెపరాయిచ్చుకో. ఎల్లుండి పొద్దనే బయిదేరిపొయ్యేద్దము” చెప్పినాను నేను.

రొండు దినాల్లో తాత వొక్క రవ్వ కుదటబడినాడు. మూడోసాడు తెల్లారి లేసి, జల్లల దొరువుకి బయిదేలినాము. అటకాని తిప్పలో బస్సు దిగతానే, జల్లోనివట్టిడ్ రంగతాతోళ్ళది కట్టిబండి పోతావుంటే, దాంట్లో యొక్కినాము. మద్దినేళ జల్లోనివట్టిడ్లోనే సంగటి తిన్నాము. మమ్మల్ని జల్లలదొరువులో వొదిలిపెట్టి రమ్మని రంగతాత బండి పంపిచ్చినాడు. అస్తమానానికి యింకా రొండు బారల పొద్దు వుండాదనంగా పంటరంగానికి చేరినాము.

తాత బండి దిగి, “అబయా! ఇంక నువ్వు తిరుక్కో యాడ్చించి మేము నడిసి యొల్లాంలే” అన్నాడు బండాయినతో. బండి యొనక్కి తిరిగింది.

తాత కోనేట్లో మునిగి, పంటరంగేశుని ముందు నిలబడి, కరువు తీరా మొక్కినాడు. కొంచేపు గుళ్ళోనే కూసోని, ఆనేక బయిదేలినాము.

“పంటరంగ స్వామిని యేమని మొక్కన్నావు తాతా?” అడిగినాను.

“ఈ కట్టిని యాడ్నే కడతేరిపోనీ అని మొక్కినా నబయా” చెప్పినాడు తాత.

“తాతా! ఇప్పుడీద యొవురుండారు నీకు? అవ్వలేదు. మామ మల్లానికి కాపరం పొయినాడు. వొక్కమామేగాదు, మన ప్రశ్నయకావేటి పల్లెల్చించి యొందురు పేటకీ, మల్లానికీ, పట్టానికీ యొల్లుండారో సూడు. ఎవరికి లేని పాశం నీకు మటుకు దేనికి తాతా?” అడిగినాను నేను.

“అది అమ్మ పాశమబయా. నేను పుట్టిన మూడోసాడే మాయమ్మ జన్మెక్కి సచ్చి పొయిందంట. అపిట్టించీ యా ప్రశ్నయకావేరమ్మ వొళ్ళోనే నేను పెరిగింది. ఆట ఆడేది, పాట పాడేది, మడక కట్టేది, మానుకొట్టేది, సేడ్దెం చేసేది, మద్దిస్తం చూసేది అన్నీ యాయమ్మ వొళ్ళోనేర్చుకునింది. అట్టంటి మాయమ్మని నేనెట్ట మర్చిపోతాను చెప్పు” బొయిలిచ్చినాడు తాత.

పొద్దు వుండంగానే జల్లలదొరువుకి పొయినాము. ఊరి గెమిట్లోనే యొదురయినాడు సుబ్బతాత. తాతని చూసి సంతోషం పట్టేక పొయినాడు. ముందు సుబ్బతాతోళ్ళ యింటికి పొయినాము. సుబ్బతాతోళ్ళ కొణ్ణాంలోని కరావు మమ్మల్ని చూసి గురుతుబట్టి ‘అంబా’ అని అరిసింది. తాత దానిని చెళ్ళం చేసినాడు.

నల్లబావ, వసంతక్క మేమొచ్చుండామని తెలిసి, వొక్క లగువున వొచ్చినారు. సుబ్బ తాతోళ్లో పైకి పోసుకుని, బీగాలు తీసుకుని యింటి తట్టు కదిల్చాము. మా యొనక సుబ్బతాతగూడా వొచ్చినాడు.

పట్టిచ్చుకునే దిక్కులేక యిల్లు బీడుపడి వుండాది. వాకిలంతా దుమ్మునిండి వుండాది, పందిలి వొక పక్కి యిరగబడి వుండాది. పరంటింట్లో పాలవెల్లికి పటూలకీ బూజు తుట్టిలు తుట్టిలుగా యాలాడుతుండాది. ఇల్లంతా పందికొక్కులు కలుగులు పెట్టుండాయి.

తాత, గుడ్డలుగులో యిల్లంతా తవిడి చూసుకున్నాడు. సులక మంచం యిదలగొట్టి బయట వాల్చినాడు. ఆ రేత్తి తాత ఆడ్నే పొఱుకున్నాడు. నేను మటుకు సుబ్బ తాతోళ్లో పొఱుకున్నాను.

తెల్లారి లేసి, వొళ్ళో యింటింటికి పొయ్యి అందర్నీ పలకరిచ్చి వొచ్చినాడు తాత. మద్దినేళ నల్లబావోళ్ళ యింట్లో కూడు తిని, పందిట్లో కూసున్నాము.

“తాతా! రేపు బయిదేలి పోదామా, నాకు సెలవలు గూడాలేవు. ఈడ్నే వుంటే సదువు పంచెరువు” అన్నాను.

నా మాటలిన్న తాత, కొంచేపు తాలి నిదానంగా “నువ్వు పోయిరా అబయా, నేను యింకా కొన్నాళ్ళు వుండి వొస్తాలే” అన్నాడు.

“అదికాదు తాతా! నిన్న కూడా తొడకో నొస్తానని అమ్మకి చెప్పినాను గదా. ఇప్పుడు నువ్వు రానంటే యెట్ట?”

అడిగినాను.

తాత బొదులు చెప్పేలేదు. నేను మళ్లీ అడగలేదు.

ఆ రేతి నల్లబావోళ్ళింట్లో కూడు తిని, అంద్లే రొండు నులక మంచాలు పక్కన పక్కన యేసుకుని పొఱుకున్నాము.

“బావా! యాకాజామన లేపు. తాతా, నేనూ బయిదేలాల” అన్నాను తాతకి యినబడేటట్టు

బావ యేమీ మాట్లాడలేదు. సుక్కలు చూస్తా కన్నుకొరికినాను.

తెల్లారి సుక్కగూడా పొడిసినట్టు లేదు. బావ నన్ను తట్టి లేపి, “అబయా! మీ తాత యొట్ట పొయినాడు రా?”

అనడిగినాడు.

ఉలిక్కిపడి లేసిచూస్తే, తాత మంచం మింద లేదు. ఆ యాళప్పుడు యాడకు పొయి నాడో తెలీలా. నల్లబావ, సుబ్బతాత, నేను కలిసి నాలుగు తట్టులా యొతకను మొదులు బెట్టుము. ఇల్లా, వాకిలీ, కొట్టాము, కసువామీ చూసి, బోడోడి దిబ్బి, పీతిరిదొరువు, ఆరేటమ్మ కయ్యలు, బాడవ చేను యొతికేటపిటికి యొలుగు పడింది.

మేము బాడవ చేను చూసుకోని యొనిక్కి తిరగతా వుండాము, రవణన్న పరిగెత్తుకోనొచ్చి, “అబయా! మీ తాత ప్రతయకావేట్లో పడుంటాడు” అని గసబోసుకుంటా చెప్పినాడు.

ఆత్రంగా రవణన్న యొనక పరిగెత్తినాను. మా తాత వోళ్ళమ్మ వోళ్ళో పొఱుకో నుండాడు. అది వొళ్ళురగని నిదర. ఇంకెపిటికీ కన్నుతెరవని నిదర.

బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య శక్తిని ఎదిరించి పోరాటిన వీరుడు ద్వారబంధాల చంద్రయ్య. నిజానికి చంద్రయ్య ఒక్కరు కాదు, ఇద్దరు అంటున్నారు చరిత్రకారులు. అందుకే ఆ ఇద్దరు వీరుల్ని, వారి త్యాగాల్ని మనం భక్తితో స్ఫురించాం.

మొదటిగా బోదలారు నివాసియైన చంద్రయ్య గురించి చూద్దాం. ఈ చంద్రయ్య తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని బోదలారు నివాసి. రంప పోరాటంలో ప్రముఖుడు. ఆరోజుల్లో బ్రిటిష్ అధికారుల వల్ల, వడ్డి వ్యాపారుల వల్ల గిరిజనులు తీవ్రమైన దోహిడికి గురవుతూ ఉండేవారు. గిరిజనుల ధనమాన ప్రాణాలకు ఎటువంటి రక్షణాలేని పరిస్థితి అది. ఆ స్థితిలో అమాయక గిరిజనుల ఆక్రోశం విని, వారి ఆక్రందనల్ని ఆపేందుకు పోరాటం చేసే ఒక నాయకుడి కోసం దేశం ఎదురుచూసింది. అతడే ద్వారబంధాల చంద్రయ్య. బోదలారులో జన్మించిన చంద్రయ్య అన్యాయాన్ని సహించని వ్యక్తి. గుండెనిండా

డైర్యాన్ని నింపుకొన్న సాహసి. దుర్మార్గ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మీద డైర్యంగా తిరుగుబాటు చేశాడు. గోదావరి జిల్లాలోని ఎల్లవరం డివిజన్లో చంద్రయ్య అనేకమార్గు బ్రిటిష్ సైన్యాలతో పోరాటం చేశాడు. అద్దతీగల పోలీస్ స్టేషన్లు ముట్టడించి, అగ్నికి ఆహాతి చేశాడు. బ్రిటిష్ అధికారులు చంద్రయ్యను పట్టుకోలేకపోయారు. ఆయనను పట్టి ఇచ్చినవారికి లేదా ఆయన తలనరికి తెచ్చినవారికి 1000 రూపాయల రివార్డును 27-6-1879న ప్రకటించినది బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం. దాంతో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి సింహస్నాపుమైన ద్వారబంధాల చంద్రయ్యని ఆయన అనుచరులే కుటుంబానికి పోరాటం ఘటించి 1880వ సంవత్సరం ఘటించి 12వ తేదీన చంపివేశారని, చరిత్రకారులు అంటున్నారు.

ఇక రెండో కథకి, శరభవరానికి మధ్య బలమైన సంబంధం ఉంది. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని శరభవరంలో, ద్వారబంధాలవారు చాలాకాలంగా నివసిస్తూ ఉండేవారు. ఆ కుటుంబ పెద్ద ద్వారబంధాల మాధవస్వామి ఉండేవారు. ఆయన ఎత్తుగా, తెల్ల మీసాలతో ఉండేవారు. మాధవస్వామి చెప్పిన దాని ప్రకారం ఆయన తాతే ద్వారబంధాల చంద్రయ్య.

1860 సెప్టెంబర్ 10వ తేదీన బొబ్బిలిలో చంద్రయ్య జన్మించారు. వారి తండ్రి లక్ష్మయ్య, తల్లి నర్సమ్మ. అనివార్య పరిస్థితిలో తన కొడుకుని నెల్లిపూడి గ్రామంలో తన బంధువుల ఇంటికి చేరింది. అక్కడే చంద్రయ్య పెద్దవాడయ్యాడు. ఆరడుగుల ఎత్తు, కోరమీసం, విశాలమైన వక్కఫలం, తీక్ష్ణమైన నేత్రాలు గల చంద్రయ్య గుండెలో

స్వాతంత్ర్య కాంక్ష రగులుతూండేది. బ్రిటిష్ అధికారుల దౌర్జన్యాలను ఎదరించడానికి చంద్రయ్య బురదకోటను తన స్థావరం చేసుకొన్నాడు. పేదప్రజల కోసం చంద్రయ్య గంజి కేంద్రాలు నెలకొల్పాడు. పెద్దపురం కోటలో నుండి పాత ఫిరంగులు సంపాదించి బురదకోటకు చేర్చాడు. వీరులైన యువకుల్ని సమీకరించాడు. ఆ తరువాత బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాద శక్తిమీద పోరాటం ఆరంభించాడు. అధిక వడ్డీలతో గిరిజనవ్యుల్లి పీపీ పిపీ చేస్తున్న స్థానిక వ్యాపారి ఇంటిని దోహిడీ చేసి, బంగారం, డబ్బు పేదప్రజలకు పంచిపెట్టాడు. ఆ తరువాత జగ్గంపేటలో జిల్లా కలెక్టర్ పర్సన్ మాట్లాడుతున్న సమావేశంపై దాడిచేసి ఆంగ్ అధికారుల్ని హెచ్చరించి వదిలిపెట్టాడు.

ఆ తరువాత బురదకోటను బ్రిటిష్ సైన్యాలు ముట్టడించాయి. భీకరమైన యుద్ధం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో తీవ్రంగా గాయపడిన చంద్రయ్య గిరిజన ప్రాంతమైన శరభపరం చేరారట. అక్కడే లక్ష్మీమ్మ అనే యువతి ఆయనను ఆదరించి గాయాలను నయించేసిందిట. చంద్రయ్య ఆమెను వివాహం చేసుకొన్నాడట. వారి సంతతే ఇప్పుడు శరభపరంలో ఉన్న ద్వారబంధాలవారు అని అంటారు. చివరకు స్థానిక జమీందారులు, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కలిసి 1891 ఫ్రిటివరి 23న చంద్రయ్యను కిర్రంపూడి గ్రామంలో, కిరాతకంగా హత్యచేశారు.

కొండ గుర్తు

హోస్యెల్రప్పు భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు భావకవి కాకపోయినా వత్తుగా గిరజాల జాత్తు పెంచేవారు. దానికి ఒక కారణం వుంది. ఆయనకు మెడమీద చిన్న కణితవుంటే దానిని కప్పిపుచ్చడం కోసం అలా పెంచేవారు. కొన్నాళ్ళకు శస్త్రచికిత్స చేయించుకుని కణితని వదిలించుకున్నాడు. ఆ తర్వాత దాపరికాలు లేనందున ఆ తల భారం తగ్గించుకుని సాదాగా మామూలు క్రాపింగ్ పెట్టించారు. అయితే దీనివల్ల కామేశ్వరరావు గారికి కొత్త సమయ వచ్చివడింది. వారి అభిమానులు, శిష్యులు ఎవరు యొదురుపడినా పూర్వంలాగా “నమస్కారం మాష్టారు” అనడం మానేశారు. దానికి కారణం మారిన తలకట్ట చటుకున్న గుర్తించలేకపోవడమే. వెంటనే భమిడిపాటి వారు శస్త్రచికిత్సచేసిన దాక్టర్ గారి దగ్గరికి వెళ్ళి “అయ్యా మీరు నా కణితని నాకు తిరిగి తెప్పించాలి” అని ప్రాథేయపూర్వకంగా అడిగారట. దాక్టర్గారు నివ్వేరపడ్డా ఆ తర్వాత హాయిగా నవ్వుకున్నారట.

చదవండి - ఆనందించండి

చివరి పిచ్చక

- డాక్టర్ పాపినేని శివశంకర్

పిచ్చికలకీ ఒక జీవితం ఉంటుంది. ఈ విశాల ప్రపంచంలో వాటికీ ఒక చోటుండాలి. నేనొక చోటులేని పిచ్చికను.

‘అనగనగా ఒక ఊరు. ఈ ఊర్లో ఒక కాకమ్మ, ఒక పిచికమ్మ ఉంటున్నాయి. కాకమ్మదేమో కర్రల గూడు. పిచికమ్మదేమో పిడకల గూడు. ఒక రోజు పెద్ద గాలివాన వచ్చింది. పిచి కమ్మ పిడకల గూడు కూలిపోయింది. పిచికమ్మ ఏడ్చుకుంటూ కాకమ్మ ఇంటిక్కెల్లి ‘కాకమ్మా! కాకమ్మా! తలుపు తియ్యావా? కాస్త తలదాచుకుంటాను’ అని అడిగింది. కాకమ్మేమా, మా పిల్లాడికి నీళ్ళు పోస్తున్నాను, ఇప్పుడు వీలుకాదు పొమ్మంది. పిచ్చుకమ్మ కాసేపుండి మల్లీ తలుపు తట్టింది. కాకమ్మ ఈసారి, మా పిల్లాడికి అన్నం పెడుతున్నాను, వీలుకాదు పొమ్మంది. పిచికమ్మ ఏడ్చుకుంటాపోయి చిన్న గొయ్య తీసింది. చిన్నమెత్తు బంగారం దొరికింది. పెద్ద గొయ్య తీసింది. పెద్ద బంగారం దొరికింది. దాంతో అది పేద మేడ కట్టుకుని హాయిగా ఉంది.

అది మాసి కాకమ్మకు కన్నగుట్టింది. అది కూడా పోయి చిన్న గొయ్య తీసింది. చిన్న తేలు కుట్టింది. పెద్ద గొయ్య తీసింది. పెద్ద తేలు కుట్టింది. కాలవొడ్డుకు పోయింది. కాలు జారి కాలవలో పడిపోయింది.

పిందారబోసిన వెన్నెలవేళ, ఆరుబయట నులక మంచం మీద పిల్లల్ని నిద్రపుచ్చుటానికి చెప్పే కథ. వెచ్చని పూరింటి గూట్లో అమ్మ: రెక్కల కింద ఒదిగి, మాగన్నుగా ఉండే రాత్రి ఎన్నోసార్లు విన్న కథ. నిజంలాంటి అబద్ధమైన కథ. కాకమ్మలు ఎప్పుడైనా తలుపు తీస్తాయి. తలుపులు వేసుకునేవి రెండు చేతుల జీవులే.

గూడులేని పిట్ట బతుకు ఎంత భయంకరమో మా అమ్మ చావుతో తెలిసాచ్చింది. ఎందావానల్లో ఎక్కడా తలదాచుకునే తావుండదు. నేనొక్కదాన్నే ఉన్నప్పటి సంగతి వేరు. అన్ని చెట్లు, చావిళ్లు, లోగిళ్లు నావే కాని పికిలితో జత కట్టిన తర్వాత గూడు అవసరం తెలిసాచ్చింది (నా ఒయ్యారి చిన్నారి పికిలి), పికిలి గుడ్లు పెట్టాలంటే గూడు కట్టాలి. దూరంగా ఏ వాగు ఒడ్డునో గూడు కట్టుకుండా మంటుంది పికిలి, తెలివి తక్కువది. పంటలకి, పంటలు చేరే లోగిళ్లకి దగ్గర్లో ఉండాలి గూడు.

మగ పిట్టలే గూడు కట్టాలని, గూడు కట్టటం గొప్ప నేర్చు అని, గిజిగాళ్ల నేర్చు పిచ్చికలకి రాదని, అయినా గూడుకట్టే తెలివినిబట్టే ఆడ పిచ్చికలు మచ్చిక అవుతాయని అమ్మ చెప్పేది. గూటి కోసం ఎట్లాంటి మెత్తమెత్తటి గడ్డి పీచులు ఏరేరి తేవాలో చూపించేది.

ఆది పెద్ద పూరిల్లు, వాసాలకీ, పూరికి నడుంగున అక్కడక్కడ సందులున్నాయి. మంచి సందు ఎన్నుకున్నాను. ఎండ పడని తావు. వానజల్లు పడని తావు. నేనాక్కడాన్నే ఎక్కడెక్కడో తిరిగి, ఒక్కాక్క పీచు ముక్కున గరుచుకుని నాలుగు పగళలో గూడు కట్టాను. అప్పటికే పికిలి మూడు గుడ్ల కడుపుగత్తె.

“మన గూడు ఎంత వెచ్చగా, మెత్తగా ఉందో” అంది. పికిలి చుట్టూ ఉన్న ఎండీ ఎండని పీచులు చూస్తూ “నామీద నీకు మరులు గదూ” కిచకిచ అంది మళ్లీ ముక్కుతో నా ముఖం రాస్తా, నా కంటికింద తెల్లటి మచ్చ అంటే దానికెంత ముద్దో తనకన్న నేనే అందంగా ఉన్నానంటుంది.

ముచ్చటగా మూడు గుడ్లు పెట్టింది. అది పిల్లలయ్యేదాకా ఎంత ఆరాటమో! పికిలిని గూట్లో వదిలి నేనాక్కడాన్నే మేతకి వెళ్లేదాన్ని పాములబారిన బడకుండా, పెద్ద పిట్టలు చూపు పడకుండా గుడ్లని, పిల్లల్ని సాకాలి మరి మూడు గుడ్లల్లో రెండిటినుంచే పిల్లలొచ్చాయి. బులి బుల్లి ముక్కుల్లో, వచ్చీరాని రెక్కల్లో ముదురు ఎరుపు రంగుతో ముద్దుగారుతున్నాయి. చిన్నచిన్న పురుగుల్లు, లేత గింజల్లు ఏరేరి తెచ్చి వాటి నోట్లో పెట్టేదాన్ని. ఒకేసారి రెండు కాళ్లతో చిన్నచిన్న గంతుల్లో ఎట్లు ఎగరాలో నేర్చేదాన్ని మా ఆనందం ఎక్కువ కాలం మిగల్లేదు. ఒకరోజు నేను, పికిలి మేతక్కల్లి వచ్చేపాటికి గూడు కనపల్లేదు. మేం బయటికి వెళ్లినప్పుడు ఆ యింటి రెండు చేతుల ప్రాణి, పెద్ద కర్తృతో గూడును కుళ్లబోడిచి, అవతల పారేశాడు. పూరిల్లు తీసి డాబా కడుతున్నాడు. చిన్నారి పిల్లల్ని ఏ పిల్లలు తినేశాయో తేలీదు. కీచుకీచుమని ఎంత ఏడ్చినా తీరని దుఃఖం. కసిరి, విసిరే రెండు చేతుల ప్రాణుల నడుమ, వెంటబడే పెద్ద పక్కల నడుమ, వలలు విసిరే వేటగాళ్ల నడుమ ఈ విపరీత ప్రవంచంలో బుల్లి పిచికమ్మల చావు గురించి ఎవరికి పట్టింది. తోటి పిచ్చికలు మాత్రమే చుట్టూ చేరి ఓదార్చాయి.

కొన్ని పొద్దులు చిన్నచిన్న పొదల్లో, కంచెల్లో కాలం గడిపాం. ఎక్కడా కుదురు లేదు. తిరగ్గా తిరగ్గా ఒక యింటి ముందు లోతైన బావి కనబడింది. అడుగునెక్కడో నీళ్లున్నాయి. పై అంచు నుంచి కొంత లోతుదాక చుట్టూ రాతి కట్టబడి ఉంది. దానికి దిగువ గట్టి గలస అక్కడాక సందుల్లో గూడుకట్టాం.

‘బావిలో గూడు ప్రమాదం చిన్నా!’ అని చెప్పేది అమ్మ వానాకాలం నీళ్లు బాగా ఊరితే గూడు మునిగిపోతుంది. అందుకని ముందటేడు నీళ్ల ఆరవడి ఎంతవరకుందో చూసుకోవాలి. లోపల వేడిని పసిగట్టాలి. పసికందులు దొర్లి నీళ్లల్లో పడకుండా. కనుగలిగివుండాలి. అయితే బాపుల్లో వేరే ప్రాణులనుంచి ప్రమాదం ఉండదు.

పిల్లలు పోయిన దిగులు మర్చిపొయ్యాం. నేను, పికిలి ఎన్నెన్ని పొద్దులు బావి తాగాడి మీద హాయిగా గడిపామో ఒక్క క్షణం పక్కనే వాలటం, మరుక్షణం ఎగిరి పికిలి మీద వాలటం, బావిబొద్దు చుట్టూ గట్టుమీద నీళ్ల చెలమల్లోనూ పొర్లి పొర్లి రెక్కలల్లార్చేవాళ్లం. చేంతాడు గట్టిన కడవ దబీమని నీళ్లలో పడేటప్పుడు మాత్రం ఒడుపుగా ఉండాలి. నీళ్లు ముంచుకొని కడవ బరువుగా పైకెళ్లేటప్పుడు దానిమీద సరదాగా వాలటం, మళ్లీ రయ్యన ఎగిరి గూట్లో వాలటం అవి మా ఆనంద క్షణాలు పికిలి మళ్లీ నీళ్లాడింది.

ఆ యేడు వానల్లేవు. బావిలో నీళ్లెండిపోయ్యాయి. గొంతులెండిపోతున్నాయి. ఒకరోజు ఉన్నట్టుండి పెద్ద పెద్ద మళ్లీ పెళ్లలు పైనుంచి పడ్డాయి. తాగాడి విరిగపడింది. ఆ యింటి ప్రాణులు నీళ్లలేని బావిని పూడ్చి, ఇంకేదో సన్నటి గుంట తియ్యాలని పూనుకున్నాయి. బతుకుజీవుడా! అని పైకెగిరి పారిపొయ్యాం. రెక్కలు రాని పిల్లలు అక్కడే సమాధి అయి పొయ్యాయి. మా బతుకుల్లో మళ్లీ ఎండ, వాన, దుఃఖం మిగిలాయి.

కాలం తొందర తొందరగా మారిపోతుంది. ఆహారం దొరకటం కష్టమైపోయింది. వాగుల్లో వంకల్లో చిన్న

చేపలు తప్ప పురుగులు దొరకటం లేదు. దూరంగా ఏ పంట పొలాల్లోకి పోయినా వెనకటి పైర్లు కనపట్టం లేదు. గింజల పైర్లుగాక ఏవేవో చిత్ర విచిత్రమైన చెట్లు మొలుస్తున్నాయి. వాటిని ఎన్నో చేతుల జంటలు మురిపెంగా సాకుతున్నాయి.

బంగారు కాలం దాటిపోయింది పికిలో అన్నాను. ఆరోజు పికిలితో ‘మనకు తేలీకుండా మన ముందునుంచే కాలం ఎట్లా దాటిపోయింది?’ అనడిగింది పికిలి. అదే నాకూ తేలీటం లేదు. నా చిన్నపుడు (అప్పుడు నువ్వు పుట్టావో లేదో) మా అమ్మ నన్ను తీసుకొని పొలాల మీదకి వెళ్లేది ఆ గాలి ఎంత హోయిగా నువాసనాభరితంగా ఉండేది. ఎన్ని మైళ్ళు రివ్వరివ్వున ఎగిరినా అలుపు, సొలుపు ఏమాత్రం ఉండేది కాదు. జొన్నలు, సజ్జలు, రాగులు, వరిగెలు ఎన్ని రకాల పైర్లో ఆచేలో నాలుగ్గింజలు, ఈ చేలో ఆరు గింజలు తింటూ అట్లు అట్లు మైళ్ళ పర్యంతం ఎగురుకుంటూ వెళ్లేవాళ్ళం. అప్పుడప్పుడు నాకు అలుపు వచ్చి నప్పుడు అడిగేవాళ్ళి, ‘అమ్మా! ఇంత దూరం ఎందుకు తిరగబం ఒక్క మంచి చేలో గింజలు తింటూ పొట్టి నింపుకోవచ్చు గదా!’ అని అమ్మ కిచకిచా నవ్వేది (ఆ నవ్వంటే నాకెంతో ఇష్టం). ‘చిన్నా! తెలుసుకో. పిల్లలకి ఏడిస్తే బలం. పిచ్చికలకి ఎగిరితే బలం’ అని చెప్పేది. ఏమో, ఎటునుంచి వడిసెల రాయి వచ్చి తగులుతుందో? ఎప్పుడైనా ఆదమరచి అదే పనిగా ఒకే కంకిమీద వాలి ఉంటే హెచ్చరించేది. ‘అదుగో ఆ మంచే మీద చేతుల జీవిని చూశావా? దాని చేతిలో ఉన్నదే వడిసెల అందులో రాయి పెట్టి గురిచూసి వదుల్లుంది.. అది తగిలిందంటే గిలగిలా కొట్టుకుని కిందపడాల్సిందే. పిట్టు ఎగరలేక నేలగూలిందంటే ఆ పొద్దుతో దానికి నూకలు చెల్లినట్టు లెక్క’ అని అమ్మ చెప్పింది. చిన్నా! సృష్టిలో చేతులున్నది ఈ ప్రాణి ఒక్కదానికి అది తన స్పార్థం కోసం బలవంతాన ఏ పన్నెనా చేస్తుంది. చెట్లు నరుకుతుంది. పిట్టల్నీ మృగాల్ని వేటాడి తింటుంది. చెట్లకు కాపు కాస్తుంది. మచ్చిక చేసి, మోసగించి, జంతువుల్ని తాళ్ళతో కట్టి పనులు చేయించుకుంటుంది. భూమ్మీద సంపదంతా తనకే చెందాలని దాని ఆరాటం ఏదో ఒకనాటికి ఈ చేతుల జీవి వల్లనే మన జాతి అంతరిస్తుందని నా భయం.

నేను బెదిరిపోతుంటే అమ్మ నన్ను రెక్కల్లో పొదువుకుంది. అయితే అప్పటికి కాలం ఇంతగా మారిపోలేదు. నా మాటలు వింటూ పికిలి దగ్గరగా జరిగి ఆప్యాయింగా అడిగింది. ‘బంగారు కాలాలు ఎట్లా ఉండేవో ఇంకా చెప్పవా’ అని, ‘ఒకరోజు అమ్మ గూళ్ళో నిర్ధారించుంటే, నా రెక్కలు సలపరించాయి. పైర్గాలి మీస్తుంది. మనసంతా ఉల్లాసం. ఒక్కసారి రెక్కలు విదిలించి పైకిగిరాను. అలా అలా గాల్లో తేలుతూ వెళుతుంటే ఒకచోట వచ్చని జొన్న చేసు కనిపించింది. గాలికి జొన్న కప్రలు కరకరముంటూ ఉగుతున్నాయి. లేత కంకుల్చుంచి సుంకు రాలి నేలంతా పరుచుకుంటుంది. ఎంత సువాసన! అయితే జొన్న చేల మీద జాగ్రత్తగా వాలాలి. ఆకులు గేసుకుంటే బాధ. ఒక జొన్న కంకి మీద వాలి, అటూఇటూ చూశాను. దూరంగా మంచే, మంచే మీద ఎవరూ లేరు. వడిసెల రాళ్ళ భయంలేదు. కంకి మీద ఆదాటున వాలానేమో అది కొంచెం వంగింది.

నెమ్ముది నెమ్ముది, ఎందుకంత తొందర అంది జొన్నకర.

‘నీకేమమ్మా! ఒక్కచోటనే చక్కగా పెరిగేదానివి. నేనేమో పొట్టకోసం పదిచోట్లకి పరిగెత్తాల్సినదాన్ని తొందరపడకపోతే ఎట్లా? అన్నా నేను.

“నా బాధ నాది. వాన కురిసి పదమూడు పొద్దులైంది. ఎంత తొలుచుకుపోతున్నా నేల్లో చెమ్ము తగలటం లేదు. సుంకు రాలిపోతుంది. పాలకంకులు గింజల్లో గట్టిపడటం లేదు.” విచారంగా చెప్పింది జొన్న కర

‘మరి నేను ఉంకోచోటకి వెళ్లిపోనా?’ అనడిగాను

‘మంచిదానివే, నువ్వు నా కంకి కూతురు లాంటిదానివే ఎంతసేపైనా నా మీద కూకో, రెట్టు మాత్రం వెయ్యెద్దు’ అంది జొన్న కర.

కిచ్కిచ్ అంటూ సంతోషంగా ఒక గింజ పొదుచుకు తిన్నాను. ఎంత రుచిగా ఉందో సరేగానీ నేను పద్మాక

నిన్న పొదుస్తుంటే. “నీకు బాధనిపించదా?” అనడిగాను. జొన్న కర విరగబడి నవ్వింది. ‘బిడ్డ పాలు తాగుతుంటే తల్లికెంతో ఆనందమంటారు. నువ్వు సన్నటి ముక్కుతో “సూగులో దాక్కున్న గింజల్ని పొడిచి తింటుంటే నాకు పులకింతగా ఉంటుంది’ అంది.

జొన్న కర్లలమీద, సజ్జ కంకులమీద, ఎడ్డకొమ్ముల మీద, పెద్ద పెద్ద కల్లాలమీద నిలిచిన కాలం బంగారు కాలం. నా చిన్నప్పుడు పూర్తిల్లో గూళ్ళ దగ్గరే ధాన్యం కంకులు వేలాడగట్టి ఉండేవి. అది బంగారు కాలం. ఇప్పుడు ఆ పైర్లు లేవు. కల్లాలు లేవు. కంకులు లేవు. అంతా వెతుకులాటే.

ఇక రెండు చేతుల ప్రాణులకు దగ్గర్లో ఉండరాదని గట్టిగా చెప్పుకున్నాం ఇద్దరం. ఊరి వెలుపల వాగు ఒడ్డున తుమ్ములున్నాయి. కంచెలున్నాయి. అక్కుడొక గుబురులో గూడు కట్టాం. కాకపోతే మేత కోసం చాలా దవ్వు తిరగాలి.

మా కంచె పక్కనే పెద్ద తుమ్ము చెట్టు ఉంది. దాన్నిండా గిజిగాడి గూళ్ళ అట్లా గూడు అల్లటం ఎంత కష్టపడ్డా మాకు రాదు. మెత్తతి పీచులు ఎతుక్కోవటంలోనే సరిపోతుంది. ఆ పొద్దు తుమ్ము చెట్టు అంది ప్రేమగా,

“చిన్నారి పిచ్చికా చిన్నారి పిచ్చికా బుతువుల్లో మార్పు గమనించావా? నేను చాలా ఎత్తెన్నదాన్ని, నూరుమానుల దూరం చూడగలను. నా చూపు అందినంతదాక ఎక్కుడా పిచ్చికల జాడ కన్నించటం లేదు. ఒకప్పుడు ఎన్నెన్ని గుంపులు నామీద వాలేవో నువ్వే నీ జాతిలో చివరి రానివనుకుంటా, జాగ్రత్త నీ జాతిని నాశనం కానీకు.”

భయంతో వణికిపోయాను. నిజమే ఎక్కుడా తోటి పిచ్చికల జాడ కన్నించటంలేదు. అంతా ఏదో పాతాళంలో కూరుకపోయినట్టుంది. మేమిద్దరమే మిగిలినట్టుంది. ఇంతలో ఇంత మార్పు ఎట్లా వచ్చింది.

పికిలి మళ్ళీ గుడ్డకొచ్చింది. నేనే మేత సంపాదించాలి. ఆ పొద్దు మేత దొరక్క ఎంత దూరం తిరిగానో ఎక్కుడా నీటి జాడలేదు. ఒకబే దాహం. పత్తి, మిరప తోటల్లో ఎంత తిరిగినా ఏవో ద్రావకాలు చల్లగా నిశ్చలంగా పడిపోయిన పురుగులు తప్ప ఇంకేమీ లేవు. అవే రెండుమూడు ఆబగా తిన్నాను. ఇంకా నాలుగైదు చచ్చిపోయిన పురుగుల్ని ముక్కుతో కరుచుకుని తెచ్చాను. పికిలి ఆకలిమీదుంది. ఇవెందుకిట్లాగైపోయాయని అడిగింది. చెప్పాను. ఇంకేం మాట్లాడకుండా ఆ రుచిలేని మేతే తింది. వాటిల్లో విషం దాగుందని మాకు తెలీదు. అదే పికిలికి చివరి రాత్రి నాది మొండి ప్రాణం.

ఇప్పుడు నా పక్కన పికిలి లేదు. చుట్టాలు, పక్కాలు లేరు. మబ్బుల కిందగా ఎగిరేటప్పుడు కుడి ఎడమల ఆఫ్లోదం కలిగించే కిచకిచల పలకరింతల్లేవు. పులకరింత ల్లేవు. ఇది ఎడారి. ఇది పిచ్చికల తావు గాదు. అది రెండు చేతుల ప్రాణుల నివాస ప్రదేశం.

ఎక్కడ నెలకి మూడు వానలు మళ్ళీని ముద్దాడతాయో, ఎక్కడ అడవులు, బీళ్ళ అనంతంగా విస్తరిస్తాయో, ఎక్కడ పొలాల్లో విషం లేని గింజలు మొలుస్తాయో, ఎక్కడ వేలవేల పిచ్చికల, పికిలి పిట్లల, కాటిక పిట్లల రెట్లల్లో, నేల పునీతమాతుండో, ఎక్కడ భయంకరమైన రెండు చేతుల ప్రాణులకు తావులేదో ఆ సార్థక లోకానికి ఎగిరిపోయే రోజ్జాచ్చింది.

నాతో పిచ్చికల జాతి అంతమవుతుంది. పిచ్చికలకు చోటులేని ఈ ప్రపంచం ఒకనాటికి ఎడారిగా మారిపోవునుగాక! దయలేని రెండు చేతుల జాతి, సమస్తాన్ని ధ్వంసం చేస్తా చివరికి తానే ధ్వంసమగునుగాక! ఇది ఈ చివరి పిచ్చిక శాపం. పిచ్చిక విసురుతున్న బ్రహ్మాప్రాణం.

ఒక్కసారి అదే చివరిసారి నా సమస్త శక్తుల్ని రెక్కల్లో మోహరించి పైకెగిరాను పుట్టల మీదగా, గుట్టల మీదగా, గాలిలో గాలినై మబ్బులో మబ్బునై, మబ్బుల తలలపైన అనంతాకాశంలో నీలిమైనపోయాను. ఈ లోకానికి దూరంగా, దూరదూరంగా, నాకే తెలీని మరో లోకంపైను అలా అలా ఎగసిపడుతూ... ఎగురుతూ... ఎగురుతూ....